

NORDISK LITTERATUR TIL TJENESTE

nordiske kanoniske tekster

redaktion

Torben Brostrøm
Anders Juhl Rasmussen

nord 2008:002
isbn 978-92-893-1583-8
udgivet af nordisk ministerråd
arco grafisk as, skive 2007

Indhold

Forord	7
Indledning	9
Danmark	13
Finland	113
Færøerne	183
Grønland	255
Island.....	317
Norge	405
Samisk sprogområde	511
Sverige	567
Åland.....	657
Litteratur	677

Forord

ordet kanon har, ikke mindst i en dansk offentlighed, vist sig velegnet til at fremme samtaler om, hvad der er godt og vigtigt at beskæftige sig med inden for litteratur, kunst og meget andet. I 2005 havde Danmark formandskabet for Nordisk Ministerråd, og da jeg altid har været engageret i det nordiske samarbejde, foreslog jeg, at der blev udarbejdet en kanon over nordisk litteratur, et emne, som virkelig har brug for synliggørelse i skole og offentlighed. Tanken slog an blandt mine nordiske kolleger, og opgaven blev givet til Nordens Sprogråd, som i 2005 havde professor Jørn Lund som formand; han havde erfaringer som formand for undervisningsministeriets og kulturministeriets to kanonudvalg i Danmark.

Nordens Sprogråd overlod det til den fremragende kender af nordisk litteratur, professor Torben Brostrøm, under medvirken af cand.mag. Anders Juhl Rasmussen, at gennemføre opgaven. De foretrak i titlen at erstatte det mere pensumagtige ord kanon med en indbydelse til at udnytte de særlige muligheder, Nordens litteratur stiller til rådighed; udgivelsen hedder derfor, såvel i bogform som på nettet, som hovedtitel Nordisk litteratur til tjeneste.

Redaktørerne har ikke sparet sig nogen ulejlighed; der er nyoversat tekster, der er udarbejdet glosser, der har været kontakt til kendere af samisk, finsk, finlandssvensk, færøsk, ålandsk, grønlandsk, islandsk, norsk, dansk og svensk litteratur – og resultatet er et overflødighedshorn af litterære tekster til glæde for skoler, uddannelsesinstitutioner og den brede offentlighed, for hvem det nordiske er ved at drukne

i sin egen succes ved at blive så selvfølgeligt, at det for nogle kan synes usynligt.

Det nye udvalg af tekster vil bidrage til at give undervisere overalt i Norden mulighed for at opfylde Helsingforsaftalens artikel 8, som i mere end 50 år har pålagt lærere i Norden at undervise i sprog, kultur og samfundsforhold i alle nordiske lande og selvstyrende områder. Endvidere vil lærerne kunne hente inspiration til en undervisning, der følger op på Den Nordiske Sprogdeklaration, der blev vedtaget mod slutningen af 2006.

En kanon vækker debat. Det er mit håb, at denne udgivelse både vil være til inspiration og til debat i en tid, hvor det nordiske sprog- og kulturfællesskab ikke blot har behov for synliggørelse, men også for styrkelse.

bertel haarder
Undervisningsminister

Indledning

endnu omkring år 1000 talte man samme sprog i Sverige, Danmark og de vestnordiske lande. Islandske skjalde fremførte deres kvad for norske høvdinge, og selv deres kunstfærdige vers blev forstået. Handelen foregik livligt mellem landene, hvor man også havde delt samme fællesnordiske tro på asernes gudeverden, indtil kristendommen fortrængte den i et større europæisk, åndeligt fællesskab. Men de gamle fantasier forblev fæstet i skriften. Sproget fandt en skillelinje mellem øst og vest, som snart uddybedes, således at vi nu tusind år senere kan have møje med at tyde den differentierede skrift og tale. Denne udgivelses glosemateriale taler sit tydelige sprog. På erobrerens udbredtes gennem tiden dansk mod vest i det atlantiske område og svensk mod øst i Finland. I dag står yderområderne med egne, ikke-nordiske nationalsprog, som skandinaver ikke har mulighed for at forstå uden særlige studier, hvortil kommer de samiske, tværnordiske sprog, mens norsk, svensk og dansk har ændret sig i hver sin retning og mistet kontakten med islandsk og færøsk.

Til trods for at kommunikationen og rejsemulighederne tør siges at have nået aldrig før set højder, og de kulturelle forbindelser mellem de nordiske lande i mange tilfælde og sammenhænge er særdeles gode, må man konstatere, at mange, og især mange unge, har stigende vanskeligheder med at høre og læse nabosprogene. Når tilmed læselysten ikke er den samme som før, og at både grundskolen og de gymnasiale uddannelser ikke underviser regelmæssigt i nabosprog, svinder fortroligheden med de ellers inciterende og provokerende forskelligheder i det fællesnordiske kultur-

landskab, alt imens Skandinavien udefra stadig betragtes som en kulturel enhed.

Nordisk litteratur til tjeneste er et forsøg på at stimulere litteraturlæsningen på gymnasieniveau ved at skabe baggrund for en oplevelse af karakteristiske ligheder og forskelle i Nordens digteriske landskab og en bogstavelig horisontudvidelse gennem et valg af kvalitetstekster. Området er stort, udvalget nødvendigvis snævert, begrænset til punkt-nedslag i historiske perioder fra de ældste tider frem til nutiden. Dog forhåbentlig nok til at kunne skærpe blikket for sammenhænge. For overskuelighedens skyld er teksterne ordnet kronologisk efter deres alder inden for hvert sprogområde. Det bør ikke skygge for oplevelsen af litteraturens karakter af samtale på tværs af tid og rum. I en vis forstand er det hele til stede på én gang. Nu. Trods det at stor splittelse har hersket mellem de nordiske lande gennem historien i form af erobringskrige, undertrykkelse og national befrielseskamp.

Splittelsestanken kommer symbolsk til udtryk i alverdens tekster, også helt korporligt, hos os for eksempel i Kalevala, om Lemminkäinen's død, hvor hans lemmer splittes. I den følgende sang samles de mirakuløst atter ved hans mors omhu. Hos Gunnar Ekelöf stræber digterens splittede lemmer »mot helheten«, og i Ivan Malinowskis *Disjecta membra* nægter de at dø selv i den yderste desperate situation i eksistensen: »Ukueligt er kødet der klynger sig til sit ben.« Livsdriften er uudslukkelig i myte og modernitet.

Den uundgåelige død er emnet i salmesangen hos Thomas Kingo, Hallgrímur Pétursson, Petter Dass og Rasmus Berthelsen, i individuel belysning blandt andet hos Henrik Wergeland. Drabet som ritual forekommer i de islandske sagaer, her eksemplificeret som hævnudbød i en slægtsfejde, i *Gísla saga Súrssonar* (da: Gisle Surssøns saga). Jævnfør også Aron fra Kangeq. Døden er ikke sjældent vævet ind i kærlig-

hedens tema som i Saxos historie om Hagbard og Signe, i balladen om Ebbe Skammelsen, hvis mundtlige udbredelse i Norden vises gennem en svensk og en dansk version, og i en drabelig, komisk dramatisk udgave i Eddadigtet Prymskviða (da: Tor henter sin hammer). Hos Solvejg i Henrik Ibsens Peer Gynt møder vi den uendeligt trofaste kærlighed, på baggrund af hans moderne splittede, selviske person, der stilles til regnskab for sin manglende selvudvikling. Kærligheden i papirløst samliv realiseres af parterne til almindelig forargelse i C.J.L. Almqvists *Det går an*, og det gør det. Den kyske og spæde kærlighed i J.L. Runebergs digt *Den första kysen* og det flygtige forelskelsens strejf hos Sophus Claussen står i kontrast til den kyniske forførelsestanke hos Herman Bang. For ikke at tale om dværgens renlivede ondskab og væmelse ved menneskers kærlighed i Pär Lagerkvists roman.

Naturens mægtige indslag i alverdens digtning får sin særlige karakter, sit egenartede lys i vor hemisfære, mangfoldige steder, for eksempel i Johannes V. Jensens *Nordisk forår*, hos Knut Hamsun i *Pan*, hos Erik Johan Stagnelius og Sigbjørn Obstfelder som naturens suk. Hos Kerstin Ekman mærkes naturomgivelsernes dunkle magt i modsætning til en solekstase hos Edith Södergran og Nils-Aslak Valkeapää.

Folkelivet afgiver maleriske billeder i Aleksis Kivis *Seitsemän veljestä* (sv: *Sju bröder*), i Amalie Skrams *Hellemysr-folket*, hvor riksmål og landsmål slår gnister, mens skumprøjtet slår ind over grindedrab og -fest hos Heðin Brú. Realisme og fantasi brydes i folkelivsbilleder hos Aksel Sandemose, Ivar Lo-Johansson, Ulla-Lena Lundberg og Torgny Lindgren. Med drejning mod skæbnespillet er livet iscenesat af blandt andre Karen Blixen, Jørgen-Frantz Jacobsen og Peter Seeberg. Som klassekamp hos Alexander Kielland. Generationskampen møder vi i komikkens lys i Ludvig Holbergs *Maskerade*. Som eksempel på, hvor forskelligt et velkendt litterært motiv kan behandles, er medtaget tre digteres

brug af forestillingen om et drømmerige, landet Atlantis: en »samtale« på tværs af sprog mellem Gustaf Fröding, J.H.O. Djurhuus og Tom Kristensen.

De forskellige litterære genrer er søgt repræsenteret med lyrik, herunder ballader, viser, salmer, centrallyrik i bundne og frie metriske former, med roman, novelle, rejsebog, myter, folkedigtning, eventyr, aforismer og endelig med dramatik. Der ses en stor spændvidde fra de gamle mundtlige fortællere til de nulevendes virke.

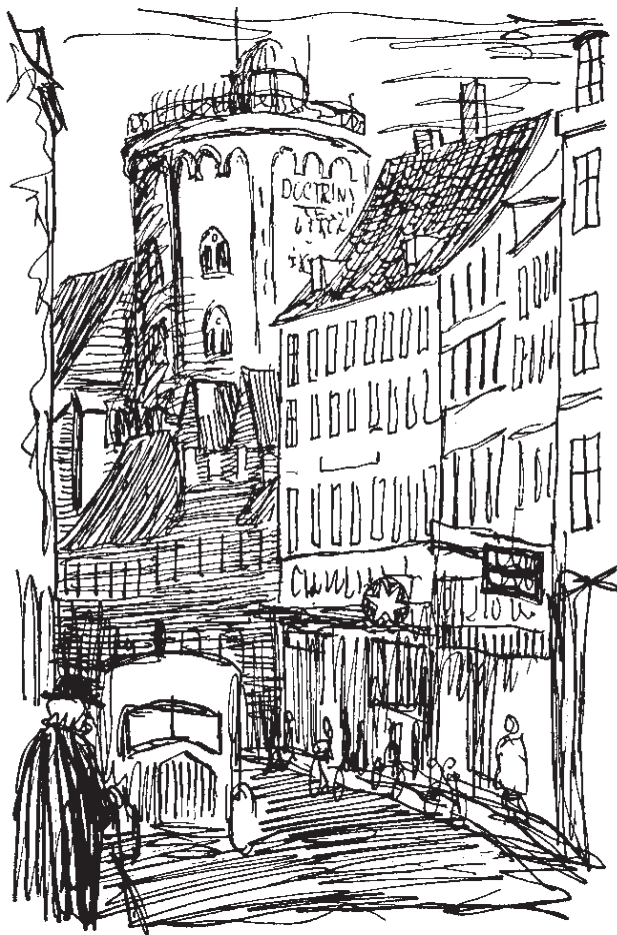
Alle tekster bringes på originalsprog, i opdateret retskrivning. De finske, samiske, færøske, islandske, grønlandske også i oversættelse til et af de skandinaviske sprog. Tekster af de norsk-danske forfattere Ludvig Holberg og Amalie Skram er gengivet i to versioner, en dansk og en norsk. Til denne udgivelse er der foretaget nye oversættelser af det færøske kvad *Skrímsla* (da: Monsterkvad), Frederik Nielsens roman *Ilissi tassa nunassarsi* (da: Dette land skal være jeres), Rasmus Berthelsens salme *Guuterput qutsinnermiu* (da: Vor Gud, den allerhøjeste) og Jónas Hallgrímssons sonet *Ég biðað heilsa* (da: Jeg beder dig hilse).

En fælles litterær storhedstid skabtes med det moderne gennembrud i skandinavisk litteratur i slutningen af 1800-tallet, der også betød et gennembrud i Europas store lande. Punktvis tilkæmper nordisk litteratur i nutiden sig den store verdens opmærksomhed med den rigdom af fantasiudfoldelse, som vi af pladshensyn kun har kunnet give nogle få prøver på. Ud over bestsellers gennemslagskraft skorter det mere på indbyrdes gensidig interesse i bredere forstand. Det må begynde i skolen som en naturlig del af vores omverdensinteresse og uddannelse.

Nordisk litteratur står imidlertid til tjeneste.

torben brostrøm

DANMARK

Før 1800

- Saxo Grammaticus: Danmarkshistorien 17
Anonym: Ebbe Skammelsøn 27
Thomas Kingo: Som den gyldne sol frembryder 34
Ludvig Holberg: Maskerade 38
— no: Maskerade 45

1800–1870

- H.C. Andersen: Kejserens nye klæder 52
Søren Kierkegaard: Enten – Eller 57

1870–1914

- J.P. Jacobsen: Monomani 62
Herman Bang: »Frøkenen« 65
Sophus Claussen: Rejseminder 71
Johannes V. Jensen: Nordisk forår 74

1914–1945

- Tom Kristensen: Landet Atlantis 78
Jens August Schade: På café 81
Karen Blixen: Den afrikanske farm 82
Hans Scherfig: Det forsømte forår 85
Ole Sarvig: Jernbanevogne 89
Tove Ditlevsen: Forår 90

Efter 1945

- Ivan Malinowski: Disjecta membra 93
Klaus Rifbjerg: Tanden 94
Per Højholt: Turbo 101
Henrik Nordbrandt: sørgmodigt digt i anledning
af hendes bortnærværelse 103
Peter Seeberg: Argumenter for benådning 104
Inger Christensen: Sommerfugledalen 110

Danmarkshistorien

Da foråret kom, tog Alf og Alger atter fat på sørøveveriet, og på et af deres mange togter over havene stødte de med deres hundrede skibe ind i småkongen Håmunds sønner Helvin, Hagbard og Håmund. De begyndte
15 et slag med dem, og først mørkets frembrud skilte de kæmpende og tvang dem til at sænke de trætte arme ovenpå myrderierne, hvorefter der blev erklæret våbenhvile for natten. Næste dag blev den stadfæstet som en varig fred fra begge sider, for begge parter havde lidt så store tab i den
20 foregående dags kamp at de ikke havde mulighed for at genoptage slaget. De havde kæmpet lige tappert og var lige medtagne, så nu var de tvunget til at holde fred.

På samme tid var der en tysker af fornem familie ved navn Hildegisl der friede til Sigers datter Signe, som han nok
25 mente han kunne få, så flot og fornem som han var. Men hun havde kun hån til overs for sådan en ubetydelig person der i hendes øjne var blottet for mod og byggede sin egen lykke på andres tapperhed. Hun havde særlig kastet sin kærlighed på Hake, og det skyldtes hans ry for store bedrifter. For Signe
30 havde større respekt for de tapre end for de tøsede og lå ikke på maven for kønne ansigter, kun for store bedrifter, for hun vidste at selv det mest besnærende udseende er for intet at regne mod ægte tapperhed – der er slet ingen sammenligning. Der findes nemlig de piger der er mere tiltrukket af en
35 tilbeders berømmelse end af hans udseende, der findes dem

der ikke ser på ansigtet, men på karakteren, og derfor kun kan finde på at sige ja til en frier for hans indre kvaliteters skyld.

Hagbard kom nu sammen med Sigers sønnertil Danmark.
5 Her lykkedes det ham, uden at de vidste noget om det, at komme til at tale med deres søster – og det endte med at han overtalte hende til at love højt og helligt at blive hans hemmelige elskerinde. Senere da hendes piger engang talte om hvem af stormændene der var den bedste, erklærede hun at
10 Hake var bedre end Hildegis, for hos den sidste kunne man ikke finde andet der var værd at tale om, end hans kønne udseende, men Hakes prægtige karakter opvejede fuldstændig hans arrede ansigt. Og hun nøjedes ikke med at lovprise ham i almindelige vendinger, hun sang også sådan:

15 Skønhed savner han nok, men hans dygtighed funkler og stråler,
hans ansigt ses i styrkens lys.
Ydrets grovhed og fejl opvejes af storhed i sjælen,
den sejrer over kroppens brist.
20 Øjnene lyser af mod, og ansigtet prydes af vildskab,
dets styrke er det barske blik.
Lovpris ikke en sjæl for ydret, men ydret for sjælen,
det er den strenge dommers ord.
Ikke i ydret har han her sit værd, men i tapre bedrifter,
25 det ry hans sværd har skaffet ham,
mens den anden er køn, hans træk er blændende smukke,
om ho' det lyser hårets pragt.
Legemets glans er en skal der forgår, bedragerisk skønhed
forfalder, bli'r til ingenting.
30 Skønhed og tapperhed går så vidt forskellige veje,
for én består mens én forgår.
Indholdsløs glans styrer kun mod forfald, som årene svinder
forvitrer pragten skridt for skridt.
Mandighed, derimod, bor i et bryst med styrke og fasthed,
35 den står, og smuldrer aldrig bort.

Udvendigt skin kan tit besnære de flakkende masser,
de skelner ikke sandt fra falsk.

Jeg har dog ret i min dom når jeg priser den gode og tapre
og ikke ænses smukt og kønt.

5

De ord havde den virkning på de omkringstående at de mente det måtte være Hagbard hun roste under navnet Hake. Hildegisl tog sig det meget nær at hun sådan fremhævede Hagbard frem for ham, og bestak derfor en blind mand
10 ved navn Bolvis til at så splid mellem Sigers og Håmunds sønner. Siger havde nemlig to gamle mænd som han plejede at spørge til råds om næsten alting, og Bolvis var den ene af dem. De to var vidt forskellige af væsen: den ene havde det med at forlige uvenner, den anden gjorde hvad han kunne
15 for at sætte ondt blod mellem venner og pustte til gnidninger så de blussede op til onskabsfulde stridigheder. Nu gik Bolvis så først til Sigers sønner og bagtalte Håmunds sønner med al mulig løgn og sladder. De havde aldrig haft for vane at holde deres løfter om venskab, påstod han, så dem holdt
20 man bedre styr på med krig end med fred. Resultatet var at freden mellem de unge mænd brød sammen, og mens Hagbard var langt borte, faldt Sigers sønner Alf og Alger over Helvin og Håmund ved den havn der kaldes Håmundsvig, og slog dem ihjel begge to. Senere overfaldt Hagbard så dem
25 med friske kræfter og dræbte dem som hævn for sine brødre. Hildegisl fik et spyd i hver balde, men slap væk. I den anledning fik man sig et godt grin på tyskernes bekostning, for de sår var vanærende nok til at sætte en plet på deres ære.

Efter det klædte Hagbard sig ud som kvinde og opsøgte
30 helt alene Sigers datter igen – som om han slet ikke havde krænket hende ved at slå hendes brødre ihjel. Men han stolede på det løfte hun havde givet ham, og følte sig mere tryk ved hendes æresord end nervøs over det han selv havde gjort. Ja, kærligheden trodser enhver fare. Og for at kunne
35 give en forklaring på sin rejse udgav han sig for en kvindelig

kriger i Hakes tjeneste og sagde at han kom med et budskab fra ham til Siger. Da det blev aften, og han trak sig tilbage for at sove sammen med tjenestepigerne, spurgte de piger der vaskede hans fødder, hvorfor han havde så hårde ben, og
5 hvorfor hans hænder var så ru at føle på, og han svarede sådan:

Er det så sært at min yndige fod bli'r skrubbet og barket,
og mit dunede ben dækkes af krybende hår?
10 Jeg har så tit slidt foden til blods mod sandet på stranden,
ofte har brombær og tjørn revet mit ben hvor jeg gik.
Snart gennem skove i løb, snart styrer jeg rask over havet,
snart over vand, snart land, snart danner bølgen min vej.
Ej heller kan vel et bryst klemmt inde bag jernbrynjens ringe,
15 såret så ofte af spyd, skrammet af pilenes spids,
føles så glat og så blødt under hånden som jeres der kun er
hyllet i klæde og stof, klædt i den letteste særk.
Ikke med kurv og ten, men med dryppende blodige våben
har min barkede hånd øvet sin daglige dont.

20 Signe skyndte sig at spille med på hans bortforklaringer og bekræfte hans påstand og forklarede at det var helt naturligt at hænder der oftere håndterede det blanke sværd end den bløde uld, og var mere vant til kamp end til karte, var hårde
25 i huden af det arbejde – de havde ikke samme bløde smidighed som kvinder ellers har, og var ikke vege og glatte at føle på for andre. Nej, de var hærdede både af krigens strabadser og sølivets slid. For sådan en af Hakes kvindelige krigere gav sig jo ikke af med kvindearbejde, hun var vant til at bruge sin
30 blodbestænkte højre til kastespyd og skydevåben. Derfor var det heller ikke så mærkeligt at hendes fodsåler var hårde af de lange rejser og seje og stive i huden efter gang på gang at være flået til blods mod skarpe småsten når hun løb over strandens sand. De kunne jo ikke være så sarte og fine at røre

ved som dem der aldrig kom uden for en dør og altid måtte holde sig bag kongsgårdens gærde.

Hagbard fik lov at lægge sig i sengen hos Signe – med det påskud at han skulle have hæderspladsen – og blandt de
5 hede ord de nu lå og sagde til hinanden, sagde han ganske stille:

Hvis din far skulle fange mig,
hvis han gi'r mig en grusom død,
10 vil du glemme den ed du svor?
Vil du ægte en anden mand
efter mig når jeg selv er død?
Sku' det gå mig så slemt, kan jeg
ingen nåde forvente mig.
15 Den der hævner sit afkoms død,
kender ingen medlidenhed.
Jeg har voldt dine brødres død,
lod dem aldrig få nogen hjælp,
og nu – skjult for din far, i smug,
20 helt som havde jeg aldrig før
handlet mod hvad hans ønske er –
ligger jeg i din seng med dig!
Sig mig derfor, min elskede,
hvad dit hjerte vil ønske sig
25 hvis du mister min trygge favn!

Hertil svarede Signe:

Min egen kære, tro mig, jeg vil dø med dig
30 hvis din skæbne så grumt bringer dit endeligt,
og jeg ku' aldrig ønske mig et læng're liv
når du først ligger gemt dybt i din dystre grav.
Hvis du for stedse lukker dine øjne i,
hvis du dør for de rå, rasende bødlers hånd,

35

hvad død du end må få, hvordan du end går bort,
om for sot eller sværd, her eller langt til havs:
jeg glemmer alt om kærlighed og skamløs drift
og, det sværger jeg nu, vælger den samme død,
5 ja, vi der nu har svoret samme troskabsed,
os skal selv samme død rive fra dette liv.
Jeg svigter aldrig, selv i dødens bitre stund,
den jeg selv har valgt ud, skænket min kærlighed,
den første mand der kyssede min unge mund,
10 den der fik mig og først plukked' min sarte blomst.
Et mere sikkert løfte vil man aldrig se
hvis et kvindeligt ord ellers er noget værd.

De ord virkede så oplivende på Hagbard at han følte langt
15 større fryd ved hendes løfte end angst for hvordan han selv
skulle slippe væk.

Pigerne røbede ham, og Sigers mænd kastede sig over
ham, men han forsvarede sig længe og tappert og huggede
adskillige af dem ned i døråbningen. Til sidst blev han dog
20 overmandet og ført frem for forsamlingen, hvor folket havde
delte meninger om ham: Mange sagde at han havde begået
en alvorlig forbrydelse og måtte straffes med døden, men
Bilvis, Bolvis' bror, og flere andre foreslog en mildere straf
og anbefalede at man skulle drage nytte af hans mod og
25 styrke i stedet for at behandle ham så grusomt. Men nu
trådte Bolvis frem og erklærede at det var aldeles urimeligt
at råde kongen til tilgivelse og forsøge at dæmpe hans
retfærdige harme med misforstået medlidenhed – når han
burde tage hævn. Hvordan skulle man overhovedet overtale
30 Siger til at føle medynk og vise nåde over for en mand der
ikke alene havde berøvet ham begge hans sønners trøst og
støtte, men oven i købet havde budt ham den hån at forføre
hans datter. Den holdning fik støtte fra størstedelen af for-
samlingen, Hagbard blev dømt, og der blev rejst en galge til

ham. Så enden blev at han der kort før stort set ingen stemmer havde haft imod sig, nu fik en hård dom af dem alle.

Kort efter rakte dronningen ham et bæger og bad ham slukke sin tørst – med denne truende svada:

5

Se her, du hovne Hagbard,
som hele tinget nu har dømt
til snart at miste livet,
tag dette fulde drikkehorn
10 og før det op til munden
så du kan slukke tørstens brand.
Luk øjnene for frygten
her på den sidste dag du får,
og drik med dristig læbe,
15 drik dette dødens bæger ud,
og drag, når det er drukket,
nu ganske snart til dødens hjem,
begiv dig til det fjerne,
den strenge dødsguds kongeborg,
20 lad galgen eje kroppen,
og dødens dystre land din sjæl!

Den unge mand greb bægeret hun rakte ham, og svarede:

25

Ja, jeg ta'r dette livets sidste bæger,
ta'r før døden en drik med samme hånd som
fratog dig dine sønner, dræbte begge.
Uden hævn skal jeg ikke gå i døden,
vandre bort til de barske skyggers rige.
30 Det var mig der tog livet af dem begge,
lukked' dødsrigets dystre huler om dem.
Denne hånd har dit afkoms blod bestænket,
den har endt dine drenges unge livsløb.
Dem du bar i dit skød og skænked' livet,
35 har mit dræbende våben ikke skånet.

Lede kvinde, dit sind er dybt formørket,
en ulykkelig mor hvis børn er borte,
det jeg tog, får du aldrig mer' tilbage,
ingen dag eller tid kan nu erstatte
5 dette pant som den hårde død har røvet.

Sådan hånede han hende for drabet på hendes unge sønner
til hævn for hendes dystre forudsigelser om hans død. Og så
gav han hende bægeret i hovedet igen så vinen løb ned over
10 ansigtet på hende.

I mellemtiden spurgte Signe sine grædende piger om de
var villige til at følge hende i det hun nu havde tænkt sig at
gøre. Og de lovede at gøre alt hvad deres herskerinde ønskede.
Det gav de hende deres æresord på. Derpå erklærede hun,
15 med tårerne løbende ned over kinderne, at den eneste mand
hun nogensinde havde delt seng med, han agtede hun også
at følge i døden. Og så befalede hun dem, så snart udkiggen
gav tegn, at stikke ild til kammeret, binde løkker af deres
slør, lægge dem om halsen og sparke skamlerne væk under
20 fødderne for at hænge sig selv. Da de havde indvilliget,
skænkede hun vin til dem for at de ikke skulle være for bange
for at dø.

Herpå blev så Hagbard ført ud for at blive hængt på den
høj der senere blev opkaldt efter ham. Og for nu at sætte sin
25 kærestes troskab på prøve bad han bødlerne om at klynge
hans kappe op i galgen, for som han sagde, det kunne være
rart at se sådan et billede af sin egen forestående død så han
vidste hvordan det ville tage sig ud. Det fik han lov til, og
udkiggen, der troede det var Hagbard selv der blev hængt,
30 fortalte nu de indespærrede piger inde i kongsgården hvad
han havde set. Et øjeblik efter havde de sat bygningen i
brand, hvorefter de skød skamlerne væk under fødderne og
lod løkkerne stramme sig sammen om deres struber. Da
Hagbard så at kongsgården var omspændt af flammer, og det
35 kammer han kendte så godt, brændte i lys lue, udbrød han

at nu følte han langt større glæde over sin kærestes troskab end sorg over sin egen forestående død. Ja, han opfordrede ligefrem de omkringstående til at gøre det af med ham, og viste tydeligt hvor lidt han bekymrede sig om døden, med
5 følgende vers:

›Skynd jer nu, drenge, tag fat, klyng mig op, lad mig dingle i luften!
Hvilken fryd, min brud: Nu skal jeg dø efter dig.
Her ser jeg knitrende ild og bygninger røde af flammer,
10 alt hvad din kærlighed svor, la'r den mig skue så klart.
Nu er den trofaste ed du gav mig, opfyldt til fulde
nu hvor du følger mit skridt både i liv og i død.
Sammen rives vi bort, og sammen forblir vi i døden,
kærligheds tidligste bånd, det brydes aldrig itu.
15 Hvilken lykke jeg fandt så god og trofast en fælle,
godt at jeg ikke skal gå ensom til dødsrigets gud.
Ja, lad nu strikken få tag om struben og snøre sig sammen,
døden jeg får, kan kun bringe mig glæde i dag:
Nu kan jeg trygt se frem til atter at møde min pige,
20 også i døden om lidt finder jeg lykke og fryd.
Hvert sted har glæder at gi', hver verden kan skænke den samme
hvile for tanke og sind, troskab mod den vi har kær.

Se, jeg tager med glæde imod hvad jeg udsættes for, for
25 kærligheden er så stærk at den der er optændt af den, aldrig
kan vristes ud af den elskedes favn, selv ikke i skyggernes
verden.◁I samme øjeblik han havde sagt de ord, tog bødlerne
fat, og han døde i strikken.

Og skulle nogen nu tro at ethvert spor fra oldtiden er
30 forsvundet, er der faktisk på stedet bevaret nogle træk der
kan vidne om de omtalte begivenheder. For det første har
Hagbard efter sin død givet navn til en landsby, for det andet
kan man et sted ikke langt fra Sigers by se en vold der hæver
sig en smule over jordsmonnet og med sine forhøjninger
35 gengiver et aftryk af en gammel hustomt. Der var også

engang enderfortalte Absalon at han havde set en stolpe der var fundet dér på stedet, og som en bonde havde ramt mens han pløjede.

Oversat af Peter Zeeberg

Ebbe Skammelsøn

(Anonym)

Skammel bor i Ty,
Både rig og øvert kåd;
Så høviske haver han sønner fem,
De to for's ilde ad.

Fordi træder Ebbe Skammelsøn så mangen sti vild.

2. Ebbe han tjener i konningens gård
Både for guld og fæ;
Peder hans broder lader bygge et skib,
Han rejser op sejletræ.
3. Midt udi den gården
Der aksler han sin skind;
Og så går han i højeloft
For jomfru Lucelille ind.
4. ›Hil sidder I, jomfru Lucelille,
I syr hr. Ebbe klæ'r;
Hr. Ebbe tjener i konningens gård,
Han spotter eder og hæder.‹

5. Det svared jomfru Lucelille,
Og svared hun for sig:
»Han spotter ingen stolt jomfru,
End halve sider mig.«
6. »Står op, jomfru Lucelille,
I giver mig eders tro!
Det vil jeg for sandingen sige,
Det Ebbe døde i fjor.«
7. Svared det jomfru Lucelille,
Og svared hun for sig:
»Halve mere skade får I deraf,
End jeg venter mig.«
8. »Hør I det, jomfru Lucelille,
Giver Peder eders tro!
Det vil jeg for sandingen sige,
Det Ebbe døde i fjor.«
9. Drukke de det fæstensøl
Og end den samme nat;
Brylluppet end før månedsdag,
De rådde det iså brat.
10. Det var Ebbe Skammelsøn,
Han vågnet om midjenat;
Og siger han sin næste svend
Af sin drøm så brat.

11. ›Mig tott', at min stenstue
Stod al i lysen lue;
Det brændt' inde min kære moder
Og så min skønne jomfru.‹
12. ›Det I tott', eders stenstue
Stod al i røden glød:
Det er: Peder, eders broder,
Har bryllup med eders fæstemø.‹
13. Det var Ebbe Skammelsøn,
Han ind for kongen gik;
Beder han sig orlov,
Så bradelig han det fik,
14. Det var Ebbe Skammelsøn,
Han kom ridendes i by:
›Hve'n er dette møgle folk,
Her er samlet af ny?‹
15. Svared det den lille mø
Alt i sin kjortel rød:
›Det er Peder, eders broder,
Har bryllup med eders fæstemø.‹
16. Det var Ebbe Skammelsøn,
Han vilde af gården ride;
Hans moder og hans søster' to
De bad ham holde og bie.

17. »Hør I det, min kære moder,
I lader mig nu ride!
Og bier jeg i aften,
I træder det, me'n I leve.«
18. Den ene sin søster gav han guldbrase i bryst,
Den anden guldringen af hand;
Det havde han jomfru Lucelille agtet,
Han tjente i fremmed land.
19. Hans fader bad hannem i salen gå,
Sidde af de øverste bænke;
Hans moder fik ham kande i hånd,
Bad ham gå at skænke.
20. Skænkte han den brune mjød
Og så den klare vin;
Hver tid han til bruden så,
Da randt ham tår å kind.
21. Mælte det de fruer
Alt å de øverste bænke;
»Hvi mon Ebbe Skammelsøn
Så sørgendes gå at skænke?«
22. »I æder og I drikker
Mjød og klaren vin!
Alt få I andet at tale
End om sorrigen min.«

23. Sildig om den aften,
Rimen han faldt å;
Og det da var den unge brud,
Hun skulde til sengen gå.
24. Ledte de den unge brud
Alt til sit brudehus;
For går Ebbe Skammelsøn,
Han bær for hender blus.
25. Ledte han den unge brud
Alt ad den højeløftsbro:
›Og drages eder det til minde,
I gav mig eders tro?‹
26. ›Al den tro, jeg eder gav,
Den haver Peder, eders broder;
Al’de dage, jeg må leve,
Jeg vil eder være for moder.‹
27. Det svared Ebbe Skammelsøn,
Hannem randt tår å kind:
›Jeg havde agtet eder til hustru
Og ikke til moder min.
28. Høre I, jomfru Lucelille,
I rømmer med mig af land!
Jeg vil slå Peder, min broder, ihjel
Og lide for eder den tvang!‹

29. ›Slår I Peder, eders broder, ihjel,
Og siden skal I mig miste;
Så må I sørge eder selv ihjel
Som vilden fugl å kviste.‹
30. Det var Ebbe Skammelsøn,
Han sit sværd uddrog;
Det var Lucelille,
Han til jorden vog.
31. Så tog han det blodige sværd
Alt under sin skarlagenskind;
Så gik han i stenstuen
For Peder, sin broder, ind.
32. ›Hør du, Peder Skammelsøn,
Og du tøver alt for længe!
Det er alt en sejerstund,
Si'n bruden gik til senge.‹
33. ›Hør du, Peder Skammelsøn,
Du far alt med leg!
Bruden sidder i brudeseng,
Bier dig efter bleg.‹
34. ›Hør du, Ebbe Skammelsøn,
Og kære broder min;
Jeg lover dig i denne nat
At sove hos bruden min!‹

35. Det var Ebbe Skammelsøn,
Han sit sværd uddrog;
Det var Peder Skammelsøn,
Han til jorden vog.

36. Hans fader misted hans venstre fod,
Hans moder sin højre hånd;
Fordi træder Ebbe Skammelsøn
Så vidt i fremmede land.

Fordi træder Ebbe Skammelsøn så mangelen sti vild.

thomas kingo

Som den gyldne sol frembryder

1. Som den gyldne sol frembryder
 gennem den kulsorte sky,
og sin stråleglans udskyder,
 så at mørk' og mulm må fly,
så min Jesus af sin grav,
og det dybe dødsens hav
 opstod ærefuld af døde,
 imod påskemorgenrøde.
2. Tak, o store sejrherre,
 tak, o livsens himmelhelt,
som ej døden ku' indespærre
 i det helvedmørke telt!
Tak fordi at op du stod
og fik døden under fod!
 Ingen tunge kan den glæde
 med tilbørlig lov udkvæde.

3. Jeg kan finde i mit hjerte,
at min sjæl har trøst deraf,
som kan lindre al min smerte,
når jeg mindes kun din grav,
og betænker hvor du lå
udi dødsens fæle vrå,
og stod op med kraft og ære,
hvad kan større glæde være.
4. Ligger jeg i syndens bøje,
ligger jeg i armod ned,
ligger jeg i sygdoms køje,
ligger jeg i usselhed;
ligger jeg fortrængt, forhadet,
og af verden slet forladt,
skal jeg hus i graven tage,
o, her er dog håb tilbage.
5. Du for synden engang døde,
dermed er min synd betalt;
armod, usselhed og møde,
ja, min sygdom bar du alt;
jeg ved dig oprejses skal,
og af dødsens dybe dal
skal jeg hovedet oprette,
al min nød kan det forlette.

6. Synd og død og alle pile,
som at Satan skyde kan,
ligger brudte ved din hvile
udi gravens mørke land!
Der begrov du dem, og gav
mig en sikker trøstestav,
at ved din oprejsnings ære
jeg skal sejrpalmer bære.
7. Som Guds søn jeg dig nu kender,
og ser din almægtighed,
din opstandelse indspænder
hvad jeg tror og hvad jeg ved,
mig til salighed og håb,
ja, min kristendoms dåb
i din død er som et billed
og opstandelse fremstillet.
8. Du til livet mig skal vække
ved din stor' oprejsnings kraft!
Lad kun jorden mig bedække,
orme tære al min saft,
ild og vand opsluge mig!
Jeg dør i den tro til dig,
at jeg skal til liv opstande
udaf dødsens grumme lande.

9. Søde Jesus, giv mig nåde
ved din gode hellig' ånd,
at jeg så min gang kan råde
og vejledes ved din hånd,
at jeg ej skal falde hen
udi dødsens svælg igen,
hvoraf du mig engang rykte,
der du døden undertrykte.
10. Tak for al din fødsels glæde,
tak for dit det guddoms ord,
tak for dåbens hellig' væde,
tak for nåden på dit bord,
tak for dødsens bitre ve,
tak for din opstandelse,
tak for himlen du har inde,
der skal jeg dig se og finde.

ludvig holberg

Maskerade

i. Akt

scene 1

Leander – Henrik

leander: i sin slåbrok, gnikkende sine øjne. Henrik! Hvad er
15 klokken?

henrik: gispende. Klokken går nok til frokost, herre! Men
jeg ved ikke, hvorfor vi skal stå så tidlig op. Se engang på
uret, herre!

leander: Hillemænd, er det muligt? Skulle vi kunne have
20 sovet så længe, fire timer over middag? Min klokke står
på fire.

henrik: Ej, det er ikke muligt, herre, det må være klokken
fire om morgenen.

leander: Du skal nok se, at det er så lyst klokken fire i
25 januar måned.

henrik: Så må solen ikke gå rigtig da. Det kan jo umuligt
være eftermiddag; thi nu stod vi først op.

leander: Om solen går ikke ret, så ved jeg dog, at mit ur
ikke løber også gal; thi det er et engelsk ur.

30 henrik: Ej, herre! Urværk og solskiver retter sig jo efter
solen. Vil nu herren forsøge at stille solen tilbage på 10
eller 9; se om uret ikke straks skal avancere tilbage. Det
må jeg forstå.

leander: Hvilken pølsesnak! Jeg tror, maskeradesviren er
35 dig i hovedet endnu.

henrik: gispende. Med ét ord, herre, er klokken kun fire, så er det fire om morgenen.

leander: Vi kom jo ikke hjem fra maskerade før klokken fire.

5 henrik: Mig synes endelig, at jeg er noget sulten. Men der er Arv; jeg vil spørge ham hvad klokken er.

scene 2

Leander – Henrik – Arv

10

henrik: Godmorgen, Arv! Hvad er klokken?

arv: Havde du fået så mange ulykker, som der er timer til fra i morges indtil nu, kunne du være en holden mand.

henrik: Hvad er klokken nu da?

15

arv: Klokken hænger i tårnet, og du burde hænge i en galge.

leander: Hør mig engang til den plumpe slyngel. Kan du ikke sige, hvad klokken er?

arv: Klokken er fire, monsør!

20

leander: Så er det over middag da?

arv: Efter gammel regning så er der over middag, når klokken er fire om eftermiddagen.

leander: Ser du vel, Henrik, at mit ur går ret?

henrik: Gid drollen splide sådan skik. Nu har jeg sovet mit gode middagsmåltid bort. Hvad mad fik vi til middag, Arv?

25

arv: Sød vælling og stokfisk.

henrik: I har vel levnet noget til mig?

arv: Nej vi gav Soldan, posthunden, din part; thi herren siger, at hvem der ikke kommer til bords i rette tid, skal ingen mad have. Kan du nu få det af Soldan igen, det må du se til.

30

leander: Spiste papa hjemme til middag?

arv: Ja han spiste udi buret, som han plejer.

35

leander: Du tosse! Jeg spørger ikke om papegøjen, jeg spørger om min far.

arv: Nej herren spiste hos den fremmede mand monsieur Leonard, i dag.

5 leander: Det var dog godt, Henrik! At min far spiste ikke hjemme, ellers havde han fået at vide, at vi var på maske-

rade.

Arv går ud.

10 henrik: Vil ikke herren ind og klæde sig? Thi det kan hænde, at hans far kommer i det samme, og så er det noget fordægtigt at gå i slåbrok så silde.

leander: Er han hos min tilkommende svigerfar, da kommer han ikke så hastig.

15 henrik: Men med permission, herre; jeres tilkommende kæreste, ser hun vel ud?

leander: Jeg ved min tro ikke.

henrik: Det er underligt at gifte sig med en, som man aldrig har set.

20 leander: Jeg har set hende, da hun var 6 år gammel, og da tegnede hun til at blive meget køn.

henrik: Hvor gammel er hun nu da?

leander: Atten år.

henrik: Hille-mænd, så kan forgyldningen være gåen af hende i så lang tid.

25 leander: Folk siger dog, at hun endnu er køn. I morgen skal jeg derhen, så får jeg at se, om det er sandt. Er hun anderledes end mig er beskrevet, så endes visitten kun med komplimenter. Men vi må ind og se til, at vi kan få noget mad; thi tiden går hastig, klokken otte skal vi på maske-

30 raden igen.

henrik: Ej, det er skønt. Jeg venter en hob kisselinker der i aften.

leander: Det er ulykken, Henrik! At der kommer så mange gemene piger.

- henrik: Ej, herre! Det er just dyden af maskerade, at alle skæres over en kam; tilmed er min tro de mameseller, som jeg venter, alle fornemme folk. Der er en af borgmesterens stuepiger, Per Saddelmagers datter, Else Skoleholders, Lisbeth Pomerans-Kones yngste datter, thi den ældste hartandpine, og derfor uden 3 andres mukke piger, som er på deres egen hånd og lever af deres midler.
- leander: Det er sandt, du siger, Henrik! Det er alle fornemme folk, besynderlig de 3, som lever af deres midler.
- 10 henrik: Men der kommer fruen.
- leander: Min mor må vel komme. Jeg skal måske få hende at følge med på maskeraden i aften.
- henrik: Det skulle være artig nok. Jeg skal min tro danse med hende.
- 15 leander: Dersom hun ikke kender dig, så kan det lade sig gøre.
- henrik: Lad mig kun sørge derfor. Jeg skal nok maske mig så, at hun ikke kender mig.

20

scene 3

Magdelone – Leander – Henrik

- magdelone: Min hjerte søn! Hvordan gik det til på maskeraden forgangen nat?
- 25 leander: Hvoraf ved mamma, at jeg var der?
- magdelone: Jeg hørte det af Arv.
- leander: Den knægt kan nu aldrig tie. Men det vil ikke sige, når min far ikke får det at vide.
- magdelone: Kommer der også gamle koner på maskeraden?
- 30 leander: Vi forsmår ingen; der kommer både unge og gamle.
- magdelone: Ville man ikke forsmå en gammel kone, så kender jeg en, som havde lyst at komme der i aften.

35

leander: Hvilken kone er det?

magdelone: Det er jeg selv.

leander: Det var min tro ikke så galt, kunne det kun ske på en subtil måde, at min far fik det ikke at vide.

5 magdelone: Ej, hvor skulle han få det at vide? Han går tidlig til sengs og står sildig op. Jeg vil sige, at jeg er ikke vel i aften, så ligger han alene.

leander: Det kan lade sig gøre; men kan mamma danse?

magdelone: Danse! Ja min tro kan jeg så, se engang.

10 Hun synger og danser.

henrik: Hille mænd, fruens fødder går som trommestikker.

magdelone: Jeg har kunnet danse alle danse i min ungdom indtil Folie d'Espagne. Se således går den:

15 Danser og synger »Folie d'Espagne«.

henrik: Det gik min tro admirabelt. Ak nok en Folie, gode frue!

magdelone: Nej jeg vil spare på mine ben til i aften. Men der er min mand, jeg er bange, at han så mig danse.

20

scene 4

Jeronimus – Magdelone – Leander – Henrik

25 jeronimus: med et lidet skæg. Står i alle her, børnlille, så ledige? Er her intet at bestille udi huset?

magdelone: Jeg er ikke kapabel til at gøre noget i dag, min hjerte! Jeg har min tro ligesom en feber i kroppen, så jeg er bange, at jeg får en urolig nat i nat.

jeronimus: Det er mig ukært. Har I det i hovedet?

30 magdelone: Ak ja, det er ligesom mit hoved var kløvet ad.

jeronimus: Tørster I også?

magdelone: Forskrækkelig. Og jeg har i lige måde stor urolighed i min krop, så jeg kommer til at ligge alene i nat.

35 jeronimus: Jo hjertelig gerne. Men som det er anstød af feber, må I bruge noget i tide. I må årelades.

magdelone: Ak nej, min hjerte! Så syg er jeg endelig ikke, at jeg skulle gribe til åreladen.

jeronimus: Hvilken snak! Vil I ligge af feber i morgen da?

Henrik! Spring efter mester Herman og bed ham komme hid at årelade min kone.

henrik: sagte. Hille mænd, hvor vil dette løbe af?

magdelone: Ak nej, min hjerte mand!

jeronimus: Ti stille, min hjerte, og lad mig råde. Lad mig føle jeres puls. Hille mænd, det er høj tid at lade sig årelade. Der er alteration i jeres blod, mærker jeg. Spring straks hen, Henrik! Og bed ham komme selv; thi jeg betror ingen af hans svende dertil.

magdelone: Ak min allerkæreste mand! Lad mig dog se det an en times tid først.

jeronimus: En times tid gør endelig ikke til sagen. Men I skal min tro årelades, førend I går til sengs. Men I, junker! Hvor kommer det, at I går i jeres slåbrok så silde? I har måske efter sædvane været længe ude i går nat.

leander: Nej min tro har jeg ej. Jeg har siddet at skrive den hele dag.

jeronimus: Jeg ville ønske, at det var så vel, og at I engang ville slå jer til stadighed. I er nu allerede af den alder, at I bør begynde at ræsonnere og lade det stratenjunker fare, som I har inklineret til.

leander: Jeg har dog aldrig begået andre excesser, end de fleste unge begår her i staden.

jeronimus: Det er at sige: I har banketeret iblandt, spillet jeres penge bort, kurtiseret og levet som en perfekt Jean de France. Det er jo intet ondt deri; thi de fleste unge mennesker lever ligeledes.

leander: Men levede da papa så indgetogen i sin ungdom?

jeronimus: I min ungdom levede folk ganske anderledes, ihvorvel vi havde én gang så mange penge. Her var da ikke over fire kareter udi byen. Man så fornemme stands-personer lyses hjem af deres piger; når det var ondt vejr,

gik man med støvler. Jeg vidste i min ungdom ikke hvad det var at age i vogn. Men nu kan man ikke gå 3 skridt, uden man skal have en dagdriver bag i hælene; eller en gade igennem, uden man skal age.

5 henrik: Da må gaderne ikke have været så beklikkede, som de nu er.

 jeronimus: Det er sandt nok, gaderne var rene. Men hvad forårsager deres urenhed andet end de mange karosser? Fornemme folk spadserede til Gyldenlund i gamle dage;
10 men nu er det en skam at gå til fods uden porten. Er det ikke sandt, jeg siger, min hjerte kone?

 magdelone: Jo vist. Jeg levede i mine forældres hus ligesom i et kloster.

15 henrik: Den stakkels frue!

 magdelone: Derfor har jeg nu aldrig nogen lyst til verdslig galskab; thi jeg har i min ungdom aldrig fået nogen smag derpå.

Iudvig holberg

Maskerade

i. Akt

scene 1

Leander – Henrich

15 leander: i sin slåbrok, gnikkende sine øyne. Henrich! hva er klokken?

henrich: gjespende. Klokken går nok til frokost, herre! men jeg vet ikke, hvorfor vi skal stå så tidlig opp. Se engang på uret, herre.

20 leander: Hillemenn! er det mulig? skulle vi kunne ha sovet så lenge, fire timer over middag? min klokke står på fire.

henrich: Ei det er ikke mulig herre! det må være klokken fire om morgenen.

leander: Du skal nok se, at det er så lyst klokken fire i 25 januar måned.

henrich: Så må solen ikke gå riktig da. Det kan jo umulig være eftermiddag; ti nu stod vi først opp.

leander: Om solen går ikke rett, så vet jeg dog, at mitt ur ikke løper også galt; ti det er et engelsk ur.

30 henrich: Ei herre! Urverk og solskiver retter seg jo efter solen. Vil nu herren forsøke å stille solen tilbake på 10 eller 9, se, om uret ikke straks skal avansere tilbake. Det må jeg forstå.

henrich: Hvilket pøksesnakk! jeg tror maskeradesviren er 35 deg i hodet ennu.

henrich: gjespende. Med et ord, herre! er klokken kun fire, så er det fire om morgenen.

leander: Vi kom jo ikke hjem fra maskeraden før klokken fire.

5 henrich: Meg synes endelig, at jeg er noe sulten. Men der er Arv; jeg vil spørre ham hva klokken er.

scene 2

Leander – Henrich – Arv

10

henrich: God morgen, Arv! hva er klokken?

arv: Hadde du fått så mange ulykker, som det er timer til fra i morges inntil nu, kunne du være en holden mann.

henrich: Hva er klokken nu da?

15 arv: Klokken henger i tårnet, og du burde henge i en galge.

leander: Hør meg engang til den plumpe slyngel. Kan du ikke si hva klokken er?

arv: Klokken er fire, månsør.

leander: Så er det over middag da?

20 arv: Etter gammel regning, så er det over middag, når klokken er fire om eftermiddagen.

leander: Ser du vel, Henrich, at mitt ur går rett.

henrich: Gid drollen splide sådan skikk! Nu har jeg sovet mitt gode middags-måltid bort. Hva mat fikk vi til middag, Arv?

25

arv: Søt velling og stokkfisk.

henrich: I har vel levnet noe til meg?

arv: Nei. Vi gav Soldan port-hunden din part; ti herren sier, at hvem der ikke kommer til bords i rette tid, skal ingen mat ha. Kan du nu få det av Soldan igjen, det må du se til.

30

leander: Spiste papa hjemme til middag?

arv: Ja, han spiste uti buret, som han pleier.

leander: Du tass! jeg spør ikke om papegøyen, jeg spør om min far.

35

arv: Nei, herren spiste hos den fremmede mann, monsieur Leonard, i dag.

leander: Det var dog godt Henrich, at min far spiste ikke hjemme, ellers hadde han fått å vite, at vi var på maskerade.

Arv går ut.

henrich: Vil ikke herren inn og kle seg; ti det kan hende, at hans far kommer i det samme, og så er det noe fordekkelig å gå i slåbrok så silde.

10 leander: Er han hos min tilkommende svigerfar, da kommer han ikke så hastig.

henrich: Men med permisjon, herre! jer tilkommende kjæreste, ser hun vel ut?

leander: Jeg vet, min tro, ikke.

15 henrich: Det er underlig å gifte seg med en, som man aldri har sett.

leander: Jeg har sett henne, da hun var 6 år gammel, og da tegnet hun til å bli meget skjønn.

henrich: Hvor gammel er hun nu da?

20 leander: Atten år.

henrich: Hillemenn, så kan forgyllingen være gått av henne i så lang tid.

leander: Folk sier dog, at hun ennå er skjønn. I morgen skal jeg derhen, så får jeg å se, om det er sant. Er hun
25 annerledes enn meg er beskrevet, så endes visitten kun med komplimenter. Men vi må inn og se til, at vi kan få noe mat; ti tiden går hastig, klokken 8 skal vi på maskeraden igjen.

henrich: Ei, det er skjønt. Jeg venter en hop kiselinker der i aften.

30 leander: Det er ulykken, Henrich, at der kommer så mange gemene piker.

henrich: Ei herre, det er just dyden av maskerade, at alle skjæres over en kam; tilmed er min tro de mameseller,
35 som jeg venter, alle fornemme folk. Der er en av bormes-

terens stuepiker Per Salmakers datter, Else Skoleholders, Lisbed Pomerantz-kones yngste datter, ti den eldste har tannpine, og derforuten 3 andre smukke piker, som er på deres egen hånd og lever av deres midler.

5 leander: Det er sant du sier, Henrich, det er alle fornemme folk, besynderlig de 3, som lever av deres midler.

henrich: Men der kommer fruen.

leander: Min mor må vel komme. Jeg skal kanskje få henne å følge med på maskerade i aften.

10 henrich: Det skulle være artig nok. Jeg skal min tro danse med henne.

leander: Dersom hun ikke kjenner deg, så kan det la seg gjøre.

henrich: La meg kun sørge derfor. Jeg skal nok maske meg
15 så, at hun ikke kjenner meg.

scene 3

Magdelone – Leander – Henrich

20 magdelone: Min hjerte sønn, hvordan gikk det til på maskeraden forgangen natt.

leander: Hvorav vet mamma at jeg var der?

magdelone: Jeg hørte det av Arv.

leander: Den knekt kan nu aldri tie. Men det vil ikke si,
25 når min far ikke får det å vite.

magdelone: Kommer der også gamle koner på maskerade?

leander: Vi forsmår ingen, der kommer både unge og gamle.

30 magdelone: Ville man ikke forsmå en gammel kone, så kjenner jeg en, som hadde lyst å komme der i aften.

leander: Hvilken kone er det?

magdelone: Det er jeg selv.

leander: Det var min tro ikke så galt, kunne det kun skje
35 på en subtil måte, at min far fikk det ikke å vite.

magdelone: Ei hvor skulle han få det å vite? han går tidlig til sengs og står sildig opp. Jeg vil si, at jeg er ikke vel i aften, så ligger han alene.

leander: Det kan la seg gjøre; men kan mamma danse?

5 magdelone: Danse! ja min tro kan jeg så, se engang. Hun synger og danser.

henrich: Hillemenn! Fruens føtter går som trommestokker.

magdelone: Jeg har kunnet danse alle danser i min ungdom inntil folie d'Espagne. Se således går den:
10 Danser og synger folie d'Espagne.

henrich: Det gikk min tro admirabelt. Akk nok en folie, god frue!

magdelone: Nei, jeg vil spare på mine ben til i aften. Men
15 der er min mann, jeg er bange, at han så meg danse.

scene 4

Jeronimus – Magdelone – Leander – Henrich

20 jeronimus: med et lite skjegg. Står I alle her barnlille så ledige? er her intet å bestille uti huset?

magdelone: Jeg er ikke kapabel til å gjøre noe i dag, min hjerte. Jeg har min tro likesom en feber i kroppen, så jeg er bange, at jeg får en urolig natt i natt.

25 jeronimus: Det er meg ukjært. Har I det i hodet?

magdelone: Akk ja. Det er likesom mitt hode var kløvet av.

jeronimus: Tørster I også?

magdelone: Forskrekkelig. Og jeg har ilikemåte stor urolighet i min kropp, så jeg kommer til å ligge alene i natt.

30 jeronimus: Jo hjertelig gjerne. Men som det er anstøt av feber, må I bruke noe i tide. I må årelates.

magdelone: Akk nei min hjerte, så syk er jeg endelig ikke, at jeg skulle gripe til årelating.

jeronimus: Hvilken snakk! Vil I ligge av feber i morgen da?
35 Henrich! spring efter Mester Herman, og be ham komme hit og årelate min kone.

henrich: sakte. Hillemenn! hvor vil dette løpe av?

magdelone: Akk nei min hjerte mann!

5 jeronimus: Ti stille min hjerte og la meg råde. La meg føle
jer puls. Hillemenn, det er høy tid å la seg årelate. Der er
alterasjon i jert blod, merker jeg. Spring straks hen Hen-
rich, og be ham komme selv; ti jeg betror ingen av hans
svenner dertil.

magdelone: Akk min allerkjæreste mann, la meg dog se
det an en times tid først.

10 jeronimus: En times tid gjør endelig ikke til saken. Men I
skal min tro årelates, førenn I går til sengs. Men I junker!
hvor kommer det, at I går i jer slåbrok så silde? I har
måskje efter sedvane vært lenge ute i går natt.

leander: Nei min tro har jeg ei. Jeg har sittet og skrevet den
15 hele dag.

jeronimus: Jeg ville ønske, at det var så vel, og at I engang
ville slå jer til stadighet. I er nu allerede av den alder, at I
bør begynne å resonnerer, og la det stratenjunkeri fare,
som I har inklinert til.

20 leander: Jeg har dog aldri begått andre eksesser, enn de
fleste unge personer begår her i staden.

jeronimus: Det er å si: I har banketert iblant, spilt jere
penger bort, kurtiseret og levet som en perfekt Jean de
France. Det er jo intet ondt deri; ti de fleste unge men-
25 nesker lever likeledes.

leander: Men levde da papa så inngetogen i sin ungdom?

jeronimus: I min ungdom levde folk ganske annerledes, i
hvor vel vi hadde engang så mange penger. Her var da
ikke over fire karreter uti byen. Man så fornemme stands-
30 personer lyses hjem av deres piker; når det var ondt vær,
gikk man med støvler. Jeg visste i min ungdom ikke hva
det var å ake i vogn. Men nu kan man ikke gå 3 skritt uten
man skal ha en dagdriver bak i hælene, eller en gate igjen-
nom uten man skal ake.

henrich: Da må gatene ikke ha vært så beklikket som de nu er.

jeronimus: Det er sant nok, gatene var rene. Men hva forårsaker deres urenhet annet enn de mange karosser?

5 Fornemme folk spaserte til Gyldenlund i gamle dager, men nu er det en skam å gå til fots uten porten. Er det ikke sant jeg sier, min hjerte kone?

magdelone: Jo visst. Jeg levde i mine foreldres hus, likesom i et kloster.

10 henrich: Den stakkars frue!

magdelone: Derfor har jeg nu aldri noen lyst til verdslig galskap; ti jeg har i min ungdom aldri fått noen smak derpå.

h.c. andersen

Kejserens nye klæder

For mange år siden levede der en kejser som holdt så uhyre meget af smukke nye klæder at han gav alle sine penge ud for rigtig at blive pyntet. Han brød sig ikke om sine soldater, brød sig ikke om komedie eller om at køre i skoven, undtagen da for at vise sine nye klæder. Han havde en kjole for hver time på dagen, og ligesom man siger om en konge: Han er i rådet, så sagde man altid her: »Kejseren er i klædeskabet!« –

I den store stad hvor han boede, gik det meget fornøjeligt til; hver dag kom der mange fremmede, en dag kom der to bedragere; de gav sig ud for at være vævere og sagde at de forstod at væve det dejligste tøj man kunne tænke sig. Ikke alene farverne og mønstrene var noget usædvanlig smukt, men de klæder som blev syet af tøj, havde den forunderlige egenskab at de var usynlige for ethvert menneske som ikke dueede i sit embede eller også var utilladeligt dum.

»Det var jo nogle dejlige klæder,« tænkte kejseren, »ved at have dem på kunne jeg komme efter hvilke mænd i mit rige der ikke duer til det embede de har; jeg kan kende de kloge fra de dumme, ja det tøj må straks væves til mig!« Og han gav de to bedragere mange penge på hånden, for at de skulle begynde på deres arbejde.

De satte også to vævestole op, lod som om de arbejdede, men de havde ikke det mindste på væven. Rask væk forlangte de den fineste silke og det prægtigste guld; det puttede de i

deres egen pose og arbejdede med de tomme væve, og det til langt ud på natten.

»Nu gad jeg dog nok vide hvor langt de er med tøjet!« tænkte kejseren, men han var lidt underlig om hjertet ved at tænke på at den der var dum eller passede dårligt til sit embede, ikke kunne se det. Nu troede han nok at han ikke behøvede at være bekymret for sig selv, men han ville dog sende nogen først for at se hvordan det stod til. Alle mennesker i hele byen vidste hvilken forunderlig kraft tøjet havde, og alle var begærlige efter at se hvor dårlig eller dum hans nabo var.

»Jeg vil sende min gamle ærlige minister hen til væverne,« tænkte kejseren, »han kan bedst se hvordan tøjet tager sig ud, for han har forstand, og ingen passer sit embede bedre end han!« –

Nu gik den gamle skikkelige minister ind i salen hvor de to bedragerere sad og arbejdede med de tomme væve. »Gud bevar' os!« tænkte den gamle minister og spilede øjnene op, »jeg kan jo ikke se noget!« Men det sagde han ikke.

Begge bedragererne bad ham være så god at træde nærmere og spurgte om det ikke var et smukt mønster og dejlige farver. Så pegede de på den tomme væv, og den stakkels gamle minister blev ved at spile øjnene op, men han kunne ikke se noget, for der var ingenting. »Herregud!« tænkte han »skulle jeg være dum? Det har jeg aldrig troet, og det må ingen mennesker vide! Skulle jeg ikke du til mit embede? Nej, det går ikke an at jeg fortæller jeg ikke kan se tøjet.

»Nå, De siger ikke noget om det!« sagde den ene som vævede.

»O det er nydeligt! ganske allerkæreste!« sagde den gamle minister og så igennem sine briller, »dette mønster og disse farver! – ja, jeg skal sige kejseren at det behager mig særdeles!«

»Nå det fornøjer os!« sagde begge væverne, og nu nævnede de farverne ved navn og det sælsomme mønster. Den gamle

minister hørte godt efter, for at han kunne sige det samme når han kom hjem til kejseren, og det gjorde han.

Nu forlangte bedragerne flere penge, mere silke og guld, det skulle de bruge til vævning. De stak alt i deres egne lom-
5 mer, på væven kom ikke en trevl, men de blev ved, som før, at væve på den tomme væv.

Kejseren sendte snart igen en anden skikkelig embeds-
mand hen for at se hvordan det gik med vævningen, og om
tøjet snart var færdigt. Det gik ham ligesom ministeren, han
10 så også, men da der ikke var andet end de tomme væve, kunne han ingenting se.

»Ja, er det ikke et smukt stykke tøj?« sagde begge bedra-
gerne og viste og forklarede det dejlige mønster som slet ikke
var der.

15 »Dum er jeg ikke,« tænkte manden, »det er altså mit gode embede jeg ikke duer til? Det var løjerligt nok, men det må man ikke lade sig mærke med!« og så roste han tøjet han ikke så, og forsikrede dem om sin glæde over de kønne kulører og det dejlige mønster. »Ja, det er ganske allerkæreste!«
20 sagde han til kejseren.

Alle mennesker i byen talte om det prægtige tøj.

Nu ville da kejseren selv se det, mens det endnu var på
væven. Med en hel skare af udsøgte mænd, mellem hvilke
de to gamle skikkelige embedsmænd var som før havde
25 været der, gik han hen til begge de listige bedragerer der nu vævede af alle kræfter, men uden trevl og tråd.

»Ja, er det ikke magnifique!« sagde begge de skikkelige em-
bedsmænd. »Vil Deres Majestæt se, hvilket mønster, hvilke
farver!« og så pegede de på den tomme væv, for de troede at
30 de andre vistnok kunne se tøjet.

»Hvad for noget!« tænkte kejseren, »jeg ser ingenting! det er jo forfærdeligt! er jeg dum? Duer jeg ikke til at være kejser? Det var det skrækkeligste der kunne overgå mig!«
»O, det er meget smukt!« sagde kejseren, »det har mit aller-
35 højeste bifald!« og han nikkede tilfreds og betragtede den

tomme væv; han ville ikke sige at han ingenting kunne se. Hele følget han havde med sig så og så, men fik ikke mere ud af det end alle de andre, men de sagde ligesom kejseren: »O, det er meget smukt!« og de rådede ham til at iføre sig
5 dette nye prægtige tøj første gang ved den store procession som forestod. »Det er magnifique! nysseligt! excellent!« gik det fra mund til mund, og de var alle sammen så inderligt fornøjede dermed.

Kejseren gav hver af bedragerne et ridderkors til at hænge
10 i knaphullet og titel af vævejunker.

Hele natten før den formiddag processionen skulle være, sad bedragerne oppe og havde over seksten lys tændt. Folk kunne se de havde travlt med at få kejserens nye klæder færdige. De lod som om de tog tøjet af væven, de klippede i
15 luften med store sakse, de syede med synåle uden tråd og sagde til sidst: »Se nu er klæderne færdige!«

Kejseren, med sine fornemste kavalierer, kom selv derhen, og begge bedragerne løftede den ene arm i vejret, som om de holdt noget, og sagde: »Se her er benklæderne! her er
20 kjolen! her kappen!« og så videre. »Det er så let som spindelvæv! man skulle tro man ingenting havde på kroppen, men det er just det fine ved det!«

»Ja!« sagde alle kavaliererne, men de kunne ingenting se, for der var ikke noget.

25 »Vil nu Deres kejserlige Majestæt allernådigst behage at tage Deres klæder af,« sagde bedragerne, »så skal vi give Dem de nye på, herhenne foran det store spejl.«

Kejseren lagde alle sine klæder, og bedragerne bar sig ad som om de gav ham hvert stykke af de nye der skulle
30 være syet, og de tog ham om livet, og de bandt ligesom noget fast, det var slæbet, og kejseren vendte og drejede sig foran spejlet.

»Gud hvor det klæ'r godt! hvor det sidder dejligt!« sagde de alle sammen. »Hvilket mønster! hvilke farver! det er en
35 kostbar dragt!« –

›Udenfor står de med tronhimlen der skal bæres over Deres majestæt i processionen,‹ sagde overceremonimesteren.

›Ja jeg er jo i stand,‹ sagde kejseren, ›sidder det ikke godt?‹
5 Og så vendte han sig nok en gang foran spejlet, for det skulle nu lade som om han rigtigt betragtede sin stads.

Kammerherrerne som skulle bære slæbet, famlede med hænderne hen ad gulvet, som om de tog slæbet op; de gik og holdt i luften, de turde ikke lade sig mærke med at de
10 ingenting kunne se.

Og så gik kejseren i processionen under den dejlige tronehimmel, og alle mennesker på gaden og i vinduerne sagde:
›Gud hvor kejserens nye klæder er mageløse! hvilket dejligt
15 slæb han har på kjolen! hvor det sidder pragtfuldt!‹ Ingen ville lade sig mærke med at han intet så, for så havde han jo ikke duet i sit embede eller været meget dum. Ingen af kejserens klæder havde gjort sådan lykke.

›Men han har jo ikke noget på!‹ sagde et lille barn. ›Herregud, hør den uskyldiges røst!‹ sagde faderen, og den ene
20 hviskede til den anden hvad barnet sagde.

›Han har ikke noget på, er der et lille barn der siger, han har ikke noget på!‹

›Han har jo ikke noget på!‹ råbte til sidst hele folket. Og
25 det krøb i kejseren, for han syntes de havde ret, men han tænkte som så: ›nu må jeg holde processionen ud!‹ Og så holdt han sig endnu stoltere, og kammerherrerne gik og bar på slæbet som slet ikke var der.

søren kierkegaard

Enten – Eller

Diapsalmata

Livet er blevet mig en besk drik, og dog skal den indtages
som dråber, langsomt, tællende.

15 Ingen vender tilbage fra de døde, ingen er gået andet end
grædende ind i verden. Ingen spørger én, når man vil ind,
ingen når man vil ud.

20 Tiden går, livet er en strøm, siger menneskene, osv. Jeg kan
ikke mærke det. Tiden står stille og jeg med. Alle de planer,
jeg udkaster, flyver lige lukt tilbage på mig selv. Når jeg vil
spytte, spytter jeg mig selv i ansigtet.

25 Når jeg står op om morgenen, går jeg straks i seng igen. Jeg
befinder mig bedst om aftenen, i det øjeblik jeg slukker lyset,
trækker dynen over hovedet. Endnu engang rejser jeg mig
op, ser mig med en ubeskrivelig tilfredshed om i værelset,
og så godnat, ned under dynen.

30 Hvad jeg dur til? Til ingenting eller til hvad som helst. Det
er en sjælden fermhed. Mon den vil blive påskønnet i livet?
Gud ved, om de piger finder en plads, der søger plads som
enepige, eller i mangel deraf som hvad som helst.

35 Gådefuld bør man være, ikke blot for andre, men også for sig
selv. Jeg studerer mig selv. Når jeg er træt deraf, så ryger jeg

til tidsfordriv en cigar og tænker, Gud ved, hvad Vor Herre egentlig har ment med mig, eller hvad han vil bringe ud af mig.

5 Ingen barselskone kan have besynderligere og utålmodigere ønsker end jeg. Disse ønsker angår snart de ubetydeligste ting, snart de mest ophøjede, men alle har de i lige høj grad sjælens momentane lidenskab. Jeg ønsker i dette øjeblik en tallerken boghvedegrød. Jeg erindrer fra min skoletid, vi fik
10 altid boghvedegrød om onsdagen. Jeg erindrer, hvor glat og hvid grøden var anrettet, hvor smørret smilede mig i møde, hvor varm grøden var at se til, hvor sulten jeg var, hvor utålmodig efter at få lov til at begynde. En sådan tallerken boghvedegrød! Jeg gav mere end min førstefødselsret derfor.

15 Trolldmanden Vergil lod sig selv hugge i stykker og putte i en gryde for at koges i otte dage og ved denne proces blive forynget. Han fik en anden til at passe på, at ingen uvedkommende kiggede i gryden. Påpasseren kunne imidlertid ikke
20 modstå fristelsen. Det var fortidligt, og Vergil forsvandt som et lille barn med et skrig. Jeg har nok også kigget for tidligt i gryden, i livets og den historiske udviklings gryde, og driver det nok aldrig til mere end at blive barn.

25 ›Aldrig bør man tabe modet. Når ulykkerne optårner sig forfærdeligst om én, da ser man i skyerne en hjælpende hånd.‹ Således talte Hans Velærværdighed Jesper Morten ved sidste aftensang. Jeg er nu vant til at færdes meget under åben himmel, men har aldrig bemærket sligt. For nogle dage siden
30 bliver jeg på en fodtur opmærksom på et sådant fænomen. Det var vel egentlig ikke en hånd, men ligesom en arm, der strakte sig ud af skyen. Jeg hensank i betragtning. Det faldt mig ind, blot nu Jesper Morten var til stede, at han kunne afgøre, om det var det fænomen, han sigtede til. Som jeg
35 står midt i disse tanker, bliver jeg tiltalt af en vandrings-

mand, der, idet han peger op mod skyerne, siger: »Ser De den vandhose, det er sjældent, at man ser en sådan i disse egne. Den river undertiden hele huse med sig.« Ih, gud bevares, tænkte jeg, er det en vandhose, og løb det bedste jeg kunne. Hvad mon velærværdige hr. pastor Jesper Morten havde gjort i mit sted?

Lad andre klage over, at tiden er ond. Jeg klager over, at den er ussel; thi den er uden lidenskab. Menneskenes tanker er tynde og skrøbelige som kniplinger, de selv ynkværdige som kniplingspiger. Deres hjertes tanker er for usle til at være syndige. For en orm ville det måske kunne anses for en synd at nære sådanne tanker, ikke for et menneske, der er skabt i Guds billede. Deres lyster er adstadige og dorske, deres lidenskabers søvnige. De gør deres pligt, disse kræmmersjæle, men tillader sig dog ligesom jøderne at beklippe mønten en lille smule. De mener, at om Vorherre fører nok så ordentlig regnskab, kan man nok slippe godt fra at narre ham lidt. Føj for dem! Derfor vender min sjæl altid tilbage til Det Gamle Testamente og til Shakespeare. Der føler man dog, at det er mennesker, der taler. Der hader man, der elsker man, myrder sin fjende, forbander hans afkom gennem alle slægter, der synder man.

Min tid deler jeg således: Den halve tid sover jeg, den anden halve drømmer jeg. Når jeg sover, drømmer jeg aldrig. Det var synd; thi at sove er den højeste genialitet.

Det at være et fuldkomment menneske er dog det højeste. Nu har jeg fået ligtorne. Det er dog altid noget til hjælp.

Mit livs resultat bliver slet intet, en stemning, en enkelt farve. Mit resultat får en lighed med den kunstners maleri, der skulle male jødernes overgang over Det Røde Hav og

til den ende malede hele væggen rød, idet han forklarede, at jøderne var gået over, ægypterne var druknede.

5 Den menneskelige værdighed anerkendes dog endnu i naturen; thi når man vil holde fuglene borte fra træerne, så sætter man noget op, der skalligne et menneske. Og selv den fjerne lighed med et menneske, som et fugleskræmsel har, er nok til at indgyde respekt.

10 Når elskov skal have noget at betyde, må den i sin fødselstid være beskinnet af månen, ligesom Apis for at være den sande Apis skulle være månebeskinnet. Den ko, der fødte Apis, skulle i undfangelsens øjeblik være beskinnet af månen.

15 Det bedste bevis, der føres for tilværelsens jammerlighed, er det, der hentes fra betragtningen af dens herlighed.

20 De fleste mennesker haster så stærkt efter nydelsen, at de haster den forbi. Det går dem, som det gik den dværg, der bevogtede en bortført prinsesse i sit slot. En dag tog han sig en middagssøvn. Da han en time efter vågnede op, var hun borte. Hurtigt trækker han sine syvmilestøvler på. Med ét skridt er han hende langt forbi.

25 Min sjæl er så tung, at ingen tanke mere kan bære den, intet vingeslag mere løfte den op i luften. Bevæges den, da stryger den kun langs hen med jorden som fuglenes lave flugt, når det blæser op til tordenvejr. Over mit indre væsen ruger en beklemmelse, en angst, der aner et jordskælv.

30 Hvor er livet tomt og betydningsløst. – Man begraver et menneske. Man følger ham til jorden, man kaster tre spader jord på ham. Man kører ud i karet, man kører hjem i karet. Man trøster sig med, at der ligger et langt liv foran én. Hvor
35 langt er vel 7≈10 år? Hvorfor gør man det ikke af på én gang,

hvorfor bliver man ikke derude, og går ned med i graven, og trækker lod om, hvem den ulykke skal times, at være den sidste levende, der kaster de sidste tre spader jord på den sidste døde?

5

Pigerne behager mig ikke. Deres skønhed forgår som en drøm og som den dag i går, når den er forbi. Deres trofasthed – ja deres trofasthed! Enten er de troløse, dette beskæftiger mig ikke mere, eller de er trofaste. Hvis jeg fandt en sådan,

10 da ville hun behage mig i betragtning af, at hun var en sjældenhed. I betragtning af tidens længde ville hun ikke behage mig; thi enten blev hun bestandig tro, og da blev jeg jo et offer for min eksperimenterende iver, da jeg måtte holde ud

15 med hende, eller der kom et tidspunkt, da hun hørte op, og så havde jeg jo den gamle historie.

j.p. jacobsen

Monomani

Jeg er gal!
Men jeg kender mit vanvid,
dets ophav og dets væsen.
Jeg er gal, og nu vil jeg synge;
men jeg ved, jeg er stum,
15 og at strengene, jeg slår,
er jernstængerne for min celle.
– Jeg synger det frem altsammen,
og det kommer i klang og farve;
men den smilende vogter
20 ser kun mine læber bevæges,
mine fingre famle.

Så let, så begejstrende let
går min elskedes dans
25 som libellernes flugt
over de brunlige sivtoppe.
Og som løvet, der falder i spejklare sø,
får vandet til at vugge
i voksende kredse og falde igen
30 løvets eget vuggende fald,
så følte hver, der skuede min elskedes dans,
sig forunderlig let
og aned ukendt harmoni
i sin egen gang. —

35

Men ve! Hendes fodtrin høres tungt,
rytmerne vakle,
lemmerne stivne —
5 der faldt tynde over alle,
men jeg blev sten.
O jeg hader rytmer,
jeg elsker det, der hviler i usikkerhed,
mest hader jeg stormens sikre flugt,
10 mest elsker jeg tågen.
O! Ser I det! Ser I det!
Mit paradys kommer:
Over det hvide sand
ligger tågen tæt;
15 så mat, så dødt og glansløst,
så afsindigt uforståeligt
skvulper havet.
Som skyggen af en lue
flammer den takkede klint
20 mørkt, gennem tågens rørhvirvler.
For mig lurer det glatte, glatte sand,
bag mig gabe mine fodtrin i sand,
mine svindende kræfters grave
i en lang, lang lige linje.
25
Du lille verden, som tågen begrænser,
til din midte nå mine skridt.
Bag mig er små verdner
fulde af mine fjed.
30 Men på hin fangemurs anden side
ligger en verden, jeg ej har set og ej har trådt,
og i den går døden,
og ved muren vil han møde mig.
Men jeg vil ikke vide det,

thi mit skuffende blik
flytter den ved hvert fjed,
og når døden når mig ved muren
5 og kaster mig til jorden,
vil jeg tro, mine fodtrin standse
i en ny verdens midte.
O hvor mat jeg er, så salig mat!
Og havet skvulper,
10 klinten vakler,
og tågen... ve! Ve! Tågen flygter
for stormens faste vingeslag!
Klinten står fast,
havet får glans,
15 og op op ned, op op ned
vugger det i kraftige vover!
Og stormen er Guds tanke,
hans stærke klare tanke,
og det er mig, den vil,
20 i styrke og klarheds
dobbelte rædsel!

Men jeg vil ikke, døden vil jeg!
Min sjæl skal skælve bort
25 som en hules forvirrede ekko,
og han vil, han vil drage den til sig
i et stærkt, fuldt tonende drøn!...
O klinger, mine strenge, klinger
rallende og varslende! —
30 Strenge, strenge, er I af jern?
Ja, ja, der er stænger af jern,
stænger for min celle,
thi jeg er gal!

herman bang

›Frøkenen‹

Det var det mindste hus i hele gaden: Tre fag og den grønne gadedør med en tre trins trappe og gelænderet, hvor det er så dejligt at rutsche ned. Og under vinduerne ligger kælderhalsen ud på fortovet – en
15 gammel skrøbelig kælderhals, hvor alle byens gadedrenge tramper op, når de skal i skole, og piber i fingrene, mens de lader sig glide ned. For ›frøkenens‹ kælderhals er den sidste i hele byen.

Byfogeden har ført krig både med den og med linde-
20 træerne. Thi det lignede ikke noget at have sådan tre træer stående midt i en ordenlig gade og skygge for gasblusset med deres rebelske grene. Men tilsidst måtte byfogeden dog lade lindenestå, og nu sender han kun en gang imellem betjenten hen for at efterse, hvordan lygten og grenene forliges. Så
25 kommer som oftest gartneren den næste dag og han stiller sin stige op på gaden og skal klippe ›efter højere ordre‹, for frøkenen nænner det sjældent selv; og hun tænker altid, hun kan narre betjenten med en kringle og en stor snaps solbærrom.

30 Tunge dage er det så for frøkenen, når gartneren klipper og klipper, og alle de dejlige grene falder ned og ligger side om side på kælderhalsen. Og for hvert klip er det, som om det gjorde ondt inden i hende, og hun beder og beder for hver gren, at den kan han dog gerne lade blive siddende.

35 Nej – så er det noget andet inde i haven. Der råder hun,

og der bliver ikke klippet. Der vokser alting som det vil: Vinranken op ad den høje gavl til naboen og roserne langs baghuset og alle liljerne i det store bed. Der er kun det ene med en gang om, som er ganske smal, så hvis man vil forbi,
5 bliver man hvid på ærmet af kalk fra naboens væg; men stort er beddet, og mange blomster skal der være; hvad der nu ikke er let at se, for de store hvide liljer, de har som sagt, fået lov til at vokse, som de ville, og de er groet op til en hel skov, fuld af hvide kroner.

10 Men der må både være roser og klokker i beddet, for der er altid roser i frøkenens kranse. Sommetider nogle små blege nogle, liljerne tager jo solen, men roser er der. Og det er mange kranse, frøkenen binder hele sommeren både til kendte og ukendte. Hører frøkenen, at en er død på fattig-
15 gården, en stakkel, som hverken havde ven eller slægt, og der har måske ikke engang været en venlig hånd til at lukke hans øjne, så plyndrer hun straks sit store bed og binder kranse ved bordet under den gamle hyld.

Hun siger, det er altfor tungt at se en kiste uden blomster.

20 Men oppe under hylden i kroen kan der også være lystighed – når der kommer fremmede til kaffe, og frøkenen vimser ud og ind med sølvkanden og kringlerne på et fad. Frøkenen selv har ikke megen ro, hun går fra køkken til have, henter fløde i flueskabet og de nedskruede jordbær ovre i
25 baghuset, og hun er bange for, at de ikke alle skal få smagt på hyldeaften. Men de unge piger, hendes gæster, de ler og ler, fordi de sidder så knebent, at de næppe kan røre armene. Og den, der sidder yderst, bliver hele tiden puffet ned – over i liljerne. Frøkenen har altid så mange som må med, og hun
30 siger, der bliver nok plads. Vi hjælper os, siger hun, og de unge piger synes just, det er morsomt.

Men flest er der dog på den tid, hvor »træet bliver modent«. Det er kirsebærtræet, lige ud til gården og ud over smedens stakit. Der ved stammen er havens hædersplads, hvor hund-

ene bliver begravet; det er en hel kirkegård med både navne og årstal: Ami og den ny Ami og Pollux. Ami blev så gammel, at den var blind og altid måtte ligge på puder; den ny Ami blev kørt over. Frøkenen plejede den og plejede den, men
5 tilsidst måtte dyrlægen slå den ihjel. Det var svære dage for frøkenen, for hun kan ikke tåle at se noget levende lide, og om vinteren tager hun alle de forfrosne spurve, hun kan få fat i, ind i stuen og varmer dem op og giver dem brød.

Når træet er modent, er der flest fremmede. Alle skal
10 smage bærrerne – dejlige spanske bær, som frøkenen tæller på hver gren. Hver får jo ikke ret mange, når der er så stor en flok, som skal dele, men det ville dog aldrig være rigtig kirsebærtid for byens unge piger, når de ikke havde været omme hos frøkenen og fået deres lille bundt kirsebær,
15 omvundet med det røde bånd. Aldrig i verden rigtig kirsebærtid...

Siden hen på året bærer vinranken, og frøkenen plukker ned og sylter hen. Vindruerne får man i sukker, når vinteren kommer med sin slud, og spurvene installerer sig i de tomme
20 stærekasser; og der ligger sne i gården, så man knap kan nå over til baghuset, og hele haven er hvid, både gang og bed.

Så holder man sig i stuen.

Der er ganske mørkt derinde og varmt fra tørveilden, og hele stuen dufter af lavendler og gammelt potpourri. Det
25 laver frøkenen om sommeren. Så samler hun dynger af roser og spreder bladene ud på aviser og tørrer dem både på sengen og på dagligstuebordet. Og når så vinteren kommer, ligger de tørrede roser på den gammeldags kakkellovnsplads og dufter som den skønneste sommer...

30 Frøkenen har læst. Men så er det blevet for mørkt, og hun har lagt andagtsbogen ned i sit skød og har lænet hovedet tilbage. Nu er hun faldet i blund og sover med foldede hænder. Og henne i sofaen spinder kattene sagte, i kakkellovnen snurrer vandet til te... Der er mørkning i huset.

Men så kommer lygtetænderen ude på gade, og han sætter til og tænder, og lige på én gang bliver der ganske lyst hen over alle de gamle billeder på væggen og de hvide stykker på stolene og gulvtæppet, der er delt i mange stumper rundt omkring.

Men når der bliver tændt, vågner frøkenen på forhøjningen, og hun griber efter brillerne og bogen, og lægger bogmærket ind, førend hun lukker den.

Så åbner hun køkkendøren og kalder. »Han tænder, Karen«, siger hun. Den gamle pige har ventet i køkkenet, men nu kommer hun ind med lyserøde bånd i huen og sætter sig på stolen ved døren, ganske stille.

Der sidder de to gamle piger i lygteskinnet, hver med sine tanker og taler ikke meget. Men hver dag, når lygten tændes, siger frøkenen højt ud af døren: »Nu tænder han, Karen«, og hver dag kommer Karen ind, og hun sætter sig stille på samme stol ved døren. Og har de siddet der noget sammen, og det snart kan blive tid til teen, rejser hun sig med et »tak, frøken«, og går ganske lydløst, som hun kom. Og således har det været i mange år.

Thi Karen er gammel i huset. Hun har tjent præstegården, og da præsten døde, fulgte hun med »jomfruen«. Da var de temmelig unge, både hun og »jomfruen«, og Karen var forlovet. Men så gik det galt, og kæresten rendte væk til Amerika. Kort efter begyndte nabolaget at tale om, at det var slemt fat med Karen, og smedens kone kom ind en aften til frøkenen: for hun, som var stillet så ene, måtte vide, hvem hun havde om sig, og måtte vogte sit rygte...

Men frøkenen svarede, at det skulle hun vel vide, hendes rygte plettede det ikke at gøre, hvad pligt var. Og hun beholdt Karen, og hun plejede hende selv, og så længe det levede, havde barnet to mødre i stedet for én. Men så døde det lille væsen, og frøkenen og Karen var igen alene, og nu har de kun graven deroppe i kirkegårdskrogen...

Den gamle pige »laver tik« til te.

Hun sætter tællelyset midt på bordet, og hun glatter dugen.

»Jeg tænker vel, Line kommer« siger frøkenen.

Line er kommen hver aften i ti år. Præcis klokken syv
5 banker det, og Line kommer ind, stiv og gammel, og frøke-
nen forsøger at råbe sin veninde op, men hun kan ikke, og
når hun bringer hendes tøj ind, siger hun i sovekammeret
til Karen: »Jeg synes virkelig, Karen, det bliver værre og
værre – Line kan snart ikke høre mere.« Og Karen ryster på
10 hovedet; »Gud ske lov for den, som har sine sanser,« siger
hun.

Det har de nu sagt i ti år om frøken Line.

Så sidder de to frøkener og nyder deres te i tavshed, og en
gang imellem nikker de mildt til hinanden, siden de ikke kan
15 tale. Bag efter lægger de kabale og spiller whist en deux.

Klokken ti følger Karen frøken Line hjem. Så pusler frø-
kenen alene, roder i en gammel skuffe eller læser breve. Det
er gamle gulnede papirer, bundet i store pakker med røde
silkebånd... hele dokumenter fra den tid, hvor det var dyrt
20 at skrive, og man ville have meget for pengene, når man
skrev.

Dem studerer hun med deres udviskede skrifttræk.

Når så Karen kommer hjem, lister hun stille i seng, og
frøkenen er alene. Hun sidder stadig bøjet over de gamle
25 breve, og når hun løfter hovedet og pudser tællelyset, har
hun ofte tårer i øjnene.

For de er døde, hendes gamle venner, og det er altså længe,
længe siden det, hun læser fra den gang, hun var ung.

En gang imellem går hun også ind i det lille kabinet, hvor
30 det dufter af violrod og æbler, og hun lukker chatollet op og
tager den lille skuffe ud.

Så finder hun et par gamle blomster, tørrede og klistrede
på papir, et stambogsvers med alt for mange fødder og inden
i en sølvkapsel en lille silhuet...

Hun går rundt i huset, dækker til og lukker. Ser til fuglene, som sover i deres bure, og giver hunden vand. Og det er sent på natten, inden frøkenen sover med katten ovenpå dynen.

sophus claussen

Rejseminder

Og det var på Skanderborg Station,
der blev mine tanker forfløjne.
Jeg så en nydelig ung person
med nøddebrune øjne.

Kokette øjne, men tavs og bleg
med ansigtstræk så skære,
en nittenårs barm til en fin figur,
spinkel og hofterne svære.

Et kysk og forvovent borgerbarn
med rastløse sommerfugl-lemmer.
Afgangens og holdningens æggende kraft
endnu jeg et gentryk fornemmer.

Thi det er et minde fra sorgløse år,
før hykleriet og våset
fik trykket vor unge lyst ihjel,
om ej det vor mund fik låset.

Da lidt blev favnet, men meget nydt
og alt og alle begæret,
da sindet lå åbent og blodet frit
som sommerhavet og vejret.

Jeg husker de brune øjne, hvor trist
hun blev, da hun så os drage;
thi det var på Skanderborg Station,
der stod hun alene tilbage.

Men jeg drog mod nord, over land og sø,
og sommerberust mig kendte,
og da jeg sov ind på himmelbjerget,
de brune øjne mig brændte.

De brændte så sødt, de brændte så hedt.
Jeg drømte, jeg tog hende med mig.
Hun duftede af blomster, viol og reseda,
og kyssede lindring og fred mig.

Så stærke kys fra en ærbar mund.
Var kaffen ej bleven serveret,
den unge frøken fra Skanderborg
vist havde sig kompromitteret.

Å disse ærbare borgerbørn,
de må deres hjerter ave,
pyntlig blomstrer den stærke reseda
i faderens lille have.

Der findes så mange borgerbørn,
som gør vore tanker forfløjne.
(Jeg mindes vel tyve med himmelblå
og ti med brune øjne).

Der findes så mange sirlige små,
som gav os en dans og en rose,
rejseminder og alfe-bedrag,
der svinder for dag over mose!

Men disse blomster fra unge år,
dem sankede jeg til dynge;
og når jeg mærker den flygtige duft,
begynder mit blod at synge.

Desmægterså sødt, så hjertebeklemt
med solskin og luftblå dage.
Men det er på Skanderborg Station,
der står de alle tilbage.

johannes v. jensen

Nordisk forår

Har foråret ikke været dejligere end nogensinde?
Som altid vægelsindet og hængende forfærdeligt
længe i tilløbet, men omsider sejrrigt og svulmende
som touche af et uimodståeligt orkester. Det beror i virke-
15 ligheden også på en særlig gunst at det nordiske forår over-
hovedet kommer i stand, men det sker dog hvert år! Uden
at være en sværmer eller isolere sig ved at snakke om poesi,
hvor man netop skulle gøre virkeligheden tilgængelig, tør
man gøre gældende at maj måned i Danmark er naturens
20 største vidunder, og at det er den højeste rigdom at have
uddannet sig til at skønne derpå. Hvor hvert forår er nyt,
uendelig nuanceret og mættet med stemning – andre forår
om igen og dog anderledes, gentagelse og dog det samme –
og hvor foråret altid ender med at overvælde alle minder, det
25 samme alt sammen, men der er kun dette ...

De samme bøger
og lyse nætter,
den samme lykke!

30 Skovene i Københavns omegn, Dyrehaven, Eremitagesletten
og Øresund, ja, man er simpelthen død og kommen i himlen;
timeligheden, den drøje vinter, alle de gamle vintre er strø-
get afen, man går i selve udødeligheden, der er ingen anden
35 salighed end de grønne brusende bøger og det held at man

netop lever! Jeg siger, der er ingen skov som Dyrehaven, ingen lykke kan måle sig med at føle sig dansk i besiddelse af dens skønhed! Sjælland, hele Sjælland er en enestående grøn have nu, der er ingen ø i hele verden som den!

5 Men København selv, er den ikke dejlig i maj, er hver dag, hver time ikke gennemtrængt af sødme, af grønhed, luftighed og svalhed, er nogen by som den? Åben og med en masse haver og med de irrede tårne der føler op i den lunefulde våde luft ligger den og ånder ud til Østersøen; den altid
10 blæsende vind kommer med et champagnepust fra sundet og Sverige.

Sverige – jeg kender foråret derovre, jeg véd hvor der er underdejlighedsfuldt i maj, endnu sødere fordi det er nordligere, fordi solens besøg føles endnu mere som en nåde. Men jeg
15 rejser ikke derop i år, jeg er bleven så klog nu at jeg bliver hjemme i maj. Naturligvis, om foråret længes man, slides i stykker af udvé til alle verdens fire hjørner, og kommer man især til at tænke på Sverige, birkeskovene og granitgulvene i rugen, enebærbuskene, sætter man sig næsten i en art
20 bevidstløshed i toget og er der om nogle timer, som man får til at gå ved at stå og skråle en gammel salme ude i trækken på platformen. Hvis man da ikke har givet efter for en gal impuls ved tanken om Norge og er på vej til Kristiania med en hemmelighedsfuld duft i hjertet, det norske vilde forår,
25 studenterlunden der bliver grøn i solbranden på en eneste formiddag, gruset på promenaden dér der lugter af ozon, fordi de unge piger går op og ned og lader det med gys af deres knæ. Nej, jeg suser ikke derop i år, jeg svimler og véd hvor Kristianiafjord er pragtfuld og yndig nu, men jeg kommer ikke fra Danmark.
30

Jeg går tit på Vestre Kirkegård en formiddag og finder mig til rette. Det er den smukkeste park vi har, her er højere end inde i byen, friere, og de unge træer står i luftningen ude fra søen og gror, svulmer af frodighed. Et mysterium vælder fra
35 gravene, den mægtige blå himmel, solskinnet og løvets af-

sides hvirken, og dog er det alltsammen ganske simpelt. Gangene er mønstrede som et syndflodslandskab i det små efter natteregnen og overalt gennemtrukket af årer og spor efter regnormene, som gør store vandringer om natten i
5 denne tid. Her er fuldt af nattergale som kalder og lokker til hinanden i de soledede formiddagstimer, mens træerne ånder kølighed og står og bliver stadig grønnere. Nattergalen minder mig om troperne, hvor en fugl der synger som den altid høres, der er en eksotisk stemning i de klangfulde xylofon-
10 agtige slag, det er som om palmer og pisang hælder sig i nærheden, man synes man lugter kamfer. Men solsorten står mig nærmere. Forunderligt når den sorte fugl ser på en fra et af gravmælerne, hvor den har sat sig for at synge sin enkle inderlige strofe! Hvad véd den? Hvad vil man selv med sine
15 symboler?

Der står et højt smækkert poppeltræ og dirrer med sin tynde gennemskinnede krone, der består af lutter bitte små kobberglinsende blade, som vinker og vender sig på stilken i brisen, hele det fine lyse træ er blandet sammen med him-
20 mel og sol og vind – og hør hvor det siger! Hvor det ryster på hovedet, hviker, taler med sig selv, skælvende af ungdom og ældgammelt på en og samme tid! Det er kun et poppeltræ og skal holde for som symbol også, men hvor er det nordisk, hvor jeg elsker det! Det er fuldt af barndom, af spædhed, og
25 af de gamle der rokker skrøbeligt med hovedet, summen af svundne tider er deri, folkevandringen, en evig hjemvé, jeg véd ikke om jeg er levende eller død, min sjæl er blandet sammen i en hviken og bæven med poplens bevægelige løv, himlens blå og Østersøens urolige briser.

30 Jeg genfinder et temperament i det lyse træ, den nordiske kvinde. Sådan er hendes billede vævet sammen af vejrets fine nordiske farver, hvidt og rødt, det blonde hår og de blå øjne der ligner stykker af himlen. Sådan blander hun sig med foråret, i svenske skove, i Norges frodige dale, på Sjælland.

Hendes væsen er som de lyse nætter, en evig fjernhed,
lutter elskov!

Til hende bejler vinden, og hør, hvor hun ler, hør hvor det
hvisker, hvor uro blander sig og bliver ét med ømhed!

5 Så forelsket er den farende vind i træet der står med sin
rod i jorden og gror.

tom kristensen

Landet Atlantis

Et symbol

Verden er blevet kaotisk påny.
Påny intonéres med heftige klange.
Bort, sykofanter! Og bort, parasitter!
Og bort I, som knælende hylder de mange!
Og kandis-tenoren forstummer – – –
Hør agitatorens sange!

Hæs er hans mæle. Med sprængende rødt
ses læberne flamme bag skægsorte flige.
Hør, hvor han brøler om landet Atlantis,
om ungdom, om kraft og om aldrig at vige,
at først gennem landet Atlantis
når vi til skønhedens rige.

Skøn som en sønderskudt banegård er
vor ungdom, vor kraft, vore vilde idéer,
skøn som revolverens isgrønne stjerne,
der fødes i nuet med smældende véer
på ruden i revolutionens
skingrende glasklangers-caféer.

Rødt er kupéernes flunsede plys,
som vajer i vimpler på vildskabens farter.
Postbudets frakker er gode som faner.
Lakajers kavajer er tunge standarter,
der åbner sig blodigt i vinden.
Held vore fane-bastarder!

Kampen skal vindes med rustent gevær,
gardinstænger, daggerter, brosten i blokke.
Sejren skal fejres med grelle fanfarer
på blikgrammofoner og mælkemandsklokke,
og messingtrompeter skal høres
suppende kalde og lokke.

Landet Atlantis, vi længes imod,
har blanke geværpyramider på gaden.
Bålene blafrer for gydens soldater,
som hungrige læner sig op mod facaden
og af hermetik-dåser hugger
slugvorne til sig af maden.

Gaderne gaber, og blæst hujer hvast
og danner sig nøglehuls-fløjter og hviner
dødningeagtigt de benpibe-valse
der danses ved fester i huses ruiner,
mens vinduers smadrede ruder
kranie-ironiske griner.

Bålene kaster uroligt et skær
af brand og af blod imod huse og skure.
Blikdåser blinker med lågene krænget,
avisstumper klæbes af blæsten mod mure.
En kniv bliver hvæsset mod sporvogns-
skinnernes stålblanke fure.

Sådan er længselens land, Atlantis,
hvor alle harmoniske fordomme svigter.
Farvernesprænges, og formernesprænges,
og skønheden skabes af grelle konflikter.
I kaos jeg løfter min bøsse
mod skønhedens stjerne og sigter.

jens august schade

På café

En god sang,
et lille skørt mirakel
udgår af grammofonen,
mens jeg tier.
Og til alles forbavselse
rykker jeg stolen bort under mig,
og bliver siddende i luften.

Foran mig sidder en pige
med grimme tænder
og flygtige øjne.
Hun tier.
–Vi to véd,
hvad der foregår inden i hinanden,
og stærkes om løverkysses vores sjæle.

Hun stiger op i luften,
og jeg med,
vi finder hinanden
der over bordene.
Og til drøn og klapsalver
over sangens mirakel
vikler vi os om hinanden
og karrusellerer ud af cafeen.

karen blixen

Den afrikanske farm

Livets veje

Da jeg var barn, viste de mig et billede – et levende billede, forsåvidt som det blev til og udviklede sig for øjnene af tilskueren, medens kunstneren fortalte. Historien, som hang sammen med billedet, blev hver gang gentaget i nøjagtig de
15 samme ord:

›I et lille rundt hus med et rundt vindue i og en lille trekantet have til, boede der en mand.

Ikke langt fra huset var der en sø med en mængde fisk i, som manden fangede og solgte i byen.

20 En nat vågnede han op ved at høre en frygtelig larm, og han begav sig af sted i mørket for at finde ud af, hvad der var i vejen. Han løb ned ad søen til.‹

Her begyndte fortælleren, som på et kort over en armés bevægelser, at trække mandens rute op.

25 ›Først løb han sydpå. Her snublede han over en sten, som lå midt på vejen, og lidt efter faldt han i en grøft, kom op igen, faldt i en anden grøft, og kom til sidst også op af den.

Han forstod nu, at han havde taget fejl, og at larmen ikke kom fra denne kant, og han løb tilbage mod nord. Men da
30 han var der, mente han igen at høre, at larmen kom sydfra, og han løb samme vej tilbage. Han snublede først over en stor sten, som lå midt på vejen, og lidt efter faldt han i en grøft, kom op, faldt i en anden grøft, kom op, faldt i en tredje grøft, og kom til sidst også op af den.

35 Nu kunne han bestemt høre, at larmen kom fra enden af

søen. Han styrtede da derhen og så, at der var en stor lækage i dæmningen her, og at alt vandet, og fiskene med strømmede ud gennem hullet. Han tog da fat på at stoppe lækken til, og arbejdede på det hele natten, og først da hans arbejde
5 var færdigt, vendte han tilbage til sit hus og gik i seng.

Da manden nu vågnede næste morgen og så ud ad sit lille runde vindue – sådan sluttede historien med så megen dramatisk effekt, som fortælleren kunne lægge i ordene –
»hvad så han da –?

10 En stork!«

Jeg er glad over, at jeg har hørt denne historie, og jeg vil huske på den i nødens time. Manden i historien blev grusomt narret og svære hindringer blev lagt på hans vej. Han
15 må have tænkt: Hvilken lang række uheld! Hvor det dog går op og ned for mig! Han må have undret sig over, hvad meningen vel kunne være med alle hans prøvelser, han kunne ikke vide, at det var en stork. Men gennem hele sin lidelseshistorie holdt han sig sit formål for øje, intet fik ham
20 til at vende om og gå hjem, før han havde fået sit arbejde gjort. Han fuldførte løbet og bevarede troen. Den mand fik også sin belønning, om morgenen så han storken. Da må han have leet højt.

Den mørke, trange vej jeg løber på, den dybe grube hvori
25 jeg nu ligger, på hvilken fugl kan de vel være kløerne? Når mit livs tegning er fuldført, skal da jeg, skal da andre folk se en stork?

Infandum, Regina, jubes renovare dolorem: – Troja i flammer, syv års landflygtighed, tretten gode skibe gået tabt.
30 Hvad der skal komme ud af det? »Uovertruffen elegance, majestætisk værdighed og uforlignelig sødme.«

Man læser den kristne kirkes anden trosartikel med forfærdelse. »Ophængt på korset, nedtaget og begravet, nedfaret til helvede, på den tredje dag igen opstanden, siddende
35 ved Guds, den Almægtiges højre hånd, hvorfra han skal

komme at dømme levende og døde. Hvor det går op og ned, mere frygteligt endnu end for manden i historien. Hvad kommer der ud af det? Den anden artikel i den halve verdens trosbekendelse.

hans scherfig

Det forsømte forår

17. kapitel. Skolen er en verden for sig. En lille isoleret afskåret verden uden forbindelse med den store omgivende verden. Et selvstændigt samfund midt i byen. En uafhængig statsdannelse med særlige love og traditioner. En lille ekster-
15 ritorial pavestat i centrum af København.

Ude i verden sker der store ting. Krig og revolution. Men i skolens lille samfund går livet sin gang, uforstyrret af verdensbegivenhederne.

Når lektor Blomme går på gaden ude i den store verden,
20 er han bare en lille mand med fip og briller. Han må overholde færdselsreglerne ligesom andre mennesker. Han må betale sin billet i sporvognen. Han er ingenlunde mere end de andre passagerer. Han er en lille uanselig mand, som må finde sig i at blive puffet og skubbet, når der er trængsel,
25 og pænt vente, til det bliver hans tur.

Men når han træder gennem skolens port, forandrer verden sig. Så retter han sin lille skikkelse og vokser på en forunderlig måde. Hans blik bliver skarpt og lynende gennem brillerne. Hans holdning bliver knejsende og bydende.
30 Ydmyge slaver hilser ham underdanigt. Og han føler sin gamle brune overfrakke som en toga med klassiske foldekast. Hans fyldepen bliver en stylos, som nedskriver uomstødelige domme. Hans galocher bliver til sandaler, som en slave hjælper ham af med.

35 Den lille grå mand, som bliver puffet ude i verden, bliver

til en romersk imperator, når han overskrider skolens tærskel. Og når han tager plads på klassens kateder, er han Cæsar selv.

– Lad dem kun hade, når blot de frygter! – udråber han i
5 fuldt alvor. Og imperatorblikket skuer ud over en skælvende
hob, der frygter sin dommers åsyn.

En lille oval blikæske med maltbolsjer bliver anbragt på
katederet vedsiden af notesbog og fyldepen og verdenshisto-
rie, og engang imellem spiser Cæsar et bolsje for at klare
10 stemmen og styrke nerverne.

– Nå, Tykkesen! – råber han til klassens tykke dreng.
– Har du kraft nok til at fortælle os om den anden puniske
krig? Rejs dig kun op, Tykkesen, du smækfede yngling! –

Den tykke dreng rejser sig. Han hedder Thygesen, og det
15 er en nem og nærliggende vittighed at kalde ham Tykkesen.
Den er brugt før, men klassen ler alligevel, som om vittig-
heden var ny og overraskende. Det er farligt ikke at le, når
Cæsar lader sit vid spille.

Thygesen venter, til latteren har lagt sig. Han har også selv
20 måttet le lidt med for en sikkerheds skyld.

– Luk kun dit vældige gab op, du hvalfisk, og spyt dine
ypperlige kundskaber ud! Dølg ikke din viden for os andre,
vær ikke nærig og påholdende med din lærdom, men lad os
også få lov til at sole os lidt ved din forstands lys! –

25 Igen bliver der let. Og Cæsar ser ud over klassen, om alle
er med i bifaldet. Og den tykke dreng er blevet bragt i en
passende forvirring og kan kun stammende begynde at for-
tælle om, hvordan den anden puniske krig begyndte i året
218 før vor tidsregning. Og mens han fortæller, hviler lektor
30 Blommes blik på ham.

Da han kommer til Hannibals krigselever, er mulig-
heden for nye morsomme indfald kommet. Det er nærlig-
gende at sammenligne den tykke dreng med en elefant, og
Cæsar vogter på, om nogen forsømmer at le.

35 Trægt og besværligt fortæller Thygesen videre. – Og så
– og så –

– Det er skrækkeligt! Vi har hørt nok på dig. Sæt dig kun ned, du dorske fedtklump og lad hvilen falde på dig. Måske Jørgensen ville gå videre? Jørgensen med den smukke opadstræbende næse. Drej engang hovedet, kønne Jørgensen, så
5 jeg kan se din profil! – Å tak, drej så for himlens skyld tilbage igen. Ak, Jørgensen. Når jeg ser dig en face, så ønsker jeg at se dig en profil. Men når jeg så ser din profil, så vil jeg alligevel hellere se dig en face. Men hold dig ikke tilbage, yngling! Tal kun frit fra leveren! Sig ud, hvad du ved om
10 Hannibal! –

Og Jørgensen fortæller.

– Men stop et øjeblik, Jørgensen! Jeg ser på din næse, og jeg bliver min salighed bange for, at der engang skal komme en mand og hænge sin frakke på den i den tro, at det er en
15 knage! – Nå, gå så videre i dit foredrag! –

Den anden puniske krig slæber sig af sted. Det ser galt ud for romerne, men det retter sig. Og så kan Edvard gå videre.

Det er Edvard Ellerstrøm, som bliver kaldt ved fornavn af Blomme, og det erte tegn på særlig gunst og bevågenhed. Men
20 Edvard er også sådan en appetitlig lille dreng med pæn matroskrave og halvstrømper og lyst hår og blå øjne. Og han ler så pænt med øjnene, når Blomme siger noget morsomt.

– Det var godt, Edvard. Du kan dine ting. Du er min faste mand i denne flok. –

25 Mægtig og storladen sidder Cæsar ved sit kateder med bolsjer og notesbog foran sig og dirigerer de puniske krige. Han holder trådene i sin hånd. Han sender legionerne frem og retter knusende slag mod Karthago.

Uden for vinduet sidder duer og klatter ned ad skolens grå
30 mur. På nabohusets ydermur stiger en vare-elevator i højden med en masse divaner og stole og en mand i blå overall. Det er et spændende foretagende.

Gennem døren ind til naboklassen hører man en lærer råbe i ustyrlig vrede. Det er fransk, det drejer sig om der-
35 inde.

Vare-elevatoren har fået læsset sine divaner af oppe ved femtesal, og nu synker den igen i dybet. Og duerne på gesimsen foran vinduet er usædelige.

Der sker ting ude i verden. En flyvemaskine brummer i
5 luften. Og en pige er ved at pudse vinduer.

Men inde i klassen er den åndelige verden, som elevatormanden og pigen og duerne ikke kender. Verdenshistorien drager forbi. Og det klassiske vid spiller. Og disciplene ser
10 længselsfuldt mod vinduet ud til verden, hvor en elevator stiger op og ned, og duerne kurrer.

ole sarvig

Jernbanevogne

Tidsaldre kommer rullende
på et svagt hældende spor.
Eksomme vogne.
Jeg ser dem bag træerne
på det øde spor.
Tavse, mørke dukker de op,
hvor sporet løber ind i skoven,
og kører svagt rumlende forbi,
til de længe efter
med et bump,
én efter én med lange mellemrum
løber ind i den holdende vognstamme
langt nede ad sporet.

tove ditlevsen

Forår

Allerede på lang afstand kunne han se, der var noget forandret ved hende. Han sad på den lille café ved det samme bord, hvor de var mødtes hver eftermiddag det sidste års tid. Han så ud på den hvide gade, hvor folk med
15 hænderne for ansigtet kæmpede sig frem mod snestormen. Han tænkte på, at hun kom senere end hun plejede, og fyldtes, endnu før han så hende, af en ubestemt, smertelig uro. Og så snart han fik øje på hende, gled en knugende, dump angstfornemmelse ind over ham. Hun kom som
20 sædvanlig ovre fra det modsatte fortov og skråede over gaden på trods af alle færdselsregler. Hun var også klædt som sædvanligt, alt var ganske som det plejede at være, og dog var det hele så tungt og uvirkeligt, som om det var mange år siden, han sidst havde siddet her ved vinduet og set hende
25 komme, og følt, hvordan bare synet af hende tog den uro fra ham, han altid følte, når hun ikke var hos ham.

Hun tog hat og frakke af og stampede sneen affødderne. Hendes kinder var røde og friske. Et pust af ungt, vinterligt vejr stod omkring hende, da hun gik gennem lokalet. Hun
30 så ikke på ham, da hun sagde goddag, og hun satte sig overfor ham, i stedet for som hun plejede på stolen ved siden af ham. Hun lo meget, og hun talte ivrigt om, hvor koldt det var og hvor friskt alligevel. Hun rettede på håret, holdt hænderne hen til radiatoren under vinduet for at varme dem, og så
35 stadig ikke på ham. Hans hjerte bankede tungt, bedøvet.

- Han var tør i munden. Han følte det, som om han stod og så et tog køre bort, han absolut skulle ha været med. Det gjaldt liv og død at komme med det tog, det var det sidste der kørte, det sidste for ham. Han så ud i luften og lod hende tale.
- 5 Han sad og mistede hende stykke for stykke og hade ingen mulighed mere for at nå hende. Han skulle aldrig mere røre hende, aldrig mere kysse hende. Han kunne ikke ta hendes hånd og sige: nå, gamle tøs, lad nu det være godt – hun var mere uopnåelig, end før han lærte hende at kende.
- 10 Hun sagde: Har du lagt mærke til, at det er ved at blive forår? Nej, sagde han. Hun lo. Han så, at hun var meget nervøs og meget lykkelig. Han hade set hende sådan engang, men da kunne hun godt se på ham. Hendes øjne var store og næsten helt sorte. Han tænkte: hun er meget smuk.
- 15 Hvorfor sidder vi i grunden altid her, sagde hun højt, her er rigtig kedeligt. Ja måske, sagde han, og han tænkte: dette er altså kærlighedens risiko. Og et sted i hans hjerne hamrede det: du ser hende aldrig mere, du ser hende aldrig mere.
- 20 Orkestret begyndte at spille. De tav begge to. Han følte det, som om han hade savsmuld i munden, selv den almindeligste sætning var det ham umuligt at forme. Hun så ud ad vinduet og rødmede langsomt, som blev der tændt et stort lys indeni hende. Det er god kaffe, sagde hun sagte. Han svarede ikke. Han tænkte: hvor er hun dum. Ordene hang
- 25 og dirrede i luften omkring dem. God kaffe, god kaffe, vrængede musikken. God kaffe, slyngede rummet tilbage, som om hun hade råbt det himmelhøjt. Den tåbelige sætning blev ved at ringe for deres øren uden medlidenhed, hele hendes legeme blev hedt og tungt af ubehag. Han så stadig
- 30 på hende uden at røre sig eller tale. Så gjorde hun pludselig en hjælpeløs bevægelse med hænderne og mødte hans blik. Hendes ansigt var ganske nøgent og brødebetynt, som hos et barn der har gjort noget galt. Så sagde han: Du er forelsket. Og det store hemmelighedsfulde lys tændtes igen et sted
- 35 dybt i hende: Ja, hviskede hun.

Jeg kan dø, tænkte han, men hvorfor skal jeg dø for hende? Hun er ganske afgjort dum, og om halvtreds år er hun dog en tør gammel mumie, hvad betyder så det hele?

5 Hendes blik gled ud over sneen. Ja, jeg er forelsket sagde hun og så ud, som om hun var lige nær ved at le og græde. Hans hjerte dunkede som en forslidt gammel motor, der ikke mere har noget at trække, men bare blir ved med at gå, fordi en eller anden har sat den i gang.

10 Hun rejste sig og rakte hånden frem. Hun ville sige noget trøstende, noget med at være venner trods alt, men han så ikke mere på hende, og han tog ikke hendes hånd. En anelse af smerte og forundring gled et øjeblik over hendes træk, så vendte hun sig tøvende og uroligt fra ham og gik. Men da
15 hun var kommet ud på gaden, rev hun hatten af og vendte ansigtet lige mod stormen. Så gik hun bort fra ham, hurtigt og let, med en ganske ung piges ufærdige, overdrevne ynde.

20 Han rørte sig ikke, men sank ligesom sammen i skikkelsen. Det begyndte at blive mørkt, stormen hade lagt sig. En tjener bankede ham på skulderen: Regningen, hr.!

ivan malinowski

Disjecta membra

Blikket søger en klode af fred men ingen
enhed er den sidste ingen grænse urokkelig

selv i evigheden kløves de elskende til roden
kun ilden går aldrig sulten til sengs

frugtens to halvdele udelukker hverandre
og kreperer gladeligt hver for sig

mens solnedgangen pludselig lader masken falde
og du ser ind i en kælder af blod og panik

hvor alting kun består af sine yderpunkter
hvor ingenting følgelig består

hvor en sol af nælder og brændende støv
er prisen for metallers parring og ingenting

står fast end ikke smerten eller længslen
ved vandrende vande under tage af halm

der er ingen løsning eller ligevægt
der er ingen bolig på jorden

men dette splittede blod vil ikke dø
og ukueligt er kødet der klynger sig til sit ben

klaus rifbjerg

Tanden

Jeg ved ikke rigtig, hvordan det er at være tand. Ja, jeg tænker ikke på tænder sådan i al almindelighed, men på en ganske bestemt én i undermunden, tilfældigvis min egen. Man kan egentlig ikke tale om tanden i midten. Man har vist ikke en tand i midten i undermunden og heller ikke i overmunden for den sags skyld. Der må snarere være tale om to tænder i midten, og så indtræder problemet, om der er tale om den til højre eller til venstre for midten af undermunden. Det er noget man kan spekulere meget over, hvis man interesserer sig for korrektheden i den psykologiske detalje eller hvad man skal kalde det. En tand til én af siderne i undermunden drejer det sig om.

Nå, men det ligger lidt tungt. En dag landede en flyvemaskine. Det lyder som begyndelsen til en dum historie, for i og for sig er der jo ikke nogetsomhelst interessant i dette at en flyvemaskine lander. De lander jo uafbrudt nu og starter. I vore dage kan man bare stille sig op og glo, så kommer de blinkende ind med deres halelys og blinker bib og bop med deres røde og grønne lys på henholdsvis bagbords og styrbords vinge. Kommer ind ude fra sundet eller ovre fra Avlandshage-kanten, flader ud, sætter landingsstellet ned, bruger deres flaps – sikke nogen ord – og ruller farten af. Det er jo ingenting.

Nu kan man blot se sagen fra forskellige vinkler, også rent tidsmæssigt, og så bliver det en anden snak. Først kan man

- nærme sig et synspunkt udefra, f.eks. gående: Vejen er grusbelagt og kantet af lindetræer, måske ikke særlig usædvanligt, men det er dog København! Tempoet er nogenlunde gående, nogenlunde hoppende. Valgmuligheden er enten at
- 5 gå til højre gennem ståltrådslågen og tværs over fodboldbanen eller at blive på grusvejen og nærme sig bygningen ad den. Ligegyldig hvad man gør, dukker huset på et tidspunkt frem. Det store, beskidte, dumme, gule hus. En mægtig firkantet, gul blok med et gråt tag, der står og rager op som en
- 10 papkasse eller et pennalhus, ét af de gammeldags aftræfuldt af Viking II og Viking III og en spidser, der aldrig nogensinde kan tage sig sammen til at virke. Det er muligt, man taler med nogen, også muligt, man går alene. Nærmere på opdager man på denne årstid bestemte lyde og ser nogen sære
- 15 myggesværme, der bliver kastet ud af tagrenderne. Det er svaler. De siger ligesom om man hele tiden trak en sytråd igennem dem og de var mægtig irriterede over den sytråd og prøvede på at slippe af med den. Til sidst er man så nær på, at man ikke kan se noget som helst, og så er man der faktisk.
- 20 Anden vinkel: Her må visse detaljer af teknisk art gå i fisk, selvom de sikkert er væsentlige for historien. Øjnene er indesluttet af et par gummibriller med celluloidglas (goggles) og hovedet dækkes af en læderhjelme. Vinden laver et kolossal spektakel, men overdøves let af motoren, hvis tilstedeværelse måske alligevel mere opfattes af øjnene, der stirrer
- 25 ind i propellen, hvid, sydende rundt, et hjul. Foruden cockpit'ets læderkant ses pinden, den kunstige horisont, højdemåleren, omdrejningstælleren, fartmåleren – og her er det så det begynder at knibe, jo, en olietryksmåler og et termometer. Det er muligt at se ud til begge sider og fremad, hvor
- 30 horisonten er det aero-teknisk mest interessante. Til højre marker og begyndende villakvarterer, til venstre det samme og vandet naturligvis. Bagude fornemmelsen af et andet menneske, en finger i ryggen med mellemrum, kontakt,
- 35 store nik og håndbevægelser. Herudover ses en hånd, af og

til to hænder omkring pinden og i fødderne kan fornemmes bardunspændet til rorene gennem fodhammelerne. Pennalhuset med det grå lag ses i samme øjeblik olietermometret (godt det kom med!) begynder at vise faretruende udslag.

5 Det gule hus er endnu ikke så stort, at det sætter store klask i bevidstheden, og når man betænker den indtrådte situation, er det ikke så mærkeligt, at synsindtrykket af bygningen først melder sig sekunder senere. Overophedet motor, propellen kan hvert øjeblik løbe løbsk, måske sprænge sig selv

10 og blokken. En hånd i vejret og ansigtet vendt engang i et øjebliks panik, så ro, billedet af gult og grønt, gult, gult, gult, hånd i ryggen, et nik, vinduerne, vinduerne forbi og vrælet af motoren knuser synet af propellen.

Vinkel tre: (måske den væsentligste, i hvert fald den kombinationsmæssigt mest dramatiske. (Det er unødvendigt nu

15 at sige noget om tidspunktet)). Gardinerne hænger slapt ned og bliver lidt gullige i visse felter, når svagt cumulus passerer solen. Ha, man ved sgu ingenting. Så er det der pludselig, fordi det kommer om hjørnet. Et brøl, og alt det foregående

20 er én bevidsthed. Springet fra pultene, selv den gamle forglemmer sig, og der er ingenting, ingenting selv når gardinerne er flået til side og holder op med at blafre efter det hårde ryk. Der er noget i øjet, som foregår. Det er der sgu, og i øret. En omstilling, og hakkemaskineriet er blevet til noget

25 nede hos pigerne i den anden ende af pennalhuset. Linseforandringer, og der er den så ude over tjørnehækkene, man mærker spændingen i nakkemusklerne, fald nu ned dit svin, henover, lige henover og den får pludselig farve, man synes den er af sølv et øjeblik, men så viser det sig, at den er hvid.

30 Så er det altså at ansigterne vendes, og det der er forbi. Et øjeblik er situationen smittet af katastrofe, kan man måske sige lidt flot, fordi han er ved at lade os løbe. Man er på vej ud, simpelthen, men så kommer hele pennalhuset efter ham, og han vrister sig løs. På plads! PLADS!

35 Jeg ved ikke rigtig, om det med tanden kommer ind nu

eller jeg overhovedet nogensinde får det fortalt og hvad det egentlig betyder, men så vidt jeg kan mærke er det ikke rigtig tidspunktet endnu. Der er noget meget mærkeligt ved tænder. De har altid betydet en del for mig, og jeg har nogle
5 rasende drømme om dem. Selvfølgelig den almindelige med, at gebisset rasler ud, men mere nogen med lyde, tænderskæren rent ud sagt, men på en lidt mere kompliceret måde, fordi det lyder som om al yderhuden er skrabet af kraniet, og man fremtræder som en af disse tegninger, hvor man kan
10 se årer og hjerne og kæbemuskler og det hele. Tænderskæren af denne art er på én gang blødere og mere skærende, end man kan forestille sig. Jeg har dem tit stillet op, hovederne, i en vindueskarm, hvor de så saver løs – så vidt jeg husker uden at bevæge kæberne.

15 Den langt mere tilfredsstillende lyd i et hvidmalet fodboldmål, når det rammes af et slag, nej, hvad var det jeg ville sige – vi gik selvfølgelig derover bagefter, og det må tilføjes, at de sædvanlige kontakter med Conny, min egen kære Conny, var stærkt begrænsede. Tanken om hendes glatte
20 krop uden et hår på uden andet end antydninger af rundinger. Nej. Vi gik i en klump derover, og jeg så hvordan sådan en stjernemotor ser ud nær på, symmetriske tændersprængt ud fra et centrum og sodede omkring udstødningsrørens munding. Hjelmene var åbne og remmene hang og daskede
25 dem om halsen. Der var ingen håndbevægelser mere og prikken i ryggen, bare nogen ord og lidt lænen sig bagover, hvilen mod vingernes aluminiumsbeklædning, trækken i bardunerne. Vi var mindst hundrede til sidst, måske to hundrede. Jeg kunne umuligt høre, hvad de allesammen
30 sagde, men jeg kunne pludselig høre én, der råbte, om vi måtte få en tur. Ha. Ha. Ha. Ha. Ha. Ha. Ha. Nu var den endelig kommet ned, og der var jo ikke plads til så mange mennesker, og det var vist nok også umuligt at starte på så lidt plads. Jeg mener, der er forskel på at lande, når man
35 er i nød og så udsætte sig selv for risiko ved en hasarderet

manøvre, ja en unødvendig. Vi var vist nok gået nærmere, selvom der blev sagt, at vi skulle holde os lidt på afstand, og nu er jeg faktisk nødt til at forlægge residensen et øjeblik til vinkel to, som jeg tidligere har beskrevet.

5 Vinkel to: Jeg har pennalhuset lidt til venstre og sports-
hallen lidt til højre, højden er noget mindre end før og
udsigtspunktet stabilt. Jeg ser direkte ned. Det sorte udenom
er små tohundrede individer (samme farve som svalerne) og
pludselig hældes de ud over det hvide i midten. Lyden kan i
10 denne anledning, fordi der ingen motorstøj er, godt trænge
helt her op. Ja, jeg har sagt noget om tænder. Hvis man tæn-
ker på den fornemmelse, der opstår, når man f.eks. kommer
til at bide i et stykke sølvpapir eller lign., og det rammer en
plombe, og kombinerer denne smerte med lyden af krani-
15 erne, jeg tidligere har omtalt, får man et ganske godt begreb
om, hvordan det lød, da det sorte ramte det hvide. Måske var
jeg nederst i dyngen, da alle begyndte at falde, og jeg husker
ikke, om jeg så hans ansigt, men jeg tror det. Der er nemlig
forskul på tingene og forskel på at sætte en maskine ned på
20 en fodboldbane og så det andet. Han var bange. Jeg løb med
min stump antenne og smed den hundrede meter længere
heller. Aner ikke om nogen samlede den op. Det støvede
omkring os og tjørnehækken susede af sted og der lugtede
af havevanding og en eller anden eftermiddagsrøg. Jeg skal
25 ikke gøre mig klog på det, for det var lige meget.

Ved forhøret stod vi og smågrinede, hvad skulle de stille
op? Advarsler og hvis ikke så osv. Jeg har siden tænkt på,
at det var mærkeligt, det skulle komme lige på det tids-
punkt, hvor vi stod opstillet til skideballe. Jeg havde aldrig
30 hørt noget lignende, pludselig lød der et vræl, som om det
begyndte inden i én selv eller var noget, man drømte. Blev
højere og højere som døden og man havde lyst til at styrte ud
ad døren og hjem og følte samtidig, at det var lige meget,
man var alene, mutters alene som et barn foran et jernbane-
35 tog. Der var stille, mens lyden kom ind ad vinduet, ned gen-

nem gulvet, op gennem benene. Jeg begyndte at græde. En sagde, at det var luftværnssirenen, der blev prøvet.

Nu kan jeg godt mærke, det trækker sammen. Tanden til højre for midten, når man står inden i mig og ser frem, er
5 brun. Havde det nu været en mælketand, havde den ikke været brun den dag i dag, men man skal ikke se ret godt på mit gebis, før man tydeligt kan skelne netop den tand fra alle de andre. Det var nemlig ikke en mælketand, og selvom mange mennesker går rundt og tror, at tanden er ekstra
10 misfarvet på grund af tobaksrygning, så må de tro om igen. Kom gående op ad trappen sammen med de andre efter klokken. Og nu vil jeg nok indrømme, at jeg har en tendens til denslags selvplagerier, men der var nu ikke noget om det i dette tilfælde. Ja, med selvplagerier mener jeg ikke noget
15 vanvittig slemt, men jeg kan godt lide at pille, også hårdt f.eks. i ansigtet eller kradse mig selv mere end jeg burde. Jeg har hæmorroider. Men her kom vi bare dinglende i det sædvanlige sløvemandstempo op ad trappen forbi viceren og jeg havde min brune flyverhjelms dinglende nede på maven,
20 fordi jeg havde noget med at anbringe låsen til remmen på kanten af den tand, jeg har fortalt så meget om. Og så kom jeg ind i en bestemt dum rytme og trak pludselig af al magt nedad i flyverhjelmen.

Man skulle tro, at hovedets bevægelse fremover var nok
25 til at forhindre en god, sund tand i at gå løs, men på den anden side må trækket have været helt overnaturligt kraftigt. Jeg røg ned på panden lige foran den voksne, der troede jeg faldt og vendte mig om og så lige ned i mit vrælende ansigt og den åbne mund, hvor en lillesmule blod må have samlet
30 sig omkring tandkødet ved den løse tand. Da var jeg, mere tanden med mig udenom end nogetsomhelst andet, så lidt kan jeg alligevel sige om, hvordan det er at være tand.

Der er noget ved voksne, som kan være fantastisk trøstende. Der er noget ved deres hænder og oprigtige omsorg
35 for mindreårige i visse situationer, der er ganske rørende.

Jeg har flere gange nydt godt af den – ikke mange måske – men når jeg en gang imellem står foran spejlet og skærer ansigter af mig selv som vi alle gør en gang imellem, vælder en stor ømhed op i mig og jeg har svært ved at holde tårerne tilbage.

per højholt

Turbo

(...)

henry ind i landskabet han bukker og takker og går ud igen
ind i landskabet henry han bukker og takker og går ud igen
ind i landskabet han bukker henry og takker og går ud igen
ind i landskabet han bukker og henry takker og går ud igen
15 ind i landskabet han bukker og takker henry og går ud igen
ind i landskabet han bukker og takker og henry går ud igen
ind i landskabet han bukker og takker og går ud henry igen
ind i landskabet han bukker og takker og går ud igen henry
ind i landskabet igen han får blomster og bukker og tipper
20 over og hænger skråt i luften med fødderne opad og kinden
m bakken halvt halvmodent vedhæng til moderkloden halvt
del i et rekylopspring fra nulhullet henry på kant i rollen
som karlsvogn helt helt synlig i bukser og trøje dær oppe på
bakken og se nu hvor roligt en sky tipper over og flere og
25 lægger sig på ryggen i ligevægt og dær nede ved bækken hans
lille ejendom med gardinerne ud af vinduerne og svingende
døre ude og inde hans kone gynger i neglene i dørtærsklen
og glor op på ham mellem sine patter henry din lort henry
med kinden mod strygefladen og blomster i hænderne smiler
30 med omvendt gebis og vokser og vokser og så koger bækken op
med vandklare terninger og skubber dem ind på engen og mens
henry (goe gamle henry, o.a.) vokser og vokser duver de i
balance 20 cm over græsset kubebreve som farer afsted og nu
firer og kanter de sig fri af buske og træer i græsset i mos nede
35 under dem spræller i ovenlys bækørreder i våd brøndkarse og

henrykte henry griner med omvendte øjne og melder skak nu nu
ikke én ensom stund mere de vil komme alle sammen og de vil
parkere i træerne og her vil blive løjer kommers og fekundik
til jeg er helt klar ja og sandt nok sgu hans krop med celler i
5 vokser ikke til mere henry men større flade m henry-punkter
en enorm anonym kommune på skrå iriserende som vand i lyset
oppe på bakken og konen i baglæns salto tilbage på dørtrinet
ørreden stille og kold i sin karse og punktliget henry kurer
ind i landskabet igen han bukker og takker og går ud henry
10 ind i landskabet igen han bukker og takker og henry går ud
ind i landskabet igen han bukker og takker henry og går ud
ind i landskabet igen han bukker og henry takker og går ud
ind i landskabet igen han bukker henry og takker og går ud
ind i landskabet igen henry han bukker og takker og går ud
15 ind i landskabet henry igen han bukker og takker og går ud
henry ind i landskabet igen han bukker og tipper over og
(...)

henrik nordbrandt

sørgmodigt digt i anledning af hendes bortnærværelse

hvordan kan det være at du er ked af det
du som ellers aldrig
plejer at være ked

af det, eller af noget andet
eller af noget helt andet
eller tredie, hvordan kan det være du

er ked af det når jeg tænker på dig
og hvordan kan det være
at jeg tænker

på dig, eller på noget andet
eller noget helt andet
eller tredie, når du er ked af det

når jeg tænker på det.
og hvordan kan du være ked af det
når jeg tænker på det.

Argumenter for benådning

A

Til landsretten i Hoburg, Obersachsen-Kermatt.

Tillad en hel bys, en hel kommunes uvidende og derfor i sandhed uskyldige borgere med én pen og i ét andragende at anmode om den anklagede Johan Peter Grimsbergs øjeblikkelige frifindelse.

15

Vel ved vi nu, hvad vi ikke vidste før, for vi tænker ikke så langt, for vi har for meget at gøre, at Johan Peter G. i en af vore nabobyer har dræbt en 87-årig kone og frarøvet hende 28 mark, at han har gjort dette uden ophidselse, og tilsyneladende udelukkende for at berige sig. Det laster vi ham for, som alle gode mennesker vil gøre og med rette.

20

Vel ved vi også, at han i en anden naboby skar halsen over på en skrædder, som netop havde syet et smukt sæt tøj til ham, fordi han ikke ville betale før til Mikkelsdag af ukendte årsager, som han overfor retten har understreget vigtigheden af. Vi ønsker at tro på ham. Vel ved vi nu, at han har dræbt et nyfødt og udøbt barn, som en frille i en anden naboby havde født ham. Han gjorde det, siger han, for at hun ikke skulle komme i vanskeligheder. Og måske er det tilfældet.

25

Der er andet ikke godsindet, der taler imod ham. Vi ved det. Vi mener dog, at vore argumenter, der taler for frifindelse, er ret tungtvejende.

30

Hver tidlig aften sommer og vinter mødes mændene fra vor by i byens knejpe, som ligger ved vandmøllen ved broen over floden. Her underholder vi os en stund med det skum-

35

mende øl, den klare korn og stemningsfulde sange fra vort hjemland. Kyndige folk fra operaen og fra radiofonien har udtalt, at vor sang er dybt original og vor flerstemmighed af mesterlig kvalitet. Det vil vi gerne opretholde.

5 Anklagede Johan Peter G. er vor dybeste bas. Han udgør sangens mørke grundlag. Enhver sang bliver efter vor fornemmelse fad uden dette mørke, som intet øl smager uden den bitre humle.

10 Johan Peter G.s bidrag til vor aftenunderholdning er uundværlig for en hel bys borgere. Tenorens smægtende glæder, barytonens alvorsfulde mådehold må svæve dybt bevidste over den dybeste bas, der kan eksistere.

15 Tilsted os dette synspunkt, som er et vægtigt argument for os. Musikken er større end forbrydelsen. Giv os den anklagede fri for sangglædens skyld. Lad ham komme tilbage til vor by, hvor vi skal bestræbe os for at fastholde ham. Fremturer han med sin ildesindethed, skal vi drage omsorg for, at han øversine onde gerninger hos os og lader dem gå ud over vore egen bys borgere. Det lover vi og sværger vi ved alt, hvad
20 der er os helligt. Og med dette anbefaler vi os enstemmigt.

B

Till Överrätten i Växjö
fra en kreds af borgere i Malmryd.

25 Høje ret. Vi tillader os at henvende os til Eder i anledning af straffesagen mod Julius Peter Grannljud, som er af stor betydning for os og har mange konsekvenser, som ikke umiddelbart kan aflæses i sagens akter (selv om de er hemmelige).

30 J.P. Grannljud, der nu er otteogtredive år, har siden sit fjortende kunnet vise vand med absolut sikkerhed. Han anvender en pilekvist og tager femogtyve svenske kroner for det.

Da vi her på egnen bor på et kalkplateau med stor porøsitet, er evnen at vise vand af særskilt stor betydning for os. G. har hjulpet over 40 grundejere med at finde det rette sted
35 at bore. Over to hundrede personer drikker det vand, G. har

fundet. Ja, denne egn var affolket eller folk døde af tørst uden G.

Ingen her på egnen er ukendte med anklagens indhold, thi vi har kendt til det længe før, den blev rejst, takket være
5 en af vore sognebeboeres unødige forargelse.

J.P. Grannljud har ganske rigtigt levet i skam med sin søster, men vi vil tillade os at tale til hans forsvar uanset Mose lov.

Først og fremmest på grund af afstanden til naboer, som
10 forøvrigt ingen døtre har. For det andet, fordi ingen har haft mulighed for at hente søsteren som brud, atter på grund af afstanden. Familien Grannljud har aldrig begivet sig meget omkring, det har længe ligget til familien at blive hjemme, når nødvendigheden ikke drev. Den tredje grund har vi ikke
15 kunnet finde, selv om det er rigtigst, at der er tre argumenter, for tre passer til alt og får en til at slå sig til tåls, i det mindste her på egnen.

Da nogle tilmed mener, at det at omgås sine søskende, ja, fader og moder, ikke skader, og andre påstår, at ingen kan
20 vise vand uden tilbøjeligheder, og da vi ved, at intet almindeligt, godt menneske kan puste på et sår og få det til at læges på nogle dage, så må vi hævde den opfattelse, at evner er ulige fordelt og vi må tage dem, som har dem, som de er.

Dette, høje ret, bør I da lægge Eder på sinde, at vel har vi
25 vand i Malmryd, men vi kan snart komme til at savne det. Vi er for små og spredte i vor kommune til et vandværk. Hver mand må have sin brønd og boring. Dette får vi bedst ved Julius Peter Grannljud. Gør derfor straffen kort.

Og således ærbødigst.

30

C

Til Landsretten i Viborg

Dags dato har jeg efter at have talt med mine mindreårige børn besluttet mig til at skrive til Landsretten og bekende,
35 at jeg ikke har vidnet sandt i sagen mod min mand, Andreas

Justesen, der er anklaget for grov vold mod mig og mine børn og sidder i varetægtsarrest.

Vel har min mand slået både mig og børnene, men det var ikke så slemt, som vi har sagt. Nabokonen, der så mine ar på ryggen, mens det var værst, har også overdrevet. Jeg har heller aldrig skreget så højt, at hun er vågnet ved det. Det aftalte vi bare, for jeg var meget træt af Andreas, det skal være indrømmet. Det er min menneskelige fejl. Men jeg hverken har haft eller har en anden. Selv om jeg nok har kunnet tænke mig det, når jeg nu skal begynde at tale sandheden.

Jeg beder Dem sætte min mand på fri fod. Han har intet særligt gjort. Jeg synes heller ikke, at jeg kunne være det bekendt længere. Børnene savner ham meget.

Jeg håber ikke, at der er nogen straf for dette, og beder Dem forene familien så snart, De kan lukke fængslets porte op. Jeg henter ham gerne.

Agnes Justesen, Vium ved Viborg.

D

Til dommeren, som har sagen i sin hånd,
Karukeilo, Finland.

Højærværdige og retfærdige.

Husk dette, at vi var kun tre brødre. Jeg er den tredje. Og vore forældre efterlod os kun en gård og havde intet sagt om, hvad vi ellers skulle gøre.

Mine brødre talte ikke til hinanden i tredive år.

– Sig noget til mig, sagde min mellemste bror til min storebror. Da var han tresindstyve år.

Men min ældste bror tav. Han havde retten til tavshed, mente han.

Tænk på dette, når De vil dømme min mellemste broder hårdt.

Tavshed er meget tung at bære.

Resten ved De fra kendsgerningerne. De behøver ikke at berettes.

E

- 5 Til distriktsdommeren i Millingweed (Milwaukee).
Hvorfor skal min søn, der stjal 37 ferskner fra Mr. Heads frugthave, dømmes til to års fængsel, når Mr. Head har kørt resten affersknerne på fyldingen? Jeg har været der. Jeg har talt dem. Mr. Head har bortkastet 7578 ferskner. Det sværger jeg. Det har jeg skriftlige vidner på.

10 Har Mr. Head ikke stjålet mere fra sig selv, end min søn? Selv om det var fjorten dage før, og den tid, hvor priserne var høje i Ramses.

F

- 15 Til dommeren ved syttende justitsafdeling i Tula, USSR.
Det er sandt, at vi alle begår fejltagelser mod vort moderne samfund, men hvorfor skal min mand Ilja Iljitsch fængsles i tre måneder for at synge It's a long way to Tipperary, da han
20 var på vej til fods hjem om natten og i meget beruset tilstand? Mener dommeren, der er andre sange at synge ved en sådan lejlighed og under sådanne omstændigheder?
Nej, det ville selv Josef Stalin have tålt, hvis han ikke ligefrem selv havde sunget med.

25

G

- Til folke-domstolen i Hsianhyi.
Højtærede, bedstvidende.
Jeg ved og er blevet indskærpet, at formand Mao har sagt
30 næsten alt, hvad der er at sige af viist i denne verden. Kun en ganske lille portion af sandhed er endnu tilbage at sige, mener alle andre end han selv. Tillad mig derfor at anmode om, at arbejderen Ling i vor kommune ikke bliver sendt på opdragelsesarbejde i Tibet, fordi han har udtalt, at det hele
35 rager ham en fjer, hvorefter han spyttede i den grønne

majsmark. Må jeg begrunde min anmodning med to af de sandheder, som Mao endnu ikke har nedskrevet.

– Det er for dem, der vil dig tillivs, du er besluttet på at oprette freden.

5 – Det er gennem dem, som ikke forstår dig, du udvider din fornuft.

nb: Jeg er kun en arbejder, der har arbejdet sammen med Ling. Verden står nok, selv om jeg skulle have uret.

10 H

Til den almægtige, himlens og jordens skaber.

Enten ser du virkelig i nåde til os, eller også lader du os gå virkelig til. Du har haft god tid. Venlig hilsen

15 I

Til min hustru.

Jeg ved, hvad jeg skylder dig. Bebrejd mig intet mere. Jeg har ikke gjort andet, end hvad andre har gjort, og mindre end det. Menneskets veje er dog uransagelige.

20 Jeg tager hurtigtoget fra Grenå mandag den 17. kl. 18,35. Vær på stationen, så jeg kan føle mig tilgivet. Jeg har koteletter med hjem til alle. Men sæt kartoflerne over, inden du tager på stationen.

Anderledes kan jeg ikke forsvare mig.

25 Din...

inger christensen

Sommerfugledalen

Et requiem

- i. De stiger op, planetens sommerfugle
som farvestøv fra jordens varme krop,
zinnober, okker, guld og fosforgule,
en sværm af kemisk grundstof løftet op.

Er dette vingeflimmer kun en stime
af lyspartikler i et indbildt syn?
Er det min barndomsdrømtesommertime
splintret som i tidsforskudte lyn?

Nej, det er lysets engel, som kan male
sig selv som sort Apollo mnemosyne,
som ildfugl, poppelfugl og svalehale.

Jeg ser dem med min slørede fornuft
som lette fjer i varmedisens dyne
i Brajcinodalens middagshede luft.

- xv. De stiger op, planetens sommerfugle
i Brajcinodalens middagshede luft,
op fra den underjordisk bitre hule,
sombjergbuskadset dækker med sin duft.

Som blåfugl, admiral og sørgekåbe,
som påfugløje flagrer de omkring
og foregøgler universets tåbe
et liv der ikke dør som ingenting.

Hvem er det der fortryller dette møde
med strejf af sjælefred og søde løgne
og sommersyner af forsvundne døde?

Mit øre svarer med sin døve ringen:
Det er døden som med egne øjne
ser dig an fra sommerfuglevingen.

FINLAND

1800–1870

Elias Lönnrot: Kalevala 117

— sv: Kalevala 125

Aleksis Kivi: Seitsemän veljestä 133

— sv: Sju bröder 140

Johan Ludvig Runeberg: Den första kyssen 147

1914–1945

Edith Södergran: Sol 148

— Vierge moderne 149

Elmer Diktonius: Jaguaren 150

Efter 1945

Veijo Meri: Manillaköysi 153

— sv: Manillarepet 159

Väinö Linna: Tuntematon sotilas 165

— sv: Okänd soldat 169

Pentti Saarikoski: Onnen aika 173

— sv: Lyckans tid 175

Sirkka Turkka: Pieni mänty katsoo metsiköistä... 177

— sv: En liten tall ser ur skogsdungen... 178

Eeva Kilpi: Kun ei jaksa enää kirjoittaa... 179

— sv: När man inte längre orkar skriva... 180

Bo Carpelan: Var dag är fylld av... 181

elias lönnrot

Kalevala

- Neljästoista Runo
Siitä lieto Lemminkäinen
Arveli, ajattelihe,
Kulle syylle selveäisi,
Kulle laskisi laulle:
15 Heittäisikö Hien hirvet,
Itse kulkisi kotihin,
Vai vielä yritteleisi,
Hiihtelesi hiljallehen
Mieliksi metsän emännän,
20 Salon impien iloksi.
- Sanovi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
»Oi Ukko ylijumala,
25 Tahi taatto taivahinen!
Tee nyt mulle suorat sukset,
Kepeäiset kalhuttimet,
Joilla hiihteä hivitän
Poikki soien, poikki maien,
30 Hiihän kohti Hien maita,
Poikki Pohjan kankahista
Hien hirven käytäville,
Poropeuran polkemille!»
- »Lähen nyt miehistä metsälle,
Urohista ulkotöille
Tapiolan tietä myöten,
Tapion talojen kautta.
Terve, vuoret, terve, vaarat,
Terve, kuusikot kumeat,
Terve, haavikot haleat,
Terve, tervehyttäjänne!»
- »Miesty, metsä, kostu, korpi,
Taivu, ainoinen Tapio!
Saata miestä saarekselle,
Sille kummulle kuleta,
Jost' on saalis saatavana,
Erän toimin tuotavana!»
- »Nyyrikki, Tapion poika,
Mies puhas, punakypärä!
Veistä pilkut pitkin maita.
Rastit vaaroihin rakenna,
Jotta tunnen, tuhma, käyä,
Äkkiouto, tien osoan
Etsiessäni ereä,
Antia anellessani!»

- ›Mielikki metsän emäntä
 Puhas muori, muoto kaunis!
 Pane kulta kulkemahan,
 Hopea vaeltamahan
 5 Miehen etsivän etehen,
 Anelian askelille!‹
- ›Ota kultaiset avaimet
 Renkahalta reieltäsi,
 10 Aukaise Tapion aitta,
 Metsän linna liikahuta
 Minun pyytöpäivinäni.
 Eränetso-aikoinani!‹
- 15 ›Kunp' on et kehanne itse,
 Niin on pistä piikojasi,
 Pane palkkalaisiasi,
 Käske käskyn kuulijoita!
 Et emäntä lienekänä,
 20 Jos et piikoja pitäne,
 Sata piikoa pitäne,
 Tuhat käskyn kuulijata,
 Karjan kaiken kaitsijata,
 Viisijätä viljan kaiken.‹
- 25 ›Metsän piika pikkainen,
 Simasuu Tapion neiti!
 Soittelos metinen pilli,
 Simapilli piiperoita
 30 Korvallen ehon emännän,
 Mieluisan metsän emännän,
 Jotta kuulisi välehen,
 Nousisi makoamasta,
 Kun ei kuule kumminkana,
 35 Ei hava'a harvoinkana,
- Vaikka ainoisin anelen,
 Kielen kultan kuikuttelen!‹
- Siinä lieto Lemminkäinen
 Ajan kaiken annitoinna
 Hiihti soita, hiihti maita,
 Hiihti korpia kovia,
 Jumalan sysimäkiä,
 Hiien hiilikankahia.
- Hiihti päivän, hiihti toisen,
 Jo päivänä kolmantena
 Meni suurelle mäelle,
 Nousi suurelle kivelle,
 Loi silmänsä luotehesen,
 Poikki soien pohjosehen:
 Tapion talot näkyivät,
 Ukset kulta kuumottivat
 Poikki suosta, pohjosesta,
 Alta vaaran varvikosta.
- Tuop' on lieto Lemminkäinen
 Heti luoksi luontelihe,
 Lähelle lähentelihe,
 Alle ikkunan Tapion.
 Kuuristihe katsomahan
 Kuuennesta ikkunasta:
 Siellä antajat asuivat
 Ja viruivat viljan eukot
 Aivan arkivaattehissa,
 Ryysyissä ryvennehissä.
- Sanoi lieto Lemminkäinen:
 ›Mintähen, metsän emäntä
 Asut arkivaattehissa,

- Riihiryysyissä rypeät,
 Kovin musta muo'oltasi,
 Katsannaltasi kamala,
 Ilkeä imertimiltä,
 5 Rungolta ruman näköinen?<
- ›Kun ennen kävin metsässä,
 Kolm' oli linnoa metsässä:
 Yksi puinen, toinen luinen,
 10 Kolmansa kivinen linna;
 Kuus' oli kultaikkunoa
 Kunki linnan kulmanteella,
 Katsahin sisähän noista
 Seinän alla seistessäni:
 15 Tapion talon isäntä,
 Tapion talon emäntä,
 Tellervo, Tapion neiti,
 Kanssa muu Tapion kansa,
 Kaikki kullassa kuhisi,
 20 Hopeassa horjeksihe.
 Itsensä metsän emännän,
 Ehtoisan metsän emännän,
 Käet oli kullankäärehissä,
 Sormet kullansormuksissa,
 25 Pää kullanpätimehissä,
 Tukat kullansuortuvissa,
 Korvat kullankoltuskoissa,
 Kaula helmissä hyvissä.<
- 30 ›Oi mielu metsän emäntä,
 Metsolan metinen muori!
 Heitä poies heinäkengät,
 Kaskivirsusi karista,
 Riisu riihiryökälehet,
 35 Arkipaitasi alenna!
- Lyöte lykkyvaattehisiin,
 Antipaitoihin paneite
 Minun metsipäivinäni,
 Eränetso-aikoinani!
 Ikävä minun tulevi,
 Ikävä tulettelevi
 Tätä tyhjänä-oloa,
 Ajan kaiken annituutta,
 Kun et anna aioinkana,
 Harvoinkana hoivauta.
 Ikävä ilotoin ilta,
 Pitkä päivä saalihitoin.<
- ›Metsän ukko halliparta,
 Havuhattu, naavaturkki!
 Pane nyt metsät palttinoihin,
 Salot verkahan vetäise,
 Haavat kaikki haljakkoihin,
 Lepät lempivaattehisiin!
 Hope'ihin hongat laita,
 Kuuset kultihin rakenna,
 Vanhat hongat vaskivöille,
 Petäjät hopeavöille,
 Koivut kultakukkasihin,
 Kannot kultakalkkaroihin!
 Pane, kuinp' on muinaiselta,
 Parempina päivinäsi:
 Kuuna paistoi kuusen oksat,
 Päivänä petäjän latvat,
 Metsä haiskahti me'elle,
 Simalle salo sininen,
 Ahovieret viertehelle,
 Suovieret sulalle voille!<

- ›Metsän tyttö, mielineiti,
Tuulikki, tytär Tapion!
Aja vilja vieremille,
Auke'immille ahoille!
5 Kun lie jäykkä juoksullehen
Eli laiska laukallehen,
Ota vitsa viiakosta,
Koivu korven notkelmosta,
Jolla kutkutat kuvetta
10 Sekä kaivat kainaloita!
Anna juosta joutuisasti,
Vikevästi viiletellä
Miehen etsivän etehen,
Aina käyvän askelille!‹
- 15 ›Kun vilja uralle saapi,
Tupita uroa myöten!
Pane kaksi kämmentäsi
Kahen puolen kaiteheksi,
20 Jottei vilja vieprahtaisi,
Tiepuolehen poikeltaisi!
Josp' on vilja vieprahtavi,
Tiepuolehen poikeltavi,
Tielle korvista kohenna,
25 Saata sarvista uralle!‹
- ›Hako on tiellä poikkipuolin,
Sepä syrjähän syseä,
Puita maalla matkallansa:
30 Ne on katkaise kaheksi!‹
- ›Aita vastahan tulevi:
Kaa'a aita kallellehen
Vieltä vitsasväliltä,
35 Seitsemältä seipähältä!‹
- ›Joki joutuvi etehen,
Puro tielle poikkipuolin:
Silkki sillaksi sivalla,
Punaverka portahaksi!
Saata poikki salmistaki,
Vetele vesien poikki,
Poikki Pohjolan joesta,
Yli kosken kuohuloista!‹
- ›Tapion talon isäntä,
Tapion talon emäntä,
Metsän ukko halliparta,
Metsän kultainen kuningas!
Mimerkki, metsän emäntä,
Metsän armas antimuori,
Siniviitta viian eukko,
Punasukka suon emäntä!
Tule jo kullan muuttelohon,
Hopean vajehtelohon!
Minun on kullat kuun-ikuiset,
Päivän-polviset hopeat,
Käeten soasta käymät,
Uhotellen tappelosta,
Ne kuluvat kukkarossa,
Tummentuvat tuhniossa,
Kun ei oo kullan muuttajata,
Hopean vajehtajata.‹
- Niinp' on lieto Lemminkäinen
Viikon hiihteä hivutti,
Lauloi virret viian päässä,
Kolmet korven kainalossa:
Miellytti metsän emännän,
Itsenki metsän isännän,

Ihastutti immet kaikki,
Taivutti Tapion neiet.

Juoksuttivat, jou'uttivat
5 Hiien hirven kätköstänsä,
Takoa Tapion vaaran,
Hiien linnan liepehiltä
Miehen etsiän etehen,
Sanelijan saataville.

10 Itse lieto Lemminkäinen
Jopa lämsänsä lähetti
Hiien hirven hartioille,
Kaulalle kamelivarsan,
15 Jottei potkinut pahasti
Selkeä silittäessä.

Siitä lieto Lemminkäinen
Itse tuon sanoiksi virkki:
20 ›Salon herra, maan isäntä,
Kaunis kankahan eläjä!
Mielikki, metsän emäntä,
Metsän armas antimuori!
Tule nyt kullat ottamahan,
25 Hopeat valitsemahan!
Pane maalle palttinasi,
Lempiliinasi levitä
Alle kullan kuumottavan,
Alle hohtavan hopean,
30 Tuon on maahan tippumatta,
Rikkoihin rivestymättä!‹

Läksi siitä Pohjolahan;
Sanoi tuonne tultuansa:
35 ›Jo nyt hiihin Hiien hirven

Hiien peltojen periltä.
Anna, akka, tyttöäsi,
Mulle nuorta morsianta!‹

Louhi, Pohjolan emäntä
Tuop' on tuohon vastaeli:
›Äsken annan tyttäreni
Sekä nuoren morsiamen,
Kun sa suistat suuren ruunan,
Hiien ruskean hevosen,
Hiien varsan vaahtileuan
Hiien nurmien periltä.‹

Silloin lieto Lemminkäinen
Otti kultaohjaksensa,
Hope'isen marhaminnan;
Lähtevi hevon hakuhun,
Kuloharjan kuuntelohon
Hiien nurmien periltä.

Astua taputtelevi,
Käyä kulleroitelevi
Vihannalle vainiolle,
Pyhän pellon pientarelle,
Siellä etsivi hevoista,
Kulokasta kuuntelevi
Suvikunnan suitset vyöllä,
Varsan valjahat olalla.

Etsi päivän, etsi toisen,
Niin päivänä kolmantena
Nousi suurelle mäelle,
Kiipesi kiven selälle;
Iski silmänsä itähän,
Käänti päätä päivän alle:

- Näki hiekalla hevosen,
Kuloharjan kuusikolla;
Senpä tukka tulta tuiski,
Harja suihkivi savua.
- 5 Niin sanovi Lemminkäinen:
»Oi Ukko, ylijumala,
Ukko, pilvien pitäjä,
Hattarojen hallitsija!
- 10 Taivas auoksi avaos,
Ilma kaikki ikkunoiksi!
Sa'a rautaiset rakehet,
Laske jäiset jäähyttimet
Harjalle hyvän hevosen,
15 Hiien laukin lautasille!«
- Tuo Ukko, ylinen luoja,
Pilven-päällinen jumala
Ilman riehoksi revitti,
20 Taivon kannen kahtaloksi;
Satoi hyytä, satoi jäätä,
Satoi rauaista raetta,
Pienemmät hevoisen päätä,
Päätä ihmisen isommat,
25 Harjalle hyvän hevosen,
Hiien laukin lautasille.
- Siitä lieto Lemminkäinen
Kävi luota katsomahan,
30 Likeltä tähyämähän,
Itse tuon sanoiksi virkki:
»Hiitolan hyvä hevonen,
Vuoren varsa vaahtileuka!
Tuo nyt kultaturpoasi,
35 Pistä päätäsi hopea
- Kultaisihin koltuskoihin,
Hope'isiin helyihin!
En sua pahoin pitäne,
Aivan anke'in ajane:
Ajan tietä pikkuruisen,
Matkoa ani vähäisen
Tuonne Pohjolan tuville,
Ankan anopin luoksi.
Minkä siimalla sivallan
Eli vitsalla vetelen,
Senpä silkillä sivallan,
Veran äärellä vetelen.«
- Hiien ruskea hevonen,
Hiien varsa vaahtileuka
Tunki kultaturpoansa,
Pisti päätänsä hopea
Kultaisihin koltuskoihin,
Hope'isiin helyihin.
- Niinpä lieto Lemminkäinen
Jopa suisti suuren ruunan,
Pisti suitset kullan suuhun,
Päitsensä hopean päähän;
Hyppäsi hyvän selälle,
Hiien laukin lautasille.
- Veti virkkua vitsalla,
Paiskasi pajun vesalla,
Ajoin matkoa vähäisen,
Tuuritteli tunturia
Pohjoispuolelle mäkeä,
Lumivaaran kukkuroa:
Tuli Pohjolan tuville.
Meni pirttihin pihalta,

Sanoi tuonne tultuansa,
 Pohjolahan päästyänsä:
 ›Jopa suistin suuren ruunan,
 Hiien varsan valjastelin
 5 Vihannalta vainiolta,
 Pyhän pellon pientarelta,
 Sekä hiihin Hiien hirven
 Hiien peltojen periltä.
 Anna jo, akka, tyttöäsi,
 10 Mulle nuorta morsianta!‹

 Louhi, Pohjolan emäntä,
 Hänpä tuon sanoiksi virkki:
 ›Äsken annan tyttäreni,
 15 Sekä nuoren morsiamen,
 Kun ammut joutsenen joesta,
 Virrasta vihannan linnun
 Tuonen mustasta joesta,
 Pyhän virran pyörtehestä
 20 Yhellä yrittämällä,
 Yhen nuolen nostamalta.‹
 Siitä lieto Lemminkäinen,
 Tuo on kaunis Kaukomieli
 Läksi joutsenen joruhun,
 25 Pitkäkaulan katselohon
 Tuonen mustasta joesta,
 Manalan alantehesta.

 Astua lykyttelevi,
 30 Käyä kälkähyttelevi
 Tuonne Tuonelan joelle,
 Pyhän virran pyörtehelle,
 Jalo jousi olkapäällä,
 Viini nuolia selässä.

Märkähattu karjanpaimen,
 Ukko Pohjolan sokea
 Tuop' on Tuonelan joella,
 Pyhän virran pyörtehellä;
 Katselevi, kääntelevi
 Tulevaksi Lemminkäistä.

Jo päivänä muutamana
 Näki lieto Lemminkäisen
 Saavaksi, läheneväksi
 Tuonne Tuonelan joelle,
 Vierehen vihaisen kosken,
 Pyhän virran pyörtehelle.

Vesikyyn ve'estä nosti,
 Umpiputken lainehista,
 Syöksi miehen syämen kautta,
 Läpi maksan Lemminkäisen,
 Kautta kainalon vasemman
 Oikeahan olkapäähän.

Jopa lieto Lemminkäinen
 Tunki koskevan kovasti,
 Sanan virkkoi, noin nimesi:
 ›Sen mä tein pahinta työtä,
 Kun en muistanut kysyä
 Emoltani, kantajalta,
 Kaiketi sanaista kaksi,
 Kovin äijä, kun on kolme,
 Miten olla, kuin eleä
 Näinä päivinä pahoina:
 En tieä vesun vikoja,
 Umpiputken ailuhia.‹

›Oi emoni, kantajani,
Vaivan nähnyt vaalijani!
Tietäisitkö, tuntisitko,
Miss' on poikasi poloinen,
5 Tokipa rientäen tulisit,
Avukseni ennättäisit,
Päästäisit pojan poloisen
Tältä tieltä kuolemasta,
Nuorena nukahtamasta,
10 Verevänä vieremästä.‹

Siitä Pohjolan sokea,
Märkähattu karjanpaimen
Syöksi lieto Lemminkäisen,
15 Kaotti Kalevan poian
Tuonen mustahan jokehen,
Pahimpahan pyörtehesen.
Meni lieto Lemminkäinen,
Meni koskessa kolisten,
20 Myötävirrassa vilisten
Tuonne Tuonelan tuville.

Tuo verinen Tuonen poika
Iski miestä miekallansa,
Kavahutti kalvallansa,
Löi on kerran liemahutti
Miehen viieksi muruksi,
Kaheksaksi kappaleksi;
Heitti Tuonelan jokehen,
Manalan alusvesille:
›Viru siinä se ikäsi
Jousinesi, nuolinesi!
Ammu joutsenet joelta,
Vesilinnut viertehiltä!‹

Se oli loppu Lemminkäisen,
Kuolo ankaran kosijan
Tuonen mustassa joessa,
Manalan alanteheassa.

Kalevala

Fjortonde sången
Lättsinnige Lemminkäinen
stod nu där och övervägde
vilken väg han skulle välja,
15 vilket spår som var det bättre:
Skulle han ge upp sin älgjakt
för att hellre åka hemåt,
eller ännu pröva lyckan,
staka sakta fram i spåret
20 för att glädja skogens husmor,
fröjda ödemarkens jungfrur?

Lemminkäinen tog till orda,
detta var vad han begärde:
25 ›Ukko, store gudahövding,
ålderman i höga himlen!
Gör mig ett par raka skidor,
ett par riktigt lätta laggar,
så att jag kan löpa ledigt
30 över kärr och över mossar,
ända bort till Hiisis utmark,
över Pohjabygdens moar
fram till Hiisiälgens hemstråk,
stigarna som renen nöter.

35

Nu gör jag ett mansdagsverke,
djupt i skogen, i det fria,
följer Tapiolas vägar,
genom Tapios domäner.
Hälsa vill jag berg och höjder
hälsa er, ni gröna granar,
hälsa er, ni bleka aspar,
hälsa också den som hälsar.

Skog, var frikostig, var givmild,
Tapiro, var gunstig mot mig!
Visa vägen till den dunge,
led mig rätt på just den kulle,
där det finns en fångst att hämta,
där du vet att byte vankas!

Nyyrikki, Tapios pojke,
vacker i din röda luva!
Hugg du märken utmed stigen,
stapla vägrösen på bergen,
så att jag som mindre hemvan
hittar fram fast jag är främling,
när jag söker byte åt mig,
letar efter skogens skänker!

- Mielikki, du skogens matmor,
vita skogsfru, vackert svarvad!
Sänd iväg ditt guld på vandring,
låt ditt silver ströva hitåt,
5 komma jägaren till mötes
där han söker skogens skatter.
- Nyttja dina gyllne nycklar
i den ring du bär i bältet,
10 öppna Tapiolas bodar,
upplåt skogens breda borgport
för den tid jag söker byte,
medan jag går här och spårar!
Bryr du inte själv dig om det,
15 sänd då någon tjänarinna,
något hjon som du har anställt
och som följer din befallning.
Du är ingen riktig matmor
om du inte håller pigor,
20 har minst hundra tjänsteflickor,
tusen som du kan befalla,
och som vallar dina hjordar,
vårdar villebrådet åt dig.
- Skogens minsta lilla piga,
skogshusbondens söta flicka,
spela på din honungspipa,
låt den ljuva flöjten ljuda
25 i din goda matmors öra,
blås för henne, skogsvärdinnan,
så hon genast tvingas vakna,
stiga upp och sluta sova,
eftersom hon hör så illa,
aldrig någonsin tycks vakna,
30 hur jag själv än ber och bönar,
35 talar som med guld på tungan!
- Lättsinnige Lemminkäinen
skidade nu länge tomhänt
över kärr och över moar,
genom dystra ödemarker,
över Herrens brända backar,
över Hiisis svedda hedar;
skidade en dag, och nästa,
men till sist, på tredje dagen,
kom han till en mäktig bergsrygg.
Han klev högst upp på ett
stenblock,
vände blicken först mot väster,
sedan norrut över kärren;
där låg Tapiola, såg han,
såg dess gyllne portar skina,
bortom kärr och norrom myrar,
i en snårskog vid en åshöjd.
- Lättsinnige Lemminkäinen
gav sig genast bort till stället,
gavs sig bort till skogsbondgården,
smög sig fram till fönsterraden,
ställde sig i smyg att speja,
spana i det sjätte fönstret:
Där gick de som skänker byte;
villebrådets givarinnor
gick i grova vardagskläder,
smutsiga och slitna paltor.
- Djarve Lemminkäinen sade:
»Skogens husmor, säg mig, varför
är du klädd i arbetskläder,
går omkring i tröskhustrasor,
varför är du svart i synen,
rent förskräcklig till att skåda,

otäck under ögonbrynen,
ful som stryk från fot till huvud?

5 Förut när jag gick i skogen
fann jag härtre borgar, minns jag,
en av stock och en av knotor,
och en tredje borg av gråsten.
Var och en av dessa borgar
hade sex förgyllda fönster.

10 Jag såg in igenom fönstren
när jag stod där invid väggen:
Tapio var husets herre
och hans hustru var värdinna;
Tellervo, Tapios dotter,
15 såg jag, liksom allt hans husfolk.
Alla glittrade och glänste,
skred som i ett silvrigt skimmer.
Sjelva skogens hulda husmor,
skogens egen milda matmor,
20 barenguldked kring sin handled,
gyllne ring på varje finger,
gyllne hårband kring sitt huvud,
som var lagt i gyllne lockar,
hade tunga guldörhängen,
25 pärlor i ett band om halsen.

Hör mig, skogens hulda husmor,
hultets honungsmilda moder!
Sparka av dig dina halmskor,
30 stig ur dina nävertossor,
kasta dina tröskhustrasor,
och släng av dig vardagssärken!
Sätt nu på dig lyckokläder,
skruda dig i gåvoskrudar,
35 när jag ger mig ut att jaga,

spana efter skogens håvor!
Tråkigt blir det för mig annars,
ledsamt att gå här och vanka,
utan någonting att göra,
hela tiden utan byte,
om du inte muntrar upp mig,
bryr dig ens det minsta om mig.
Trist är kvällen utan glädje,
lång blir dagen utan byte.

Skogensgubbe, gamla gråskägg,
med din lavpäls och din rishatt!
Svep en väv av lärft om skogen,
skruda vildmarken i vadmal,
linda asparna i kläde,
alarna i älsklingstyget,
smycka tallarna med silver,
granarna med guld och glitter!
Ge var tall ett kopparbälte,
varje fura silvergördel,
varje björk små gyllne blommor,
varje stubbe gyllne bjällror!

Laga som det var i tiden,
förr, i dina bästa dagar:
Månljus stod om granens grenar,
tallens krona sken som solen,
honungsdunster fyllde skogen,
över moarna stod mjödlukt,
maltdoft hängde över ängen,
kärren doftade som smörspad!

Skogens lilla älsklingsflicka,
Tuulikki, Tapios dotter!
Driv ditt villebråd till slänten,

- ut på vid och öppen ängsmark! bygg en bro av blodrött kläde,
 Är de tröga till att springa spänn den över alla sunden,
 eller lata till att löpa, lägg den över alla vattnen,
 hämta då en käpp i lunden, över själva Pohjaälven,
 5 bryt en björkkvist i en svacka, över forsen där den skummar!
- kittla dem inunder bogen,
 så att de får fart på benen,
 tvinga dem att utan tvekan,
 10 komma jägaren till mötes
 där han ständigt går och spanar!
- När din hjord väl är på vägen,
 håll den också kvar på vägen,
 15 bruka dina båda armar
 såsom skrank på bägge sidor,
 så att inte bytet rymmer,
 viker från den rätta vägen.
 Skulle hjorden råka vilse,
 20 vika från den rätta vägen,
 led den då på väg vid örät,
 styr den med en hand om hornet!
- Om det ligger ris på vägen
 25 skall du slänga det åt sidan;
 spärras stigen av en trädstam
 skal du bryta den i bitar!
 Om du stöter på ett stängsel
 skall du knuffa det till marken,
 30 ända intill femte vidjan,
 ända intill sjunde stören.
- Om du kommer till en älvbrink,
 om en bäck går över vägen,
 35 bred ut siden till en brygga,
- Hör mig Tapiolas husvärd,
 Tapiolas gårdsvärdinna,
 skogens gamle gråskäggs-gubbe,
 hör mig, gyllne kung av skogen,
 Mimerkki, du skogsvärdinna,
 skogens milda gåvomatmor,
 buskväsen med blåa kappan,
 kärrets fru med röda strumpor!
 Kom och ta mitt guld i byte,
 växla till er av mitt silver!
 Jag har guld som fötts med
 månen,
 silver jämnårigt med solen;
 byte taget under kriget,
 jag har vunnit det i strider,
 men det slits och nöts i börsen,
 mörknar i min penningpåse
 om nu ingen växlar guld
 eller bryr sig om mitt silver.<
- Lättsinnige Lemminkäinen
 skidade omkring rätt länge,
 sjöng en sång där skogen börjar,
 flera till i skogens skymning.
- Skogens husmor lät sig blidkas,
 själve skogens husfar även;
 Tapiolas unga fröknar,
 skogens döttrar var förtjusta.

5 Alla hjälptes åt att hetsa
Hiisiälgen fram ur gömslet
bakom Tapiolahöjden,
nära Hiisis eget fäste,
för att möta den som sökte,
den som sjöng åt sig ett byte.

10 Lättsinnige Lemminkäinen
tog och kastade sin snara
över Hiisiälgens manke,
runtom dromedarens nacke,
för att hindra det att sparka
när han strök det över ryggen.

15 Sedan vände Lemminkäinen
sig till skogens folk med orden:
›Skogens herre, markens husfar,
vackre man på vida moar!
Mielikki, du skogsvärdinna,
20 skogens blida givarinna!
Kom och plocka åt er guldets,
välj och vraka bland mitt silver:
Lägg ett stycke lärft på marken,
ta din älsklingsduk och bred den
25 under guldets här som glimmar,
under silvret där som glänser,
så det inte rör vid jorden,
eller smutsas ner av dammet!‹

30 När han återkom till Pohja,
hälsade han glatt med orden:
›Jag har fångat Hiisiälgen
hämtat den från Hiisis marker;
Ge mig nu din dotter, gumma,
35 låt mig få den unga flickan.‹

Louhi, Pohjas höga husmor,
gav honom sitt svar och sade:
›Innan du kan få min dotter,
anförtros den unga bruden,
skall du betsla Hiisihästen,
sela Hiisis bruna fåle,
Hiisis viltskummande årsföl
där det går på Hiisis ängar.‹

Lättsinnige Lemminkäinen
tog sitt guldsirade seltyg,
tog sin silverprydda grimma,
gav sig ut att hämta hästen,
leta rätt på eldmanshästen,
där den gick på Hiisis ängar.

Han tog täta steg och långa,
lätt och obekymrat gick han
mot en grön och frodig gräsmark
i den stora åkerns utkant,
där han tänkte söka hästen,
leta rätt på fjolårsfölet;
betslet hängde vid hans bälte,
selen dinglade på skuldran.

En dag sökte han, en andra,
men till sist, på tredje dagen,
kom han till en mäktig bergsrygg.
Hanklevhögt upppå ett stenblock,
riktade sin blick mot öster,
vände huvudet åt söder:
På en sandmo, vid en granlid,
såg han då en eldig fåle.
Det slog lågor ur dess hårrem,
rök steg upp i moln kring manen.

- Därpå sade Lemminkäinen:
 ›Ukko, högst bland alla gudar,
 Ukko, du som tuktar molnen,
 som är alla skyars herre!
 5 Låt nu himlavalvet öppnas,
 slå upp rymden som ett fönster,
 låt det hagla järnhårt hagel,
 sänd en skur av is som svalkar,
 som kan svalka eldmanshästen,
 10 Hiisis häst med brand i bogen!‹
- Ukko, själve skaparguden,
 makthavaren ovan molnen,
 lät då himlavalvet rämna,
 15 slog sin hela rymd i stycken,
 sände ner ett isigt ösregn;
 järnhårt hagel lät han falla,
 mindre grovt än hästens huvud,
 ändå grövre än en mänskas,
 20 över Hiisihästens manke,
 på den höga hästens bogar.
- Lättsinnige Lemminkäinen
 ställde sig att se på hästen,
 25 titta närmare på djuret.
 Sedan gjorde han en framstöt:
 ›Fina häst från Hiisis ängder,
 fradgefulla föl av fjället,
 sträck nu fram din gyllenmule,
 30 kom och stick ditt silverhuvud
 i det gyllne huvudlaget,
 prova betsets silverringar!
 Jag skall vara hygglig mot dig,
 inte rida dig fördärvad,
 35 inga långa sträckor heller,
- utan bara nätt och varligt:
 inte längre än till Pohja,
 til min stränga svärmors stuga.
 Ger jag dig en snärt med piskan,
 eller rappar till med spöet
 känns det lent och fint som
 siden,
 som en fläkt av ulligt kläde.‹
- Hiisis stora bruna hingstföl,
 Hiisis häst med skum kring
 nosen,
 sträckte fram sin gyllne mule,
 lade lugnt sitt silverhuvud
 i det gyllne betseltyget,
 i den silverprydda grimman.
 Lättsinnige Lemminkäinen
 sadlade den stora hästen,
 lade bettet i hans guldmun,
 grimman om hans silverhuvud,
 svingade sig upp på ryggen,
 bakom Hiisihästens bogar;
 gav den så ett rapp med spöet,
 med en liten kvist av vide,
 red ett stycke utmed vägen,
 skrittade längs bergets sida,
 uppför fjällets norra sluttning,
 över snön som täckte kammen,
 tills han kom till Pohjagården.
- Sedan steg han in i stugan,
 sade så när han var framme,
 när han nu nått fram till Pohja:
 ›Ja, nu har jag betslat hästen,
 selat Hiisis vilda årsföl

på den gröna betesmarken
 bortom Hiisis stora åker;
 Hiisiälgen har jag fångat
 som sagt var på Hiisis utmark;
 5 Ge mig nu din dotter, gumma,
 låt mig få den unga bruden!<

Louhi, Pohjas höga husmor,
 gav honom sitt svar och sade:
 10 ›Innan du kan få min dotter,
 anförtros den unga bruden,
 vill jag att du skjuter svanen,
 Tuoniälvens stolta fågel
 ute på den svarta strömmen,
 15 i den stora älvens virvlar,
 fäller den med första skottet;
 med en enda pil ur kogret.<

Lättsinnige Lemminkäinen,
 20 känd som vackre Kaukomieli,
 sökte sig mot svanesången,
 mot den stolta fågelns vatten
 på den svarta Tuoniälven,
 djupt i underjordens avgrund.

25 Han tog täta steg och långa,
 lätt och obekymrat gick han,
 vandrade mot Tuoniälven,
 till den stora virvelströmmen.
 30 Bågen bar han över axeln,
 kogret välfyllt bakpå ryggen.

Herden med den blöta hatten,
 Pohjas gamle blinde gubbe,
 35 stod i Tuonela vid älven,

vid den stora virvelströmmen,
 och höll utkik över stranden,
 väntande på Lemminkäinen.

Så en dag var stunden kommen:
 Lättsinnige Lemminkäinen
 syntes närma sig på avstånd,
 vandra fram till Tuoniälven,
 till det vilda vattenfallet,
 till den stora strömmens virvlar.
 Gubben grep en orm ur älven,
 drog en dödlig stjälk ur vattnet,
 stötte den i Lemminkäinen,
 genom hjärtat, genom levern;
 den gick in i vänster sida
 och kom ut vid högra skuldran.

Lättsinnige Lemminkäinen
 kände en ohygglig smärta,
 men han kunde ändå yttra:
 ›Värst av allt är att jag aldrig
 kom mig för att fråga mamma,
 som har satt mig hit till världen,
 om två maktord som jag saknar,
 möjligen ännu ett tredje:
 Om hur jag skall klara livet
 nu i dessa ofärdsdagar.
 Jag vet ingen bot mot huggsår,
 eller mot ett giftrörs verkan.

Mamma, mamma, du som fött mig,
 du som fostrat mig med möda!
 Om du bara kunde ana
 var din stackars son har hamnat,
 skulle du helt säkert skynda

för att hjälpa mig ur faran,
rusa för att rädda sonen
från en ryslig död på resan,
från att ung och frisk gå hädan,
5 dö i blomman av sin ålder.<

Så tog döden Lemminkäinen,
så gick storfriaren under
i den svarta Tuoniälven,
djupt i underjordens avgrund.

Översatt av Lars och Mats Huldén

Pohjas gamle blinde gubbe,
herden med den blöta hatten,
kastade nu Lemminkäinen,
10 störtade nu Kalevainen,
i den svarta Tuoniälven,
i dess allra värsta virvlar.
Lättsinnige Lemminkäinen
drogs med buller utför forsen,
15 drev på strömmens strida vågor
bort till Tuonis dystra bygder.

Tuonis son, den blodbestänkte,
högg sitt svärd i mannens sida,
20 klippte till en gång med klingan;
med ett enda hastigt svärdshugg
skar han kroppen i fem bitar,
lade den i åtta stycken,
slängde dem i Tuoniälven,
25 ner i dödens mörka vatten.
›Ligg du där evinnerligen
med din båge och din pilbunt;
skjut på svanarna som simmar,
pricka änder utmed stranden.<

30

aleksis kivi

Seitsemän veljestä

ensimmäinen luku. Jukolan talo, eteläisessä Hämeessä, seisoo erään mäen pohjaisella rinteellä, liki Toukolan kylää. Sen läheisin ympäristö on kivinen tanner, mutta alempana alkaa pellot, joissa, ennenkuin talo oli häviöön mennyt, aaltoili teräinen vilja. Peltojen alla on niittu, apilaäyräinen, halki-leikkaama monipolvisen ojan; ja runsaasti antoi se heiniä, ennenkuin joutui laitumeksi kylän karjalle. Muutoin on talolla avaria metsiä, soita ja erämaita, jotka, tämän tilustan ensimmäisen perustajan oivallisen toiminnan kautta, olivat langenneet sille osaksi jo isonjaon käydessä entisinä aikoina. Silloinpa Jukolan isäntä, pitäen enemmän huolta jälkeentulevainsa edusta kuin omasta parhaastansa, otti vastaan osaksensa kulon polttaman metsän ja sai sillä keinolla seitsemän vertaa enemmän kuin toiset naapurinsa. Mutta kaikki kulovalkean jäljet olivat jo kadonneet hänen piiristänsä ja tuuheaa metsä kasvanut sijaan. – Ja tämä on niiden seitsemän veljeksien koto, joiden elämänvaiheita tässä nyt käyn kertoilemaan.

Veljesten nimet vanhimmasta nuorimpaan ovat: Juhani, Tuomas, Aapo, Simeoni, Timo, Lauri ja Eero. Ovat heistä Tuomas ja Aapo kaksoispari ja samoin Timo ja Lauri. Juhani, vanhimman veljen, ikä on kaksikymmentä ja viisi vuotta, mutta Eero, nuorin heistä, on tuskin nähnyt kahdeksantoista auringon kierrosta. Ruumiin vartalo heillä on tukeva ja harteava, pituus kohtalainen, paitsi Eeron, joka vielä

on kovin lyhyt. Pisin heistä kaikista on Aapo, ehkä ei suinkaan hartevin. Tämä jälkimmäinen etu ja kunnia on Tuomaan, joka oikein on kuuluisa hartioittensa levyyden tähden. Omituisuus, joka heitä kaikkia yhteisesti merkitsee,
5 on heidän ruskea ihonsa ja kankea, hampun-karvainen tukkansa, jonka karheus etenkin Juhanilla on silmään pistävä.

Heidän isäänsä, joka oli ankaran innokas metsämies, kohtasi hänen parhaassa iässään äkisti surma, kun hän tap-
10 peli äkeän karhun kanssa. Molemmat silloin, niin metsän kontio kuin mies, löyttiin kuolleina, toinen toisensa rinnalla maaten verisellä tanterella. Pahoin oli mies haavoitettu, mutta pedonkin sekä kurkku että kylki nähtiin puukon viiltämänä ja hänen rintansa kiväärin tuiman luodin lävistämänä.
15 Niin lopetti päivänsä roteva mies, joka oli kaatanut enemmän kuin viisikymmentä karhua. – Mutta näiden metsäretkiensä kautta löi hän laimin työn ja toimen talossansa, joka vähitellen, ilman esimiehen johtoa, joutui rappiolle. Eivät kenneet hänen poikansakaan kyntöön ja kylvöön; sillä olivatpa he perineet isältänsä saman voimallisen innon metsä-
20 otusten pyyntöön. He rakentelivat satimia, loukkuja, ansaita ja teerentarhoja surmaksi linnuille ja jäniksille. Niin viettivät he poikuutensa ajat, kunnes rupesivat käsittelemään tuli-
luikkua ja rohkenivat lähestyä otsoa korvessa.

Äiti kyllä koetti sekä nuhteilla että kurilla saattaa heitä
25 työhön ja ahkeruuteen, mutta heidän uppiniskaisuutensa oli jäykkä vastus kaikille hänen yrityksillensä. Oli hän muutoin kelpo vaimo; tunnettu oli hänen suora ja vilpitön, ehkä hieman jyrkkä mielensä. Kelpo mies oli myös hänen
30 veljensä, poikien oiva eno, joka nuoruudessaan oli uljaana merimiehenä purjehtinut kaukaiset meret, nähnyt monta kansaa ja kaupunkia; mutta näkönsäpä kadotti hän viimein, käyden umpisokeaksi, ja vietti ikänsä pimeät päivät Jukolan talossa. Hän silloin usein, veistellen tunteensa viittauksen
35 mukaan kauhoja, lusikoita, kirvesvarsia, kurikkoja ja muita

huoneessa tarpeellisia kaluja, kertoili sisarensa pojille tarinoita ja merkillisiä asioita sekä omasta maasta että vieraista valtakunnista, kertoili myös ihmeitä ja tapauksia raamatusta. Näitä hänen jutelmiensa kuultelivat pojat kaikella hartaudella ja painoivat lujasti muistoonsa. Mutta yhtä mieluisasti
5 eivät he kuulleelleetkaan äitinsä käskyjä ja nuhteita, vaan olivatpa kovakorvaisia vallan, huolimatta monestakaan pieksiäis-löylystä. Useinpa kyllä, huomattessaan selkäsaunan lähestyvän, vilkasi veliparvi karkutielle, saattaen tämän
10 kautta sekä äitillensä että muille murhetta ja kiusaa, ja sillä omaa asiaansa pahentaen.

Tässä olkoon kerrottu eräs tapaus veljesten lapsuudesta. He tiesivät kototalonsa riihen alla kananpesän, jonka omistaja oli eräs eukko, kutsuttu »Männistön muoriksi«; sillä
15 hänen pieni mökkinsä seisoi männistössä lähellä Jukolaa. Johtui kerran veljesten mieleen paistetut munat, ja päättivät he lopulta riistää pesän ja lähteä metsään nauttimaan saalis- tansa. He täyttivät myös päätöksensä, tyhjensivät pesän ja läksivät yksimielisesti metsään, kuusi veljestä; Eero pyöri
20 silloin vielä äitinsä jalkain juurella. Mutta koska he ehtivät solisevalle ojalle pimeässä kuusistossa, rakensivat he valkean äyräälle, käärivät munat ryysyihin, kastoivat ne veteen ja panivat paistumaan kihisevään tuhkaan. Ja kun herkut olivat viimein kypsyneet, söivät he maittavan atrian ja astelivat
25 siitä tyytyväisinä kotiansa taas. Mutta kotomäelle ehdittyä, kohtasi heitä hirmumyrsky; sillä olipa jo teidän tekonsa tullut ilmi. Männistön muori ärhenteli ja riehui, ja kiivaalla katsannolla kiirehti veljeksiä vastaan heidän äitinsä, kädessä vinkuva ruoska. Mutta eivätpä mielineetkään pojat käydä
30 kohden tuota vihuria, vaan kääntyivät takaisin ja pakenivat jälleen metsien turvaan, huolimatta äitinsä huudoista.

Meni nyt päivä, meni vielä toinen, mutta karkureita ei kuulunut; ja tämä heidän viipymisensä saattoi äitin lopulta kovin levottomaksi; ja vihansa muuttui pian murheeksi ja
35 säälin kyöneleiksi. Hän läksi heitä etsimään, etsi metsät

ristiin rastiin, mutta löytämättä lapsiansa. Saipa asia yhä kamalamman muodon ja vaati viimein kruununmiehiä käymään asiaan käsiksi. Sana saatettiin jahtivoudille, joka viipymättä kokoonkutsui koko Toukolan kylän ja sen ympäristön. Ja nyt läksi joukko sekä nuoria että vanhoja, naisia niinkuin miehiäkin, jahtivoudin johtamana, pitkänä rivinä urkkimaan ympäri metsää. Ensimmäisenä päivänä etsivät he läheisimmillä tienoilla, mutta ilman toivottua seurausta; toisena päivänä siirtyivät he kauemmas, ja koska astuivat korkealle mäelle, näkivät he etäältä erään suon partaalta sinisen savupatsaan kiertoilevan ylös ilmaan. Tarkasti merkitsivät he suunnan, josta savu suitsusi, ja sitä kohden jatkoivat he retkensä taas. Viimein likemmin jouduttuansa kuulivat he äänen, joka lauloi seuraavalla tavalla:

15 »Elettiinpä ennenkin,
 vaikk’ojan takan’oltiin,
 ojapuita poltettiin
 ja ojust’olttu juotiin«.

20 Silloinpa Jukolan emäntä, kuultuansa laulun, ilahtui suuresti; sillä hän tunsu sen poikansa Juhanin ääneksi. Ja kumahteli usein metsä tulinuijan paukkeesta; josta kaikesta etsijät nyt varmaan havaitsivat lähestyvänsä karkulaisten leiriä. Siitä antoi jahtivouti käskyn piirittämään pojat ja sitten heitä lähenemään hiljaisuudessa, mutta pysäymään kuitenkin matkan päähän heidän majapaikastansa.

 Tapahtui niinkuin hän käski. Ja koska joukko, piirittäin veljekset kaikin puolin, oli heitä likeynyt noin viisikymmentä askelta, seisahtui se silloin; ja ilmestyi nyt seuraava näky: 30 Rakennettu oli kiven juurelle havuista pieni koiju, jonka ovella makasi Juhani sammaleisella sijalla, katsellen ylös pilviin ja lauleskellen. Kaksi, kolme syltää koijusta loimotti iloinen valkea, ja sen hiilistössä korventeli Simeoni ansalla 35 pyytyä teereä päivälliseksi. Apoa ja Timo no’etuilla kasvoilla

– sillä olivatpa he äskettäin olleet tonttusilla – paistelivat nauriita kuumassa tuhassa. Pienen saviropakon partaalla istui äänetönnä Lauri, tehden savikukkoja, härkiä ja uljaita varsoja; ja oli hänellä heitä jo aika rivi kuivamassa sam-
5 maleisen hirren kyljellä. Mutta tuliniijaa paukutteli Tuomas: sylki maakivelle vahtoisen syljen, asetti siihen tulisen hiilen, ja tämän päälle viskasi hän kaikin voimin toisen kiven, ja jyske, usein tuima kuin tavallinen kiväärin paukaus, kajahti ympärille, ja nokinen savu kivien välistä
10 pyörähteli ilmaan.

Juhani: Elettinpä ennenkin,
Vaikk’ ojan takan’ oltiin...

Mutta peijakas meidän kuitenkin viimein täällä perii. Se on niinkuin kädessä, te mullisaukon pojat.

15 Aapo: Senhän minä kohta sanoin käydessämme jäniksen passiin. Voi meitä hulluja! Sissit ja mustalaiset tällä tavalla rähmästelkööt ilmi-taivaan alla.

Timo: Jumalan taivas kuitenkin.

Aapo: Asua täällä susien ja karhujen kanssa.

20 Tuomas: Ja Jumalan kanssa.

Juhani: Oikein, Tuomas! Jumalan ja hänen enkeleinsä kanssa. Ah! jos nyt taitaisimme katsoa autuaan sielun ja ruumiin silmällä, niin selvästä näkisimme, kuinka koko joukko suojelevia siipi-enkeliä on meidän piirittänyt ja
25 kuinkaitse Jumala harmaana äijänä istuu vallan keskellämme tässä kuin armahin isä.

Simeoni: Mutta mitä aattelee nyt äitiparka?

Tuomas: Hän mielisi peitota meitä paistikkaiksi, koska vaan kynsiinsä joutuisimme.

30 Juhani: Ai poika, saisimmepa saunan!

Tuomas: Saunan, saunan!

Juhani: Kipinöitsevän saunan! Niin, kylläs sen tiedät.

Aapo: Se viimeinkin on saatavamme.

Simeoni: Hyvin tietysti. Sentähden on parasta mennä
35 ottamaan se sauna ja päästä kerran näistä härkäpäivistä.

Juhani: Härkä ei juuri käyskelekkään vapaa-ehtoisesti teuraspenkkiin, veikkoseni.

Aapo: Mitä jaarittelet, poika? Talvi lähestyy ja meille ei annettukaan syntyissämme turkkia niskaan.

5 Simeoni: Ei siis muuta kuin kotia mars! ja tulla löylyte-
tyksi, ja syystä kyllä, syystä kyllä.

Juhani: Säästyköön, veljet, säästyköön selkämme vielä
kuitenkin muutamat vuorokaudet. Emmehän tiedä mitä
pelastus-keinoa Jumala meille keksii vielä mennessä parin
10 kolmen päivän. Niin, täällä, täällä pylyilykäämme vielä:
tuossa päivämme, tuon kantosen valkean ympärillä, ja
yömmme havuisessa koijussa, röhötellen rinnakkain rivissä
kuin emän naskit pahnoilla. – Mutta mitä sanot sinä, Lauri
pokko, siellä savilaukussa? Mitä? Käymmekö koreasti
15 pieksiäislöylyyn?

Lauri: Ollaanhan täällä vielä.

Juhani: Senhän minäkin parhaaksi harkitsen. Juuri niin!
– Mutta onpa sinulla siellä karjaa oikein aika lailla.

Tuomas: On sekä karjaa että siipi-eläimiä sillä pojalla.

20 Juhani: Huikea liuta. Tulisipa sinusta oikein kukkomaa-
kari.

Tuomas: Oikein fläätälä.

Juhani: Oivallinen fläätälä. – Mikä ryssänkukla sieltä nyt
taasen heltii kynsistäsi?

25 Lauri: Tämä on vaan tuommoinen pikkuinen poika.

Juhani: Kas tuota nallikkaa!

Tuomas: Tekee poikia kuin mies.

Juhani: Poikia kuin tervaskannon päitä; ja ruokkii kuin
mies sekä pojat että karjat. – Mutta veljet, veljet, jouduttakaa
30 jo päivällinen pöytään; sillä mahani rupee motkottelemaan.
Pane mujua, pane kiehuvaa mujua tuon nauriin paistavalle
kyljelle tuossa. – Kenenpä on vuoro lähteä nauriita varkai-
siin?

Simeoni: Minunpa on taasen käyminen synnin työhön.

35 Juhani: Henkemme piteiksi täytyy meidän hieman nypis-

tellä toisen omasta. Jos tämä on syntiä, niin se on niitä pienimpiä kuin tehdään tässä matoisessa maassa. Ja katso, jos kuolen ilman muuta synninmerkkiä kirjassani, niin eihän tuo pieni variksenjalka minua juuri estäisi pääsemästä vähän parempaan elämään. Siitä oikeasta hääsalista minua piankin nääsättäisi ulos, sen mä kyllä luulen, mutta ainahan annettaisi pojalle siellä jokin ovenvartijan virka, ja sekin olisi hirmuisesti lystiä. – Niin, uskokaamme niin, ja ottakaamme suruttomasti mitä kerralla kupuamme mahtuu.

10 Aapo: Mutta katsonpa jo parhaaksi että heitämme Kuokkan naurismaan ja etsimme itsellemme toisen. Vähentyminen päivä päivältä saattaa pian omistajan vartioimaan maatansa yöt ja päivät.

Jahtivouti: Ei yhtään surua siitä juonesta enää, poikaset, ei yhtään. No no, miksi hätäilette? Katsokaa: joukko suojelevia enkeliä on teidän piirittänyt aivan sukkelasti.

Niin haasteli vouti veljeksille, jotka pahoin peljästyneinä rynkäsivät ylös ja kaapasivat juoksemaan mikä minnekin, mutta huomasivat pian kauhistuen tiensä teljetyksi kaikkialta. Silloin lausui taasen vouti: »apajassahan olette, luikkarit, koreasti apajassa, josta ette pääse ennenkuin on teitä hieman suomustettu muistoksi, pieneksi muistoksi teille, mitkä jalkajuonet olette meille saattaneet, luikkarit. Tanne, muori, koivun-oksallanne, ja antakaat heille oikein lämpöisestä kourasta. Jos niin, että kohtaisitte vastakynttä, niin onpa tässä teille apumuijia.« Seurasi nyt kuritus äitin kädestä, käyden miehestä mieheen yli koko poikaparven; ja kova oli Kuokkan korvessa rähinä. Kiivaasti kyllä käyttikin vitsaansa muori, mutta jahtivouti vakuutti heidän kuitenkin saaneen liian liepeän saunan.

30

aleksis kivi

Sju bröder

första kapitlet. Jukola gård, i södra Tavastland, står på en nordlig backslutning, nära Toukola by. Dess närmaste omgivning är ett stenigt fält, men nedanför det börjar åkrarna, på vilka, innan gården ännu råkat i förfall, en frodig
15 gröda böljade. Bortom åkrarna finns en äng, klöverkantad, genomskuren av en mångbuktig bäck; och den gav rikligt med hö, innan den blev en betesplats för byns boskap. Annars hör till gården vida skogar, kärr och ödemarker, vilka tack vare framsyntheten hos hemmanets första grundare
20 hade tillfallit den redan när man begick storskifte i forna tider. Då mottog Jukolas husbonn, som mera tänkte på sina efterkommandes förmån än sitt eget bästa, en av elden härjad skogsslott och erhöll på det viset sju gånger mera än sina grannar. Men alla brandspår hade redan försvunnit från
25 hans område och en tät skog vuxit i stället. Och detta är de sju bröders hem, vilkas levnadslopp jag nu skall skildra.

Brödernas namn från den äldsta till den yngsta är: Juhani, Tuomas, Aapo, Simeoni, Timo, Lauri och Eero. Av dem är Tuomas och Aapo ett tvillingpar och likaså Timo och Lauri.
30 Juhani, den äldsta brodern, är tjugo och fem år gammal, men Eero, den yngsta av dem, har knappast skådat aderton solvarv. Deras kroppsbyggnad är bastant och axelbred, längden medelmåttig, utom Eeros, som ännu är särdeles kort. Längst av dem alla är Aapo, men visst icke den axel-
35 bredaste. Den sistnämnda förmånen och äran tillkommer

Tuomas, som är riktigt berömd för sina axlars bredd. En säregenhet, som kännetecknar dem alla, är deras bruna hy och det styva, hampfärgade håret, vars strävhets särskilt hos Juhani är iögonenfallande.

- 5 Deras far, som var en särdeles ivrig jägare, gick en bråd död till mötes, när han stred med en ilsken björn. Man hittade då dem bägge, såväl björnen som mannen, liggande döda bredvid varandra på det blodiga fältet. Mannen var svårliga sargad, men också vilddjurets strupe liksom dess bog
10 var karvad av puukkokniven och dess bröst genomborrat av ett duktigt lod. Så slöt sina dagar den robuste mannen, som fällt flera än femtio björnar. – Men på grund av dessa jaktfärder försummade han stöket och arbetet på sin gård, som så småningom, utan förman som den var, råkade i förfall.
15 Hans söner dög ej heller till att plöja och så; ty av sin far hade de ärvt samma starka iver att jaga skogens villebråd. De byggde fällor, gillersnaror och tjäder- och orrfällor till men för fåglar och harar. Därmed fördrev de tiden under sina pojkår, tills de började handskas med gevär och vågade
20 närma sig björnen i ödemarken.

- Modern sökte nog både med tukt och förmaning göra dem flitiga och arbetsamma, men deras halsstarrighet gjorde styvt motstånd mot hennes försök. Eljes var hon en präktig kvinna; känt var hennes rättframma och redbara, kanske lite
25 karska sinne. En präktig karl var också hennes bror, brödernas förträffliga morbror, som i sin ungdom som hurtig sjöman hade seglat på fjärran hav, sett många folk och städer; men slutligen förlorade han sin syn, blev helt blind, och levde sin ålderdoms mörka dagar i Jukola gård. Han berättade då ofta, medan han efter känseln täljde slevar, skedar,
30 yxskaft, klappträn och andra nödvändiga husgeråd, historier och märkvärdiga ting för sina systersöner både från eget land och främmande riken, berättade också om under och händelser ur bibeln. Gossarna lyssnade andaktsfullt till hans
35 berättelser och gömde dem djupt i sitt minne. Men lika

gärna lyssnade de icke på sin moders befallningar och förebråelser utan var särdeles ohörsamma, trots många risbastur. Ofta nog, när de märkte att en sådan bastu var i antågande, tog brödraskaran till schappen, härmed förorsakande såväl
5 sin mors som andra bråk och bekymmer, och sålunda försämrande sin egen sak.

Här må berättas en händelse från brödernas barndom. De visste att under deras hemgårds rika fanns ett hönsbo, som ägdes av en gumma kallad Männistö-mor; hennes lilla stuga
10 låg i en talldunge nära Jukola. En gång rann tanken på stekta ägg bröderna i hågen, och slutligen beslöt de roffa åt sig boets innehåll och fly till skogs för att njuta av sitt byte. De förverkligade också sitt beslut, tömde boet och drog enhälligt till skogs, sex bröder; Eero kravlade då ännu vid sin mors
15 fötter. Men när de kom till en sorlande bäck i en mörk grändunge, tände de en eld på stranden, lindade äggen i trasor, blötte dem i vattnet och lade dem att stekas i den fräsande askan. Och när läckerheterna äntligen mognat, åt de en smaklig måltid och stegade därifrån nöjda åter hem. Men
20 när de hunnit till hembacken möttes de av en orkan; ty deras gärning hade redan blivit uppdagad. Männistö-mor domderade och rasade, och arg i synen skyndade deras mor mot bröderna, med vinande piska i handen. Men pojkarerna hade alls ingen lust att nalkas denna stormil, utan de vände om
25 och flydde åter till skogens skydd, utan att fästa sig vid mors rop.

Så förflöt en dag, förflöt ännu en annan, men rymlingarna hördes inte av; och deras bortovaro gjorde slutligen modern mycket orolig; och hennes ilska förvandlades snart till sorg
30 och medlidandets tårar. Hon gick ut för att leta efter dem, sökte härs och tvärs i skogarna, men fann icke sina barn. Saken tycktes henne allt hemskare och fordrade slutligen att kronans män tog itu med den. Man sände bud till jaktfogden, som ofördröjligen sammankallade hela Toukola by och dess
35 omgivning. Och nu begav sig en mängd såväl unga som

gamla, kvinnor som män, ledda av jaktfogden, i ett långt led för att spana runtom i skogen. Den första dagen sökte de i de närmaste nejdena, men utan att finna vad de hoppats; den andra dagen förflyttade de sig längre bort, och när de steg
5 upp på en hög backe, såg de i fjärran en rökpelare ringla sig upp i luften från bädden av ett kärr. De fastställde noggrant riktningen, från vilken röken steg, och ditåt fortsatte de sin färd. När de slutligen kommit närmare hörde de en låg röst som sjöng på följande vis:

10

›Livat var det fordom med,
Fast vi låg bortom bäcken,
Bäcken gav oss nog med ved
Och ölet bjöds av Näcken.‹

15

Då gladdde sig värdinnan på Jukola storligen, efter att ha hört sången, för hon igenkände sin son Juhanis röst. Och ofta ekade skogen av eldklubbans smållar; vilket allt tillkännagav för de letande att de nu närmade sig rymlingarnas läger. Så
20 gav jaktfogden en befallning att omringa gossarna och sedan tyst närma sig dem, men att man dock borde stanna på ett visst avstånd från deras rastställe.

Det skedde som han befallde. Och när skaran, som omringat bröderna från alla håll, hade närmat sig ungefär
25 femtio steg, stannade den; och då uppenbarade sig följande syn: Vid foten av en sten hade byggts en liten granriskoja, vid vars dörr Juhani låg på en bädd av mossa, blickande upp mot molnen och sjungande. Ett par, tre famnar från kojan flammade en glad eld, och i dess kolglöd stekte Simeoni en
30 med snara fångad orre till middagsmål. Aapo och Timo hade sotade ansikten – för de hade nyligen lekt blindbock och stekte nu rovor i den heta askan. Vid en liten lerpöl satt Lauri stum, förfärdigande lergökar, oxar och präktiga föl; och han hade redan en mäktig lång rad av dem på tork mot en mossig
35 stock. Men Tuomas lät eldklubban smålla: spottade på en

jordfast sten en fradgande klyscha, lade i den ett glödande kol, och på denna kastade han med all sin kraft en annan sten, och ett dån, ofta lika hårt som ett vanligt gevärsskott, ekade runtomkring, och en sotig rök virvlade fram mellan stenarna.

5 Juhani: Livat var det fordom med,
Fast vi låg bortom bäcken...

Men fanken tar oss ändå slutligen här. Det är säkert som så, det, ni ungutterns pojkar.

10 Aapo: Det sade jag ju strax när vi tog till harpasset. Ve oss dårar! Stråtrövare och zigenare må på detta vis rumstera under bara himlen.

Timo: Guds himmel i alla fall.

Aapo: Att bo här med vargar och med björnar.

15 Tuomas: Och med Gud.

Juhani: Rätt sagt, Tuomas! Med Gud och hans änglar. Ack! om vi nu kunde blicka med en salig själs och kropps öga, skulle vi tydligen skåda, hur en hel skara bevingade änglar omringat oss och hur självaste Gud som en gråhårs gubbe sitter just mitt bland oss här som vår käraste fader.

20 Simeoni: Men vad tänker vår morstackare nu på?

Tuomas: Hon ville allt mörbulta oss till stekta rovor, bara hon finge oss i sina klor.

Juhani: Ja, gosse, det bleve allt en bastu!

25 Tuomas: En bastu, en bastu!

Juhani: En gnistrande bastu! Ja, det vet du nog.

Aapo: Det får vi ändå slutligen.

Simeoni: Naturligtvis. Därför är det bäst att gå och få den bastun och en gång slippa den här oxveckan.

30 Juhani: Men oxen plär knappast frivilligt spatsera till slaktbänken, bror min.

Aapo: Vad pladdrar du, pojke? Vintern nalkas och vi blev inte begåvade med en päls på nacken vid födseln.

35 Simeoni: Då är det bara hemåt marsch! och få sig en bastu, och det med allt skäl, med allt skäl.

Juhani: Må vår rygg ändå sparas, bröder, sparas ännu några dygn till. Vi vet ju inte vilken räddningskonst Gud uppfinner ännu under ett par, tre dagars lopp. Ja, här, här må vi fortfarande stoja: om dagarna där, runt elden i den gamla stubben, och på nätterna i gransriskojan, grymtande sida vid sida i en rad som griskultingarna på halmen. – Men vad säger Lauri pojken där i lergropen? Vasa? Skall vi snällt gå och få oss en risbastu?

Lauri: Vi stannar väl här ännu.

10 Juhani: Det anser ju också jag vara bäst. Just så! Men nog har du kritter där borta, så det förslår.

Tuomas: Den gossen har såväl kritter som fjäderfän.

Juhani: En väldig massa. Det bleve allt en riktig gök-makare av dig.

15 Tuomas: En riktig överdängare.

Juhani: En överdängare. – Vad är det för en ryssdocka som nu igen lossnar från dina labbar?

Lauri: Det här är bara en sådan där liten pojk.

Juhani: Se på den där knattingen!

20 Tuomas: Gör pojkar som en hel karl.

Juhani: Pojkar som tjärvedsstubbar; och matar som en karl såväl pojkarna som hjordarna. – Men bröder, bröder, hiva skyndsamt middagen på bordet; för min mage börjar knorra. Lägg het mörja, lägg kokande mörja på rovans skinande rundel där. – Och vems tur är det nu att gå och stjäla rovor?

Simeoni: Det är nog jag som igen måste begå syndens gärningar.

Juhani: För att hålla oss vid liv nödgas vi snatta lite av andras ägodelar. Om detta är synd, så är det en av de minsta som begås på denna snöda jord. Och se, dör jag utan andra syndakruxar i min bok, så hindrar näppeligen denna lilla kråkfot mig från att hamna i ett lite bättre liv. Från den verkliga bröllopssalen skulle man snarligen snäsa ut mig, det tror jag nog, men alltid skulle man ge gossen någon portvakts-

syssla, och redan det vore förskräckligt roligt. – Ja, låt oss tro på det viset, och låt oss sorglöst taga vad för gången ryms i vår magkupa.

Aapo: Men efter min mening är det tid på att vi lämnar
5 Kuokkalas rovland och söker oss ett annat. Minskningen dag för dag får snart ägaren att vakta landet både natt och dag.

Jaktfogden: Ingen sorg för den planen mera, pojkspolingar, ingen sorg. Nå, nå, varför är ni så ängsliga? Titta nu: en skara skyddsänglar har i en hast omringat er.

10 Så talte fogden till bröderna, vilka illa skrämnda störtade upp och började springa åt olika håll, men snart till sin förskräckelse märkte sig vara helt inneslutna. Då yttrade fogden åter: ›Ja ni är nog i notvarpet, era filurer, vackert i notvarpet från vilket ni inte slipper undan innan man er fjällt lite till
15 minne, till ett litet minne åt er, för de fotbesvär ni förvållat oss, era filurer. Hitåt, mora, med er björkkvist, och giv dem med riktigt varm hand. Och sker det som så, att ni skulle möta motstånd, så finns här hjälpgummor åt er.‹ Nu följde en aga från moderns hand, som gick från man till man över
20 hela pojkskocken; och ljudligt var larmet i Kuokkala skog. Moran använde också häftigt nog sitt ris, men jaktfogden försäkrade att de ändå fått en för mild bastu.

Översatt av Elmer Diktonius

johan ludvig runeberg

Den första kyssen

På silvermolnets kant satt aftonstjärnan,
från lundens skymning frågte henne tärnan:
›Säg aftonstjärna, vad i himlen tänkes,
när första kyssen åt en älskling skänkes?‹
Och himlens blyga dotter hördes svara:
›På jorden blickar ljusets änglaskara
och ser sin egen sällhet speglad åter;
blott döden vänder ögat bort – och gråter.‹

edith södergran

Sol

Jag är säll.

Djärva morgonsol, lys mig i ansiktet, rör vid min panna.

Nej, du hör ren mitt högmodiga hjärtas svar.

Mitt hjärta blir övermodigare med varje solomlopp.

Det är som hölle jag solens disk i mina händer,
blott för att krossa den.

Det är som gästade jag jorden tillfälligt, flyktigt, lätt
för att med en skur av speord väcka den.

O du övermodigaste bland hjärtan, sträck ut dina armar
mot solen,

fall på knä och låt ditt bröst bli genomträngt av solen,
solen.

edith södergran

Vierge moderne

Jag är ingen kvinna. Jag är ett neutrum.
Jag är ett barn, en page och ett djärvt beslut,
jag är en skrattande strimma av en scharlakanssol...
Jag är ett nät för alla glupska fiskar,
jag är en skål för alla kvinnors ära,
jag är ett steg mot slumpen och fördärvet,
jag är ett språng i friheten och självet...
Jag är blodets viskning i mannens öra,
jag är en själens frossa, köttets längtan och förvägran,
jag är en ingångsskylt till nya paradiset.
Jag är en flamma, sökande och käck,
jag är ett vatten, djupt men dristigt upp till knäna,
jag är eld och vatten i ärligt sammanhang på fria villkor...

elmer diktonius

Jaguaren

i

Ur gröna blad sticker fram
röd nos
ögon med trekantiga blickar
spräckligt;
morrhår vågrörelse klotass —
du flyger ju! mitt hjärtas jaguar! —
så flyg och bit och riv och söndersarga!

Att bita är ett tvång så länge bett ger liv
att riva är en helighet så länge ruttet stinker
och söndersargas måste livets fulhet
tills skönhet-helhet ur dess mull kan gro.

Så är vi två, min dikt och jag: en klo.
En vilja är vi två, ett gap en tand.
Tillsammans är vi: en maskin som slår.

Vi vill döda de känslolösa skri
de hjärtlösa medlidande
de vantrognas religiositet
det starkas maktlöshet
det godas onda svaghet;
vi vill föda med att döda
vi vill bereda plats
vi vill engång se
solfläckar dansa.

ii

Tror man ej
att starka tassar känner svedan?
Tror man ej att jaguaren har hjärta?
Ack den har
fader moder henne ungar.
Ödemarken är stor
kall är höstens vind
i jaguarens mage bor
ensamhet förtvivlan.
Jaguaren kan kyssa en blomma.
Den har tårar;
sentimentalitet.

iii

Natt.
Vattenfall mumlar långt.
Jaguaren sover.
En myra slickar dess klo.
Vem viskar:
morgonen kommer
solfläckar dansar?

iv

Solfläckar dansar! —
vigt virvlar allt.
Med ett skutt
slungar sig jaguaren över
granarnas toppar —
hör stjärnskrattet i dess rytning! —
en blixtvolt i luften:
som en pil djupt i jordens bröst.

Manillaköysi

I

Keppilän Joose löysi köyden keskeltä huoltotietä. Kai se oli pudonnut huolimattoman ajomiehen kuormasta. Se oli ainoa käyttökelpoinen ja yleisesti pätevä esine minkä hän oli löytänyt koko sotaretken aikana. Se oli käyttämätön, eh-
15 jäsyinen, aivan puhdas ja uusi eikä mitään paperinarua, valmiiksi päätetty molemmista päistä. Joose ilostui. Siinä paikassa keskellä tietä hän mittasi sen käsiensä välissä, avasi sen vyyhdestä ja solutti kätensä läpi. Kymmenen syltä. Kulki polkupyörällä jääkäri ohi, pysähtyi ja laskeutui pyörältään
20 katsomaan.

– Oletko tosituumissa? hän kysyi.

– Miten niin?

– Ajattelin vain, että voisin olla avuksi. Käy kivuttomam-
min.

25 Joose ymmärsi, sillä hän ei suinkaan ollut mikään ymmärtämätön mies.

– On asioita, jotka parhaiten hoidetaan yksin, hän sanoi.

– Se on miehen puhetta, jääkäri myönsi ja jatkoi mat-
kaansa. Joose oli jo hätkähtänyt, että mies saattoi olla köyttä
30 etsimässä ja omistamassa. Tipalla oli, ettei hän osunutkaan ensimmäiseksi.

Joose toi muuna miehenä köyden korsuun ja ripusti sen manttelinaulaan oven suuhun. Illalla, kun kaikki miehet olivat kotosalla, se joutui yleisen mielenkiinnon kohteeksi.

35 – Kuka rietas on vallannut minun manttelinaulani?

Kenen tämä köysi on? alkoi viimeksi sisälle tullut sotamies manata.

– Älä koske se on minun! Joose hyppäsi lavitsaltaan alas.

Julkinen tunnustus

5 oli tehty, liekö ollut synnintunnustus. Se oli ollut Joosen tarkoituskin, kun hän

etukäteen lavasti tämän kohtauksen.

Vie helvettiin se tästä naulasta!

10 Kerkeästi Joose sieppasi köyden haltuunsa, mutta mies ehti vielä tarttua siihen kiinni. Hän tarkasteli sitä hetken ja antoi sitten hylkäävän tuomionsa.

– Älä hirtä itseäsi manillaköyteen. Se venyy liikaa.

Joose vei köyden makuusijalleen ja katki sen vuodehavuihinsa, kahdeksi kuukaudeksi.

15 Kesäkuun alkupäivinä Joose pääsi vuorolomalle.

– Minä vienen tämän köyden kotio, koska minä en tätä täällä näy tarvitsevan, hän alkoi puhua edellisenä iltana. Samalla hän otti köyden esille ja käsitteli sitä huolimattomasti, niin kuin ei olisi pitänyt sitä paljon minkään arvoinena.

20 Toiset eivät näyttäneet suhtautuvan tähän uutiseen millään lailla. He häärivät omissa askareissaan. Mutta kohta alkoi ylemmältä makuulaverilta kuulua punnittua puhetta.

25 – Sinuna minä en yrittäisi. Järkevää se ehkä olisi, mutta ei viisasta. Junissa on sotapoliiseja, jotka eivät muuta odotaan kuin että sinä työntäisit tuon köyden reppuusi.

– En minä ole tätä varastanut! Joose julmistui.

– Miksi noin rumaa sanaa käytät? Siihen sanaan vielä sinut hirttävät jos kuulevat sen suustasi.

30 – En minä tästä sodasta ole muuta saanut kuin sinelmiä ja mustelmia. Enkä minä tästä muuta taida saadakaan, jos nyt tämän köyden, Joose napisi.

– Älä ole tyytymätön. Muista kuinka olet saanut olla tekemässä maailmanhistoriaa ja muista kunniaa, jota osaa 35 sinulta ei kukaan pois ota. Muista kuinka olemme kuljetta-

neet veren ja hien tahrinat lippumme täällä voitosta voittoon.

Joku alalaverilla makaavista nuorista miehistä levitti likaisen jalkarättinsä ja hulmutti sitä ilmassa.

5 – Tässä on sinulle sotalippu.

– Pyyhi korvantakusesi, ylälaverin mies sanoi. – Älä rie-
naa. Ajatella voit mitä tahansa mutta ajattelemattomuuttasi
älä toisille näytä. Minä puhuin vertauskuvallisista lipuista,
joita ei meiltä koskaan voi ottaa pois. Ei niitä voi pyykkiin-
10 kään panna, ei pestä eikä parsia. Ne eivät ole vaatetta.

– Täältä on joka mies kuskannut kotiinsa vaikka mitä.
Ikinä minä en ole neulaakaan vienyt. Olen nähnyt monen
kädet ja vaatteet verissä kopeloimassa kaatuneita vihollisia,
mutta ikinä en ole minä kuolleeseen koskenut. En ole kos-
15 kenut myöskään tavaraan.

– Äläs puhu. Muistan Äänislinnassa kun Joose oli naapu-
rihuoneessa, muistatko Joose? Se opettaja vai mikä se oli,
aunukselainen, kaunis neitonen. Kuuntelin seinän takana,
kun en voinut olla kuuntelemattakaan. En tiedä mitä tämä
20 Joose siellä touhusi, kun likka sanoi: Skropeloi mitä skrope-
loit kunhan et kusitintain skropeloi! Niin likka sanoi.
Muistatko Joose?

– Entä sitten? Joose kysyi kulmiaan rypistäen.

– Mitäs siinä enää sitten. Tulit ihmisten ilmoille, koska
25 likka oli kovat sanansa sanonut. Silmät kyynelissä sanoit,
kuinka oli hyvä tyttö. Niin todet sanansa sanoi.

– Se oli emävale! Joose kiisti.

– Niin oli, mies myönsi. – Mutta helposti sinä naisen
puheisiin uskoit.

30 Koko köysijuttu oli unohtua ja unohtuikin, ellei hyvin
suurisuinen sotamies olisi ottanut asiaa uudelleen esille.

– Mitä varten sinun täytyy se köysi viedä? Täällähän sinä
pääasiassa oleskelet.

– Vien Viiralle pyykkinaruksi. Joose vastasi vähätellen.
35 Silloin suurisuinen mies vasta äläkän päästi.

– Ei Elviira sinun pyykkinarujasi tarvitse! Kyllä sakeman-
nit siellä pitävät hyvän huolen ettei Elviiralta mitään puutu.

– Ei niitä siellä ole.

– Älä sano, vaikka joku jefreitteri parastaikaa siellä Elvii-
5 ralle pyykkinarujaan ja ties mitä levittelisi!

– Ei tämä ainakaan sinun köytesi ole! Vaikka tuosta poikki
pannaan, tämä ei ole sinun, Joose julmistui kerrassaan ja veti
kädellään poikki keskiruumiinsa. – Etkä tätä saa vaikka
huutaisit niin että tähän paikkaan kuolet.

10 – Turha tuollaiselle miehelle on mitään puhua ja vielä
turhempaa olla mitään puhumatta, suurisuinen sotamies
raivostui, repi lakin päähänsä ja meni ulos. – Leikistä se
saatana suuttuu, vaikka muulloin on kuin laupias lammas ja
viittä vaille karitsa.

15 – Noin tyhmää miestä harvoin elämässään saa nähdä,
Joose puuskutti.

– Juoni mies, juoni mies. Ei se siihen paskanna mihin
kyykistyy, joku koetti rauhoittaa Joosea.

– Kyllä minä tämän köyden vien, vaikka minun täytyisi
20 kävellä se kaulassa. Tänne minä en sitä jätä, kerran niin olen
päättänyt. Kyllä yksi mies yhden köyden aina selvittää ja
vaikka useampiakin, Joose puhua takoi.

– Vie vain pois, ettei jää kiusaukseksi kenellekään, hänelle
sanottiin.

25 Aamulla herättyään Joose kävi puhumassa korvaan hyvin
hiljaiselle sotamiehelle asiansa. Puhuteltuaan vielä toista
hyvää toveriaan hän poistui miehet kannoillaan korsusta
köysinippu kainalossa.

– Kyllä minä autan, vaikket olisi avun tarpeessakaan,
30 hiljainen mies vakuutti Jooselle vielä ovela.

Toiset panivat merkille nämä vaatimattomat alkuvalmis-
telut ja iskivät silmää toisilleen. Koko korsun väki kerääntyi
pienelle aukealle korsun taakse seuraamaan Joosen lomaval-
misteluja. Apurit kumpikin köydenpäässään kiersivät jo
35 Joosea, toinen myötäpäivään, toinen vastapäivään. Jooseitse

seisoi keskellä kuin akseli, jäykkänä ja pyörimättömänä, yläruumis paljaana ja housut laskettuina.

– Älä pullistele mahaasi, toinen miehistä varoitteli koko ajan. – Ole ihan luonnollinen. Muuten jääpi löysälle. Tämä
5 tämmöinen uusi köysi on ilkeä jos alkaa luistaa. Et voi kävellä etkä istua: kerta kaikkiaan olet mennyt miestä. Eikä saa näkyä päälle. Maha sisään ja rinta myös!

– Vetäkää pojat tiukalle! Vetäkää hampaat irvessä! Ei se siitä katkea, suurisuinen sotamies yllytti.

10 – Jooseko? joku kysyi.

– Ei vaan köysi.

Joose yhtyi leikkiin, sillä hän havaitsi sen viisaimmaksi keinoksi välttää vakavia henkilökohtaisia loukkauksia. Farssiksi vaan koko tilanne.

15 – Vetäkää, vetäkää, kyllä minä kestan! Vaikka kyllä te vedättekkin! hän huusi. – Tulkaa auttamaan sivulliset, kyllä köyden päähän miehiä mahtuu.

Kaksi miestä kiirehtikin auttamaan köydenkierittäjiä, mutta pian päät olivat niin lyhyellä, että hyvä kun kaksikin
20 miestä mahtui Joosen ympärille.

– Saako panna kainaloon asti? hiljainen sotamies kysyi.

– Ei panna paksulti, että saat kätesi liikkumaan alaskin päin. Jos kaikki tulee mahan kohdalle, tulee selkäpuolelle sellainen motti, että herättää huomiota.

25 – Pankaa vaikka kurkkuun asti! Joose lupasi.

– Kuule, kuinka pannaan kiinni: etupuolelleko vai takapuolelle. Etupuolelle on parempi. Voit itse tiukata, jos lähtee purkautumaan... Nyt täytyy vain saada solmu syntymään niin, ettei köysi pääse löystymään... Kun jäävät nämä päät
30 vähän pitkiksi, työnnä ne housunpuntiin, etteivät jää repottamaan..., hiljainen mies puhui saattaessaan työnsi päätökseen.

– Monipuolinen mies tuo Joose. Hänellä on etupuoli ja takapuoli, suulas sotamies totesi.

– Selvä on, sanoi hiljainen sotamies ja läimäytti Joosea olkapäälle. – Kääntelehän itseäsi, että nähdään.

Joose otti kentällä askeleita sinne sun tänne.

– Hyvä siitä tuli, miehet tunnustivat yksimielisesti.

5 Seuraavana näytöksenä oli Joosen pukeutuminen. Paita mahtui hyvin päälle, mutta kesäpusero ei ulottunut kiinni. Hiljainen mies, joka oli Joosea paljon kookkaampi, melkein jättiläinen, niin että sai kahden miehen ruoka-annokset, lainasi puseronsa, se ulottui Joosen päällä polviin asti.

10 – Kyllä minä tämän saan suurempaan vaihdetuksi, usko hiljainen mies eikä edes yrittänyt panna Joosen puseroa päälleen. – Sanon, että sateessa kastui ja kutistui tämmöiseksi.

Joose heitti repun selkäänsä, kohotti kättään jonkinlaiseen fasistitervehdykseen ja lähti tarpomaan pehmeässä hiekassa länteen päin ohi tykkiasemien.

– Synnytyslomalleko sinä? huusi suurisuinen sotamies, kukas muu. – Niinhän sinä olet kuin olisi yhdeksäs kuukausi meneillään! Nyt Elviirakin näkee, että uskon olet ollut!

20 Mutta Joose käänsi hymyilevän naamansa kohti, viittasi kädellään länteen päin ja lähti sitten juoksemaan.

– Ei uskoisi, että Joose voi olla noin juoni mies, suurisuinen sotamies ihmetteli.

25 – Juoni mies, juoni mies. Ei se siihen kyykisty mihin paskantaa, joku sanoi.

Miesten kasvot muuttuivat vakaviksi, kun he näkivät kuinka keveästi Joosen jalka nousi. Monta minuuttia he vielä Joosen kadottua näkyvistä katselivat tietä, joka vei länteen tykkiasemien ohitse melkein umpinaisen männynrunkojen muodostaman kalterin tai aidan takana.

30

Manillarepet

- kapitel 1. Jåse från Keppilä hittade ett rep mitt på underhållsvägen. Det hade väl ramlat av lasset för någon slarvig kusk. Det var det enda brukbara och allmänt taget nyttiga föremål han hade kommit över på hela fälttågstiden. Det var
- 15 obegagnat, slätt, splitter rent och nytt och inte gjort av papper, upptaglat i båda ändar. Jåse blev glad. Precis där han stod mitt på vägen mätte han upp det mellan armarna, löste härvan och lät det glida genom sina händer. Tio famnar. På cykel kom en jägare förbi, stannade och steg av för att titta.
- 20 – Har du allvarliga planer? frågade han.
– Hur då? frågade Jåse, för han begrep inte vad karlen menade.
– Jag undrar bara om jag kan hjälpa till. Det blir smärtfriare då.
- 25 Jåse förstod, för det var inget fel på hans fattningsförmåga.
– Somliga saker sköter man helst ensam, sa han.
– Det är karaord, instämde jägaren och cyklade vidare. Jåse hade redan hajat till vid tanken att han var ute och
- 30 letade efter sitt ägandes rep. Det var på vippen att inte Jåse hunnit först.
- Som en naturlig sak tog Jåse med sig repet till korsun och hängde upp det på en knagg vid dörren. På kvällen när alla var inne blev det föremål för allmänt intresse.

– Vem jäkeln har tagit min knagg? Vems rep är det där?
dyvlade soldaten som kommit in sist.

– Låt bli det är mitt! Jåse hoppade ner från sin brits.
Offentlig bekännelse var avlagd, kanske var det en synda-
5 bekännelse. Det var en scen som Jåse hade arrangerat med
flit.

– Ta bort det från min knagg för helvete!

Flinkt snappade Jåse åt sig repet, men den andre hann
hugga tag i det. Han tittade närmare på det ett slag och avgav
10 sedan sin förkastelsedom.

– Gå aldrig och häng dej i ett manillarep. Det töjer för
mycket.

Jåse tog med sig repet till sin sovplats och gömde undan
det i britsgranriset, för två månader.

15 De första dagarna i juni stod Jåse i tur för permission.

– Jag tar väl repet med mej hem, eftersom jag inte tycks
behöva det här, sa han försöksvis kvällen innan. På samma
gång tog han fram repet och hanterade det tämligen vålds-
löst, som om han just inte satte något värde på det.

20 De andra tycktes inte reagera det minsta på detta medde-
lande. De sysslade alla med sitt. Men efterhand hördes några
överlagda ord uppifrån överbritsen.

– Var jag du skulle jag inte försöka. Förnuftigt vore det
kanske men inte klokt. På tågen har dom militärpolis som
25 bara väntar på att du ska stoppa det där repet i ryggsäcken.

– Jag har inte stulit det! sa Jåse förgrymmat.

– Varför tar du till ett så fult ord? Det ordet kan dom
hänga dej för om dom får höra det ur din mun.

– Annat har jag inte fått ut av kriget än några blånader.
30 Och mera lär det inte bli, om nu inte repet, knotade Jåse.

– Du ska inte vara missnöjd. Kom ihåg att du har fått vara
med och göra världshistoria och kom ihåg äran som ingen
kan ta ifrån dej. Kom ihåg hur vi har fläckt våra fanor med
blod och svett och fört dem från seger till seger.

35 En av ynglingarna på underbritsen bredde ut en lortig
fotlapp och fläktade med den.

– Här har du fana.

– Torka dej bak öronen, sa mannen på överbritsen. – Du ska inte häda. Tänka kan du vad du vill men visa inte din tanklöshet för andra. Jag talar om symboliska fanor som aldrig kan tas ifrån oss. Och bykas kan de inte heller, varken tvättas eller lappas. De är inte av tyg.

– Härifrån har varenda en släpat hem all världens. Aldrig att jag har tagit så mycket som en stoppnål. Många har jag sett bloda ner sej på händer och kläder med att krasa på stupade, men jag har då aldrig rört något lik. Och inte nåns grejor heller.

– Säger du det. Jag minns väl i Petroskoj den gången, när Jåse var inne i rummet bredvid, minns du det Jåse? Den här lärarinnan eller vad hon var, karelskan, den där vackra ena. Jag lyssna bak väggen för det gick ju inte att låta bli. Jag vet inte jag vad Jåse hade för sej när flickan sa: Kras på bäst du vill du, bara du inte krasar på pisserverket mitt! Så var det hon sa. Minns du det Jåse?

– Än sen då? frågade Jåse och rynkade pannan.

– Ja vadå än sen. Du kom fram i dagsljuset igen efter hennes hårda ord. Du hade tårar i ögonen när du sa vilken bra flicka hon var. Som talade såna allvarsord.

– Det var en ärkelögn! protesterade Jåse.

– Jovisst, instämde den andre. – Men trodde på henne gjorde du nog.

Rephistorien höll på att glömmas bort och glömdes förresten, men en mycket storkäftad soldat tog upp saken på nytt.

– Vad ska du föra bort repet för? Det är ju här som du mest håller till ändå.

– Det kan alltid bli klädstreck åt Vira, svarade Jåse.

Det fick den storkäftade att yla till.

– Elvira behöver väl inte dina klädstreck! Tyskelinerna ser nog till att Elvira får allt hon behöver.

– Det finns inga där.

– Det kan du inte veta vad för nån gefreiter som just nu visar Elvira sitt klädstreck och vem vet vad!

– I alla fall så är det inte ditt rep! Om jag så ska gå av på mitten så är det inte ditt, sa Jåse helt förgrymmad och drog
5 med handen över midjan. – Och inte får du det heller om du så skriker ihjäl dej på fläcken.

– En sån som dej kan man inte tala med och ännu mindre kan man tiga, sa den storkäftade ilsket, svepte mössan på huvudet och gick ut. – Den satan blir arg för lite skoj fast han
10 annars är så from som ett lamm eller åtminstone ett får.

– En sån enfald möter man sällan i livet, fräste Jåse.

– En listig en, en listig en. Han skiter inte där han hukar sej, försökte någon lugna ner honom.

– Repet ska jag ha med om jag så ska gå med det om
15 halsen. Här tänker jag inte lämna det när jag engång har beslutat. Ett enda rep ska väl en ensam karl klara, eller flera, tjtade Jåse.

– Gör det, så ligger det inte här och frestar nån, fick han höra.

20 Nästa morron när Jåse vaknade gick han och viskade någonting i örat på en mycket tystlåten soldat. Efter att ha talat med en god kamrat till gick han ut ur korsun med dem båda i hälarna och rephärvan under armen.

– Jag hjälper dej nog antingen det behövs eller inte, försäkrade den tystlåtne ännu vid dörren.
25

Deandra lade märke till dessa blygsamma förhandsbestyr och blinkade åt varandra. Hela korsumanskapet församlades i den lilla gläntan bakom korsun för att följa med Jåses permissionsförberedelser. De båda medhjälparna höll i var sin
30 ända av repet och cirkade nu runt Jåse, den ene medsols, den andre motsols. Jåse stod själv i mitten som axel, stel och utan att vända på sig, med överkroppen bar och byxorna nere.

– Puta inte med magen, varnade den ene av karlarna
35 honom ofta. – Var alldeles naturlig. Annars blir det löst. Ett

sånt här nytt rep blir otäckt om det börjar hasa ner. Då kan du varken gå eller sitta: du är slagen till slant engång för alla. Och utanpå får det inte synas. Magen in och bröstet med!

– Dra åt ordentligt pojkar! Dra så det knakar! Det är inte
5 farligt, hejade den storkäftade på dem.

– För Jåse då? frågade någon.

– Nej, för repet.

Jåse spelade med, för han märkte att det var klokast om han ville slippa allvarliga nedvärderingar av sin person. Bäst
10 att göra fars av alltihop.

– Dra på, dra på, jag håller nog! Fast drar gör ni ju! hojtade han. – Kom med andra och hjälp till, här finns det plats för fler.

Ett par karlar skyndade fram till hjälp åt repvindarna,
15 men snart var ändarna så korta att två man var allt som fick plats kring Jåse.

– Tar vi det ända opp i armhålorna? frågade den tystlätne.

– Vi kan inte göra det för tjockt, du måste kunna sträcka ner armarna. Om allting sitter nere kring magen blir det en bula
20 på ryggsidan som syns för mycket.

– Linda det ända upp kring halsen! sa Jåse frikostigt.

– Du, hur ska vi fästa det: framtill eller baktill? Framtill blir bäst. Då kan du strama till det själv om det börjar nysta upp sej... Nu ska vi bara få en knut här så det inte slaknar...
25 Ändarna blev lite långa, så stoppa in dom i byxorna så slänger dom inte omkring, småpratade den tystlätne medan han avslutade sitt verk.

– En mångsidig karl, Jåse. Han har framsida och baksida, konstaterade en talför soldat.

– Klart, sa den tystlätne och daskade Jåse på axeln. – Vänd på dej får vi se.
30

Jåse tog några steg av och an på den öppna platsen.

– Bra ser det ut, erkände alla enstämmigt.

Nästa akt bestod i påklädning. Skjortan fick Jåse ledigt på,
35 men sommarblusen gick inte att knäppa. Den tystlätne, som

var mycket större till växten än Jåse, nästan en jätte, och fick dubbel matranson, lånade ut sin egen blus, som nådde Jåse ända till knäna.

5 – Jag kan nog byta till mej en större, sa den tystlåtna förtröstansfullt utan att ens försöka få på sig Jåses blus. – Jag säger att det regnade på den och det här är vad den krympte till.

10 Jåse slängde på sig ränseln, höjde armen till en sorts fascisthälsning och började traska västerut i den mjuka sanden förbi artilleriställningen.

– Ska du på förlossningspermis? skrek den storkäftade, vem annars. – Du ser ut som mitt i nionde mån! Nu får Elvira se att otrogen har du varit!

15 Men Jåse vände sin leende nuna mot dem, vinkade med ena handen åt väster och började springa.

– Det skulle ingen tro att Jåse kan vara så listig, sa den storkäftade soldaten förundrat.

– En listig en, en listig en. Han hukar sej inte där han skiter, sa någon.

20 Karlarna blev allvarliga i minen när de såg hur lätt om foten Jåse var. Ännu flera minuter efter det han hade försvunnit utom synhåll stod de och tittade på vägen som ledde västerut förbi artilleriställningen bakom det nästan heltäckande gallret eller stängslet av tallstammar.

Översatt av Thomas Warburton

Tuntematon sotilas

seitsemäs luku Joukkue, jota Lehdon ryhmä oli tavoittanut, ei ollutkaan edennyt tielle polun kahden puolen. Osoittautui nimittäin, ettei se voinut edetä niin paljon vasemmalle katkaisematta yhteyttään ensimmäiseen joukkueeseen, ja tämä puolestaan taas oli sidottu muun pataljoonan ryhmitykseen, niin että vänrikki Sarkolan oli omin neuvoinsa muutettava käskyä ja edettävä sata metriä polun oikealla puolen. Hän oli siitä ilmoittanut ja saanut hyväksymisen toimenpiteelleen, mikä olikin luonnollista, sillä yhteyden katkaiseminen pimeässä olisi ollut liian uskallettua.

Koskelalle oli ilmoitettu asiasta, ja hän oli lähettänyt lähetin tavoittamaan Lehtoa. Tämä oli aikaillut peloissaan pimeässä metsässä ja tuli vasta ryhmän palaavia miehiä vastaan.

Koskela oli polvillaan maantienojassa tähystäen pimeyteen, missä jyräsi vihollisen panssarivaunu. Rahikainen konttasi hänen taakseen ja sanoi:

– Lehto on koatunu ... Myö ei löyvetty sieltä kettään ...

Koskela vilkaisi olkansa yli. Sitten hän käänsi päänsä ja tuijotti jälleen pimeyteen. Pitkän äänettömyyden jälkeen hän sanoi, aivan kuin vasta asian tajuten:

– Jaa ... jaaha. Niin, siellä ei ollut ketään.

– Olhan siellä ulukomoalaisii. Eivät tuntuneet kaipoavan.

Rahikainen oli jonkin verran levoton ja puheli siksi etu-

käteen töykeästi, aivan kuin valmiina torjumaan mahdolliset syytökset. Hän luuli Koskelan äänettömyyden merkitsevän jonkinlaista tuomiota ja jatkoi loukkaantuneen tuntuisesti, pyrkien äänensävyllään osoittamaan että he tässä ovat väär-
5 ryyttä kärsineet:

– Tietäähän tuon. Kaikenlaisiin paikkoihin. Myö polkuu myöten hiivittiin, kun alako pyyhkimään pikakiväärillä... Siihen män Lehto heti...

– Niin... Ruumis jäi sinne?

10 – Sinnehän se. Ihan ol nokan eissä. Tuskalla soatiin konekivääri pois.

– Missä muut ovat?

– Tuossahan ne takana. Mut Riitaojasta myö ei tiijetä. Eikö se tullu tänne?

15 – Ei ole näkynyt.

– Siitähän se hävis. Myö etittiin ja huuveltiin. Kun ei kuulunu niin aateltiin että se on tullu tänne.

– Ei ole tullut, eikä ole miehiä etsimään. Rokka.

– Mikä hätän?

20 Rokka konttasi ojaa myöten Koskelan luokse.

– Lehto on kaatunut. Ota ensimmäinen ryhmä tästä lähtien hoitoosi. Pane Sihvonen omaan ryhmäänsä ja ota Susi ensimmäiseen mukaasi.

– Käyphä se hyväst. Mite hää män?

25 – Pahki miehitykseen.

Koskela tuijotti yhä pimeyteen ja mutisi:

– Ei olisi pitänyt lähettää oikoseen. Parempi ollut kiertää ensimmäisen joukkueen kautta...

30 – No tuurii onkii näät kahelaist. Ensittäi on hyvä tuur ja sit huono. Lehon pojal olkii jälkimäist. Mut ai hitto ku tuo tankki ajaskii vähä lähemmäks. Siin on miinot näät.

– Menkää vasemmalle puolelle asemaan! Jos se ymmärtää kiertää miinat, niin antakaa tulla ja pidelkää jalkaväkeä.

35 Maantie oli katkaistu, ja vihollinen oli heti heittänyt joukkoja katkaisukohtaan. Pimeässä kumpikin puoli valmis-

tautui toimintaan heti päivän valjettua, ja taistelu johtui vain varmistajien hermostuneisuudesta. Rokka oli ottanut Lehdön ryhmän, ja he olivat asemassa maantienlaidassa, mutta varoivat kuitenkin ampumasta, sillä edessä jyrkäili tankki,
5 joka silloin tällöin ampui umpimähkään pimeyteen.

– Älkää pojat suotta ampuko! kuiskaili Rokka. – Ai perkele, tule vähä lähemmäks. Ei paljo... tule kolme metrii. Ei hää pahalaine tule. Joko mie mänen viemään sille panoksen katolle. Nyt lähtöö, lähtöö... pojat hei... silviisii... nyt.

10 Maa vavahti ja tulenlieska valaisi yön, kun miina räjähti telaketjun alla. Jännitys purkautui kiihkeään ammuntaan puolin ja toisin, ja hetkisen räiskyi tuli kiivaana, kunnes vähitellen taas lauhtui. Liekki alkoi nuoleskella tankin kylkiä, ja pian se roihusi ylt'ympäri tulella valaisten pimeän
15 aamuyön kirkkaasti.

Rokka kuiskaili iloissaan:

– Siehä lasettelit miinaa. Enhä mie tosissai sinnuu käskent. Leikkiihä mie haastoin, ja sie se olitkii narrattava ja otit kaiken täyvest tovest. Kylhä täs mailmas puhutaa, mut ei piä
20 uskoo kaikkii.

– Elä puhu. Ei tässä tiijä miten vielä käyp.

Rahikainen ei ollut vielä toipunut täysin järkytyksestä. Vanhala sen sijaan oli iloisella tuulella. Uusi ryhmänjohtaja oli hänen mieleisensä, sillä liian usein oli Lehto pilannut
25 hänen ilonsa sanomalla tyllysti: Älä hihitä. Mutta Rokka jutteli hauskoja, ja Vanhala näki sen johdosta tulevaisuuden suorastaan miellyttävänä.

Vaunu paloi rätisten ja paukkuen, sillä kuumuuden johdosta alkoivat sen ampumatarpeet räjähdellä. Rokka vahti
30 tarkkana, yrittäisikö miehistö pelastautua liekeistä, mutta luultavasti he olivat miinaräjähdyksessä menettäneet tajuntansa, sillä ketään ei pyrkinyt ulos.

– Siel palloit ukkoloihe perskarvat, totesi Rokka, varmistuttuaan siitä, että pelastautuminen jo olisi myöhäistä.
35 Vanhala makasi konekiväärin vieressä hypistellen vyötä ja

toistellen Rokan sanoja, jotka hänestä nähtävästi maistuivat erinomaisilta:

– Perskarvat... khihi... perskarvat.

5 – Älä sie kuule Vanhala naureskele. Myö ollaa aamul kovan ies.

He katselivat paloa. Se heijastui heidän kasvoilleen, jotka hohtivat pimeydessä liekkien valaisemana. Rokan silmät pälyilivät kuin kissan silmät pimeydessä. Hän oli hyvällä tuulella, sillä panssarivaunun tuhoutuminen tiesi vaaran
10 vähenemistä. Suden Tassu katseli pitkään äänettömänä palavaa vaunua ja kuiskasi sitten:

– Hitonlaine kuolema se on tuokii.

– Älä kuule Tassu ala tääl säälittelemää. Tää ei kuule oo mikkää pyhäkoulu. Tääl pittää tappaa nii jot hitto. Ainha mie
15 oon sanont jot ei tääl oo tarkotus kuolla vaa tappaa toisii. Muuten et elä itse.

Tassu nosti kiväärin poskelleen, laukaisi pimeään ja sanoi hylsyä piipusta vetäessään:

– Enhä mie sillä puhunt... Eivätkä nuo taija olla ainuvat.

20 Hitto ko mie oon seurant tuota pehkoo. Mut tyhjä taitaa olla.

Okänd soldat

- sjunde kapitlet. Den pluton som Lehto och hans grupp sökte hade inte ryckt fram på ömse sidor om stigen, som meningen var. Det visade sig att den inte kunde gå så långt till vänster utan att bryta kontakten med första plutonen.
- 15 Denna åter var bunden vid den övriga bataljonens gruppering. Därför måste fänrik Sarkola på eget bevåg frångå ordern och avancera hundra meter till höger om stigen. Han hade rapporterat sin åtgärd och fått den godkänd, helt naturligt, ty det skulle ha varit alltför riskabelt att äventyra kontakten
- 20 i mörkret.
- Koskela hade fått meddelande om saken och sänt en rapportkarl efter Lehto. Rapportkarlen hade skräckslagen irrat omkring i den mörka skogen och stötte på de överlevande av gruppens mannar först då dessa var på väg tillbaka.
- 25 Koskela stod på knä i landsvägsdiket och spanade in i mörkret, där man hörde den fientliga stridsvagnen brumma. Rahikainen kröp fram bakom honom och sa:
- Lehto har stupat... Int hitta vi nån där...
- Koskela vände på huvudet. Så såg han åter ut i mörkret.
- 30 Han teg en lång stund och så sedan, som om sammanhanget först nu skulle ha klarnat för honom:
- Ja... jaha. Ja, där fanns ingen.
 - Nog fanns där ju utländingar. Men di gilla int oss nå vidare.
- 35 Rahikainen var en smula orolig och lät därför tvär från

början, liksom färdig att parera eventuella beskyllningar. Han trodde att Koskelas tystnad innebar en anklagelse och fortsatte stött, med ett tonfall som skulle uttrycka att dem hade vederfarits orättvisa:

5 – Tror man det. Överallt ska man också... Vi smög oss fram längs stigen och så börja di bestryka den med ett snabbeldsgevär... Lehto stöp tvärt...

 – Jaså... Blev kroppen kvar?

10 – Joo. Låg rakt under näsan på dem. Knappt så vi fick maskingeväret därifrån.

 – Var är di andra?

 – Där bakom. Fast om Riitaoja vet vi ingenting. Har han int kommit hit?

 – Nej, int har han synts till.

15 – Ja, försvann gjord han. Vi sökte och vi skrek. När vi int fick nåt svar så trodde vi att han hade gått hit.

 – Nej, han är int här, och det finns inga karlar att skicka och söka. Rokka.

 – Kva är e fråga om?

20 Rokka kom krypande längs diket fram till Koskela.

 – Lehto har stupat. Ta du hand om första gruppen. Låt Sihvonen gå tillbaka till sin egen grupp och ta Varg med dej till ettan.

 – He gar no. Hur gick he til?

25 – Kom rakt i gapet på dem.

 Koskela stirrade alltjämt ut i mörkret och mumlade:

 – Borde int ha gett dem order att gina. Hade varit bättre att gå framve första pluton...

30 – Nåja, he turar så olika här i världen. Eindel har go tur, andra har dåli. Lehto han hadd dåli han. Men om te tankjäveln bara sku kom lite närmare ännu, så sku an kom op minona.

 – Gå i ställning där till vänster. Om di hittar på att köra runt minorna så brassa på och håll infanteriet tillbaka.

35 Vägen hade avskurits men fienden hade genast kastat

trupper till platsen. Båda parter förberedde sig i mörkret på strid så snart dagen grydde. Skärmytslingarna nu berodde bara på säkringsstyrkornas nervositet. Rokka tog befälet över Lehtos grupp och gick i ställning vid vägkanten men sköt
5 inte. Framför dem rullade stridsvagnen av och an och lossade då och då ett skott på måfå in i mörkret.

– Skjutin int i onödan pojkar, viskade Rokka. – Kom lite närmare ännu din jävel. He bihövs int myki... tri meter räcker. Nä, men si he gör an int. Ska ja nu mådas far ti å sät
10 ein buntladdning op taki åt onon. Men nu, nu e an just opa äntå... hej pojkar... så ska e ga... int nu... men nu!

Marken skalv och en eldpelare lyste upp natten när en mina exploderade under larvfötterna. Spänningen tog sig utlopp i ett vilt skjutande på ömse sidor. Några ögonblick
15 smattrade skotten häftigt, och så avtog elden igen. Stridsvagnens sidor började slickas av lågor och snart var den helt övertänd och spred ett klart sken i nattmörkret.

Rokka viskade entusiastiskt:

– Ti for du i alla fall. Int meina ja ju allvar me he som ja sa.
20 He va ju bara som ja skoja, å tu leit narr de å to allt op fullasti allvar. He talas så myki här i världen men int ska man tro allt kva man hör.

– Slut åv nu. Man vet int hur det går för oss själva än.

Rahikainen hade ännu inte hämtat sig från förskräckelsen. Vanhala däremot var på gott humör. Den nya gruppchefen var i hans smak. Alltför ofta hade Lehto grumlat hans glädje med ett: Flina lagom. Men Rokka var själv skämtsam,
25 och därför tedde sig framtiden rent av ljus i Vanhalas ögon.

Stridsvagnen brann med sprak och smällar, för hettan kom dess ammunitionsförråd att explodera. Rokka spanade
30 varsamt efter tecken till räddningsförsök från besättningens sida, men den hade troligen förlorat medvetandet vid min-explosionen eftersom ingen försökte ta sig ut.

– Nu bränd no bisana rävhåren sina, konstaterade Rokka
35 sedan han övertygat sig om att ingen räddningsmöjlighet

mera förefanns. Vanhala låg bredvid kulsprutan och fingrade på patronbandet. Han upprepade sakta för sig själv Rokkas ord, som tydligen föll honom utomordentligt väl på läppen:

– Rävahåren... khihi... rävahåren.

5 – Skratt minder hördu Vanhala. He blir no heitt för oss å va he lider.

De såg på branden. Deras ansikten glänste, belysta av lågorna. Rokkas ögon glimmade som kattögon i mörkret. Han var belåten, för sedan stridsvagnen hade satts ur spel
10 varfaran mindre. Vargtassen såg länge undertystnad på den brinnande vagnen, och så viskade han:

– Tetär e no ingan roliger död he heller.

– Bör nu inga tyck synd om dom Tassn, för tetta e int någon sundasskola. Här gäller e bara ti slå ihjäl uta helviti.
15 Ja ha ju allti sagt att vi int ha komi hi för ti dö själv utan för ti död andra. Själv vil man ju leva.

Tassen höjde geväret till kinden, tryckte av, drog låset tillbaka så att hylsan flög ur och sa:

– Nå, int sär ja för he... Å tom va no int tom einda. Ja ha
20 lite förbannat längi staji å sit op te byski. Men he sir ut ti va tomt.

Översatt av N.-B. Stormbom

pentti saarikoski

Onnen aika

Kaikki minkä valveilla
näen on kuolemaa,
kaikki minkä nukkuessani, unta.

Nämä ovat polkuja
joita syntyy
kun usein mennään samasta kohdasta:
minä olen luonnon tapahtuma.
Tai miten joelle syntyy uoma.

Lempeäpä on käsi
joka sulkee suun,
lempeäpä nuoli joka tappaa:
on kuin auringon sipaisu.

Enää ei muuta
kuin päivät ja yöt,
tasamaat ja korkeat paikat,
väsymys, pelko, ja jumalatar
joka muuttaa muotoaan.

Ylös korkeuteen
puut kohoavat,
yönselkää pitkin
lyö laine.
Ei hiekka kerro,
kedon kukkaset kantele.

Kuusenlatvan takana
paistaa täysikuu,
joella on sumua
ja ilma viilenee.
Hän kauan pyrki totuuteen,
korkealle paikalle
jolta sopisi katsella
näköaloja ylimielisesti.
En näe häntä enää missään.
Muurahaiset mäen rinteessä
kuin aforismit ahertaa.

Salmi on kohta jäässä.
Pilvet painavat mieltä.
Lumi tulee alas harmaana.
Aina ja joka paikassa
olen puhunut vierasta kieltä.

pentti saarikoski

Lyckans tid

Allt jag vaken
ser är död,
allt när jag sover, dröm.

Detta är stigar
som uppkommer
 när man ofta går samma rutt:
jag är ett naturförlopp.
Eller hur älven får sin fåra.

Mild är ju handen
som sluter munnen
mild pilen som dödar:
som om solen snuddade.

Intet annat mera
än dagar och nätter,
jämn mark och höga platser,
trötthet, rädsla, och gudinnan
som ändrar form.

Upp i det höga
höjer sig träden,
längs nattens lopp
slår vågen.
Sanden förtäljer ej,
ej skvallrar markens blommor.

Bortom granens topp
skiner månen full,
älven är i dimma
och luften börjar svalna.
Länge strävade han till sanning,
till en högtbelägen plats
varifrån utsikter kunde betraktas
med övermod.
Jag ser inte mera
honom någonstans.
Myrorna stretar i skogsbacken
som aforismer.

Is täcker snart sundet.
Moln tynger sinnet.
Snön faller grå.
Alltid, på var plats
har jag talat främmande språk.

Översatt av Jens Hildén

10 **P**ieni mänty katsoo metsiköstä hiilenmustin silmin, mäen-
rinteessä kivet veisaavat. Jokaisessa meissä asuu pikkuruinen
enkeli, joka kaipaa omaan kotiin ja yksinäisyys kietoo meidät
niin kuin se kietoo metsän eläimen. Sitä ei voi ottaa meiltä
pois, eläintä ei metsästä. Kaikkialla pellot ovat käpertyneet
15 uneen, saaren sydäntä vasten nukkuvat muurahaisen polku,
muurahainen ja linnun hauraat luut. Puilla on esi-isien
lumiset kasvot ja tiellä, jolla koirat astelevat tuulen tuiverta-
missa housuissaan, hiljaisuus syö itseään kuin silkki. Soitan
kirjoituskoneella, appassionata, minne ovat kaikki kadon-
20 neet. Missä olit ensilumen aikaan, missä nyt, kun kaikkialla
on vain lunta, kohta me vajoamme jääkausien läpi kohti
lopullista pimeää. Nokisin sormin lehteilen multaisten
runoilijoiden historiaa. Minttukaramelli pääanalusena kuun-
telen miten yössä jänikset kuorivat omenapuita ja aamulla,
25 maan ja taivaan valkeudessa, lentää vihreä tikka kuin köyhän
miehen pelto.

sirkka turkka

10 **E**n liten tall ser med kolsvarta ögon ur skogsdungen, i bac-
ken nynn timer stenarna. I var och en av oss bor en liten ängel
som längtar till ett eget hem och ensamheten fångar oss så
som den fångar skogens djur. Den kan inte fråntas oss, inte
djuret från skogen. Överallt har åkrarna krupit ihop i sömn,
15 mot öns hjärta sover myrans stig, myran och fågelns sköra
ben. Träden har förfäders snötyngda ansikten och på vägen
där hundarna stiger i sina vindslitna byxor är tystnaden sig
själv som silke. Jag spelar på skrivmaskin, appassionata, vart
har alla tagit vägen. Var var du när den första snön föll, var
20 är du nu när det bara finns snö överallt, snart sjunker vi ge-
nom istider mot det slutliga mörkret. Med en mintkaramell
som underlag för huvudet hör jag hur hararna i natten gna-
ger på äppelträden, och om morgonen, i jordens och himlens
vita ljus, flyger en grön hackspett som fattigmans åker.

25
Översatt av Bo Carpelan

eeva kilpi

Kun ei jaksa enää kirjoittaa, on muistettava.
Kun ei jaksa enää valokuvata, on nähtävä mielen silmillä.
Kun ei jaksa enää lukea,
on oltava täynnä kertomuksia.
Kun ei jaksa enää puhua,
on soitava.

Kun ei jaksa kävellä, on lennettävä.

Ja kun se aika tulee, on luovuttava muististaan,
sielunsa silmistä, lakattava soimasta,
oltava hiljaa ja pantava siivet suppuun.

Mutta miten tahansa käykin, kertomus jatkuu ja jatkuu.

eeva kilpi

När man inte längre orkar skriva, måste man minnas.
När man inte längre orkar fotografera,
måste man se med själens ögon.
När man inte längre orkar läsa,
måste man vara fylld av berättelser.
När man inte längre orkar tala,
måste man klinga.

När man inte orkar gå, måste man flyga.

Och när den tiden är inne,
måste man avstå från sitt minne,
sin själs ögon, sluta klinga,
hålla tyst och slå ihop vingarna.

Men hur det än går, fortsätter berättelsen, fortsätter.

Översatt av Kerstin Lindqvist

bo carpelan

Var dag är fylld av små förändringar och rädslor.
Då gäller det att städa, damma, övervaka tiden
och få ett mönster på allt enahanda. Inga undantag.
I ett bekymrat sinne finns så många ärr, hon minns
15 att hon som barn blev genomsedd som värdelös.
Med det kan många leva. Hon har klarat det. Där finns
hos bildat folk så mycken slipad råhet under ytan
och de som skryter med att veta känns så tomma.
Där finns en trygghet i det förbisedda. I hennes förstad
20 finns ensamman som alla har ett namn. Men alla namn
är flyktiga som fåglar. Rör man sig försiktigt
så finns de kvar på grenarna: bevingat sällskap.
Det skriver hon i dagboken: bevingat sällskap,
och gömmer sedan det hon skrivit, så att ingen ser det.
25 Om någon söker henne är hon listigt gömd
och öppnar inte.
Vad människor inte vet om henne, det är hennes stolthet.
Tyst liv: det blir en annan bra rubrik i hennes bok
som en dag gör all hennes längtan synlig.

30

FÆRØERNE

Før 1800

Anonym: Skrímsla 187
— da: Monsterkvad 194

1914–1945

J.H.O. Djurhuus: Atlantis 201
— da: Atlantis 203
Jørgen-Frantz Jacobsen: Barbara 205
Heðin Brú: Feðgar á ferð 213
— da: Fattigmandsære 219

Efter 1945

William Heinesen: Stormnatten 225
Guðrið Helmsdal: Morguntváttur Úti í Trøð 237
— da: Morgenvask 239
Jóanes Nielsen: Gummistivlarnir eru tær einastu tempulsúlurnar,
sum vit eiga í Føroyum 241
— da: Gummistøvlerne er de eneste tempelsøjler
vi ejer på Færøerne 247
Tóroddur Poulsen: Søga 253
— da: Historie 254

Skrímsla

(Anonym)

1. Tað var (um) ein halgan dag,
man meg rætt um minna:
bóndin fór á skógvin burt
epli og aldin at finna.

Vinturin líður, summarið kemur,
jørðin gerst so blíða,
grør so fagurt aldin undir líða.

2. Tað dregur at tí myrka æli,
sólin líður at fjalli,
bóndin vildi fegin og fúsur
heima verið til halla.

3. Tað dregur at tí myrka æli,
dagurin leið at kveldi:
bóndin vildi fegin og fúsur
heima verið í veldi.

4. Tað lættir í tað myrka ælið,
lýsir um leið so langa:
bóndin sá á skóginum skrímslið
mikið móti sær ganga.

5. Skrímslið kom úr jørðini upp,
mikið er Óðins evni,
tigultalv í hendi ber
og beint á bóndin stevnir.
6. Búgvíð talv í hendi bar
av hvíta fílabeini:
so vóru teir terningar
av reyðargulli reina.
7. Risin so til orða tekur,
ríkur av trølskum alvi:
›setist niður, søtin mín,
vit leikum títt við talvi!‹
8. Bóndin svaraði og sagði: ›nei,
tað má ei so vera,
eg havi ikki lært at leika talv
ella nakra skemtan gera.‹
9. ›Tú mant ljóta at leika talv,‹
segði tann tussin harði,
›kosta skal høvur mítt ella títt,
men hvørki góðs ei garðar.‹
10. Bóndin dvaldist ei leingi tá,
hann fann upp á tey ráð:
hann dregur upp á seg
sigurhandskar,
sigur mundi hann fá.
11. Bóndin leyt tá leika talv,
tó at hann treyður vildi.
so fell teirra fundur út,
sigurin honum fylgdi.

12. Teir telva títt, teir telva dátt
hvørki um góðs ei garðar,
risin tapti lív og lund.
høvur og heysin harða.
13. »Í talvi hevur tú vunnið meg,
og mant væl av gávum rósa:
lova nú mær at loysa lív,
sum sjálvur tú vilt kjósa.«
14. »Lovi eg tær at loysa lív,
flyt mær fram ið fyrsta;
virtur og vín og aldinsvín
og alt tað, ið lív kann lysta!
15. Tú skalt mær til hallar føra
breiða borg og langa
bæði við veggir og víngarðar
alla ævi standa.
16. Har skal gólv á grundum vera
av hvítum marmorasteini,
rævur av seigum sifrisviði,
veggir av fílabeini.
17. Har skal gólv á grundum vera
tigulstein sum tinna,
takið takt við blýggi blátt
tað besta sum man kann finna.
18. Har skulu seggja seingir síggjast
gjørðar við gólvið niðri
bæði við beð og blæur á
fullar av Fenixfiðri.

19. Har skulu seggja seingir síggjast
av dýrum dúni full,
síðan alt við purpurklæði
og reina reyðargull.
20. Har skal kelda kurtalig,
góðan grip skal kalla,
full við dýrar drykkir tá
vítta um vörild alla.
21. Har skal kelda kurtalig
alla ævi renna,
har skal eingin livandi
til sótt ella sjúkdóm kenna.
22. Har skal eingin sjúkur verða,
fyrir enn sjálvur lystir at deyða;
ella eg høggi hævur av tær
sum ein hund til heyg.
23. Har skal eingin sjúkur verða,
fyrir enn sjálvur lystir at velja;
ella eg høggi hævur av tær
sum ein hund til heljar.
24. Har skal bæði matur og drekka
flytast fram at borði;
risin vil ikki láta lív,
hann játtar í hvørjum orði.
25. Bóndin fagnar brúður blítt,
hann kemur heim á kveldi:
»vænta man eg virðið mítt
vaksa brátt í veldi.«

26. Bóndans kona til orða tekur,
tók so sárt at gráta:
›so man skrímslið skiljast við teg,
tú mant lívið láta.‹
27. Bóndin sovnar alvæl fast
blítt á brúðar armi;
risin sankar gullið saman
troyttur og tungar av harmi.
28. Skrímslið fór bæði um sjógv og sand,
dalir og færslu fjøll,
hann flutti borg í bóndans garð
við góðs og gripum øll!
29. Hann mundi honum til hallar føra
breiða borg og langa
bæði við veggir og víngarðar
alla ævi standa.
30. Hann mundi honum til hallar føra,
tað var ið tað fyrsta;
virtur og vín og aldinsvín
og alt tað, ið lív kann lysta!
31. Har mundi gólv á grundum vera
av hvítum marmorasteini,
rævur av seigum sifrisviði,
veggir av fílabeini.
32. Har mundi gólv á grundum vera
tigulstein sum tinna,
takið takt við blýggi blátt
tað besta sum man kann finna.

33. Har skulu seggja seingir síggjast
gjørdar við gólvið niðri
bæði við beð og blæur á
fullar av Fenixfiðri.
34. Har skulu seggja seingir síggjast
av dýrum dúni full,
síðan alt við purpurklæði
og reina reyðargull.
35. Har skal kelda kurtalig,
góðan grip skal kalla,
full við dýrar drykkir tá
vítt um vørild alla.
36. Har skal kelda kurtalig
alla ævi renna,
har skal eingin livandi
til sótt ella sjúkdóm kenna.
37. Har mundi bæði matur og drekka
flytast fram at borði,
risin vildi ei missa lív,
hann helt væl síni orð.
38. Bóndin kemur út árla morgun
glaður fyri uttan vanda:
hann sær eina stóra borg
fyri sínum durum standa.
39. Bóndin kemur út árla morgun
sær sær einki at meini,
risin treiv um hansara lær,
hann klóraði hann inn at beini.

40. Bóndin kemur út árla morgun
alt fyri uttan sút,
risin treiv í hansara kvið,
so indrini hingu út.
41. Bóndin liggur á grønum vølli,
mestur er hann deyður,
teir studdu hann inn á borgina,
hann kendi tá ikki til neyð.
42. Bóndin heilsaði brúður blítt,
tá hann kom heim á kveldi;
tað eru kongar tíggju og tólv,
minni hava makt og veldi.
43. Bóndin er bæði fegin og blíður,
mildur av gævuleiki,
tað eru kongar tíggju ella tólv
minni hava ráð og ríki.
44. Bóndans kona er búgvín við barn,
[ber] skríður og skarlak reyð:
»eg eri tí rædd av risans ráðum,
hann troyggjar á bóndans deyð.«
45. Bóndin hevur alt, ið lív kann lysta,
bæði úti og inni,
troyttast man nú tungan mín,
eg skemti ei longur á sinni.

Vinturin líður, summarið kemur,
jørðin gerst so blíða,
grør so fagurt aldin undir líða.

Monsterkvad

(Anonym)

1. Det var på en helligdag,
fuldvel jeg det mindes,
bonden gik i skoven ud
æbler og olden at finde.

Vinterenhælder, sommeren kommer,
markerne blir blide,
der gror så fagert olden under lien.

2. Det mørkner af den dunkle byge,
solen går bag fjeldet:
bonden ønsked' inderligt,
at han var hjemme i hallen.
3. Det mørkner af den dunkle byge,
dagen går mod kvælden:
bonden ønsked' inderligt,
at han var hjemme ved ilden.
4. Den mørke byge letter brat,
det lysner til alle sider,
bonden så i skoven et monster
mægtigt mod sig skride.

5. Monstret skød af jorden op,
vældig er Odins evne,
skakbræt af tegl i hånden bar
og hen mod bonden stævned’.
6. Et prægtigt skakbræt i hånden bar,
af elfenben det skinner,
terninger af røden guld,
det bedste som man kan finde.
7. Kæmpen taler til bonden da,
stærk, fra troldeætten:
›Sæt dig ned, min gode ven,
og leg med mig på brættet‹.
8. Bonden svared’ og sagde: ›Nej,
det må ikke hænde,
jeg har hverken lært at spille skak
eller anden morskab at kende.‹
9. ›Du skal visselig spille skak‹,
sagde kæmpen den hårde,
›et hoved er prisen, dit eller mit,
men hverken gods eller gårde.‹
10. Bonden tøvede ikke mer,
han fandt på gode råd;
han trak sine sejrshandsker på,
og sejren skulle han få.
11. Bonden måtte da spille skak
af frygt for det, der var værre.
Udfaldet af spillet blev,
at han blev sejrens herre.

12. De spiller rapt, de spiller med lyst,
hverken om gods eller gårde,
kæmpen tabte liv og sjæl,
halsen og knolden den hårde.
13. »I skakspil har du besejret mig
og roser vel dine evner:
lov mig nu løse mit liv,
du selv kan prisen nævne.«
14. »Lover jeg dig at løse dit liv,
skaf mig for det første:
øl og vin og oldensvin
og alt, hvad liv kan lyste!
15. Du skal bringe mig en borg
med lange mure og brede,
både med vægge og vingårde
at stå i evigheder.
16. Der skal gulv på grunden være
af hvide marmorstene,
tag af det seje cedertræ,
vægge af elfenben.
17. Der skal gulv på grunden være
af teglsten som bjergkrystaller,
taget blå og tækket med bly,
det bedste, som tilfalder.
18. Der skal heltes senge ses,
bygget på gulvet nede,
både med dyner og bolster på
fulde af fønixfjer.

19. Der skal heltes senge ses
af prægtig dun vel fulde,
ellers alt med purpurklæde
og rene røden guld.
20. Der skal et prægtigt kildevæld,
man kostbar skat kan kalde,
af dyrebare drikke fuld,
berømt i riger alle.
21. Der skal et prægtigt kildevæld
i evigheder rinde,
der skal ingen levende
til sot eller sygdom kende.
22. Der skal ingen være syg,
førend selv han længes mod døden;
hvis ikke, jeg hugger dit hoved af
som en hund på mødding.
23. Der skal ingen være syg,
førend selv han døden vælger;
hvis ikke, jeg hugger dit hoved af
som en hund til helved.
24. Der skal både mad og drikke
stilles frem på bordet;
kæmpen vil ej miste sit liv,
siger ja til hvert et ord.
25. Bonden kommer hjem ved aftentid,
sin hustru blidt han favner:
»Jeg tror, at min stilling snart
vil bedres, så det gavner.«

26. Bondens hustru svarer brat,
bitterligt hun klager:
»Monstret lader dig ej i fred,
han tager dig af dage«.
27. Bonden sover trygt og fast,
blidt i sin hustrus arme;
kæmpen samler guldets sammen
træt og tung af harme.
28. Monstret drog over sø og strand,
fjeld og dybe dale,
han førte en borg til bondens gård
med gods og store sale.
29. Monstret førte til bondens gård
en borg så lang og bred,
både med vægge og vingårde
at stå i evighed.
30. Han førte hjem til bondens gård,
han skaffede for det første:
øl og vin og oldensvin
og alt, hvad liv kan lyste!
31. Der blev gulv på grunden lagt
af hvide marmorstene,
tag af det seje cedertræ,
vægge af elfenben.
32. Der blev gulv på grunden lagt
af teglsten som bjergkrystaller,
taget blå og tækket med bly,
det bedste, som tilfalder.

33. Der kunne heltes senge ses,
bygget på gulvet nede,
både med dyner og bolster på
fulde af fönixfjer.
34. Der kunne heltes senge ses
af prægtig dun vel fulde,
ellers alt med purpurklæde
og rene røden guld.
35. Der sprang et prægtigt kildvæld,
man kostbar skat kan kalde,
af dyrebare drikke fuld,
berømt i riger alle.
36. Der sprang et prægtigt kildevæld
i evigheder at rinde,
der skulle ingen levende
til sot eller sygdom kende.
37. Der blev både mad og drikke
stillet frem på bordet,
kæmpen ville beholde sit liv,
han holdt vel sine ord.
38. Bonden kommer ud om morgenen,
tryk i godt humør:
da ser han en mægtig borg,
der knejser ved hans dør.
39. Bonden kom ud om morgenen,
aned' ingen fare,
monstret kradsede i hans lår,
så knoglerne lå bare.

40. Bonden kom ud om morgenen,
ingenting ham trykked',
kæmpen rev og sled hans bug,
så tarmene hang ude.
41. Bonden lå på den grønne mark,
en hårsbred kun fra døden,
de støtted ham ind i borgen,
da følte han ingen nød.
42. Bonden hilser sin hustru blidt,
når han kommer hjem om kvælden:
der er konger, både ti og tolv,
som har mindre magt og vælde
43. Bonden er både glad og blid,
mild af lykke tillige,
der er konger, både ti og tolv,
som har mindre råd og rige.
44. Bondens kone venter barn,
bærer skrud og skarlagen rød:
»jeg er ræd for kæmpens råd,
han pønser på bondens død.«
45. Bonden har alt som liv kan lyste
både ude og inde,
jeg trættes ved at synge, men
læg jer mit kvad i minde.

Vinteren hælder, sommeren kommer,
markerne blir blide,
der gror så fagert olden under lien.

Oversat af Turið Sigurðardóttir

j.h.o. djurhuus

Atlantis

Hana sveipti havsins lætta og hjómhvíta froða,
og hon lýsti øll sum mureldur á mánableiku nátt,
fögur eins og Brynhild Buðladóttir, vard av váðaloga,
biðlavonda kongadóttirin av ongum manni átt.

Og mær tókti hana minnast kámt úr leingi lidnum øldum
– sum í skeljasungin ljóð syndrast havsins sterka dun,
hesi harmaljóð stongd inni í havsnigla tjøldum,
tey Okeanos kvað saman við Passati og Monsun.

Og mær tókti hóma býir við føgrum marmorborgum;
hvar á breytum sveimar stásiliga edilinga fjøld,
og hvar mannamúgván tyrpist á tingkosnum torgum
framman fyri gudvígd tempul og halgidómsins tjøld.

Og eg kendi hana brátt, hon var prestinnan av Atlantis,
hini soknu, søgusveiptu, háttmentaðu lond,
hon sum vígdi til várveitslur, kransað við Eranthis,
menn og kvinnur, djór og urtir við vestalinnu hond.

So er søgn, at Föroyar liggja norður har í Atlants havi,
hvar í fyrndini lógu hini skaldadroymdu lond,
og prestinnan av Atlantis, klædd í landnyrðing og glaðu,
mánableikar nætur rættir út sína hvítu hond.

So er sögn, at teir sum síggja prestinnu av Atlantis,
henni fylgja til dýpsins bláu dreymahallar heim,
og hon brosar teir í blund og teir kransar við Eranthis,
meðan næstrafólk og frændur gráta og syrgja yvir teim.

j.h.o. djurhuus

Atlantis

Hende svøbte havets lette og skumhvide fråde,
og hun lyste helt som morild på et natligt månevand –
fager mø som Brynhild Budlesdatter, værget imod våde,
hin bejlerkræsne kongedatter, aldrig ejet af en mand.

Og hun var et dunkelt minde fra de længst forsvundne tider –
(i konkyliekoget søndres havets brus og dumpe sang,
disse tunge melodier bagved snegleskallens sider,
dem oceanos, passaten og monsunen kvad engang).

Og jeg syntes skelne byer, hvor marmorslotte stiger,
fagre ynglinge vandrer, og alt er skønt og stort,
menneskemyldrende torve og templer for guderiger –
og skarer strømmer i andagt til helligdommens port.

Og jeg kendte hende straks, hun var præstinden af Atlantis,
dette sunkne, sagasvøbte land af rank og ædel ånd,
hun som viede til vårfest, bekranset med erantis,
mænd og kvinder, dyr og blomster med en vestalindes hånd.

Sagnet siger, Færø ligger, hvor det længst blev dybt begravet,
dette fagre, fortidsferne og skjaldedømte land,
og præstinden af Atlantis, klædt i storm og skum fra havet,
måneblege nætter rækker hånden ind imod min strand.

Sagnet siger, de som skuer præstinden af Atlantis,
de må følge hende hjem til dybets dunkle drømmeborg.
Og hun smiler dem i blund, og de kranses med erantis,
medens slægt og venner græder over dem i savn og sorg.

Oversat af Poul P. M. Pedersen

jørgen-frantz jacobson

Barbara

kapitel 1. [...] – Hvor har du nu været henne, Barbara Christina? spurgte Magdalene, sorenskriverenken, lidt koldt og vrippent. Hun havde siddet ved chatollet i sinorstue og ordnet gamle sager.

15 – Barbara frøs og var halvt gennemblødt af en byge.
– Altid sidder du ved det chatol, mor. Hvorfor holder du dig ikke herude i røgstuen, hvor der er varmt?

– Å Jesus, jeg har jo lagt i bilæggerovnen.

– Ja, den varmer ikke, det ved du.

20 De spiste deres aftensmad i tavshed. Så gik moderen igen ind i sin højtidelige stue med chatollet og de to slette miniaturer på de hvidskurede vægge. – Tror du ikke, din far kan have gemt nogle penge i et hemmeligt rum i chatollet? spurgte hun i døren.

25 – Det spørger du om hver dag. Den historie tror jeg ikke længere på. Så havde vi fundet det rum for længe siden...

Da Gabrielen time senere bankede på og trådte ind, fandt han Barbara i uldklokke ved ildstedet. Et par strømper lå skødesløst henslængt, som hun havde krænget dem af sig.

30 Hun var søvnig og træt, og fætterens komme vakte ingen kvindelighed i hende.

Magdalene kom ud fra stuen og spurgte nevøen om tiden. – Sid dog ikke sådan! henvendte hun sig til datteren. Du kunne tage noget over dig!

35 – Å, Gabriel er ikke så fremmed, sagde Barbara tvært.

Nej, Gabriel var ikke så fremmed. Her kunne han sidde og se hendes hvide arme og hals – som en selvfølgelighed, en altfor stor selvfølgelighed. Det var det forbandede ved det. Hun var så enestående skær i huden. Mon det var, fordi
5 hun havde været i tønden?

Magdalene gik en stund efter ind igen. Men Barbara gabede.

– Du Barbara, – ville du have nogle silkebånd og tøj og sådan noget? spurgte Gabriel pludselig fortroligt.

10 Det gav et sæt i Barbara, hendes øjne blev pludselig spillevende, hendes stemme fik en varm klang. – Har du noget?

– Jeg kunne måske skaffe dig noget.

– Hvor? Hvor? Hele hendes krop var pludselig i bevægelse, hendes ansigt lyste i strålende, næsten komisk forventning.
15

– Du må ikke mæle et ord om det, sagde Gabriel.

– Selvfølgelig ikke, råbte hun utålmodig, hun skuttede sig i spillende hemmelighedsfuldhed. Den lille latter hev i hendes strube.

20 – Jeg har en hel bunke ude hos mig selv, hviskede Gabriel.

– Er det sandt? Ude i lejeboden? Skal vi gå derud straks?

Det var kun et øjebliks sag, en kiste åbnet, en skuffe trukket ud, så var Barbara igen i skørter og sko med tørklæde om halsen og inderligt medsammensvoren. Gabriel var lidt fortumlet, hans store mund slappedes.
25

I det samme kom Suzanne Harmé, landfogedens datter.

– Hvor er det morsomt, pludrede Barbara: nu skal du bare høre, jeg skal ud i lejeboden med Gabriel og se på noget silke og klæde, han har, – er det ikke spændende? Det var godt, du kom!
30

Det syntes Gabriel nu ikke. Et stort håb sank. Satan i helvede!

– Ud i lejeboden? sagde Suzanne. Hun gøs vist lidt. Hun var mørk og fin. Hun rynkede panden.

35 – Er det ikke rasende spændende? gentog Barbara.

– Jeg ved ikke. Nu i aften? Vækker det ikke opmærksomhed? Og far er jo landfoged.

– Det plejer du nu ellers ikke at bryde dig så meget om! brast det ud af Gabriel: Men vi kan også godt gå uden dig.

5 – Nej, nej, mente Barbara.

– Jo, men far har jo kontor i legeboden, sagde Suzanne. Og hvis du bliver opdaget, Gabriel?

– Nå. Mon aldrig landfogeden skulle have solgt en alen klæde? Hvordan var det med den hollandske ostindiefarer?

10 Men iøvrigt er der ikke landfogedkontor oppe i mit værelse – i hvert fald ikke i aften.

– Mor, jeg går et øjeblik ind til Suzanne! råbte Barbara, da de gik ud. De vadede gennem Gongen i kulsort mørke. Regnen kom i ondsindede kast, både oppefra og nedefra. De famlede sig frem og måtte træde forsigtigt.

15 – Dette er altså smughandel, fastslog Suzanne.

Barbara lo dybt nede fra. Spændende. Spændende. Hun måtte tage Gabriels arm. Gongen var det eneste sammenhængende stræde i Havnen. Ellers var det bare tilfældige smøger mellem de spredte huse og hytter, skot, som de kaldte
20 det i byen, ofte så smalle, at to mennesker knap kunne passere hinanden. De kom op på højden, Reyn, hvor skolen, præstegården Reynegård og kirken lå. De gik over kirkegården. Bag kirken, i kirke-skotet, var indgang til legeboden, den nordligste af Den kongelige Handels bygninger. Gabriel
25 staken vældig nøgle i låsen. Det begsorte mørke, den pludselige tysthed og den tunge luft stemte de to unge kvinder for brystet, da de trådte ind i det natlige pakhús. Gabriel fumlede sig frem, fandt omsider en lygte, slog ild og tændte. De
30 gik op ad en stejl trappe og hen over et langt loft. Deres skygger flakkede henover de knagende gulvplanker. Tagets visne græsrodder hang hist og her ned mellem spærene. Suzanne klamrede sig gysende til Barbara.

De trådte ind i Gabriels logemente henne i den ene gavl.
35 Det var et lille rum med alkove, vægskabe og kister.

– Møder du aldrig Mester Nåber her? spurgte Suzanne med en tone af lattermild ængstelse i stemmen.

– Mester Nåber – hvem er egentlig det? spurgte Gabriel.

– Ved du ikke det? Nej, du er jo heller ikke barnefødt her.

5 Alle havnefolk er bange for ham. Han skal gå rundt på lofterne herude i Havn om natten.

– Jeg har aldrig set ham.

– Han går med sort, spids hætte og taler med sig selv. Og når han ser på en, har han gule øjne.

10 Hun skuttede sig af uhygge: – Nej, aldrig i livet havde jeg turdet bo her!

Gabriel kunne ikke lide at høre dette. Han begyndte lidt støjende at tænde lys.

– Har du heller aldrig set rådet? vedblev Suzanne.

15 – Rådet, hvad siger du?

– Rådet, ja. Suzannes øjne udvidede sig: – De syv mænd! De sidder i et af husene, jeg ved ikke hvor, ved et stort bord.

Det begyndte at isne i Gabriel. Suzanne var revet med af sine egne ord. Hendes ansigt var en lille kende fordrejet. Hendes stemme var lav og anspændt: – Flere har set dem. De sidder helt tavse og skriver og skriver og forsegler breve.

– Hold op! råbte Barbara heftigt. En skælven gik igennem hende, så smilede hun ganske svagt.

25 – I er ikke rigtig kloge, sagde Gabriel.

Der blev tavshed. Det svage lysskær fra stagen nåede ikke nær at trænge ud i alle det lille rums kroe. Nøgent træværk, mørkt af ælde, skimtedes gennem tasmørkets spind. Suzannes øjne lyste endnu besynderligt. Men så begyndte Gabriel 30 at pakke ud, og farver blomstrede frem af mystiske gemmer. Det lille rum var pludselig forvandlet, den uhyggelige stemning var brudt. Begærlige kvindehænder greb efter stofferne, bredte dem ud, hvide fingre løb gennem knitrende silke, det lyste og skinnede over det fattige bohav. Det var i begyndelsen kun tyst forundring og strålende øjne. En stille vår var 35

tændt under Mester Nåbers græstag – det rejste sig som en høj på fire pæle, de to kvinder sad tryllebundne.

Gabriel, kræmmer og elsker, spillede sine kort med kvik eftertanke, ødte ikke sine trumfer, men gik sagligt tilværks
5 og lod skuespillet udfolde sig som en ildfest. Stunden var hans. Han brød ikke stilheden, han lod bare under efter under ske.

– Jamen Gabriel, spurgte Suzanne pludselig fornuftigt: hvor har du fået fat på alt dette?

10 – Behøver jeg at sige det? Jeg har ikke stjålet det.

– Du har nok haft maskepi med en eller anden hollandsk eller engelsk lurendrejer!

Gabriel ville ikke benægte det. Det lød ganske godt. Sandheden var iøvrigt den, at det var en af Den kgl. Handels egne
15 skippere, han arbejdede sammen med.

– Og silkestrømper har du også! udbrød Barbara i forbavset jubel.

Kram er magt, tænkte Gabriel. Han så pludselig for sig Barbaras våde uldstrømper, der havde ligget ved arnen, så
20 glansløse og hverdags. Han syntes, han hentede et vældigt stik hjem og spillede ud på ny. – Se her!

Han tog et par brokadesko frem og anbragte dem ved siden af Barbaras fødder, der var tilsølet af gadesnavs.

Begge kvinderne måbede. Barbara trak fødderne til sig, 25 lidt flov ved sammenligningen, men straks efter ville hun prøve skoene. Gabriel var ikke uvillig, ja han ville endda hjælpe hende, knælede ned og trak hendes sko af. Barbaras fod stak kun i en grov uldsok, men pokker stå i det – lille og væver som den var passede den akkurat i den fine sko, ja
30 skoen var nærmest lidt for stor. Å den satans Suzanne! Hvorfor var hun kommet? Gabriel så pludselig i svimlende perspektiv, hvad stunden indeholdt af spildte muligheder. Han havde mange ting, som Barbara måske ellers ikke havde været uvillig til at prøve!

35 Hans hjerte bankede. Og så skete det, at hans kvikke

hoved et sekund slog klik. Han trak et fint strømpebånd frem. Om Barbara også ville prøve det?

Det hev lidt i hendes strube, hun skottede til Suzanne, så lo hun og sagde meget venligt: Et strømpebånd er da ikke
5 noget at prøve, Gabriel.

Suzanne så op, lidt distraheret, med en flygtig rynke i panden, og sagde så med pludselig iver: – Lad mig prøve de sko!

Barbara rejste sig. – Hvordan ville en kjole af dette her
10 stof tagesig ud? spurgte hun og begyndte at drapere sig med noget blomstret.

– Se, hvis jeg nu havde et sådant skørt og så disse sko, sagde Suzanne og vippede med foden under noget silketøj.

– Nej nu skal du se, råbte Barbara begejstret. Hun halede
15 noget ud af bunken og holdt det op mod lyset.

Gabriel prøvede at blande sig i det, men de hørte ikke på ham. Og på en gang stod det ham klart, at hans varer helt og aldeles havde slået ham selv ud. Begge kvinderne havde
20 styrtet sig ud i en rus af tøjsnak, de valgte og vragede, følte og prøvede. Barbaras øjne lyste, hendes stemme jublede frisk, hun blev smukkere og smukkere i sin skønhedsiver.

– Jeg tror hellere, jeg vil have min kjole af, sagde Suzanne.

– Ja, det tror jeg også, jeg vil, sagde Barbara.

Deres mørke dragter var våde og uformelige af regnen og
25 gjorde de skære tøjer fugtige, når de prøvede dem på sig. Suzanne var allerede begyndt at åbne sit kjoleliv, da hendes øjne faldt på Gabriel: – Åh, Gabriel, gå udenfor så længe, hvad!

– Det er nu næsten synd, sagde Barbara.

30 Suzanne så på Gabriel, eftertænksomt, prøvende. Så afsluttede hun sin betragtning: – Nej, vi kan ikke have dig herinde og glo.

Og Gabriel gik.

Tilfældigt opdagede han sit eget værelse og hældt udenfor som
35 en ubelejlig hund! Det kogte i ham. Dette var hans fine, store

plan. Her stod han på det øde loft. De havde sikkert allerede glemte ham derinde. Han gik frem og tilbage med lygten, ærgerlig, men samtidig også rigtig uhyggelig tilmode. Mester Nåber! Stormen havde taget til, den lå som et uafladeligt, 5 overmægtigt pres over huset – en uudtømmelig sang af tusindstemmig vande. Han nåede til loftets anden ende ved Munkestuen, og kiggede ud gennem en lille rude. Vestrevåg lå i en fråde, skummet lyste gennem mørket. Rådet – sad de nu ved rådsbordet et eller andet sted i handelsbygningerne? 10 Måske kun nogle alen herfra. Den satans Suzanne – at komme med den historie netop i aften. Hun skulle ikke sove alene i dette hus i nat.

Han gik igen hen til sin egen dør. Kvinder og kvidder indenfor. Barbaras latter, påfund og småudbrud. Suzannes 15 lidt dybere og klogere stemme. Nej, derinde var de døve for storm og brænding. De vendte ikke timeglasset, talte ikke nattens skridende timer. De ænsede sidst af alt Gabriels hamrende hjerte og sviende begær. Han var en skygge på et loft. Men derinde var det sommer. De frådsede i tøj og pynt 20 og farver. Han anede, hvor det raslede og knitrede af stoffer. Ja, han turde sværge på, at de havde afført sig hver trævl af det hjemlige uldtøj. De var to sommerfugle, der soled sig i eventyret, de hyllede sig i rødt og gyldent og blå, i luftig kattun og tung silke – hans varer! De pyntede sig mætte i 25 forfængeligheds behag.

Det varede meget længe, før kvinderne kom i tanker om at lukke Gabriel ind igen. Da havde de valgt, hvad de ville have. Det var egentlig Barbara, der var kommet for at købe, skønt den anden jo også skulle have lidt. Og hvad kostede 30 det?

Gabriel, elsker og kræmmer – han havde jo tænkt, under visse lykkelige forudsætninger at svare Barbara, at det kostede næsten ingenting. Men nu var han gram i hu og nævnte grove, nærmest ublu priser.

35 Det uventede skete, at Barbara betalte uden at blinke,

kontant op af en pung – hensynsløst, i sølv. Offer på skønheds alter.

Gabriel rødmede.

5 Suzanne havde ikke været belavet på købet, hun måtte have kredit. Og fik det gerne – byens fineste dame.

Så måtte Gabriel følge dem ud. Nej tak, vin skulle de ikke have, det var vist sent nu, mente Suzanne. Og Gabriel forstod, at denne trumf skulle han ikke have gemt så længe.

10 Mens de gik gennem det lange loftsrum, sagde Barbara stille og venligt til Gabriel: – Jeg prøvede alligevel dine strømpebånd.

Skulle det være en trøst? En mærkelig trøst, måtte man sige! Og dog, således som det blev sagt, lød det nærmest som en tak. Var det sandt, som det blev sagt, at ingen hyldede
15 Barbara helt ulønnet?

Men Gabriel hyldede hende ikke. Den mær og præstetøjte! Han vidste nok besked.

På kirkegården tog kvinderne afsked med ham. Han gik tilbage mellem gravene, forbi kirken. Barbaras specier lå
20 endnu i hans svedige hånd. Nu kunne han snart begynde at købe jord. Men den lille hund inde i Gabriel hylede. Så trådte han ind i det mørke uddøde hus til Mester Nåber og et ensomt leje.

Og mens stormen lå som en mare over byen, smuttede to
25 kvinder, listige og fordægtige, fulde af oplevelse og med rigt bytte, gennem regnpiskede smøger til deres hjem.

Feðgar á ferð

I tindhólmi hava seyrvingar eitt hús, sum teir búgva í, tá ið teir eru til bjargar og á fjalli. Har er ein roykstova við komfýri og breiðum koyggjum. Í erva hanga bakka-
bond, á bitunum liggja amboð og órúm. Í einum króki er eitt
15 skáp við seks hvítum krússum og kaffikannu. Tað rýkur í húsinum av fjalli og mold, fúnaðum viði og torvi.

Rundan um eitt lítið borð undir vindeyganum situr sýslumaðurin við sínum hjálparmonnum í sprøklutum posatroyggjum og skifta grindina. Teir hava kaffikrúss í aðrari
20 hondini og blýant í hinari, sita og skemta og eru stuttligir. Teir bera seg sum rættir grindamenn, men kennast frá kortini, tí teir eru skinnfríari og reinir um høgru hond.

Á einari brík við eldin sita tveir lærarar. Teir hava verið í einum díki og dálkað seg, tí teir vilja líkjast grindamonnum.
25 Teir spenna bringuna út úr sær, hava langt ímillum knøini og seta føturnar nógv úteftir, meðan teir sita. Teir slurka og blunka til konufólkini, sum stóðu frammi á gólvinum. Annar er málmaður og ger eitt nýtt orð, kallar tað fyri grindaslurk. Hin er ítróttarmaður og leggur seg eftir at slurka elegant.
30 Sukrið rørdu teir í við einum rivjabeini, sum teir læna ímillum sín. Konufólkini trunkaðust rundan um teir, stungu seg upp fyri vindeyguni og fram fyri dyrnar. Tær vildu síggja teir, tí teir vóru ógiftir.

Annars var húsið fult av vátum grindamonnum, sum

bíðaðu eftir seðlum og sótu og tagdu, meðan regnið glumdi á og eldurin glógvaði millum teinarnar í komfyrshurðini.

Feðgarnir voru sloppnir í ein bát at fiska upp. Tá ið seðlarnir voru útkomnir, funnu teir ein stóran hval, sum var
5 komin inn í eina lítla vík burturfrá og lá fjaldur í tara. Tá voru teir fróir. Kálvur bara læði, tók sær fyri at gálva eftir einum manni, sum stóð í einum øðrum báti og øvundaði teir. Men feðgarnir voru ikki einsamallir, teir voru fimm á bátinum.

Tá ið teir komu upp aftur á land, var sýslumaðurin farin
10 at selja. Teir kenndu hann á húgvuni. Hann stóð á einum kneysa mitt í mannamúgvuni og rópti hvalir upp. Menn róptu boð upp gjøgnum rúgvuna. Sýslumaðurin tók tey upp aftur, inntil allir tagdu, so sló hann blýantin í nakkan á einum manni, ið gekk frammanfyri og skrivaði upp.

15 Feðgarnir fara niðan á vøllin at seta seg. Tá var klárað upp og turt. »Pápin, hetta hevur verið ein góð ferð higartil.«

»Ja, tað má sigast«, heldur hin gamli, »Vit fáa so fitt fyri einki burtur av hvalinum, vit funnu, og so fáa vit uppfiskingarløn.«

20 »Ja, og so spardu vit ferðina til Seyrvágs«, sigur Kálvur. »Eg fekk økslina afturgjörda fyri einki, og fløskan, vit fingu frá doktaranum, hon kann eisini teljast við.«

Ketil læði: »Ja, ja, tað er ikki einki um tað, tú sigur. Men tað er ikki vert, vit sita her, er tað toliligt keyp, so áttu vit at
25 fingið okkum nøkur skinn afturat. Ta verður nokk seinur dagur, áðrenn eg fari aftur í grind, hugsig eg«. So fóru teir.

Men nú teir koma oman hagar, kemur Lias Berint, ein lítill maður í skólingum og skræddum koti: »Á góðan dag, javnaldurin. Eg hugsaði tað, so mikið stimbur er í tær enn, at tú
30 fær teg ikki at sita heima, tá ið grind er í oynni.«

»Ája, víst eri eg komin, men tað er nú mest av vana, skal eg siga tær, ikki av tí eg orki.«

Lias Berint stingur honum inn í oyra: »Hoyr meg eitt orð.«

35 »Kálvur, ver tú her, inntil eg komi aftur«. So fara teir um

sýn. Lias Berint gevur honum brennivín. Tá ið teir koma aftur, tríva teir í at kvøða, rykkja í akslarnar hvør á øðrum og læa. »Ja, ja, nú fer aldurin at boyggja, men tað var tann dagur, tá ið vit lógu frammi á odda, javnaldurin«. Og so brettu teir

5 sær á og stigu fast. »Nei, nú skulu vit til at bjóða uppá, ikki eru vit verri rakdirðlar enn so, at vit kunna altíð keypa ein hval ella báðar tveir.« Teir troka seg framat, har sýslumaðurin stendur og selur.

»Nummer 183 – 3 skinn,« rópar sýslumaðurin. »Eitt boð upp á hann.«

10

»Sjey krónur – og ein hálv, átta krónur, fleiri 8 krónur. – 11 krónur...« Hann kom upp í 18 krónur.

»Nummar 184 – 18 skinn, eitt boð upp á hann,« rópar sýslumaðurin aftur.

15 Tá støðgaði boðið við 9 kr. Ketil rópti 11, fekk yvirboð 13, »hasin hvalurin skal vera mín«, læt í honum. Hann fekk aftur yvirboð og beyð 15. Tá lá. Sýslumaðurin vendi sær á, hugdi hvør ið var, skrivaði navnið upp og gav Ketli ein seðil. Gamli skorðaði seg út aftur úr mannamúgvuni og gjørdi seg rúgvismiklan, bar høvdið høgt. Men tá ið hann kom niðan aftur á

20 vøllin til sonin, fánaði hann, tí eyguni stóðu stív á Kálvi. »Pápin, ein 18 skinnfiskur fyri fimtan krónur, er tað ikki grúuliga dýrt tilsamans?«

»Jú, jú, tað er...« Høvdið datt niður á bringuna á gamla,

25 hann orkaði ikki at siga talið. Kálvur fór at gráta og helt hondina fyri andlitið, so fólk skuldi ikki síggja. Ketil varð blanka edrúur av hesum, hann hevði gjørt: »Á Jesus komi til mín, eg doyggi av harmi,« suffar hann, »ikki okkara lívføddu dagar hava vit sett okkum í sovorðna skuld. Men gjørt er

30 gjørt, lagnan má ráða. Koma aftur um aftur kann eg ikki, tað er at gera sær fyri skommum«. Tað vóru tveir sorgarskortar at síggja, tá ið teir fóru oman at leita eftir hvalinum.

Seinrapartin kom illveður. Teir opnu bátarnir sluppu ikki av stað, sigldu inn aftur á Seyrvág. Teir flestu tóku hvalirnar

35 heilar við sær og skóru upp har inni.

Tá ið feðgarnir komu upp á land við sínum hvali, var so seint, at tað gjørdist einki við hann tað kvøldið, tað einasta var at fáa fólk at hjálpa sær at draga hann upp og ganga frá honum.

5 Nú var kókað tvøst at fáa í hvørjum húsi, so tað uggaði teir. »Hevði eg havt fingið tvøst og ikki henda vælsignaða greyt«, helt Ketil við sonin, »so hevði hasin brennivínsdropin, eg drakk, einki gjørt mær, og so var hvalurin ikki keyptur«. Teir eta seg væl mettar, og so fara teir niðan aftur undir
10 heyggjin at vitja fløskuna, men tað var við tungum huga, teir tóku tøppin úr og fingusær ein dropa, teir sótu bert og hingu framyvir.

Men tá ið teir høvdu leskað sær á triggjar ferðir, lætti Kálvur høvdið og helt fyrir: »Pápin, tað er ikki so ógvuliga
15 nógv, um enn vit hava fingið 25 skinn av grind, eingin veit, nær ið grind verður aftur. Kanska tað verður kríggj«.

»Nei, grindin er góð at fáa«, svaraði Ketil, »men tað er rokningin, mítt barn, tá ið hon kemur. Og mamma tín setir til at fáa tey tíðindi, at vit eru komin niðurundir í skuld«. Teir
20 leska seg á fjórðu ferð. »Men syrgja yvir tað, er kanska býtt kortini, vit hava ikki stolið tað, vit hava ikki gjørt okkum fyriskommum. Og gongur tað ikki betur, so fáa vit selt avstað aftur av tí seinri, tá ið hini hava etið upp«. Nei, teir erraðust upp aftur, tað mestsum lýsnaði fyrir teimum og mótið vendi
25 aftur. So krógvaðu teir fløskuna aftur og hildu tað var beinast at fara í dansin og fáa varma í seg, men tá ið teir komu í dansistovuna, slepti Kálvur sær burturúr, komdi sær ikki uppí, tí fólk fór kanska at siga, at hann dansaði so undarliga. So fór hann niðan aftur til fløskuna og drakk seg fullan. Tá
30 ið hann kom aftur í dansin, smæddist hann ikki, hann fór mitt upp í ringin og bað fólk geva rúm fyrir sær, tí hetta var maðurin, sum hevði keypt hin átjanskingsfiskin og var farin til botns við Trøllinum. Genturnar nístu undan honum, tí hann tók tvørtur um tær og segði, at hann vildi fríggja.

Fólk læði at honum og helt fyr: »Tú hevði mestur farið og kvøðið eina rímu fyr okkum, Kálvur.

»Nei, eg dugi ikki at kvøða, sigur Kálvur, »eg dugi bert Geipatátt, og geipa tað kann hvør maður, men farið til botns við Trøllinum, gerið tað!« Og so hermdi hann eftir hvalinum, hvussu hann hirti seg hálvan úr sjógv og dumsaði deyður niður yvir aftur bátin.

Tá kom Ketil og bað hann koma at dansa hjá sær og ikki ganga so og hóreiggja sær: »Sær tú ikki at fólk lær at tær?« Kálvur tagnaði og hongdi høvdið framyvir, nú hevði hann kanska gjørt okkurt undarligt.

Húsið er fult av grindamonnum, sum eru komnir at dansa seg turrar, tornaroykurin stendur av teimum, og tað liggur døggi á kotum og posatroyggjum. Luftin er grá av moldroki og legst fyr bróstið, so menn hosta og harka, krýkja seg saman og verða reyðir í andliti, men læa og rista við høvdið av vælveru, tí nú eru teir í grindavási, soleiðis skal tað vera í grindavási.

Tað seinkaði. Feðgarnir møddust av at dansa og hildu tað var best at fara at leggja seg at sova eina løtu. »Sova í grindavási, tað gongur onkursvegna.« Teir fara inn í eina hoyløðu. Men har hevði ein bátsskipan grivið seg niður í hoyggið, so tá ið teir koma inneftir, stíga teir høvd av høvdi, og nevar hirdust upp úr hoynum og slógu í blinda rundan um seg í myrkrinum. Feðgarnir brendu av stað aftur tað snarasta, teir kundu, góvu sær ikki stundir at ganga stigan, men lupu útav niður í túnið. Tá hoyrdu teir málageipið inni eftir av øllum teimum óðu monnunum: »Forbannaður, slær tú meg?« »Ja, hvat skal eg annað, stíga við tínum veikans snikklossum beint í síggjandi eyguni á mær!«

Feðgarnir hyggja inn í nøkur hús, men allastaðni er fult, menn liggja eftir beinkjum og gólvum og rýta, meðan komfýrarnir brima. Í einum húsi, teir koma inn í, situr Lias Berint við eldin. Hann hevur latið seg úr niðan beltið og hongt

brøkurnar til turrkingar. So hevur hann latið seg í eitt skjúrt, hann hevur funnið, ímeðani.

Lias Berint lær ímoti teimum: ›Her er rúm fyri tykkum, men so mugu tit sita upp og niður‹.

5 ›Tað er eingin hvíld í tí‹, halda feðgarnir. So fara teir út í bøin og ríva eina sátu niður yvir seg.

— — —

Dagin eftir lógu stórar tvøstrúgvur fyri hvørjum durum í Seyrvági, menn saltaðu og hongdu upp, trivu í kempuørindir
10 og skinu í andliti, meðan teir arbeiddu. Tað guvaði úr hvørjum húsi av stórum døgurðældum, og innilagstir oldingar krupu út undir veggini sum altíð, tá ið stórveiði kemur heim.

Flokkar av mettum óvitum beistaðust uppi í bønnum, settu fót á teig og lupu lop, sum teir buðu ikki til í vanligum tíð
15 um. —

Á, tann vælsignaða grind!

Fattigmandsære

kapitel 1. [...] På Tindholm har Sørvågsmændene et hus, de bor i, når de ser til fårene eller er på fuglefangst. Der er en røgstue med komfur og brede køjer. Under loftet hænger der reb til fuglefangst, på bjælkerne ligger der
15 værktøj og andre grejer. I et hjørne står et skab med seks hvide krus og en kaffekande. Der hænger en lugt derinde af fjeld og muld, vådt træ og tørv.

Rundtom et lille bord under vinduet sidder sysselmanen med sine hjælpere i brogede trøjer og fordeler hvalkødet. De
20 har kaffekrus i den ene hånd og blyant i den anden, sidder og fortæller muntre historier. De fører sig som rigtige grindemænd, men adskiller sig dog fra de andre, for de er bedre klædt og renere på hænderne.

På en briks ved ilden sidder to lærere. De har snavset sig
25 til i et vandhul for at ligne rigtige grindemænd. De skyder brystet frem og sidder med skrævende ben. De slubrer kaffe i sig og blinker til kvinderne, som står ude på gulvet. Den ene er sprogmand og laver et nyt ord, kalder det for grindeslubber. Den anden er idrætsmand og forsøger at slubre elegant.
30 Der rører sukkeret ud med et fåreribben, som går på omgang. Kvinderne flokkes omkring dem, stiller sig op ved vinduerne og dørene. De vil se nærmere på dem, for de er ungkarle.

Hele huset er fuldt af våde grindemænd, som venter på
35 sedler og sidder tavse, mens regnen trommer på taget, og ilden gløder bag stængerne i komfurristen.

Ketil og Kalv er kommet med ud i en båd for at lede efter tilbageblevne hvaler. Sådanne bortkomne hvaler tilfalder finderen.

De finder en stor hval, som er kommet ind i en afsides vig
5 og ligger skjult i tang. Da bliver de glade. Kalv ler overvældet, giver sig til at vrænge ansigt ad en mand, som står i en anden båd og ser misundeligt til. Men de er ikke ene om hvalen: de er fem mand i båden.

Da de er kommet på land igen, er sysselmanen begyndt
10 på auktionen. De kender ham på embedshuen. Han står på en forhøjning midt i folkeskaren og råber hvaler op. Mænd råber deres bud op fra mængden. Sysselmanen gentager budene, indtil alle tier, så slår han med blyanten i nakken på en mand, som går foran ham og skriver op.

15 Ketil og Kalv går op i græsset og sætter sig. Vejret er nu klaret op, det regner ikke mere. »Far, hidtil har det da været en god tur?«

»Ja, det må man sige,« mener den gamle. »Vi får et godt stykke af den hval, vi fandt, og så får vi løn for at fiske op.«

20 »Ja, og så sparede vi rejsepengene,« siger Kalv. »Jeg fik skulderen sat på plads for intet, og flasken, vi fik fra doktoren, må vi også regne med.«

Ketil ler: »Ja, ja, det er ikke helt galt, hvad du siger. Men det er ikke værd, vi bliver siddende her; hvis det ikke er for dyrt, skulle vi hellere købe noget mere, end det vi får i løn. Det varer nok længe, før jeg tager på grindefangst igen, tror jeg.« Så går de.

Men da de nu kommer ned til auktionen igen, træffer de Lias Berint, en lille mand, klædt i laset kofte og strikkede
30 sko: »Nej, god dag, min jævnaldrende. Tænkte jeg ikke nok, at der stadig er så megen kraft i dig, at du ikke kan blive siddende hjemme, når der kommer grind til øen!«

»Ja, nok er jeg kommet, men det er nu mest af vane, skal jeg sige dig, ikke fordi jeg er så stærk.«

35 Lias Berint hvisker ham ind i øret: »Hør her en gang.«

»Kalv, bliv du her, til jeg kommer tilbage.«

Så forsvinder de bag en høj. Lias Berint har brændevin og byder på en opstrammer. Da de kommer tilbage, giver de sig til at synge og støtter sig til hinandens skuldre og ler. »Ja, ja, nu begynder alderen at trykke, men der var en gang, da vi var fremme i spidsen, du gamle!« Og så ranker de sig og gør nogle mandige dansetrin. »Nej, nu skal vi til at give bud, vi er ikke værre skrog, end at vi altid kan købe en hval eller to.« De maser sig frem derhen, hvor sysselmanen står og sælger.

»Nummer 183 – tre skind,« råber sysselmanen. »Et bud på den.« »Syv kroner – og en halv, otte kroner, otte kroner flere steder. – Elleve kroner...«

Den kommer op på atten kroner skindet.

»Nummer 184 – atten skind, et bud på den,« råber sysselmanen igen.

Nu standser budene ved ni kroner skindet. Ketil råber elleve, bliver budt over med tretten. »Den hval skal blive min,« siger det inde i ham. Han bliver budt over igen og byder femten. Det bliver sidste bud. Sysselmanen vender sig for at se, hvem det er, skriver navnet op og giver Ketil en seddel. Den gamle baner sig vej ud af mængden og ranker sig, bærer hovedet højt. Men da han kommer op i græsset til sin søn igen, blegner han, for øjnene står stift i hovedet på Kalv. »Far, en atten skinds hval for femten kroner skindet, er det ikke forfærdeligt dyrt?«

»Jo, jo, det er...« Den gamles hoved falder ned på brystet, han orker ikke at tænke tallet. Kalv begynder at græde og holder hænderne for ansigtet, for at folk ikke skal se det. Ketil bliver aldeles ædru over, hvad han har gjort: »Åh, Jesus komme til mig, jeg dør af græmmelse,« snøfter han, »ikke i hele vort liv har vi sat os i sådan en gæld. Men gjort er gjort, skæbnen må råde. Gøre det om kan jeg ikke, for det er at gøre sig til grin.«

Det var et par sørgelige skikkelser at se på, da de gik for at hente hvalen.

Om eftermiddagen ruskede det op. De åbne både kunne ikke komme af sted, vendte tilbage til Sørvåg. De fleste tog
5 hvalerne hele med sig og skar dem op derinde.

Da Ketil og Kalv kom til land med deres hval, var det så sent, at de ikke kunne gøre noget ved den den aften, de måtte nøjes med at få folk til at hjælpe med at trække den på land og så lade den ligge.

10 Nu var der kogt hvalkød at få i hvert et hus, og det trøstede dem. »Havde jeg fået hvalkød og ikke denne velsignede grød,« sagde Ketil til sønnen, »så havde den dråbe brændevin, jeg drak, ikke gjort mig noget, og så var hvalen ikke købt.«

De spiste sig godt mætte, og så gik de op til højen for at se
15 til flasken, men deres sind var tungt, da de tog proppen af og fik sig en dråbe; de sad blot og hang forover.

Men da de havde læsket sig tre gange, løftede Kalv hovedet og sagde: »Far, det er ikke så forfærdelig meget, selv om vi har fået 25 skind, ingen ved hvornår der kommer grind
20 igen. Måske bliver der krig.«

»Nej, grinden er god at få,« svarede Ketil. »Men det er regningen, mit barn, når den kommer. Og din moder bliver fortvivlet, når hun hører, at vi er kommet i så stor gæld.« De læskede sig for fjerde gang. »Men sørge over det, er måske
25 alligevel dumt, vi har ikke stjålet noget, vi har ikke gjort os til grin. Og skulle det være, kan vi sælge af det senere, når de andre har spist op.«

Nej, de fattede mod på ny, det ligesom lysnede for dem, og humøret vendte tilbage. Så gemte de flasken igen og
30 besluttede at gå i dans og få varme i kroppen. Men da de kom ind i dansestuen, gik Kalv ud igen, han kunne ikke få sig til at danse med, for folk ville måske sige, at han dansede så underligt. Så gik han op til flasken igen og drak sig fuld. Da han kom tilbage til dansen, undså han sig ikke, han gik lige
35 ind i ringen og bad folk gøre plads, for her var den mand,

som havde købt atten-skinds-hvalen og var gået til bunds med Trolde. Pigerne hvinede, for han tog dem om livet og sagde, at han ville gantes.

5 Folk lo ad ham: »Kunne du ikke tage og synge en vise for os, Kalv?«

»Nej, jeg duer ikke til at synge,« sagde Kalv. »Jeg kan bare Pralevisen og prale det kan enhver, men gå til bunds med Trolde, vis os det!« Og så efterlignede han hvalen, hvordan den skød sig halvvejs op af vandet og faldt død ned over
10 båden.

Da kom Ketil og bad ham komme og danse hos ham og ikke gå sådan og gøre sig bemærket: »Kan du ikke se, at folk ler ad dig?« Kalv blev tavs og hang med næbbet, nu havde han måske gjort noget underligt.

15 Dansehuset er fuldt af grindemænd, som er kommet for at danse sig tørre, dampen står fra dem, og der ligger dug på kofter og trøjer. Luften er grå af støv og ligger tungt for brystet, så man hoster og harker og kommer i åndenød, men man ler og skutter sig af velvære, for man er til grindefest.

20 Det blev sent. Ketil og Kalv blev trætte af at danse og mente, det var bedst at gå hen at lægge sig og sove lidt. De gik ind i en hølade. Men dér havde et bådsmandskab gravet sig ned i høet, så da de kom derind, trådte de på det ene hoved efter det andet, og næver sprang op af høet og slog i
25 blinde rundt om sig i mørket. Far og søn fór af sted igen, det hurtigste de kunne, gav sig ikke tid til at gå ned ad stigen, men sprang lige ned på gårdspladsen. Da hørte de en råben inde blandt alle de vrede mænd: »Din djævel, skal du slå?«
– »Ja, hvad ellers... trampe mig lige i synet med dine helvedes tranklodser!«
30

Ketil og Kalv så indenfor i nogle huse, men alle vegne var der fuldt, der lå mænd på bænke og gulve og snorkede omkring de varme komfurer. I et køkken sad Lias Berint ved ilden. Han havde klædt sig af neden for bæltet og hængt

bukserne til tørre. Imens havde han iført sig et skørt, han havde fundet.

Lias Berint lo op imod dem: »Her er plads til jer, men så må I sidde ret op og ned.«

- 5 »Det er der ingen hvile i,« mente de to. Så gik de ud på marken og væltede en høstak ned over sig.

- Dagen efter lå der store kødbunker foran alle dørene i Sørvåg, ivrige mænd med skinnende ansigter saltede og hængte
10 op og sang viser under arbejdet. Det røg op af alle huse fra ilden under de store fyldte kødgryder, og sengeliggende oldinge stavrede uden for huset, som altid, når der kommer storfangst.

- Flokke af mætte børn boltrede sig ellevilde oppe i mar-
15 ken.

Åh, den velsignede grind!

Oversat af Gunnvá og Povl Skårup

william heinesen

Stormnatten

Thorshavn, færøernes løjerlige gamle hovedstad, har mærkværdigt nok ikke valgt sig en fornuftig beliggenhed ved en af denne øgruppes mange rolige og magelige fjorde, men er groet op ved en åben klippekyst, som havet har søndertygget i talløse tanger og skær, og ved vintertide står brændingen ofte ind mellem husene og fylder de trange og stejle smøger med sit salte skumfog. Sydøstenstormene kan te sig orkanagtige og volde skade på liv og ejendom. Under en sådan pålandsstorm blev taget løftet af et gammelt hus på skrænten ved Tonglatanga. Dette fandt sted ved syvtiden en januaraften med fuldmåne og farende skyer. Tililende folk fik bjerget husets beboere, to ældre syersker, ud af ruinerne. Mirakuløst nok var begge de to gamle kvindemennesker uskadte.

Imidlertid fortsatte stormen sit ødelæggelsesværk på Tonglatanga. Det skrøbelige gamle hus stod ikke til at redde. Taget, der stadig hang sammen, var bøjet til siden ligesom låget på et skrin og lå på jorden med nedadvendt mønning. Det hængte endnu fast ved den ene langvæg. Nede i det åbnede skrin gik mænd med blafrende lygter og strede med stormen om forskelligt løsøre. Tøj og gehæng viftede dem om kinderne, lapper og halvfærdige klædningsstykker jog baskende gennem luften som skræmte fugle. Ud af et sønderlået vindue stod en natkjole og fægtede med fortvivlede ærmer i blæsten, men pludselig slog befrielsens time for

dette higende væsen, det kom løs og fór med hastige vingeslag til himmels.

Og det hærgede hus udspyede stadig mere af sit hjemløse indhold – træsplinter og kvas, aske og papir, men mest tøj. 5 Våde laser og klude, lange bånd og bændler piskede redningsfolk og tilskuere i ansigtet. Ja, de fattige gamle syerskers beskedne pjalter og stripper var slagne med ubændigt raseri og førte et forhekset voldsregimente. En lappet dyne kom farende, grebet af det almindelige tingenes afsind, den teede 10 sig som et bæst og strakte en gammel sømand til jorden inden den omsider ligesom i hulkende lidenskab klamrede sig fast til jordemoder fru Nillegårds karnap.

Dette var altså sammen forskrækkeligt nok, men den rigtige alvorlige rystelse indtrådte dog først da det jordtunge og 15 uformelige gamle tag pludselig fik nye griller og rejste sig fra sin liggende stilling, sled sig løs fra væggen og begyndte at slå kolbøtter til højre og venstre, samtidig med at det udsendte en mørk og voldsom hoste af jord og grums. Folk flygtede i rædsel fra dette uberegnelige utyske, der nu tilmed 20 begyndte at give våndefuldt hylende og skrigende lyde fra sig, som af en hel dårekiste i oprør. Disse hjerteskrærende lyde hidrørte fra den til træværket fastnaglede birkebark, som frigjort fra de overliggende græstørvs århundredgamle tryk gav sig hen til uhæmmet vrælen og tænderklapren. 25 Omsider revnede taget i mønningen og delte sig i to dele, der uforsonligt bekæmpede hinanden indtil de begge splintredes mod klippegrunden.

Det var ikke meget der lod sig bjerge fra det sønderblæste hus, redningsmændene forsvandt med deres lygter, tilskuerne spredtes, uvejret jamrede ensomt over den lille tomt, 30 og de skummende søer løftede sig i langsom og tvær majestæt mod Tonglatangas klippeskrænt. Det var søndag aften, det stormombruste dansehus, der under redningsaktionen havde stået mennesketomt, fyldtes påny, fiskere og lossemænd og unge elever fra sømandsskolen genoptog med for- 35

nyet kraft deres viser. De lagde for med kvadet om ostindiefarerer Norske Løve, der i lyn og torden sloges i kvag ved Færøs kyst, og tog derefter fat på den sørgelige, men dystert festlige beretning om Kongens Søn af Engelland, der med
5 sin guldprydede skude forliste under Jylland.

Men tilbage til de to gamle husvilde piger, der så pludseligt og voldsomt var revet ud af deres vante folder og blevet det stående samtaleemne for hele den stormpiskede by. De hed begge Anna og var så nogenlunde jævnaldrende, men
10 ellers meget forskellige, af skind så vel som af sind. Simeons-Anna var lille og væver, hun havde alle sine dage været en mild og fredsommelig pige, fint rødmende i huden og med kønne, lidt spæde træk og drømmende øjne. Tongl-Anna var stor og mørk og af et fåmælt, noget barsk væsen. Hendes
15 fortid var hvad man kalder blakket, hun havde været den navnkundige bersærksmed Janniksens mangeårige bolerske og havde herved i høj grad udfordret den almindelige velanstændighed. Men fremdrift havde der også været i Tongl-Anna, hun var arbejdsom, hun havde altid svaret enhver sit
20 og kunnet feje for sin egen dør. Sorger og bekymringer var hun ikke blevet sparet for, hendes søn Anton var sporløst forsvundet i det fremmede, hendes døtre, to yndige mørkøjede småpiger, var begge døde i en tidlig alder, og en fattig forældreløs pige, Tongl-Anna senere havde taget i huset i
25 barns sted, kom værgerådet og tog fra hende.

Dette sidste var forøvrigt ikke spændt af uden modstand – det kom til et korporligt sammenstød mellem Tongl-Annas elsker og talsmand Janniksen og værgerådets formand, den brøsig sparekassebestyrer Ankersen, der blev ret ilde tilredt
30 og måtte tilkalde hjælp for at få smeden overmandet. Det forældreløse pigebarn blev så sat i pleje hos den hellige blikkenslager Thomsen, men hun fik ingen lykkelig skæbne, hun blev skammelig forført af en af Thomsens ryggesløse sønner og døde syttenår i barselseng...

35 Ja, sådan kan det gå. Der dvæles ved andre tildragelser i

Tongl-Annas liv, mens husenes træværk vander sig i stormen og ildens indespærrede vilddyr knurrer fra de hundrede kakkelovne. Tongl-Anna er nu ikke så værst, synes man, der har altid været krummer i hende, og det skal siges til hendes
5 ros, at nogen sladdersøster har hun aldrig været. Kæfte op har hun heller aldrig gjort, ingen mindes nogensinde at have hørt hende ytre så meget som et uhøvisk ord. En vis værdighed kan simpelthen ikke frakendes hende. Den stærke, sortøjede pige, der sagdes at være datter af en spansk matros,
10 havde i grunden trods grove og iøjnefaldende skavanker altid båret sit hoved højt og med anstand. Og hvad man så ellers kan sige for og imod afdøde smedemester Janniksen, så står det fast, at der på godt og ondt var et vist hjertelag i denne livsvarme kraftkarls forhold til sin elskerinde, som han fuldt-
15 ud vedkendte sig og holdt sin hånd over.

Så længe Janniksen levede var Tongl-Anna også vel skærmet, hun havde sin rolige blomstring under hans vingers brede skygge. Efter smedens ulykkelige død for egen hånd blev tilværelsen hende stedse mere utryg, hendes fjender,
20 herunder naturligvis i første række smedens missionske enke Rosa, fik frit spil og forsøgte på mangfoldig vis at gøre hende livet surt – under næstekærlighedens maske, naturligvis, sådan som det gerne er missionske menneskers vane. Særlig ubehageligt blev det for Tongl-Anna efter at smeden-
25 enken havde overtaget jordemoder fru Nillegårds kælderlejlighed og var blevet sin fordums rivalindes nærmeste genbo.

Men Tongl-Anna bar fremdeles sin skæbne med tavs og indesluttet fatning og holdt med sine flittige hænder livet
30 oppe på sig selv og sin veninde og navnekusine. Synd var det at disse to ensomme piger på deres gamle dage havde mistet hus og hjem og var kommet til at stå så helt på bar bund. Nogen tåre knustes dog ikke i den anledning, ialtfald ikke for Tongl-Anna, det indbød denne stivsindede spaniol trods
35 alt ikke til.

Men Simeons-Anna, derimod, med hende var det en anden sag. Der knytter sig en slags legende til denne Annas navn, en på samme tid rørende og lidt latterlig kærligheds-historie. Simeon Sejlmagers datter blev i sit attende år for-
5 lovet med en stille og from ung navigator fra Solmundefjord ved navn Paulus, men skønt de to unge elskede hinanden højt, måtte den forlovelse dog hæves, af sørgeligt tvingende grunde. Det blev nemlig åbenbart at de to forlovede var søskende. Simeon Sejlmager, Hertugen, som han alminde-
10 ligvis kaldtes, havde i sine yngre dage været en skørlevner og skørtejæger, han havde adskillige børn udenfor ægteskab, og et af dem var så denne ulyksalige Paulus.

Dervar herved ikke andet at gøre end at de to unge måtte gå hver sin vej. Simeons-Anna græd bitterligt og længe, hun
15 havde fået sit knæk for livet. Den før så ubekymrede pige med det fine, lidt åndsfraværende ansigt trak sig tilbage fra verden og ind i sig selv og blev uhelbredeligt forsagt. Det fortæltes, at hun underen altergang havde taget det højtide-
lige løfte af sig selv aldrig mere at elske nogen mand. Også
20 Paulus tog sig den grumme skæbnens tilskikkelse meget nær, han sluttede sig til den engelske mission og lod sig gendøbe, siden tog han på langfart og vendte aldrig tilbage, men i lange tider lod han dog ofte høre fra sig og sendte søsteren trøsterige breve fra det fremmede, tilligemed gaver
25 og penge, indtil han omsider under den første verdenskrig gik ned med et britisk skib i Middelhavet.

Om Simeons-Annas kranke elskovsskæbne eksisterer der forøvrigt en moraliserende vise, »Syndens Blomster«. Man ved ikke hvem der har digtet den, men den findes nedskrevet
30 i den samling, der går under navnet »Absalon Isaksens Hoved-bog« og som nu findes opbevaret på Thorshavns biblioteks arkiv.

Men vi skal nu høre om hvordan det videre gik de to gamles yersker den skæbnesvangre skaden at, da deres fattige
35 hus på Tonglatanga hjemsøgte af stormen og lagdes øde.

Da ulykken indtraf stod Tongl-Anna netop og var i færd med at koge blåbærsuppe. Simeons-Anna havde i den sidste tid ikke kunnet få anden spise ned. Hun lå i sin alkove og var syg og omtåget, men ellers fredsommelig som altid. Så var det at der lød et stort brag, og da Tongl-Anna så op mødte hendes blik det vigende loft og et stykke af månehimlen, men i samme øjeblik stod hun midt i en piskende dans af gløder og flygende aske, der blindede og næsten kvalte hende. Hun kastedes omkuld og havde møje med at frigøre sig for en flammende tørv, der havde ædt sig gennem hendes tøj og brændte hende på maven. Men hun kom på benene igen og ravede omkring langs væggene indtil hun omsider fik famlet sig frem til Simeons-Annas køje.

Sengestedet var uskadt og Simeons-Anna syntes ikke at være kommet noget til. Tongl-Anna løftede hende op og tog hende på sine arme, med samt hendes under- og overdyne, for at hun ikke skulle komme til at fryse. I det vedvarende fog af aske og sod fra den sammenbrudte kamin var udgangsdøren vanskelig at finde, og da den endelig blev funden, viste den sig at være vredet af lave og ikke til at få op. Men nu hørtes råbende mandsstemmer gennem stormen, døren blev splintret udefra og hjælpen kom, byrden blev taget af den segnefærdige Tongl-Annas arme, og selv blev hun løftet op og bragt ud på gaden, men så sortnede det for hende og hun vidste intet til sig selv at sige før hun lå halvnøgen på en slagbænk i sin genboerske Rosa Janniksens køkken. Her var meget varmt og dampfyldt, ringene på komfuret glødede, og Smede-Rosa og jordemoder fru Nillegård havde travlt med vaskefade, sæbe og børste. Tongl-Anna klemte øjnene i for den skoldhede og bitre lud og kneb munden sammen. Hun følte sig ulykkelig og dybt fortørnet.

– Så, nu er det værste overstået! hørte hun jordemoderen sige, som drejede det sig om en fødsel: Nu er hun ren! Nu er der bare såret på navlen, det skal have salve!

– Hvor er Simeons-Anna? spurgte Tongl-Anna dumpt.

– Hå... nu kan hun også tale! lo jordemoderen og gav besked på spørgsmålet: Jo, Simeons-Anna, hun er kommet ordentlig højt på strå i aften, for hun er såmænd oppe i Konsulatet! Konsulinde Hansen har taget sig af hende!

5 – Giv mig mit tøj! sagde Tongl-Anna mørkt. Her har jeg intet at gøre!

– Ja, der skal man bare høre, sagde Smede-Rosa, nu er hun straks kry, var det ikke også det jeg sagde?

Jordemoderen lagde en hånd på Tongl-Annas våde ud-
10 slagne hår og sagde indtrængende og med salvelse, som drejede det sig om en hellig handling:

– Kære Anna, hvor vil du gå hen? Du har intet tag at være under og ingen klæder at iføre dig, for det er altsammen væk og borte og spredt for alle vinde af dette Herrens rasende
15 vejr, og du har ej heller nogen føde, hvormed din mund kan mættes, og i det hele taget ingen nogenting, du stakkels menneske! Og et stort brandsår har du på maven, og det må passes og plejes!

– Men nu skal du få en dejlig kop kaffe, Anna, tilføjede
20 Smede-Rosa, sød i mælet, og du skal få nybagt franskbrød med smør og sirup!

Tongl-Anna bøjede nakken og vendte sig i smerte ind mod væggen. Hun forbandede dybt i sit hjerte den skæbne, hun var kommet ud for. Ikke blot det, at hun nu var uden hjem
25 og ejendele, det kunne så være hvad det var, men hvorfor skulle hun lide den forfærdelige tort at være kommet i huset til sin værste fjende Smede-Rosa og nødes til at tage imod hendes nåde.

Det rykkede i Tongl-Annas blottede skuldre. Hun græd.
30 Herregud ja – Tongl-Anna græd!

Smede-Rosa drog et langt suk mens hun med store øjne stirrede ned i kaffeposens dragende brune morads. Herregud, Herregud. Så havde man oplevet det med!

Nuvel ja – Tongl-Anna græd, ganske vist, men det var nu
35 ingen angerens gråd, det var en vredens og fortrydelsens

gråd, den var behersket og varede kun kort, og samtidig modnedes en fast og mørk beslutning i den prøvede gamle piges hjerte.

Imidlertid skal vi nu høre lidt om hvorledes det gik
5 hendes veninde Simeons-Anna, der altså var kommet under tag hos den rige konsulinde Hansen.

De hændelser, der tildrog sig den ulyksalige aften, var aldrig gået op for Simeons-Anna i deres rigtige sammenhæng. Drøm og virkelighed gled i et for den febersyge gamle pige,
10 hun forstod at der var noget usædvanligt og skæbnesvangert på færde og forestillede sig at dødens time var slået. Nu stod døden ingen lunde for Simeons-Anna som noget forfærdende, tværtimod, det var noget, hun altid havde i tankerne og som hun så hen til i tillid og håb.

15 Ja, sådan er det, tænkte hun, det bliver mørkt og rædsomt en stund, men så løftes man op. Man løftes op på stærke arme, og så farer man bort og ind i lyset. En dør åbner sig, en høj og umådelig fin trappe kommer til syne med røde løbere, blomster og gyldne stænger, her er lamper og ampler, her
20 lyder milde stemmer og trøstens ord, og så er man vel sluppet. Forbi, forbi er det underlige jordeliv med dets vildspor og syndige misforståelser, støv og salt og mørke, forbi er ventetiden med dens kummer, og oprundet er nu den gode fuldkommelsens tid, evighedens forjættede morgengry, det
25 om hvilket Paulus så tit og så smukt skrev i sine breve, den overjordiske glædesstund, da sjælene mødes i freden og alt bliver godt . . .

Du bringes fra storm og kulde ind i den store lunhed, hvor vande plasker, her afføres du din våde og snavsede jordiske
30 ham, venlige hænder tvætter smuds og sod af din krop, og omsider bringes du til ro på et rent og duftende leje for at du kan hvile dig og samle kræfter til det nye, der skal komme. Fremmedartede, men gode og fredsommelige stemmer taler til dig med yndige fuglerøster og spørger dig om du har det

godt, og du nikker dånende, ja, ja, og lytter henrevet til dejlig musik og jubelsang.

Sådan gik det Simeons-Anna den nat i konsulindens hjem. Hun blev vasket og plejet, der blev sendt bud efter
5 doktoren og hun fik styrkende og dulmende mikstur. Det skal siges til konsulindens ros at hun gjorde sit bedste for at forsøde den gamle husvilde pige hendes sidste timer. Hun lod holde vagt ved hendes leje, og da det blev klart at det bar mod enden, sendte hun gennem stormen bud efter kapella-
10 nen, der boede i nærheden, den døende kvinde blev berettet og der blev læst op af skriftens ord og sunget en salme.

Henad midnat var det forbi med Simeons-Anna, hun sov roligt og blideligt hen, og hendes sidste ord var: Kommer du nu, Paulus?

15 Imidlertid sad Tongl-Anna i Rosa Janniksens overophe- dede køkken, iført smedeenkens aflagte tøj og med jorde- moder fru Nillegårds stramme navlebind om livet. Hun sad hårdnakket ret op og ned og ville hverken høre tale om at spise eller sove. Hun ville i det hele taget ikke være her.

20 Stormen jamrede og hven, ilden gøede glubende i det rødglødende komfur, her duftede indtil dødens kvalme af nådsens brød og kaffe, her var man omsider fanget og fik sin lektie læst. Ja, Smede-Rosa læste. Den store, skindmagre kvinde med den strenge og ligesom bundløse fure ned gen-
25 nem panden sad med Bibelen på skødet og læste om synd og straf, om anger og omvendelse, om kvinden, der var grebet i hor . . .

– Forstår du det nu? spurgte hun klagende. Ligesom han tilgav den synderinde, således tilgiver jeg nu også dig, trods
30 alle de forfærdelige kvaler, du har voldt mig. Ikke fordi jeg vil bryste mig af min godhed, Anna, for jeg gør kun hvad skriften byder. Og derfor vil jeg intet bebrejde dig, selv om du har bragt den dybeste forsmædelse over mig og mit hus gennem mange år. Blot vil jeg sige dig, at hvis min afdøde
35 mands sjæl i denne forfærdelige Herrens nat flakker hjemløs

om i det ukendte og ikke kan finde fred og hvile nogen steder, så bærer du hovedansvaret herfor. Men dette skal alt sammen være dig tilgivet, for du hører til dem, der ikke vide hvad de gøre. Er du med?

5 Tongl-Anna åbnede ikke munden, men hun tænkte sit, hun tænkte så meget som: Tvi dig, din hyklerske! For hvem anden end du selv gjorde Janniksens hjem til et pinesteds for ham og bogstaveligt talt tvang ham over til mig? Du har aldrig forstået ham, du har aldrig holdt af ham, du har kun holdt af
10 dig selv og måske af Ankersen, og hvis din mand ikke hviler i fred i sin grav i denne nat, så er det fordi han ikke kan glemme din ondskab. Han kan ikke glemme hvordan du og den forhærdede sparekassebestyrer hidsede ham op med jeres omvendelsespræk og jeres helvedestale, så han tilsidst,
15 da han også blev syg, slet ikke kunne tage mere, men skød sig i sin smedje. Og dér sidder du nu og galder som en hane og kan slet ikke skjule hvordan det fryder dig at du nu endelig har fået mig i dit garn ...!

Alt dette kunne Tongl-Anna have sagt, men hun sagde
20 ingenting, hun sad med sammenrimpet mund og tav, hjemløs, forarmet og forbitret og med et smertestrålende brandsår på maven.

Hendes harmfyldte tanker strejfede også konsulinde Hansen, den fine dame, der nu havde taget sig af Simeons-
25 Anna. For konsulinden havde altid haft det med at stille sin godgørenhed til skue når der var mange der så på det. Tongl-Anna så i tankerne den fine bedesøster for sig, jo vist, hun var som et langt palmetræ, der er gået ud i toppen af bare sol og medgang, hendes manerer var ganske ubeskriveligt høj-
30 bårne og det knak og knykkede fornemt i hendes lange strudsehals når hun talte. Og dog, fred være med hende, tænkte Tongl-Anna til sidst. Hun har taget sig af Simeons-Anna, og det er godt.

– Du siger ingenting? spurgte Smede-Rosa, der nu så
35 småt havde udtømt sin triumfs bæger og begyndte at blive

søvnig og ønske at det kunne komme til en slags afslutning for i aften. – Du angrer måske ingenting, Anna? Du vil ikke lade dig rive ud af din forhærdelse og ydmyge dig for din Gud, selv ikke nu, da han så tydeligt har givet dig et fingerpeg?

Tongl-Anna tav endnu en stund, men så rejste hun sig pludselig og sagde med stor vægt:

– Nu går jeg, Rosa.

– Nej nu har jeg aldrig i mine levedage...! himlede smede-
10 enken op, hun faldt helt ud af rollen og blev styg i øjnene.

Tongl-Anna gjorde en stor, truende bevægelse imod hende og gik. Det fnøs og snøftede som af tusinde rasende hvalrosser gennem huset da hun stred sig ud gennem yderdøren.

Smede-Rosa lod hende gå. – Hun bliver såmænd snart
15 færdig med at vanke ude i denne fæle nat, tænkte hun, og så stikker hun sig vel ind et eller andet sted og bagtaler mig for det gode, jeg har gjort mod hende, den sigøjnerske. Men kommer hun tilbage, lovede smedeenken sig selv, idet hun løftede blikket mod loftet, – så skal hun være velkommen,
20 hvad enten hun kommer som en angrende synder eller som den samme uforbederlige laptaske og mokke, hun altid har været!

Smede-Rosa fældede en lille tåre og skænkede sig i dyb eftertanke en stor kop kaffe. Det var nu ligegodt dejligt at
25 være alene igen.

Næste dag stormede det lige ubarmhjertigt, og nu var der ikke mange pinde tilbage af Tongl-Annas hus, men på genbo-
husenes gavle og rundt om på gærder og stakitter i nærheden
30 havde forskelligelaser bidt sig fast og sprællede og smækkede i blæsten ligesom nyfangen fisk.

Men Tongl-Anna selv – hvor var hun blevet af? Hun vidstes at være rømmet i vrede fra Rosa Janniksens køkken den foregående aften, siden havde ingen set noget til hende.

Der blev nu atter megen snakken og ståhej, et stort efter-
35 søgningsarbejde blev sat i gang, der blev ledt i alle smøger og

smug, i kældre og tørrehuse og i vige og indhug ved den frådende strand, men alt forgæves.

Henad eftermiddagen stilnede stormen af, vinden slog om i nord, søen lagde sig lidt efter lidt og det begyndte at sne.
5 I skumringen fandt man så omsider Tongl-Annas forvaskede og forslåede lig, klemmt ind mellem to klippefremspring i en lille kløft ved stranden.

guðrið helmsdal

Morguntváttur Úti í Trøð

Á brósti hongur ein spegil
(gamal við rivum).
Har møtir tú andliti tínum
fyrstu ferð
snimma ein kaldligan morgun.

Men hvat er hetta?
Tú sært tvey eygu stara
at málningi,
at livandi málningi
á bróstinum!

Vovin er hann
av geislum gyltum
og sveipaður køldum loti.

Hann er reyðmálað hús
og sjógvur og grønkandi tekjur
– við frísutum hári.
Bikasvartar lonir
og stillur roykur.

Og nú
sum smíðað av mongum
koparpettum
darrar sólin á myndini.

— — —

Listamansins verk er lokið!

— — —

Í fati er ísakalt vatn.
Har endurfinni eg sólina
á botni –
eins og var hon ein reyði
í eggjakoppi.

guðrið helmsdal

Morgenvask

På trævæggen hænger et spejl
(gammelt og skåret)
Der møder du dit ansigt
første gang
tidligt en råkold morgen.

Men hvad er det?
Du ser to øjne stirre
på et maleri
på et levende maleri
på trævæggen.

Det er vævet
af gyldne stråler
og svøbt i en kølig brise.

Det er et rødmalet hus
og hav og grønnende tag
– med tjavset hår.
Landlig bygning
og stille røg.

Og nu
somsmedetafmangekobberstykker
dirrer solen i billedet.

Kunstnerens værk er endt!

I et fad er iskoldt vand.
Her finder jeg solen igen
på bunden –
som om den var en blomme
i en æggeskal.

Oversat af Poul P. M. Pedersen

jóanes nielsen

Gummistivlarnir eru tær einastu tempulsúlurnar, sum vit eiga í Føroyum

fyrsti partur Í reyða leirstøvinum uppi á Skarði støðg-
15 aði bilurin. Elias Hørg sat við opnum rúti. Uppbrettu skjúr-
tuermarnar og stóra, ývna hárið góvu honum eitt brá av
vøkstri. Strekkið niðan á Skarðið fekk bilin at ljóða sum
tubbakshosti. Og tað sum var til av veðurlagi, sýntist at vera
savnað í hesi brekkuni. Frá strálandi sólskini hvarv bilurin
20 inn í flókar av tjúkkari toku. Gulu lyktirnar líktust eygunum
á einum slavnum djóri, tá ið hesin Austinurin við galesju og
flatari gron kom larmandi út úr aftur mjørkanum. Á slætt-
anum slepti eitt æl sínum spruttandi regnbumbum á for-
rútin. Sjálvt kavi sást uppi undir síðu homrunum á Bláfelli.
25 Við kílakraft, jarnbroti og spaka høvdu teir lagt vegin niðan
gjøgnum hetta grýtuta lendið. Framvið steýrrøttum homrum
gekk vegspjaðið, sum akkurát rúmaði bilinum. Yvir um áir
toygdu brýrnar sínar snøggliga høgdu steinar.

Elias bað mammubeiggjan seta sær dragslið í túnið. Upp
30 í millum svartrandaðu neglinar reyk ein sigarett. Hansara
góðsligu og dovnu eygu smíltu til systursonin. Húsini hjá
honum lógu í vestara endanum á bygdini. Tey flestu vóru
betongaði beint aftan á kríggið. Onkur hevði fingið sær urta-
garð. Stroytt skeljasand fram við páskaliljunum. Aðrastaðni
35 káklaðu høsn inni í bøttum stikum. Hundar, líka so gamlir

sum rekatrø, lógu og slotaðu í sólskininum. Stóra grundin til saltfiskahúsið hevði seinastu fimtan árin staðið í hálvum gekki. Men heldur enn at gera hana lidna fingufólk dagarnar at ganga við klandri um snóratrø, hegnpelar og at steina

5 hønurnar hjá grannanum.

Men húsini hjá mammubeiggjanum líktust eitt sindur burturfrá. Uttanfyri hevði hann hesa lívsjáltandi rúgvuna av skrambli liggjandi. Fekk hann eyga á ein motor ella á eitt kasserað baðikar, so skuldi tað heim í túnið. Ein hvalakanón

10 peikaði heim móti dansistovuni. Og áðrenn Elias fór avstað síðsta túr, var ein skaddur Nordafar-bátur komin at standa við vestara skjöldurin.

– Tað er ikki rætt, at eg skal koma at verða tann seinasti Sandoyringurin, segði hann. Bøndurnir sita og lurta eftir

15 Norðmanninum og drekka turrmjólk. Heldur skotið teir enn neytini. Ungu menninir fara upp á skúla, og ongin kemur aftur. Og nú yngsta systir mín. Síðani hatta bleiv konfirmerað, hevur hon havt skriða í lallinum, og nú rýmir hon skjótt úr bygdini, fjóruti ára gomul. Elias, okkurt má gerast!

20 – Vit kunnu kalla bygdina til fund í dansisovuni. Punkt eitt á skránni: Bygging av flakavirki. Punkt tvey: Bygging av sama flakavirki. Og punkt trý: Tann sum er ímóti, ja hvussu er tað tú plagdi at siga?

Mammubeiggin flenti. – Ja, hann verður skotin.

25 Elias opnaði bilhurðina. Sum vanligt, tá ið hann kom aftur av skipi, gekk hann frá Skarðinum heim til húsa. Hetta var blivin ein vani. Eisini í ódnarveðri plagdi hann at fara hendan túrin. Tá ið áirnar brølaðu oman gjøgnum hagan, og seyðirnir truncaðust saman í støðunum, og fuglarnir bara

30 vóru loðin pettir av kjøti, sum fuku í vindinum. Ein ráur, óliðugur og elligamalandi búði í hesum harða landslagnum. Góvu honum kensluna av altíð at hava verið til her norðuri í oyggjunum. At sjálvur gróðurin hevði sítt upphav her. Rapaðu tey sjeý heimsins undurverkini, í sirminum í Skip-

35 haga vuksu framvegis brobber.

- Av sýnini sást býlingurin eysturi í Skipi. Grótlaðaða fjósið, sum einaferð hevði verið tað størsta í landinum, minti mest um eina frágingna kirkju. Lúkukarmarnir stóðu hálvir av grasi og sóljum. Ímillum bygningarnar hómaðust gøturnar.
- 5 Flestu flagtekjurnar vóru hoknaðar niður ígjøgnum. Mosa-grónu sperrurnar, sum í støðum stóðu eftir, líktust rivunum á onkrum frumdjóri, sum lá deytt undir øllum tonsunum av mold. Bara í einum av húsunum brann ljós. Undir petrolíums-lampuni sat tann gamli klokkarin August Hørg.
- 10 Saman við abbabeiggjanum hevði Elias havt nakrar av sínum lukkuligastu løtum. Sunnumorgnarnar tá ið teir sótu tveireinir uppi í kirkjutorninum. Tá ið hann onkuntíð slapp at pumpa urgubjølgin. Sá oman yvir allar skallarnar. At oyruni í veruleikanum vuku sum rabarbubløð út úr vang-
- 15 anum á fólki. Deknurin við hesi longu krímnøsini, ið líktist einari purru. Alt møguligt grønmeti vaks út úr kirkjufólkinum. Sálarnir streymaðu út millum tenninar á teimum. Og uppi á krossinum hekk Jesus og græt. Hann plagdi eisini at liggja úti í lúkukarminum við tí góða luktinum av tjøru og
- 20 grasi í nasunum. Hugdi at fólkunum, sum sunnudagsklædd gingu inn um portrið. Høyrði hvíta skeljasandin gresja undir nýbustaðu skónum. Og meðan hann stóroygdur leit út yvir tekjurnar í bygdini, togaði abbabeiggin í togið. Tónarnir struku avstað, og tá ið Elias drongurin blundaði, líktust teir
- 25 ofta fuglum. Ein veldigur flokkur av klokkufuglum streymaði út úr opnu lúkunum í kirkjutorninum.
- Oman gjøgnum hagan flutu blotarnir grønir og sevjuríkir. Tjöldur og mýrusnípur hvukku upp úr eyrinum. Elias var á veg til húsa. Dagurin strálaði og sang. Og henda túrin hevði
- 30 hann skrivað sítt fyrsta kærleiksbræv í lívinum. Hevði sagt Tove, at hann elskaði hana. At hann var eitt vónleyst tilfelli av gomlum dreingi. Og bað hana for Guds skyld ikki raka deiliga soppin undir hondini. Hann hevði lisið onkustaðni, at menniskjan mintist einar tvey túsund ymiskar luktir. Hjá
- 35 honum var nú talan um tvey túsund og ein. Tá ið tey høvdu

sovið nakin eina nátt. Hvussu varmin trongdi inn í dýnuna og niður í lakið. Lukturin av Tovekvinnu. Deiliga dovisligu ljóðini, tá ið hann vakti hana við varrunum móti beru reyvini. Hvussu hon rembdi sær og spenti kynið aftur ímóti hansara órakaða munni.

Og so hevði mannskapið valt hann til álitismann. Elias hevði vakt meginpartin av tí frívaktini. Í blóðæðrunum sjóðaði ein blandingur av stoltleika og onkrum sum líktist ampa. Teir góðtóku ikki longur at fáa hesar soltnu avrokningarnar. Fiskin máldu teir niður í skippundskassanum. Seks gingu til tonsið, og hvør einasti ein fór niður á banjaran við roka á. At tað ongantíð var samsvar millum nøgdina, sum teir mátaðu niður, og hana, sum stóð uppgivin á avrokningini, hetta skuldi nú støðgast. Tí høvdu teir avgjørt at hava vakt standandi við vektina mánamorgunin, tá ið teir byrjaðu at landa skipið. Tað, sum reiðarin kallaði at hilnast illa, hevði Elias inni í messuni skírt sum tjóvarí. Og sum í kortspæli, so bant borðið.

Hetta skrivaði hann eisini í brævinum til Tove. Kallaði seg sjálvan ein saltfiskariddara, og bað hana hava medisinskápið opið, tá ið hann kom aftur úr bardaganum.

Áðrenn Elias fór við rutubátinum, var hann inni á gólvinum í Fiskimannafelagnum og hitti EP. Tær fáu sólstrálmurnar, sum trongdu inn millum persiennurnar á kontórinum, teknaðu eitt ljóst rimaverk eftir skriviborðinum. Her luktaði av virkseimi. Opnu bøkurnar og maskinskrivaðu ørkini við øllum rættingunum, akkurat soleiðis skuldi tað vera á einum fakfelagskontóri. Oljumálningarnir, sum felagið hevði fingið til gávus, teir áttu at hanga á bróstinum. Bókapakkarnir og blaðstakkarnir og tubbaksroykurin, alt átti at vera akkurat soleiðis.

– Styrkin í felagnum liggur ikki inni á hesum kontórinum, segði EP, tá ið Elias hevði greitt honum frá óttanum, sum menn høvdu fyri vektasviki. – Tað, sum hevur størsta týðningin, er, hvat manningin sjálv er sinnað at gera.

Elias nikkaði, tá ið hin hevði lagt brillurnar frá sær og fest sær í. Kendist sum vitjanin var eitt kærkomið høvi til at bróta eitt sindur út úr einseminum, sum skivingin álegði honum. Hann arbeiddi við einari bók um føroyska fiskivinnu. Hevði
 5 sitið og skrivað um tær tvey túsund milliónir krónur, sum fiskimenn sigldu heim til landið undir krígunum. Pengarnir, sum kundu verið íløgan til uppbyggingina av einum sjálvstøðugum Føroyum, blivu søplaðir burtur til nakrar rustikustar, sum bretskir og íslendiskir reiðarar høvdu kasserað. Til eitt
 10 luksurlevnað, sum stinkaði langan veg av mentanarligum forfalli.

Orðini komu frá einum landspolitikara. Frá einum manni við tí víða sjónarringinum. Einum, sum royndi at hugsa um heildina, men sum ikki longur varnaðist hesar smáu, ússaligu plágurnar, sum dagliga eltu fiskimannin. Serligan tokka
 15 hevði hann til tær politisku kreftirnar í grannalondunum, sum stríddust fyri at fáa fiskimørkini flutt út.

– Um fimm ella tíggu ár hava tit langfaramenn bara føroysku grunnarnar at líta á, hevur tú hugsað um tað?

20 Elias streyk sær gjøgnum ývna hárið. – Vil tað siga, at tú møguliga mást velja millum løgtingssessin, ella at vera formaður í Fiskimannafelagnum?

EP gjørdist eitt sindur bilsin og ypti øksl. Tann tunna skónin av orðum, sum hevði bundið teir saman, sýntist ikki
 25 at tola trýstið av spurninginum. Samtalan fekk stov undir nálina, og tá ið EP læt seg í brillurnar, var tað í veruleikanum ein brynja av glasi, sum hann hongdi upp á nøsina.

– Vit vóna tað frægasta, segði hann, tá ið Elias rætti hon um hondina.

30 Og nú stóð Elias uppi á hamrinum og hugdi oman yvir kirkjugarðin. Millum steinrunnu dúgvurnar lógu pápin og omma hansara. Hann var altíð hennara Liaba. Tá ið hon lá upp á tað síðsta, og hann sat og vakti hjá henni, fortaldi hon at líggjamaðurin eina náttina var komin inn á kamarið.
 35 Bæriliga legði hann hattin frá sær. Hongdi kápuna um stóla-

rygginn, og meðan hann hvesti sær líggjan, hevði hon so inniliga bønað hann um at bíða.

– Lat fyrst Liaba koma heim úr Grønlandi og lesa fyri mær úr Njáls søgu.

5 Og hann spurdi meg, hvør ið tú var.

– Liaba ommusonurin, kennir tú ikki hann? Og veitst tú, hvat meira eg segði? Jú, eg bað hann geva tær eitt langt lív. Tí Hørgslagið, bæði pápi tín, abbi tín og fleiri ættarlið aftrat, teir flestu eru deyðir ungir.

jóanes nielsen

Gummistøvlerne er de eneste tempelsøjler vi ejer på Færøerne

kapitel 1. Bilen standsede i det røde lerstøv oppe i pas-
15 set. Elias Hørg sad med nedrullet bilrude. De opsmøgede
skjorteærmer og det fyldige, stride hår gav indtryk af vækst.
Stigningen op mod passet fik motoren til at lyde som tobaks-
hoste. Og alt det, der var til afvejrlig, det var åbenbart samlet
på denne skråning. Fra det strålende solskin forsvandt bilen
20 ind i tykke tågebanker. De gule billygter lignede et gennem-
blødt dyrs øjne, nu denne Austin med kaleche og flad snude
igen kom larmende ud aftågen. Oppe på højderyggen sendte
en bygesine spruttende regnbomber mod forruden. Selv sne
sås oppe under Bláfellis hængende fjeldhamre. Med kile-
25 kraft, med jernstænger og spade havde de lagt vejen op
gennem dette stenede landskab. Under lodrette fjeldhamre
gik denne ynkelige vejstrimmel, der lige akkurat var bred
nok til bilen. Over fjeldbækkene strakte broerne deres fermt
tilhuggede sten.

30 Elias sagde at morbroren bare kunne sætte rejsegodset
uden for huset. En cigaret osede op mellem de sortrandede
negle. Morbrorens godmodige og dovne øjne smilede til
søstersønnen. Hans eget hus lå i bygdens vestlige ende. De
fleste af husene var bygget af beton lige efter krigen. Nogle
35 af dem havde have. Man havde strøet skælsand langs påske-

liljerne. Uden for andre kaglede høns bag lappede trådhegn. Hunde, lige så gamle som drivtømmer, lå vagtsomt lyttende i solskinet. Saltfiskehusets store grund havde stået halvfærdig de sidste femten år. Men hellere end at bygge den færdig fik folk dagene til at gå med stridigheder om tørresnore og hegnspæle og med at smide sten efter naboens høns.

Men morbrorens hus skilte sig lidt ud fra de andre. Udenfor havde han denne livsbekræftende dyngeskrammel liggende. Hvis han fik øje på en motor eller et kasseret badekar, så skulle det hjem til huset. En hvalkanon pegede ind mod bygdens dansehus. Og inden Elias sidst tog af sted på fiskeri, var en beskadiget Nordafar-båd kommet til at stå ved den vestlige gavl.

– Det er urimeligt, at jeg skal være den, der bliver den sidste fra Sandoyri, sagde han. Bønderne sidder og hører norsk radio og drikker tørmælk. Man burde hellere have skudt dem end køerne. De unge mænd rejser af sted for at gå på skole, og ingen kommer tilbage igen. Og se nu min yngste søster. Ligesiden det kvindemenneske blev konfirmeret, har hun haft kløe i kussen, og nu forlader hun snart bygden, fyrretyve år gammel. Elias, der må gøres noget!

– Vi kan kalde hele bygden til møde i dansehuset. Punkt ét på dagsordenen: Bygning af filetfabrik. Punkt to: Bygning af samme filetfabrik. Og derefter punkt tre: Den, der er imod – ja, hvordan er det, du plejer at sige?

Morbroren lo. – Ja, han skal skydes.

Elias åbnede bildøren. Som altid, når han kom tilbage fra en tur, gik han fra passet og hjem til huset. Det var blevet en vane. Selv i uvejre plejede han at gå denne tur. Når elvene brølede ned gennem fjeldmarken, når fårene stod og trykkede sig i udmarksfoldene og fuglene ikke var andet end fjerdede kødstumper, der fæg i stormen.

En rå, ulidelig og ældgammel ånd huserede i dette hårde landskab. Gav ham en følelse af altid at have været til her på

ørerne i nord. At al grøde havde sit ophav her. Selv om verdens syv underværker faldt i grus – i støvregnen i denne udmark – ville der bestandig vokse vild timian.

5 Fra bakkekammen sås østover, mod husene i Skip. Stalden af sten, der engang havde været landets største, mindede mest af alt om en forladt kirke. Lugekarmene var halvvejs skjult af græs og ranunkler. Mellem bygningerne skimtedes stierne. De fleste græstørvstage var sunkne. De mosgroede tagspær, der var igen, lignede ribbenene af et urtidsdyr, der
10 lå dødt under alle disse tons muld. Kun i ét af husene var der lys. Under den gamle petroleumslampe sad den gamle klokker August Hørg.

Sammen med denne grandonkel havde Elias haft nogle af sine lykkeligste stunder. Søndag morgener, når de sad ene
15 to oppe i kirketårnet. Når han en gang imellem fik lov til at pumpe orgelbælgen. Se ned på alle isserne. Se, at ørerne i virkeligheden voksede ud af folks hoveder ligesom rabarberblade. Alle slags grøntsager voksede ud af kirkegængerne. Salmerne flød ud mellem deres tænder. Og oppe på korset
20 hang Jesus og græd.

Han plejede også at læne sig ud af glughullerne og få den gode lugt af tjære og græs i næseborene. Se søndagsklædte folk komme ind ad kirkegårdsågen. Høre det hvide skælsand knase under nypudsede sko. Og mens han med store øjne så
25 ud over bygdens tage, trak grandonkelen i rebet. Tonerne fløj af sted, og når drengen Elias lukkede øjnene, lignede tonerne ofte fugle. En vældig flok klokkefugle strømmede ud af kirketårnets åbne glughuller.

30 Ned gennem udmarken flød de dyngvåde, grønne og saftfyldte jordstrimler. Strandskader og dobbeltbekkasiner lettede pludselig fra fjeldgruset. Elias var på vej hjem. Dagen strålede og sang. Og på denne fisketur havde han skrevet det første kærlighedsbrev i sit liv. Havde fortalt Tove, at han
35 elskede hende. At han var et håbløst ungkarletilfælde. Bedt

hende for guds skyld lade være med at barbere den dejlige dusk under armhulen. Et eller andet sted havde han læst, at et menneske er i stand til at genkende omtrent to tusinde forskellige lugte. For hans vedkommende var der nu tale om
5 to tusinde og én. Efter at de havde sovet nøgne sammen én nat. Den måde varmen trængte ind i dynen på og ned i lagenet. Lugten af kvinden Tove. De dejlige, dovne lyde, da han vækkede hende med sine læber mod hendes nøgne røv. Hvordan hun strakte sig og atter spændte sit køn mod hans
10 ubarberede mund.

Og så havde mandskabet valgt ham som tillidsmand. Elias havde været vågen det meste af den frivagt. I hans årer sydede en blanding af stolthed og noget, der mindede om
15 uro. De fandt sig ikke længere i at få disse magre afregninger. Fisken målte de ned i skippundskassen.

Seks kasser til ét ton, og hver eneste én kom ned på banjeren med topmål. At der aldrig var overensstemmelse mellem den mængde, de målte, og så den, der stod på afregningen,
20 det skulle nu standses. Derfor havde de bestemt at have vagt ved vægten mandag morgen, når de skulle begynde at lande fisken.

Det, rederen omtalte som »svarer ikke til forventningerne«, det havde Elias inde i messen kaldt rent og skært tyveri.
25 Og ligesom i kortspil, så fangede bordet.

Dette skrev han også i brevet til Tove. Han kaldte sig selv en saltfiskeridder, og han bad hende om at have medicin-
kisten åben, når han kom hjem fra slagmarken.

Før Elias tog med rutebåden, var han inde på Fiskernes
30 Fagforening, og dér traf han EP. De få solstråler, der trængte ind mellem persiennerne på kontoret, tegnede et lyst gitter på skrivebordet. Her lugtede af virksomhed. De åbne bøger og de maskinskrevne ark med alle rettelserne, netop sådan burde der også se ud på et fagforeningskontor. Malerierne,
35 som foreningen havde fået som gave, de skulle hænge på

væggene. Bogpakkerne og avisdyngerne og tobaksrøgen – netop sådan skulle det være.

– Denne forenings styrke ligger ikke inde på dette kontor, sagde EP, da Elias havde fortalt ham om den frygt, mændene
5 nærede for svindel med vægten. – Det, der har størst betydning, er, hvad mandskabet selv har i sinde at gøre.

Elias nikkede, da den anden havde taget brillerne af og tændt sig en cigaret. Det føltes, som om besøget var en kærkommen anledning til at bryde ud af den ensomhed, alt
10 skrivarbejdet pålagde ham. Han var i færd med at skrive en bog om det færøske fiskeri. Havde siddet og skrevet om de to tusinde millioner kroner, som fiskerne sejlede hjem til landet under krigen. De penge, der skulle være investering i opbygningen af et selvstændigt Færøerne, bortødsledes på
15 nogle rustne skibe, som britiske og islandske redere havde kasseret. Og på et luksusforbrug, der stank langt væk af åndeligt forfald.

De ord kom fra en landspolitiker. Fra en mand med en vid horisont. Fra én, der prøvede at tænke på helheden, men
20 som ikke længere fik øje på de små, ynkelige plager, fiskerne skulle slås med til daglig. Han nærede en vis forkærlighed for de politiske kræfter i nabolandene, der kæmpede for at udvide fiskerigrænserne.

– Om fem eller ti år har I langfartsfiskere kun de færøske
25 fiskebanker at stole på, har du tænkt over det?

Elias lod fingrene glide gennem sit stride hår. – Vil det sige, at du eventuelt er nødt til at vælge mellem dit sæde i Lagtinget og det at være formand for Fiskernes Fagforening?

30 EP virkede en anelse forbløffet og trak på skuldrene. Den tynde hinde af ord, der havde knyttet dem sammen, tålte åbenbart ikke spørgsmålets tryk. Samtalen fik støv under nålen, og da EP tog brillerne på, var det i virkeligheden en glastrustning, han hængte på næsen.

Vi håber det bedste, sagde han, da Elias gav ham hånden til farvel.

Og nu stod Elias oppe på fjeldkammen og så ned over kirke-
5 gården. Dernede hos de forstenede duer lå faren og bedste-
moren. Han var altid hendes Liasbarn. Da hun lå for døden
og han sad og vågede hos hende, fortalte hun, at manden
med leen en nat var kommet ind i hendes kammer. Galant
10 havde han taget hatten af. Kappen hængte han over stoleryg-
gen, og mens han hvæssede leen, havde hun så inderligt bedt
ham om at vente.

– Lad først Liasbarnet komme hjem fra Grønland og læse
højt for mig af Njals Saga.

Og så spurgte han mig, hvem du var.

15 – Lias, mit barnebarn, kender du ikke ham? Og ved du,
hvad jeg mere sagde? Jo, jeg bad ham give dig et langt liv. For
Hørgslægten, både din far, din bedstefar og flere slægtled
tilbage i tiden – de fleste af dem er døde unge.

20 Oversat af Ebba Hentze

tóroddur poulsen

Søga

Skorsteinurin á ferjuni dagar undan tekjuni á farstøðini. Síðani síggi eg Merkið væl vaskað í sjóroki og regni. Og litirnir hava enn litsins virði. Tá hon hevur lagt at síggi eg ikki nesið meir. Ikki veit eg hví men eg telji hvussu nógv
15 akfør koma í land. Og tá eg eri liðugur at telja gloymi eg beinanvegin hvussu nógv tey eru. Dugi ikki at meta um hvussu nógv ferðafólk eru við men eg síggi at har eru bæði fremmand og so landsmenn ið eru komnir heim at lætta sær um longsilin eftir at teir eru rýmdir undan sær sjálvum. Tá
20 hon fýra tímar seinni aftur fullfermd leggur frá landi er tað seinasta eg síggi eins og tað fyrsta tá hon legði at: roykurin frá skorsteininum sum er dimmari enn mjørkin ið krógvar nesið nú;

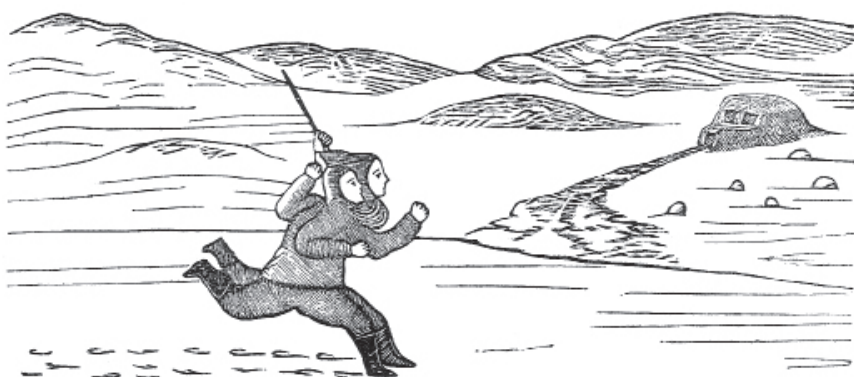
tóroddur poulsen

Historie

Færgens skorsten dukker op bag terminalens tag. Siden ser jeg Mærket godt vasket af skumsprøjt og regn. Og farverne har farvernes værdi. Når den har lagt til land, kan jeg ikke se Næsset mere. Gad vide hvorfor, men jeg tæller hvor mange
15 køretøjer der kommer i land. Og når jeg er færdig med at tælle, glemmer jeg med det samme hvor mange det er. Jeg kan ikke vurdere antallet af passagerer, men jeg ser, at det både er fremmede og landsmænd, der er vendt hjem for at lette sig for længselen efter at de er flygtet fra sig selv. Når
20 den fire timer senere fulldlastet lægger fra land, er det sidste jeg ser, ligesom det første: røgen fra skorstenen, som er mørkere end tågen der skjuler Næsset nu;

Oversat af Tóroddur Poulsen

GRØNLAND

1800–1870

- Rasmus Berthelsen: Guuterput qutsinnermiu 259
— da: Vor Gud, den allerhøjeste 260
Aron fra Kangeq: Taama allattunga, Aron 261
— da: Således skriver jeg, Aron 269

Efter 1945

- Frederik Nielsen: Ilissi tassa nunassarsi 278
— da: Dette land skal være jeres 284
Mariane Petersen: X-mut 290
— da: Til X 295
Aqqaluk Lynge: Ullaamiit unnussuarmut 300
— da: Fra morgen til langt ud på natten 303
Ole Korneliussen: Tarrarsuummi tarraq 306
— da: Saltstøtten 311

rasmus berthelsen

Guuterput qutsinnermiu

Inngilerpassuitsavanikpaarsisunut
juullimi ima tussiarput:

Guuterput qutsinnermiu
naalannarsingaarli!
Nuna eqqissineqarli
tipaatsungaarillu,
inungaa,
annaffissaqaleravit.

Illernartoq Guutiusoq
qilammi Naalagaq
pimmat nunarsuatsinnut
nuannaarneqarpoq
inunni,
annattussannguleramik.

rasmus berthelsen

Vor Gud, den allershøjeste

Det glade englekor
hin julenat istemte
for fårehyrderne på marken:

Vor Gud, den allershøjeste,
i al sin herlighed!
Lad fred til jorden komme ned,
og fryd dig hjertet med,
menneske,
din vej til salighed er fri.

Da allerseligste vor Gud,
vor Herre, himmelsk Far,
kom ned til os på jorden vor,
blev jublens højtid stor
folket hos,
thi frelsen deres er lagt klar.

Oversat af Stephen Heilmann

aron fra kangeq

Taama allattunga, Aron

Oqaluttuaq itsaq kalaallit qallunaatsianik
takoqqaarnerinik

Nuup kujataanit umiat ataatsit avannamut aallaarput. Itsarooq Kalaallit Nunaat inoqarluangikkallarmat Nuummut pigamik inussinngillat – massakut noorliit nunaannaannut – tuapaat ippissuup qaani
15 paarmat amerlaqaat.

Tassaniissinnarlutik Kangersinermut aallarput – Nuup iluanut. Suli ingerlallutik Qoornup kangiani, Kangiusap qinguani illorsuarsuaq takulerpaat, suli inussinatik. Ornikamikkut inui naluaat kalaaliunngimmata. Sunaaffa tassa
20 qallunaatsiaat. Umiat tikimmata qallunaat nuannaarput aatsaat kalaallinik takuleramik.

Kisianni kalaallit qallunaanut ersipput massa qallunaat asagaatik. Umiat tassaniimmersutsiaannariarlutik erninnaq aallarput, massa qallunaat erligigaatik.

25 Kangersunermut pigamik takulerpaat qallunaarpassuit Ilulialimmiittut, Ujarassuarnilu, Ivisaartuunilu, Nunatar-suarmilu ittut. Takuinnarlugit erninnaq qimappaat.

Umiat taakku tappavanga anillakkamik kalaaleqatitik ornittarlugit oqarfigisarpaat, massa ilai ungasissumiittut
30 itsarooq tamanna nuna inoqarluangikkallarmat, taakku-nannga umianit ataatsinit kalaallit tusaramik, Nuup iluani qallunaarpassuarnik, taakku umiat tusarfisik ilagalugit ornippaat.

Umiat qassiiullutik tappavunga Kangersinermut pigamik
35 qallunaatsiaat ilagilerpaat malugigamikkik imminnut asan-

nittuummata. Tamatuma kingorna umiat tikiuttarlutik inuit – kalaallit – kiisa amerlasoorsuanngorput. Inuit oqaasii qallunaatsiaat ilikkaleramikkik imminnut asaqatigiilerput imminnillu ikinngutigiilerlutik.

5

Aamma taava kalaallit takuaat Kapisillillu Ameralillu tamar-
mik qallunaallit. Kapisilinni qallunaarlu inullu imminnut
ikinngutinnaariillutik. Imminnullu asaqaanngooq, immin-
nullu qimanneq ajorput, imminnullu unammisarlutik. Itsa-
10 rooq kisianni pisissimik sakkoqarallarmata pisissimik im-
minnut unammillutik qarsutikaallarsuaqattaatilerangatigik
qallunaallu kalaallillu isiginnaallaraanngooq quiagermit,
qarsutik ungasissorsuarmut aallartittarmatigik. Tamarmik
pisissimik ajunngitsorsuugamik qarsui sanileriillutik tussi-
15 masaraat. Tassa taamaaginnartarput, imminnut naligiigin-
nartarput.

Ilaanniaasiit taamaaliorlutik imminnut unammillutik
qallunaallu kalaallillu suli isiginnaaraatik qallunaaq inum-
mut ikinngutiminut oqarpoq!

20 ›Kanunga qaqqarsuarmut majuarlunuk! Ataanut qeqer-
tannguanut tuttuq angisoorsuup amia paattorlugu, tas-
sannga qaqqarsuarmut ammut pisissimik eqqoriaqisigu!
Uniortoq qaqqarsuup innarsuatigut ajagaajumaarpoq, eqqui-
sorli ajagaajumaarpoq!‹

25 Qallunaap taama oqarfigimmani inuk oqarpoq:
›li, uanga taama piumanngilanga ikinngutigiikkannuk
arlarput toqutaassanngilaq!‹

Qallunaaq taama oqaluinnarmat massa inuup inerter-
niannguaraluaani sukakkaluttuinnarpoq! Kiisa qallunaa-
30 qataasa inuk oqaluffigilerpaat:

›Sussasoq taanna taama piumaannarpoq innarsuakkut
ajagaaguni!‹

Qallunaaqatertik taama pivaat uteriitsoqimmat. Inuk
piumanngikkaluallarluni kiisa tassannga aallalerput! Aalla-
35 lermata kalaallillu qallunaallu amerlasoorsuullutik ilagiler-

paat isiginnaariarlugit. Tassunga qaqqarsuarmut pigamik
 ataanut qeqertannguamut angisoorsuup amia paattugaq,
 tassannga qaqqarsuup qaaniit qallunaap siulliulluni pise-
 riaraluarpaq uniorlugu! Kingornagut inuup piseriiallaraq
 5 paattugarsuaq qiterpiannguatigut pisippaa eqqorlugu!

Qallunaap taama piumagami innarsuup sinaa ornippaa,
 oqaatsini ilumoortut malillugit, qallunaallu akimarnit tusaa-
 sut pillugit!

Taama ajagaavoq soorlu oqartoq! Qallunaallu tamarmik
 10 sussasooraat taama piumammat! Kingorna imminnut asaqa-
 tigiigiinnarput. Kingornalu taanna qaqqarsuaq atserpaat
 Pisissarfimmik – tassani qallunaarluni inullu pisissaaria-
 qataammata.

15 Massa taakku taama ileriannguallartut kangersinermittut
 inuillu qallunaallu oqaatsisik imminnut tusaallualeramikkik
 Ujarassuarmiut qallunaat Navaranaaq kalaaleq kiffartaa-
 raat!

Kiffarileramikku asaqaat! Navaranaaq najukkaminut
 20 oqaluleraraq:

›Kalaallit ilissinnut ninngaleqaat!‹

Aamma inunnut ilaminut pigaangami oqararaq:

›Qallunaanngooq nungukkiartussavaasi!‹

Sunaaffa tassa sallulluni, massa imminnut asaqtigiis-
 25 suartut!

Taamaallutik kiisa qallunaat kamalerput Navaranaap
 oqaasii upperilerlugit! Ujarassuit paaniittut, Kussangasor-
 suarmiut, toqqit qassiit angutitai aavartillugit qallunaat
 sorsullugit nungukkiartorpaat! Arnaannaat tikikkamikkik
 30 toqoralerpaat. Toqoralillarmatigik arnat marluk aappaata
 naalungiannguani amariarsinnarlugu tassannga anipput,
 siornagut qitornaminik inuutitsineq ajorluni aatsaat inuu-
 titsinialerluni! Tassannga taakku marluk anipput qimaa-
 lerlutik!

35 Massa toqqit qimatsiaraat qallunaat taakku marluk qimaa-

sut takugamikkik malippaat! Taanna arnaq amaarnaaq
aappaata qimappaa. Aappaa nunap qunneranut pulavoq,
taanna amaarnaaq qallunaat angugaluttuallarmanni ujaras-
suarmut pisseqaaq!

5 Tassani malersulerpaat! Ujarassuarmit pisseriallartoq
kingorarlugu ulimariaraluallaaraat! Kiisa taamaallugu qasusi-
gamikku amaannguanut allaat toquppaat!

Qallunaataallarmata taanna arnaq annattutuaq tupermut
uterami takuai ilani tamarmik toqorarsimasut! Angutitai
10 tikikkamik arnartatik kingorarpaat qallunaat toqorarsima-
gaat. Arnaq ataaseq kisimi amiakkuusoq tuparpaaluit arnar-
taarupput.

Amaarnaap uia ilaminit kamappallaarpoq! Kalaaleqatini
ornittalerpai serrallaqqissumik ujarlerluni. Kiisami angut
15 serrallaqqissoq nanigamiuk pivaa! Taanna immiinitilerlugu
umiulerpoq qallunaatsiaanut akiniutissaminik umiatut
allatut ittumik.

Sanallugu ineramiuk amerpaa unnernik qaallorissumik
ilallugu qernaluttunik. Inermagu serrallaqqissup serravaa.
20 Amii panermata imaanut ooqattaarlugu inuit iluanut ikil-
lugit avalapput. Avalariallaramik soorlu iluliaq anarluk ino-
qarnanilu! Iluani massa inuppaalussuit ittut isip naammagi-
saannaanik qaqutigut tamaana ammasulerlugu, iluaniittut
inuusa suut tamaasa takusinnaallugit!

25 Tamatuminnga sanasup avammut torlulaarpai:
›Iseqqatissisiuk!‹

Iseqqatikkamikku soorlu sikunnguaq iseqqasoq! Asero-
rami ilaa qaallorissoq ilaa qernaluttoq. Nunamut tipimmatik
inui tamatigut tamaana nunamut pipput. Sanasup passute-
30 riaramiuk aamma ileqqumisut ilivoq! Taamaammat
qallunaatsiaanut sorsuutissartik piukkutilerpaat!

Taamaallutik Ujarassuarmit terlinganit takusalerpaat.
Tikeriallaraat illorsuit tamarmik inoqanngillat! Sunaaffa
35 qallunaat ilimatsallutik lvisaartuunut – Nunatarsuamiit-

tullu, Kapisilinniittullu tamaasa aqqusaarlugit – Ameralimmut ataatsimut katersuutillartut!

Amaarnaap uia taama tusarami ilani tamaasa ilagalugit Ameralimmut aallarpog! Ameralimmut pigamik qallunaat
 5 kitaanut pillutik isersarnaanngualermat tamanna umiaasiaq atorlugu qallunaat ornilerpaat serrallaqqissoq ilaliullugu, inuit ilai aamma amerlasuunngorlutik nunakkoortut.

Kitaanit nuinngualuaraat illorsuarsuartik qernertumik amernersimagaat (imaappog: qalipassimagaat. Itsaq qalipaa-
 10 tit amernerutinik taasarallarmatigik). – Taamani killigalugu kangerluk taanna kalaallit taasalerpaat Ameralimmik, illorsuaq qernertumik amernerutilik – qalipaatilek – ateqaatigalugu.

Umiat isersarnannguup tipiartoraatik tikinngualuaraat
 15 illorsuarmit qallunaat aniartortut kipineq ajortut, alla isertoq allap kingoraaraa! Ilaat anigami tungaanut teqqisserluni isigiorsuannguallartoq illumut torlorpog:

›Kalaallit ornippaasi!‹

Ilai aniaqaat! Asu nalunatannguerulluni ilaat oqarpallap-
 20 pog:

›Umiaannngillat ilulissanuku!‹

Taama oqarmat umiamik sanasoq oqarpog:

›Taama iseqqatissiuk!‹

Iseqqagami soorlu sikunnguaq iseqqasoq! Nunamut tipi-
 25 gamik serraqqissoq oqarfigaat:

›Ajunngitsumik serrasaatit!‹

Aninaveersaat appippaa! Qallunaat anisoqassaarsut paangerpaat erniinnaq illorsuup paarsuaa qisussanik immilerlugu.

Inuit ilaat Niviarsianit – nunap aqqa – illunit innermik
 30 aallermat qisussat ikuallappaat. Massalu ikuallalersog illumut takuaat: Arnap amaarnaap niaqua qaratserfiatigut qisummik kapillugu kaavitillugu immeraatigigaat, illaatigalugu.

Uiaata nuliarni niaqua takugualarlugu kamappallaarpog
 35

immeraatigimmassuk qallunaat. Massalu inersuaq illorsuup
paarsuaniittoq ikuallaruttulersoq qallunaat kalerripput.
Aniartortuugaluillu innersuup toquppai, innermit aniguisu-
taagaluit kalaallit pisissimik toqorarpaat.

5

Kiisa illorsuup avataa tamarmi ikuallappoq naalagaat Uun-
ngortoq suli takkutinngitsaq. Suli taanna qinerniarlugu inuit
ilaat oqarpoq:

›Aasanna qallunaaq!‹

10

Ilaasa takulinnguaraluaraat naalakkat ilaat (Olaavaarsuaq)
ersersoq natsillassuaq uniarlugu. Uunga palliguteriarluni
arpalluni aallarteqaaq! Sunaaffa illorsuani ikisoq siumut
erseramiuk kamalluni aallangaarami uniagarsua nunamut
tullatsiaannaaraaq! Taamaattoq illorsui tikinnagu qarsunit
15 qerattarluni toqutaavoq kalaallinit. Sunaaffa taanna pinia-
riartutuaq ilai tamarmik sunaaffa asimut aallassaarsut
ilimasunnergimik.

15

Qallunaarpassuit innersuup nungummagit naalagaat
Uunngortoq igalaarsuakkut silamut pisseqaaq, erningui
20 unermillugu! Qimaalluni aallarmat taassuma amaarnaap
uiata malillugu aallarpoq toqunnniassallugu. Angujartuar-
sinnarlugulu Uunngortoq kingumut qiviarluni arpalluni
aallarteraluararaaq, massalu kingunermini angujartoraani!
Kiisami tasersuaq nalleramiuk erninngui kunissoriallugu
25 tasersuarmut igippaa!

25

Uunngortoq tigumiaarulluni kamallunilu arpalluni aalla-
riarmat malinnittuugaluup soorlu siumut supiinnaraa!
– Uunngortoq Ameralimmit qimaagami qavunga Qaqortup
kangianut nunataarpoq ilani qallunaatsiaaqatini aamma
30 ilagilerlugit. –

30

Kalaallit isumaqaralarput qallunaat tamaasa, Uunngor-
tup kiffai, toqussimasoralugit. Kisianni suli Uunngortoq
toqunniaraluartillugu tusalerpaat samannga amoorpaluttoq
35 nilliuarluni.

35

Takulinnguaraaluaaraat qallunaaq ataaseq umiarsuamut
ikaarsimalluni taavaana umiarsuup tingerlaatai isitsereer-
lugit aallalersoq. Takugaannilu asu oqarpallappoq:

›Ameralissuaq ullaarsarnallaraangami sorfillak!‹ (Anori
5 pivaa).

Aamma nilliummeriarluni oqarpallappoq:

›Ameralissuup musaatsai!‹ (Naasut pivai)

Taavalu assarnaak pitorartog. Kalaallit assut pikigaluarput
umiarsuarli inornarsilluni aallarmat ataaseq taanna kiffaq
10 annaavaat umiarsuamik avalammat!

Qallunaarpassuit Nuup kangianiittut tamarmik nungum-
mata, kalaallit assut kamaannarlutik kiisa ilakasitsik arnaq
aseruisoq Navaranaaq tiguaat! Tasiorgugu arpaliullugu aalla-
15 ruppaat! Ilaasa qilertaasigullu taliisigullu allunaanik pitul-
lugu unialerpaat nerfallartillugu. Suli uniarlugu tunua
tamarmi qarsulermat aperaat:

›Navaranaaq nuannaaqaat?‹

Akivai:

20 ›Ila, nuannaaqaat!‹

Suli uniarlugu tunuatigut erlavii animmata aamma aper-
sorpaat:

›Navaranaaq nuannaaqaat?‹

Tamatumuuna akinngilaq!

25 Naalli sumik ikilinngikkaluarlugu taama ilillugu toqup-
paat pillarlugu, taassumami asaqtigiinnertik aserormagu!
Tassa matuma kingorna qallunaaqassarluinnarpoq Nuup
kangerlui tamarmik!

30 Tassunga naavara

Allattunga Aron

Kangermi, febr. 20. 1859

Taakkuninnga allatsillunga sumik ilisimassutissamik ajor-
35 sangaartunga, massa itsaq siulivut nalusorsuullutillu iliorner-

nik allattoqanngilluinnarmata. Tamanna pillugu isumaqar-
narpoq: Kinguaasa uniorsimasumilluunniit ilasarsimasumil-
luunniit oqaluttuarisaraat qallunaatsiaat nungutitaanerat.

aron fra kangeq

Således skriver jeg, Aron

Om grønlændernes første sammentræf
med nordboerne i fordums tid

Et sted syd for nuuk tog en konebåd af sted nord-over. Man fortæller, at der dengang i gamle dage ikke var så mange mennesker i Grønland, og da de kom til Nuuk, traf de ingen mennesker – det var dér hvor herrnhu-
15 terne bori dag, men dengang var der ovenfor alstranden og klinten intet andet end mængder af sortebær.

Da de nu havde været dér en tid, tog de videre til Kangersineq, inde bag Nuuk. Mens de sådan sejlede, fik de øst for Qoornoq, inde i bunden af Kangiusaq øje på et kæmpestort
20 hus – stadig uden at de havde set nogen mennesker endnu. Da de kom derhen, kendte de ikke de mennesker der boede der, for det var ikke grønlændere. Det var så altså nordboerne! Da konebåden ankom, var qallunakkerne glade, for her så de grønlændere for første gang!

25 Men grønlænderne var bange for qallunakkerne, selvom qallunakkerne var så elskværdige overfor dem. Konebådsfolkene var ikke længe om at få båden i vandet igen og sejlede straks videre, selv om qallunakkerne nødig gav slip på dem igen. Da de nåede Kangersuneq, opdagede de at der var mas-
30 ser af qallunakker både i Ilulialik og i Ujarassuit og i Ivisaartuut og i Nunatarsuaq. Lige så snart de havde set dem, skyndte de sig bort.

Da nu disse konebådsfolk kom ud derinde fra fjorden igen og mødte andre grønlændere, fortalte de om hvad de havde
35 set, og selv om nogle af dem boede langt borte – det var jo

dengang landet ikke var så tæt befolket endnu – så da grøn-
lænderne hørte om dette fra den ene konebåd, om alle de
mange qallunakker inden for Nuuk, så tog de derind sam-
men med den konebåd der havde spredt nyheden. Adskillige
5 konebåde kom derind til Kangersineq, og de begyndte at bo
sammen med dem, fordi de mærkede at de var så elskelige
imod dem. Siden blev der jo ved med tid efter anden at
komme flere konebåde, og inuitterne – grønlanderne – blev
flere og flere. Da nordboerne begyndte at lære sig inuitternes
10 sprog, kom de til at holde meget af hinanden og blev gode
venner.

Så opdagede grønlanderne at der også var qallunakker
både i Kapisillit og Ameralik. I Kapisillit var en qalliunak og
en inuit blevet meget nære venner. Man fortæller at de holdt
15 meget af hinanden og altid var sammen og gerne kappedes
med hinanden. Det var dengang i gamle dage hvor man kun
havde bue og pil som våben, og så kappedes de om at skyde
pilen længst muligt bort, og man fortæller, at hver gang de
sådan holdt bueskydningskamp, strømmede både qallunak-
20 ker og inuit til for at se sig med at se på, for de kunne
skyde pilene meget langt bort! Begge to var fremragende
bueskytter, så deres pile plejede at lande side om side. Sådan
gik det altid, de blev ved med at være ligemænd.

Engang de nu kappedes på denne måde, med både qallu-
25 nakker og inuit som tilskuere, sagde qallunakken til sin ven
inuitten:

›Lad os klatre op på det store fjeld. Nedenfor på den lille ø
skal vi have et stort rensdyrskind spændt ud, og så skal vi
skyde til måls efter det deroppe fra det høje fjeld. Den som
30 rammer ved siden af skal styrtes ned, men den som rammer
sejrer!‹

Da qallunakken sagde dette, sagde inuitten:

›Uha nej, det vil jeg ikke være med til, vi er jo venner, den
ene af os må ikke dø!‹

35 Men qallunakken holdt fast ved sit – selv om inuitten

prøvede at få ham fra det, insisterede han kraftigere og kraftigere. Til sidst sagde de andre qallunakker til inuitten:

›Jamen så pyt dog med det! Lad ham dog blive styrtet ned, når han nu så gerne vil!‹

5 Sådan sagde de andre qallunakker om en af deres egne, fordi han var så stædig.

Selv om inuitten ikke ville, endte det med at de gik af sted derop. Da de tog af sted, ledsagede en mængde af både grøn-
lændere og qallunakker dem for at se hvordan det gik. De
10 kom så op på det høje fjeld, og nedenunder på den lille ø blev der udspændt et stort bukkeskind. Deroppe fra fjeldet skød nu qallunakken som den første – og ramte ved siden af! Bagefter skød inuitten sin pil af sted og ramte den lige i plet, lige midt i skindet!

15 Eftersom qallunakken havde villet det selv, gik han nu hen til kanten af fjeldet, fordi han havde ment sine ord alvorligt, og også på grund af de højtstående qallunakker som havde hørt på!

Således blev han skubbet ned, ganske som han havde sagt.
20 Qallunakkerne sagde allesammen, at det var uden betydning, han havde jo villet det selv. Bagefter holdt de af hinanden ganske som før. Og siden kaldte de det høje fjeld for Pisissarfik, ›Bueskydningsstedet‹, dér hvor en qallunak og en inuit havde skudt om kap med bue og pil.

25 Ved den tid hvor de således var begyndt at leve sammen i Kangersineq, og inuitterne og qallunakkerne var begyndt at kunne forstå hinandens sprog, tog qallunakkerne i Ujarassuit en grønlandser, Navaranaaq, ind som kiffak. Da nu de havde fået hende til kiffak, holdt de meget af hende! Nu begyndte
30 så Navaranaaq at sige til dem hun boede hos:

›Grønlandserne er ved at hidse sig op imod jer!‹ Når så hun kom hjem hos sin familie, sagde hun:

›Qallunakkerne snakker om at de vil udrydde jer!‹ Tænk, således løj hun, selv om de holdt så meget af hinanden!

35 Hun blev ved og ved, og til sidst begyndte qallunakkerne

at blive vrede fordi de troede hendes ord. Så mens nu en hel masse telte opholdt sig ved munden til Ujarassuit, i Kus-sangasorsuarmit, og mændene var af sted på rensdyrjagt, kom qallunakkerne i krig for at udrydde dem! Da de kom og
5 kun fandt kvinder, gav de sig til at slå dem ihjel. Altimens de nu myrdede løs på dem, sneg to kvinder sig ud, den ene af dem efter først at have puttet sit lille spædbarn i amaaten. Hun havde ikke tidligere kunnet få sine børn til at leve, det var første gang det var lykkedes for hende! Nu flygtede så
10 disse to kvinder bort.

Nu netop som de var ved at komme bort fra teltene, fik qallunakkerne øje på de to kvinder som flygtede, og satte efter dem. Den anden løb snart fra Amaarnaaq, »Hende som havde barn i amaaten for første gang«. Den anden smuttede
15 ind i en klippespalte, og mens nu qallunakkerne var ved at indhente hende, satte Amaarnaaq i et spring op på en stor sten. Der begyndte de nu at forfølge hende! Altimens hun sprang ned fra den store sten igen, huggede de ud efter hende med økserne! Til sidst fik de hende gjort træt, og så
20 dræbte de både hende og barnet!

Da qallunakkerne var taget af sted, vendte hende kvinden der som den eneste havde reddet sig, tilbage til teltene og så at alle de andre var døde. Da mændene kom hjem, fandt de alle deres kvinder døde, dræbt af qallunakkerne. Kun én
25 eneste kvinde var tilbage, så de fleste af de mange telte var nu helt uden kvinder. Amaarnaaqs mand var endnu vredere end de andre! Han begav sig nu rundt til de andre grøn-lændere for at se om han kunne finde en dygtig tryllesanger. Til sidst fandt han en mand som var dygtig til at synge trylle-
30 sang, og fik ham med sig. Og mens denne nu boede hos ham, begyndte han at bygge på en konebåd som skulle bruges til at tage hævn over qallunakkerne, en anden slags konebåd end de sædvanlige.

Da han havde bygget skelettet, betrak han den med krid-
35 hvide skind, hvor der indimellem var nogen der var mørkere.

Da han var færdig, sang tryllesangeren tryllesang over den. Da skindene var tørre, ville de så prøve den i vandet, og folk kom om bord ned i den og de sejlede ud. Da de så sejlede ud, så lignede det jo bare et snavset isfjeld, og man kunne slet
5 ikke se nogen mennesker. Men inden i var der en masse mennesker, og hist og her var der lavet små huller der lige passede til øjnene, så folkene derinde kunne se alt omkring sig!

Nu råbte så bådebyggeren til dem derude:

10 ›Lad den kælle!‹

Da de lod den kælle, lignede det fuldstændig et lille isfjeld der kælvende! Da den gik fra hinanden, var nogen af stykkerne hvide, andre sorte. Da de drev ind, kom alle dem som havde været om bord, i land. Bådebyggeren arbejdede
15 nu med den igen, og den blev som den før havde været! Da nu den var sådan, fandt de den velegnet til deres krig mod nordboerne!

Så listede de sig først hen for at udspionere dem i Ujarasuit. Men da de så kom derhen, så var de store huse tomme
20 allesammen! Det viste sig så, at qallunakkerne var blevet urolige og var taget over til Ivisartuut, og så var de taget om ad dem i Nunatarsuaq og Kapisillit, og de var nu allesammen samlet i Ameralik.

Da Amaarnaaqs mand hørte det, så tog han af sted med
25 alle sine fæller til Ameralik! Da de kom til Ameralik og befandt sig ude vest for qallunakkerne, ventede de til der blæste en let fjordvind indad, og nu nærmede de sig så qallunakkerne i denne her specielle båd, medbringende tryllesangeren, og der var også en hel masse mennesker der
30 kom strømmende til over land.

Da nu de fik udsyn til dem derude vestfra, så var deres store hus jo farvet helt sort (det vil sige malet. I gamle dage sagde man ›farvet‹ i stedet for malet). Det er fra dengang af
at grønlænderne begyndte at kalde denne fjord for Ameralik,
35 opkaldt efter det store sortfarvede – malede – hus. Langsomt

drev de indefter for fjordvinden, og da nu de kom nærmere, så kom jo hele tiden qallunakkerne ud af det store hus: når en gik ind, kom en anden ud og tog hans plads! Da en af dem nu kom ud og satte hånden op og skyggede for øjnene og
5 spejdede udefter, råbte han indefter:

›Grønlænderne kommer!‹

Alle de andre kom styrtende ud! Så pludselig kunne man tydeligt høre en der sagde:

›Det er ingen båd, det er bare et isfjeld!‹

10 Da han sagde det, sagde bådebyggeren:

›Lad den kælle!‹

Daden kælvende, lignede den fuldstændig et rigtig stykke is der kælver! Da de drev i land, sagde bådebyggeren:

›Nu må du rigtig synge tryllesang!‹

15 Han begyndte på en der får folk til at holde sig inde i huset. Og til sidst kom de helt hen til indgangen uden at qallunakkerne var kommet ud, og begyndte at fylde forgangen af huset op med kvas.

En af inuitterne hentede ild fra husene i Niviarsiat – således hed stedet – og de antændte kvaset. Og da nu det begyndte at fænge, så de ind: dér havde de stukket et stykke træ ind i hullet hvor ryggraden går op i kraniet på Amaarnaaqs hoved og snurrede det rundt idet de spillede om et eller andet, altimens de grinede.

25 Da manden så sin kones hoved blive brugt som legetøj af qallunakkerne på den måde, blev han meget vred. Og da nu ilden rigtig blussede op ude i forgangen til det store hus, opdagede qallunakkerne det! Dem som prøvede at redde sig ud, tog ilden sig af, og de få som klarede sig ud af ilden, skød
30 grønslænderne ihjel med deres pile.

Til sidst var hele det store hus omspændt af flammer, uden at man endnu havde set noget til deres høvding, Uunngortoq. Mens nu de spejdede efter ham, sagde en af inuitterne

35 ›Dér kommer der en qallunak!‹

De andre fik straks øje på ham, og så var det jo en af høvdingene, Olaavarsuaq, »Store Olav«, der kom med en gammel netside på slæb. Da han nu kom nærmere derhen, så pludselig kan det nok være han satte i løb! Det var så fordi han
5 havde set sit store hus brænde, og nu løb han af sted i vrede, så den store fangst han havde på slæb kun af og til bumpede ned i jorden. Inden han nåede huset, blev han dog alligevel skudt ihjel af grønlænderne der sendte så mange pile imod ham, at han var helt stiv til sidst. Det skulle altså vise sig, at
10 han var den eneste der var blevet ved med at tage på fangst, mens alle de andre helt var holdt op med at tage rundt ude i det fri af bare ængstelse!

Da ilden havde udryddet alle de mange qallunakker, kom deres høvding Uunngortoq springende ud af vinduet med
15 sin lille søn under armen! Da han tog flugten, satte Amaar-naaqs mand efter ham for at slå ham ihjel. Og altimens han nu halede ind på ham, kiggede Uunngortoq sig tilbage og blev ved med at sætte farten op, men den anden halede alligevel ind på ham bagfra. Til sidst da han nåede på højde
20 med en stor sø, kyssede han gentagne gange sin lille søn og kastede ham så fra sig ud i den store sø!

Da Uunngortoq nu ikke længere havde noget at bære på og nu løb videre i vrede, så det ud som om forfølgeren bare pustede ham frem foran sig! Da Uunngortoq flygtede fra
25 Ameralik, fik han nyt land dernede øst for Qaqortoq, og dér kom han igen til at leve sammen med andre qallunakker.

Nu troede jo så grønlænderne, at de havde slået alle qallunakkerne, alle Uungortoqs kiffakker ihjel. Men mens de stadig prøvede på at fange Uunngortoq og slå ham ihjel,
30 hørte de pludselig ude fra vandet den skingre lyd af et trækkespil, i færd med at hejse noget op. Nu så de så, at en enkelt qallunak havde reddet sig om bord i skibet og allerede havde hejst sejl og var på vej ud. Og da de nu fik øje på ham, hørte de ham sige:

›Når Ameralik har sådan en dejlig morgenvind, kommer der suuus!‹

(det var vinden han talte om). Så gav han igen et udråb fra sig, og man hørte ham sige:

5 ›Ak, Ameraliks dejlige potentilla!‹

(han talte om planterne). Og så blæste en kraftig østenvind op! Grønlænderne skyndte sig ellers alt hvad de kunne med at gøre sig klar, men da først skibet fik vind i sejlene, kunne man ikke indhente det, og så reddede denne kiffak sig fra
10 dem ved at sejle bort med skibet!

Da alle de mange qallunakker som boede øst for Nuuk nu var udryddet, var grønlænderne meget vrede, og selv om hun var en af deres egne, pågreb de alligevel til sidst Navaranaaq, den slemme kvinde som havde ødelagt det hele. De greb
15 hende fat om hænderne og begyndte at løbe af sted med hende. Nogle af dem bandt remme om hendes hårtop og arme og slæbte af sted med hende, med ryggen hen over jorden. Mens de stadig sådan slæbte hende, og hendes ryg begyndte at blive helt hvid, spurgte de hende:

20 ›Navaranaaq, er du glad nu?‹

Hun svarede:

›I kan tro jeg er glad!‹

Mens de stadig sådan slæbte hende, og hendes indvolde til sidst hang ud bagefter hende, spurgte de hende igen:

25 ›Navaranaaq, er du glad nu?‹

Denne gang blev der ikke svaret!

Selv om de ikke tilføjede hende noget sår, dræbte de hende på den måde til straf for at hun havde ødelagt deres gode forhold. Siden var der ingen qallunakker mere i nogen
30 af alle Nuuks fjorde!

Dér slutter jeg.

Jeg Aron har skrevet, Kangeq 20. februar 1859.

Ved skrivningen af alt dette savnede jeg i høj grad kilder til efterretning, fordi vores forfædre i gamle dage var uvidende og ikke har nedskrevet det mindste om begivenhederne. Derfor mener jeg, at deres efterkommere let kan have for-
5 drejet, eller overdrevet beretningen om nordboernes undergang.

Oversat af Kirsten Thisted

Ilissi tassa nunassarsi

2.

Avatakkut avannamut ingerlaarnersuaq ilitsoqqussaraat. Suli nunaqarfimminni uninngapput kalluaaniartorpassuarnillu killinneqaratik. Avannaa pilluarnartoqarnissaanik ilimanartinngilaat.

15 Inoqutigiit qaninnerit ukuupput: Avataq nulialu Arnaqa. Ernerat inersimalersoq Paffik; panii inersimalersut Pualuna Pusigaarlu; Arnaqap qatanngutaa Taarti nulialu qitornaallu marluk; Avatakkut ernersiaat Utsiaq.

Avataq angakkuuvoq. Angakkuussutsili naammaannartumik atorpaa iluaqutissaannarnut, soorlu piniagassat
20 akunnassilersillugit pissutaasunut paasiniaanermut, nappaatisionermut ilaatigullu tarnaasornermut. Taama angalasarnermini takusaqartaraluaqaluni oqaluttuarumatuunngilaq, kukkujuitsungajaammalli nunaqqataasa angakkortaminnit
25 allanit tatiginerulersimavaat.

Nunarsuarmik nutaamik oqaluttuartartut soqutiginnigitsuusaarluaramigit kiisa alapernaasernera malunnarsiartulerpog, kajumitsattalerporlu namminertaaq nunarsuaq nutaaq paasinialuarumallugu. Maannakkummi aamma
30 maluginiartalerpaa soorluuna inoqutimi kiserngorukkiartuinarnertik utersigiunnaariartoraat, oqarnerlu ajoraluarlutik aamma avannamut kajumitsakkiartuinnartut. Pingaartumik taanna Paffik soorluuna eqqissivissaarukkaluttuinnartoq.

Avataq nalinginnarnik patsisissarsiorluni toornisalerpog
35 kisianni taamaaliornermini nunarsuup nutaap tikinnissaa

kisiat siunertaralugu. Toorniuaraluaraangamili ajornaqaaq, timini qimallugu qangattarlunilu iseriassuaq kisimiusaraaq, taamalu iseriassuup iluani angalaaraluarlunilu paatsivee-
 5 rulluinnaraangami timiminut utiinnaaraaq. Inoqutiminullu oqaluttuassanani.

Noqitsakkaluttuinnaarporli. Angakkut nunarsuarmik nu-
 taamik tikitsiniartut sallunerpat? Ila tassaqa. Angakkoqati-
 mini tatiginerpaasani Tarriva Naajaarmiu nammineq oqalut-
 tuarsisimagamiuk taannalu sallunavianngimmat nunarsua-
 10 qarnera upperaa. Namminermi angakkui uagaluarnarluni? Uffami, ajoqutaaginnartoq-una toornigaangami siunertani oqaatigineq ajoramiuk taamalu ilaminit ikiorneqarnani angusaqarneq ajorami. Soormi inoqutini isertuutiinnassavai? Pinngitsoorani nunarsuaq nutaaq tikinniarniarpaa, angak-
 15 kullu allat takusimasaat akimorlugit takusaqartinnani taamaatinniannilaq.

Ukiassalerluni taarsilaartalersoq sulii iluamik toorninissamut taq naammaleqqajanngikkaluq inoqutini tupigutsat-
 seqalugit oqarfigai unnummut piareersaqqullugit toornilluni
 20 nunarsuaq nutaaq tusaamaannagartik misissoriartorniarmiuk.

Taannaqa ilai pikkuserput.

Avataq ulloq tamaat nerinani asiarluni angalaarpoq kiserliorluni inngerlunilu SILA qinnuigalugu iluatsitsisin-
 25 naateqqulluni:

SILA SILA

lkiunnga, qangattaannga,
 pujuersissunnga,
 30 iseriaajaatinga, SILA SILA

Taarsinera naammagileramiuk tuperminnut angerlarpoq. Inoqutai tamarmik eqqissereersimapput, ittortillu isermat pissangaqalutik toqqup killinganut alimaarlugu inissitsiter-
 35 put. Avatap oqarani toqqup ilua umerualarpaa; sulii qaama-

vallaatsiarpoq, toqqup qaleraasigut qaamaneq akisugusima-
 vallaatsiarpoq. Oqarani akisugusimanerit tikkuartorpai. Ilai
 aniapput toqqup silataanit qalera qallersoriartorlugit. Kii-
 sami naammagilerpaa. Toqqullu umia erisaamik panerluin-
 5 nartumik qallerneqariarmat soorlu tassa unnuami taggaris-
 suaq.

Qulleq ikittariaannaq tikkuarpaa, tamaanngalu innerse-
 riaramik ikippaat.

Avataq inissaminut toqqup umiata paavanut ingittorlu
 10 Paffiup ujarak saattorsuaq saniatungaanut inorsisungalaa-
 ginnarlugu ilivaa kingornatigullu qilaat katualu qaavanut
 ilillugit. Qilaat imanngarlussasoralugu annilaangakujuppoq
 nammineq qilaatip tasimmarissuunissaa suliassarisimaga-
 miuk peqqissaaqalunilu suliariniaraluarsimallugu. Paffik
 15 naammassimmat Taarti avalappoq allunaamik nassarluni,
 Avatarlu tunungeriarlugu talii tunummut pisippai allunaarl-
 u tigummiani paffinut qilersuutilerlugu ikusii tikillugit.
 Avataq nimaartutut anersaamisarpoq, qularnanngitsumik
 nimitsukangavallaarnerat anniaralugu. Anersaamisarneralu
 20 kisimi nipaavoq.

Taarti inerami inissaminukaatigaluni qulleq qamippaa,
 toqqullu ilua taartuinnaangorpoq.

Qulleq qamittorlu tamaannga nipi qataatsoq sajukulaartoq
 appippoq, tassa ningiuata erinaa. Inngerluni aallartimmat
 25 tamanit tamaannga ingiuisut tutsiuttalerput, nipit assigiin-
 ngitsut, arnat angutilu nipaata akuleriissut. Ilaanni nipi
 ataasiinnaq tusarsaaleraraaq tassuugunngortorli ingiorne-
 qalissalluni.

Taamaalluni toqqup umiata eqqaani pisorpalaartalerpoq.
 30 Nalunaatsussusia katup qilaammut tuttarnera, asulu qilaat
 imernaallarippaloqaluni. Qilaatip nipaa tusaramiuk Paffik
 nuannaajallannermit inngerunnaarluni tusarnaaginnalera-
 luarpoq, sanilimili tinnillarmani ingjalluuteqqiinnarpoq.
 Qilaatip nipaa erseqqissiartorpoq katualu tuttarneri akuli-
 35 killiartorlutik, tamaanga soorlu ikerinnarmut qullarpallak-

kaangami apparpallattaraaq tassuugunnguaq allamorujsuaq perpassalluni. Nipit eqqumiitsut toqqup silataanit qaniiliartorpalulerput tupерlu kaavillugu soorlu iserfissarsiortut. Aarimmi toqqup umia titeqqulullunilu anorimit
 5 issulittutut nipeqartalerpoq. Taamaalisillugu inngertut nipitik allanngortillugit nipitunerusumik inngileraraat soorlu sumik iserniartumik iseqqusaarigaluartut. Nipit qimagupallakkiartulersullu inngertut nipikillisaraat allamillu erinnerlutik, soorlu sumik qimagunniartumik uninngaannaq
 10 qusillutik qinorpaluttut. Taamaalluni qilaat uniffeeruppallulluni tamanut tamaannga aallaqattaarluni nippalluarniariartoq anorip uinngiulaneratut nipilik nunaannarmit toqqup avataanit nalliuppallappoq; nipit eqqumiitsut sakkortunerullutik silaannarmi nippapput, inngertut qiasutut
 15 nimaartutullu illartutullu nipeqarlutik appipput, soorlu inngerutimik suussusiinilluunniit sianigisaaruppallattut. Uinngiualaarneq sakkortusiartorpoq soorlu anoraasuaq tikilasalersoq, toqqullu umia issulillualeriannguallartoq tassanngaannaq anoraasuarsuarlusooq tikilarpaluttoq.
 20 Toqqup umia ammartutut issulippallappoq, soorlu tupeq tamarmi anorimit kivinneqartoq isersimasullu tamarmit qangattaassaallutik. Paffik tupaatorpoq soorlu sininnerminnit itertoq; taggarik. Suna suna nipinnguassaa toqqup iluani silataanilu, inngerpalumik, qilaatip nipaani allamilluunniit nipiusinnaasumik taama tusarsaasoqarluinnanngilaq.

Taamaalluni nipi qasorpaloqisoq oqarpallappoq: Qaammaanniarsiuk. Oqarpallattoqarmat soorlu aatsaat tamarmik inuunermut utertut. Avataq issiavimmini issiavoq inimininit
 30 aalariarsimanani. Suli talii tunummut qilersuussimapput, timaa aalamit kuuttuinnaavoq nujai qilerutaarussimallutik tuiisigut samunga ningillutik. Qilaat katualu iniiminiipput. Paffik isumaqarpoq toorninerupaallartinneranit ullorpassuit qaangjussimasut, asulumi qiviakkat tamarmik qasoqqaqalutik.

Taarti avalappoq Avataq qilerussaariartorlugu. Isersima-
 sut taama aperiumatigigaluarlutik oqarsiiginnarput, Avatarli
 soorlu piaaraluni oqarnaveersaartoq arringjillarlunilu assani
 paffinilu misigiunnaarsimasut tagiartorusaalerlugit. Kiinni
 5 kuuttuinnaq allarterpaa nutsanilu tunummut iluarsaallu-
 git.

Kiisami isussuusaannarluni oqarpoq: Tikippara nunar-
 suaq, aa, aa. Taavalu tassangaannaq inngertutut nipinilluni
 appippoq:

10

Tikippara nunarsuaq
 ikaarlugu imarsuaq.

15

Pujorsuaq samuuna kivitsilerluni
 qilammi nuiarsuit akullalermata
 sunaana manna soorlu immamit nuileqaa:
 Nunarsuaq, takullugu alianaassuaq.

20

Qeqertat massa samungaannaq nungujartuaat,
 kangerluit pavunga qillarissiartuaat.
 Nunap timaa apussuarmik soorlu ulilik
 sinaali kisianni aputeqarnani. –

25

Kangerluit sinaanni qaqqat portusoorsuit
 isigalugit – tassa alutorivillugit –
 seqineq qinngulerpoq. Kiisalimi takusaq:

30

Avuuna qaqqat nuui aappilatiterlutik,
 tamakku uingarni tungujorteqalutik,
 ataani nunat qalipaatininnguaramik;
 kangerluit imaanni qatsungaruloortumi
 tamakku qaqqat tarranikkamik alianaak!
 Tamaana kippasissumi qeqertaraartumi
 misararaat puisit, makku amisorsuit.

35

Tamassa arferit, ilaat sininnguararaat.
 Pavani, samani, qeqertani nunamilu
 ingasavipput timmisut amerlasassusii.
 Kangerluit timaanni tuttut nerisorsuit,
 ukallit, terianniat pangallukaartaraat.

– suna nipi, nipituaasoq tassa uanga anernera. –

Aernera pilerujoq:

Ilamininngua takuat maanna;

nunarsuaq tamanna tassa pissarsi,

5 ilissi – allat pinnatik – nunassarsi.

Tuaviorlusi iserfiginiarsiuk,

qavannga aallareerput allat nunasiniat.

Pereersimappata aniatissigik,

ilissi tassa qaqugumut nunavissarsi.

10 – – –

Matugujaanga kingumut pujorsuup,

angalanersuaq siulleq killeqarpoq tassunga,

angalanersuaq nutaaq pilissavarput maannamiit.

15

Dette land skal være jeres

kapitel 2. Så langt de kunne huske tilbage, havde Avataq og hans familie hørt om den lange rejse mod nord. Indtil videre var de imidlertid blevet, hvor de var, lige meget hvor mange, der prøvede at lokke dem med. De troede ikke på, at
15 lykken var at finde mod nord.

Inderkredsen i husstanden var Avataq og hans kone Arnaqa, deres voksne søn Paffik og de to voksne døtre Pualuna og Pusigaaq, Arnaqas bror Taarti og hans kone og deres to børn, og endelig Avataqs og Arnaqas plejesøn Utsiaq.

20 Avataq var angakkoq: En god angakkoq, som udelukkende brugte sine evner til gavn for menneskene, når mangelsituationer opstod. Blev fangstdyrene færre, ville han for eksempel tage på ånderejse for at undersøge årsagen, ligeledes ved sygdomme, og engang imellem hentede han en røvet sjæl
25 med sig hjem. Selv om han havde set meget og vidste meget fra alle disse rejser, talte han ikke gerne om det, men eftersom han næsten aldrig tog fejl, stolede man rundt om på bopladserne mere på ham, end på de andre angakkoq'er.

Når de talte om det nye land, virkede han altid fuldstændig uinteressert, men her på det sidste havde man bemærket, at han ligesom fulgte mere med – og det forholdt sig da
30 ganske rigtigt også sådan, at han nu endelig havde fået lyst til med egne øjne at se dette store, nye land, som alle talte om. Han var godt klar over, hvor kede de var af det i hans
35 husstand, fordi de gang på gang måtte se andre rejse, mens

de selv blev mere og mere alene tilbage, og selv om de aldrig havde sagt noget, vidste han godt, at de længtes efter at komme af sted. Især kunne man mærke, at Paffik slet ingen ro havde på sig længere.

- 5 Avataq gav sig altså til at mane ånder med tilfældige påskud, men hver gang med det virkelige formål at komme til det nye land. Ligegyldigt hvor meget han anstrengte sig, ville det imidlertid ikke lykkes for ham. Når han forlod sin krop og hævede sig op i luften, mødtes han af en tæt dis, og den
10 kunne han så rejse rundt i, uden at ane hvor han var, så han til sidst måtte vende tilbage til kroppen med uforrettet sag. Sine bopladsfæller fortalte han ingenting.

- Til sidst havde han hverken rist eller ro. Løj de mon, alle de angakkoq'er, som fortalte, at de havde været i det nye
15 land? Nej, det kunne ikke passe. Tarriva fra Naajaat, som han havde mere respekt for end for nogen anden angakkoq, havde selv fortalt ham, at han havde været der. Han ville aldrig fare med løgn, og derfor måtte han tro på, at det nye land eksisterede. Var han da så ikke selv nogen rigtig angakkoq?
20 Jo, det vidste han med sig selv, at han var, fejlen måtte være, at han ikke åbent sagde formålet med åndemaningen. Så kunne husfællerne ikke hjælpe ham, og uden deres hjælp kunne han ikke nå sit mål. Hvad var i grunden også pointen med at holde det hemmeligt? Han havde taget sin beslutning
25 om at nå det nye land, og nu helmede han ikke, før han havde fået endnu mere at se end de andre angakkoq'er.

- Hen under efteråret, da det igen var begyndt at blive mørkt om aftenen, men før man normalt ville synes at det var nær mørkt nok til at mane ånder, meddelte han til husfællernes forbløffelse, at han agtede at foretage en ånderejse
30 for at udforske dette nye land, som man hidtil kun havde hørt om, og han bad dem gøre sig klar til om aftenen.

Det kan nok være, de fik travlt!

Hele dagen undlod Avataq at indtage føde, men vandrede rundt alene, langt inde i fjeldet og sang magiske sange, idet han bad til SILA om, at hans forehavende måtte lykkes:

5 SILA SILA
 hjælp mig, løft mig op
 fjern tågen for mig
 få disen væk
 SILA SILA.

10 Da han syntes, det var mørkt nok, gik han tilbage til teltet. Alle var allerede forsamlede og parat, og da deres husherre kom ind, satte de sig hen langs teltvæggen, i nogen afstand fra ham. Avataq sagde ingenting, men så sig undersøgende
15 rundt. Det var stadig lidt for lyst, en lille smule lys trængte gennem teltets yderskind. Han sagde stadig ikke noget, men pegede blot på de lysende pletter, og nogle af de andre gik ud og dækkede yderskindene over med ekstra skind på de kritiske steder. Endelig var han tilfreds. Og da teltforhængen
20 blev dækket med knastørre vandskind, blev der fuldstændig mørkt.

En lampe havde stået parat, og nu fik de ild og tændte den.

Avataq tog plads i nærheden af teltforhængen, og Paffik
25 anbragte en stor, flad sten et stykke fra ham, så han kun lige knap kunne nå den, og ovenpå lagde han trommen og trommestokken. Det var Paffik, der havde strammet skindet, og selv om han havde gjort sig stor umage med det, var han alligevel bekymret for, om det nu også kom til at lyde rigtigt.
30 Da han var færdig, kom Taarti hen med en rem. Han knælede ned bag Avataq og gav sig til at binde hans arme om på ryggen af ham. Først bandt han håndleddene, og derefter snørede han armene sammen, lige fra håndleddene til albuerne. Avataq stønnede, der var ingen tvivl om, at han blev

bundet så stramt, at det gjorde ondt. Den eneste lyd, som hørtes i teltet, var Avataqs åndedrag.

Da Taarti var færdig, gik han tilbage til sin plads og slukkede lampen, og der blev bælgmørkt i teltet.

5 Så lød en høj, lidt rystende stemme, det var deres husmor, der begyndte sin sang. Efterhånden faldt de andre ind, en efter en, med forskellige stemmer, kvinde- og mandsstemmer mellem hinanden. Indimellem lød igen kun den ene stemme, men så lidt efter istemte de andre.

10 Efter en tid hørtes en svag støj henne ved teltforhængen. Nu hørte man højt og tydeligt trommestokken slå mod trommen, og trommen havde den helt rigtige klang. Lige først kunne Paffik slet ikke koncentrere sig om andet end bare at lytte til trommen, så lettet var han, men da side-
15 manden gav ham et puf, sang han med igen. Trommen tog til i styrke, hurtigere og hurtigere faldt slagene, af og til lød det som om den svævede oppe i luften, så pludselig var den nede igen, og så atter et helt andet sted. Sære stemmer nærmede sig udenfor og kom rundt om teltet, som om de
20 søgte et sted at komme ind. Så hørte man teltforhængen blafre, som om det pludselig var blæst op. Øjeblikkelig ændrede sangerne stemmerne og sang højere, som om de ville byde nogen indenfor, og da det lød som om de var ved at fjerne sig derude, sang de ganske sagte, som om de ville
25 holde på dem og bede dem blive. Trommen kunne nu slet ikke holde sig i ro, men for rundt fra sted til sted, og alt imens slagene lød vildere og vildere, kom en fløjtende vind mod teltet inde fra land. De sære stemmer tog til og kom nu oppe fra luften, alle sangerne sang hver sin melodi, nogle lød
30 som om de græd og hulkede, andre som om de lo, som om ingen længere havde kontrol over, hvad de sang. Den fløjtende lyd tog til, som om rasende vindstød huserede udenfor, teltforhængen blafrede, og da det pludselig blev blæst ind, var det som om hele teltet lettede. Paffik vågnede med et
35 sæt, som efter en dyb søvn. Der var bælgmørkt og stille, både

inde i teltet og udenfor. Ingen sang, ingen trommeslag, ikke en lyd var at høre.

Endelig lød en udmattet stemme: »Tænd lamperne!«

De følte det alle, som om de først ved disse ord vendte
5 tilbage til livet. Avataq sad på sin plads og havde ikke flyttet
sig det mindste. Han var stadig bagbundet, men hans krop
drev af sved, og hans hår hang nu løst ned over ansigtet og
skuldrene. Tromme og trommestok lå som de havde ligget
før. Paffik tænkte, at mange dage måtte være gået, siden
10 åndemaningen begyndte, og da han kiggede sig omkring, så
han hvor trætte alle var.

Taarti rejste sig og gik over og løste Avataqs bånd. De
havde allesammen stor lyst til at spørge ham ud, men ven-
tede alligevel på at han selv skulle tale. Det var imidlertid,
15 som om Avataq ønskede at bevare tavsheden lidt endnu.
Uden at forhaste sig sad han først en stund og gned sine
hænder og håndled, som var fuldstændig følelsesløse. Så
tørrede han sveden af ansigtet og strøg håret tilbage.

Omsider sagde han, så lavt, at det næsten kun var en
20 hvisken: »Jeg nåede det store land, åh, åh.« Og pludselig brød
sangen frem:

Jeg nåede det store land
over et vældigt hav.
25 Ude i vest sank tågerne ned
og da skyerne spredtes på himlen
hvad var så dét, der af havet opsteg:
Det store land, en fryd at se.
Udefter tog øer ingen ende
30 indad blankedes fjordenes vand;
hele det indre var som dækket af sne
men kysten var fri.
Fjordene kantedes af høje fjelde
– det var smukt i sig selv –
35 men så kom solen frem. Sikken et syn:

- Højt deroppe blev tinderne røde,
de stejle skrænter blå,
landskaberne nedenfor var et spil af farver;
og fjeldene spejlede sig i fjordenes vand.
- 5 Ude mod øerne kom sælerne op,
sæler i store flokke,
og der var hvaler, sovende på vandet.
Fra øst til vest, over øerne og landet,
svirrede luften af vinger.
- 10 Inde i fjordene græssede rensdyr,
harer og ræve strejfede rundt overalt.
– Hvad var nu det for en stemme?
Her i stilheden lød jo kun mit eget åndedrag.
Det var mit åndedrag der talte:
- 15 ›Denne gang får du kun en lille smule at se;
men hele dette store land skal være jeres
jer skal det tilhøre – ingen andre.
Skynd jer derover,
sydfra er andre bosættere på vej.
- 20 Har de slået sig ned, så fordriv dem,
for dette land skal være jeres, i al fremtid.‹
– – –
- Så dækkede tågen synet igen,
den første rejse gik ikke længere,
25 den næste begynder vi nu.

Oversat af Kirsten Thisted

mariane petersen

X-mut

Eqqarsaatikkut
taarsiorsimallutit
ukiup taarneranit
aamma sunnigaasimasutit
seqinersuaqnuisalerpoqmaanna
ullut qaamasut utaqqisavut
nalliutilerput.

Sequnngerit
takorluuilaariillu:

Upernariartuleqaaq
ullut talliartulerput.
Avatinni timmiarpalaarsuaq.

Tusaaviuk?

Takorluulaariaruk
seqinersuaq ullaaralaaq
pavuuna nuisoq
nipaanneq kisimi
atuuppoq nunami.

Upernarpallu taava
nipi tusaasat tassa
soorlu kisimi tusaqqusoq:
Nipaat naajannguit
taateraallu

Tusaaviuk?

Seqinersuaq kissatsilerpoq
apullu naqillilluni.
Kuserpalaarlu
tamani tamaani
nipit tusaasavit
pivoq akornannut.

Pisuttuarlutit
ingikkuit nunatamut
seqineq saallugu
malugivat kissarnera
seqerngup
ilunnut soorlu pulasoq.

Apullu aappat
nuna itilersutut ililluni
tipi naliitsoq nalliuttaraaq
tipigi
nunasunni

Naaviullusooq?

Aasarlunalliuppat
 kiattalerluni
 aallartalerluta
 ilorput
 qaamanerup pitaraangagu
 avaanngusunneq
 nikaneg
 peeruttaraat.

Aallaraanni
 sunut tamanut
 aalisakkamik pisarluni
 sissami killuliorluni
 mamartuliaq uullugu.

Pujua naaviuk?

Qalappatamamartuttaakkua
 kuillugillu qaarsunut
 ungullugit
 nerrillugit
 ›Mamat‹
 kisiat nipigalugu.

Tipaata naaviuk?

Qatsunganerup ataani
 qungujulaarneq
 kisiat pigalugu
 pulalluni kangerlummot.
 Isigisaq tamarmi
 aa, eqqissinaq
 oqarfigillattaarlunilu
 imminut:
 Uanga tassa nunaga!

Pisulluni nunap timaanut
nuna qorsooqqik
aqqusaarlugu.
Tasersuit sinerlugit
unilluni
ingilluni
nallarluni
qasuersertarluni.

Qiviaruit qummut
qilassuaq tungutsorik
isigilerlugu
qangattalersutut
misiginartaraaq
naassaanngitsuptungaanut.

Sequnngeruit taava
nipit tusaassavatit
marluiit:
Nipaanneq
aamma
kuuppalaaq.

Tusaavigit?

Nunagalu ukialerpat
nuna qorsuusimasoq
aappillilerpoq
ungagisutut illugu
kiassimanera.

Kusanassutsini
qalipaatit allat
assorlugit
takuteqqikkaa.
Matuugaatinnaniapummit
naggataamik soorlu
assuarniartoq

Takugit soorlu?

Oqarfigerusunneq
taava imminut
pilersaraaq
ilunni:
Qujanaqaarmi
nuna taama ittoq
inuuffigigiga!

mariane petersen

Til X

I dystre tanker
har du gået omkring
tynget af
vinterens mørke
nu vender den store sol tilbage
de lyse dage vi har ventet på
er på vej.

Luk øjnene
og se det for dig:

Foråret er på vej
dagene længes.
Rundt om dig lyden af fugle.

Hører du?

Se for dig
en tidlig morgen
den store sol står op i øst
kun stilheden
hviler over landet.

Når foråret kommer
er det
som kun lyden af
rosenmågernes
og taateratternes stemmer
fylder luften.

Hører du?

Den store sol får stadig mere magt
sneen synker sammen
dråbers dryppen
blander sig
overalt
med de lyde du hører.

Gå dig en tur
sæt dig på en frodig plet
med ansigtet vendt mod solen
du vil føle dens varme
mærke hvordan dens stråler
trænger ind i dig.

Når sneen smelter
får landskabet dybde
og duften
som ikke ligner nogen anden
vender tilbage
den gode duft
af jord!

Mærker du duften?

Når sommeren kommer
og det bliver varmere i vejret
tager vi ud at sejle
for hvergang lyset
trænger ind i
vort indre
forsvinder
kedsomheden
mismodet.

På turen
hele vejen
bliver der fanget fisk
man laver ildsted på stranden
og koger den gode mad.

Lugter du røgen?

Når lækkerierne er kogt
bliver de hældt ud på en flad klippe
man sætter sig i en rundkreds
man spiser sammen
»Ih, hvor det smager godt«
er alt hvad der siges.

Husker du duften?

Det er havblik
og i stille glæde
glider man ind i fjorden.
Sikke et syn!
åh, hvilken fred!
Af og til siger man
til sig selv:
Det er mit land!

Mens man går ind i landet
lægger man vejen om ad
dejlige grønne strøg.
Man går langs bredden af store søer
man standser
sætter sig
lægger sig
holder hvil.

Ovenover dig
ser du den klare blå himmel
det føles
som om man er ved at stige til vejrs
mod det uendelige.

Hvis du lukker øjnene
hører du
to stemmer:
Stilhedens
og elvens.

Hører du?

Når efteråret kommer
begynder mit land
som før var grønt
at rødme
som om det ikke vil slippe
sommerens varme.
Iklædt andre farver
åbenbarer det endnu engang
sin skønhed
som pynter det sig
for sidste gang
inden det dækkes af sneen.

Ser du det for dig?

Da får jeg lyst til at sige
til mig selv:
Hvor er det godt
at leve
i et så smukt land!

Oversat af Karen Nørregaard

aqqaluk lynge

Ullaamiit unnussuarmut

Inuunerupaqqutaatigutingerlaarpugut
ulloq qaaguni taarmut tammassaaq
seqineq nuisaraaq tarrillunilu
Aaj-ja Aaj-ja

Soorlu uanga misigisakka
ukuupput paarlakaattut
aliasuutit nammallugit
pilluarneq aqullugu
Aaj-ja Aaj-ja

Tivasoq inngerpoq
uineq masatsillugu
kamanneq uukkaallugu
nipi suaarullugu
Aaj-ja Aaj-ja

Qittattut tukkarput
uiguleriissillugit siammarpai saqisaap
Nutsugiartoq illunnaalersuivoq
ilannguilu avitittarlugit
Aaja-ja Aaj-ja

Erinarsoqatigiit appipput
Nuna asiilasooq atorlugu
qatituut sakkukipput
qataannerillu qataajaqillutik
Aaj-jaa aj-ja-jaa

Tupilliaqtamassapaatsiveeruppoq
assiliortutsinnut ajukkutilerluni
Aasiviup nipilersortui
akunneq tamaat tusarsaapput
Aaj-ja joqquu

Taalliortut ajukkutinngillat
likkami allakkat
kipiluttunartumik suaartarput
taqaarullutik isaarullutik
Aaj ajaar

Silamiut Tuukkartalimmik
pisaqaqigamik
supoorpoq anersaaq
aliortutut uulikulannartumik
Aaj-ja arrii

Siulitta, nalitta kingulittalu
aarnuaraat inuuneq
inuuneq naassasoq
ingerlaqqillunilu aqagussamut
Aaj-ja aaj

Qivittut angakkut
ilisiitsullu
akornatsinniipput sulii
ullaamiit unnussuarmut
ammasarlutik
Aaj-ja aarr

Aliasuutit peerupput
nukittuninngorpunga
inuuneq naleqarpoq
tupinnartumik
Killitsikkamataamaatiinnarpunga
Aaj-a iiugguu!

aqqaluk lynge

Fra morgen til langt ud på natten

Vor rejse gennem livet fortsætter
dagen gryr og forsvinder igen i mørke
solen står op og går ned
Aaj-ja Aaj-ja

Hvad jeg selv har været igennem
kan man sige kort:
At bære byrden med værdighed
og glæden med måde
Aaj-ja Aaj-ja

Manden med trommen
med sveden rindende ned ad huden
vreden i udbrud
synger med skriget på læben
Aaj-ja Aaj-ja

Polkaen spiller og
danserne tramper i gulvet
Harmonikaen blæser og
der er kurrer på tråden
nogle skilles mens andre bliver par
Aaj-ja Aaj-ja

Sangtruppen synger i kor
nationalsangen istemmes
Bassen er svag
Sopranerne hylér
Aaj-jaa aj-aj-jaa

Tupilakken er på udsalg
grafikken er i top
Rocken spiller hele natten
i Aasivik
Aaj-jaa Aj-ja-jaa

Digterne holder sig ikke i baggrunden
og grafittien skriger på væggen
i nedtrykt sindstilstand
Aaj Aaj ajarr

Mennesket har spydspidsen
i selve åndslivet
og sender frisk luft op
til spøgelsernes uhygge
Aaj-ja errii

Forfædrene – nutiden, eftertiden
bærer amuletterne
til livets ende
og videre til morgendagen
Aaj-ja aaj

Fjeldgængerne, åndemane
og heksene
er stadig imellem os
og har åbent fra morgen
til langt ud på natten
Aaj-ja arr

Væk er al melankolien
og jeg vågner op til
en ny optimisme
Og så fangede jeg mig selv
i min egen selvglæde
Aaj-ja lugguu!

Oversat af Frederik og Aqqaluk Lynge

ole korneliussen

Tarrarsuummi tarraq

Ulloq ullusoq ulloq

Ullumi tassa ulloq. Ulloq, uanga ullora, timmissap ullorinngisaa, uanga ullussara. Ullaarli ulloq aallartilaaginnartorli malugisimalerpara ullumikkut ullusoq ulloq taanna. Taku-
15 nissaa siooragisimanerlugu naluara, qangalilimi nalunngererpara ullut arlaanni ulloq taanna takkukkumaartoq, qaammatisiutinili nalunaaqutserneqarnikuunngimmat naluara qaqugorpiaq takkutissanersaq.

Ullaaq itiinnarlungali malugaara ullumi ulloq ullusoq ulloq taanna. Ilisaraara.

20 Ilisarnarpoq. Ilisarnaqaaq. Pilerissanerlunga sioorassanerlungaluunniitaalajangersinnaanngilanga, qangarsuarlimi aalajangerneqareersimavoq ullumi ulluussasoq taanna, aalajangigarlu allanngortissinnaannginnakku akueralugu naammagiinnassavara. Naammagiinnarnagu, pisinnaasarali
25 tamaat atorlugu atorluarniarlugu, qanorlu atorluaassanerlunga suli naluara, pisarnittut pilersaarusiornikuunngilanga neriuutigisaraluarakkumi takkutinnngitsuussasoq.

Ajunngilarmi. Tassa taamaappoq! Taama ittussaagami. Allanngortissinnaanngilara, qisussat nammallugit qaqqamut
30 majualerpunga.

Uniinnarluni tippakusunnginneq

Aallartilluartinnangalu ilisaritilaappaartariaqarpunga, kinaa-
nerami saqqummiuteqqaartinnagu oqaluinnaraluaruma
35 ingallunga soqutigineqarnaviannginnama. Isumaqarpunga-

mi inuup ataatsip kinaanera pisimasunut pingaaruteqanngitsoq, ullumili ulloq taama pingaaruteqartigimmat isumaqarpunga kinaanera oqaatigeqqaarukku pitsaanerusasooq.

- 5 Imminut ilisaritinneq imaannaanngitsuvoq. Kinaanera isertuunniangilara, ilumoortumilli ilisaritissaguma ilimagisariaqarpoq oqaatigisakka tamarmik ilumoorluinnartutut tamanillu ersersitsisutut naatsorsuutigineqartariaqanngimata, ajunnginnerussagaluarpormi inuup allap ilisarittuup-
10 panga, taassumamik kinaassagaluarneruptamakkiinerusumik kinaanera oqaatigisinnaassagaluarماغu.

- Kisimiittuuvungali, taamaattumik inummik allamik ilisarismannittumik ilisarinnitsitsisussamik ilisarimasaganngilanga, ilisimannittussaagaluimmi iluamik ilisarismannigatik ilisarismannissoriinnartarmata. Ajunngilaq! Taamaan-
15 niarli!

- Qanoq iliornissaq nalunarmatileqqusartoq uuminartaraluartoq, uumigisagara atuinnaalerpara. Qaami, naggataanit,
20 aallartiffianit, pileqqaarneraniit, suut tamarmik pinngorerranniit aallartinniarlanga. Taama oqarnej ilumuunngilaq, oqaaseq »aallartiffik« atoraanni imatut paasineqartariaqarpoq tamatuma siornatigut soqarsimanngitsoq pisimasoqaranilu. Aallarnerfeqanngilaq, suna tamarmi ingerlajuarpoq,
25 atuuttuarluni naggateqarnanilu.

- Tusarsimavara, neriuppunga ilumoortoq – upperinnillunimi pisariunnginnerummat upperiinnarpara – qanga qangarsuaroq siuaasaartukkakka siuaasarisorisakkalu Nunarsuup illua'tungaani najugaqarsimagaluartut, sunalu pinerlugu angalalersimallutik. Nuna najugartik narrugilersima-
30 vaat, taama isumaqartarpunga, inuullu pissuserisartagaa malillugu kajungerlutik aallararsimapput, inuit taakku, siuaasakka, ilaminnit sapiinnerit, pileritunerit atukkaminillu naammaginniinnarumanngitsut.

- 35 Uniinnarsimapput sapertut, qunutuut nutaanillu misilii-

nissaminnut ersisut. Siuaasama siuaasaat aallararsimapput, neriullutik qilanaarlutillu ornitartik qimataminnit najoruminarnerussasoq. Kinguaariippassuillu inuuneranni unissanatik ingerlajuarsimapput, ungasissup ersiaqqalaartup ka-
 5 jungisaarinera malillugu tikissanagulu. Siullermik lkersuaq sikuinnarsuugallarmat ikaarlugu nunamut allamut pisimapput, najoruminartuusimammallu ilarpassui tassani najugaqalerput ingerlaqqikkumajunnaarlutik nunalu taanna nuna-
 mittut isigilerlugu.

10 Unittut kinguaavi tasamani najugaqarput.

Inoqartuarporlu eqqissiviitsunik, isumaqartunik sulii, sulii, ikani, pavani, qavani, ikanersuaq, pavanersuaq qavanersuarlu nuna ornitassaq kajungernarnerussasoq najoruminarnerussallunilu. Taakku unigatik ingerlaqqittarput, ujaasil-
 15 lutik, sapiiserlutik neriullutillu. Uniinnartarsimapput nukeruttut, ingerlaqqinneq sapilersut, pilerissuseeruttut neriuteqanngitsullu. Taamaattumik naggueqatinik taaneqartartut soqutigisarinnigilakka, nunaallu siuaasama narrugalugu qimassimammassuk narrugaara. Inuit taakku nikagaakka
 20 ilaatigullu naakkigalugit, ikaarneq sapilersimasut, ingerlaqqissinnaajunnaarlutillu unittoorsimasut kinguaavi.

Ukiorpassuarni siulikka ingerlajuarsimapput, najugari-
 likkaminni ilatik naammaginnillutik naammagittarlutillu uniinnaraangata qimattarlugit, kajungerlutik najoruminar-
 25 nerusumillu najugassaminnik ujaasiuarlutik ingerlasimapput, naggataagullu tikissimallugu ataatama siuliisa najugariligaat, Nunap Isuata eqqaa, nunallu pissusia pissutigalugu ingerlaqqeriarinnaajunnaarsimallutik. Isumaqarpunga neriutigiuarsimagaluaarat ingerlaqqinnissartik Imavissuulli
 30 neriunnerat killilersimavaa.

Siulikka tamaani najugaqarput ukiut tusintit affaat tiki-
 ngajallugit, najugaqaleqqaartullu ileqquat neriunnerallu unissimannigilaq, ingerlaqqinnissamut periarfissaq, inger-
 laqqinnissamut piareersimaneq, uniinnarlunilu tippaakku-
 35 sunnginneq, pigiuarsimavaat.

Pissutsit, periaatsit atortullu allanngornerat najoqqutara-
lugu uagut kinguaariit nalitsinni ingerlaqqinnissaq ajorna-
runnaarpoq, Imarpik aqqutissaanani ingerlaqqinnissamut
killiliisimagaluartoq, ikaariaannanngormat ingerlaqqip-
5 punga.

Siulikka ingerlaavartut Nunarsuarmi inuiappassuit allat
assignagit inuusimapput. Naalagaqanngillat, kunngeqaratik,
naalakkersuisoqarnatik, erfalasoqarnatik, imminnut inuiat-
tut ataasiusutut isiginatik inuiattullu ilisarnaatiminnik eri-
10 narsuuteqaratik. Nuna najugarisartik namminneerlutik
pigisorinngilaat tamanulli najugassaattillugu. Imminnut
naammagigamik taama ipput, naalakkat atorfissaqartin-
ngilaat, ataasiakkaallu niaqqumik iluani ajoquteqarnertik
pissutigalugu ilaminnut naalagaarusulertaraluartut nipa-
15 sumik peersinneqartarput. Taama issimapput nammin-
neerlutik sapinngissusertik naammagigamikku tamakkulu
saqqumisumik ataatsimoorutit inoqatiminnillu sinniillutik
oqaasissaqarniartartut atorfissaqartinngit.

Inuiannulli allanut attaveqalerneq taakkununnгалu assin-
20 gujumanersuaq pissutaallutik tamakku tamarmik atorneqa-
lerput. Uanga tamakku upperinngilakka, imminut naamma-
gaanga, oqarsinnaavungalugu siulima ileqqui inuunerminnilu
tunngavigisaat miserratiginagit attataralugit.

Nunami inuuffiginngisanni najugaqarpunga, nunalu na-
25 joruminarmat akunniffigisutut najorpara, naluara najortuas-
sanerlugu, nalunngilaralu kinguaakka ingerlaqqissinnaasut
ingerlaqqikkumaartullu, pinngitsaalisanaatillu aalajange-
rumaaraat sumunnassanerlutik. Nunarsuarmi angeqaaq,
kajungernartut ornitassat amerlaqaat, neriuppungalugu nuna-
30 mut ataasiinnarmut pituttugaasutut misigisimassanngitsut
Nunarsuarlu tamaat najugassamittut isigissagaat.

Tassavik, imminnut ilisaritittartut ilisaritittarnerat
maleqqissaarlugu ilisaritippunga: Siulikka kinguaakkalu
taagorpakka uannullu ilisarinnissutaasinnaasunik sunn-
35 guamilluunnit taasaqarnanga!

Tamanna qanoq paasisariaqarpa, inuk oqaluttuartoq
pisimasunut qitiutittoq suunnginnami? Inuup kinarpiaanera
aatsaat paasinarsisarpa siulini kinguaanilu ilanngullugit
ilisaritikkuni? Inuk siuleqanngitsoq kinguaaqanngitsorlu
5 kinaassuseqannginnami? Inuk siuliminik qimatsisoq kinaa-
ssuseerukkami? Naamik, naamivik, taamaaliguni aatsaat
kinaassuserpiani takutissinnaanngortarpaa siulini ajaappis-
satut napaniutitut atorunnaassagamigit. Inuk kisimiittoq
kinaassuserpiaminik takutitsisinnaasutuaavoq.

ole korneliussen

Saltstøtten

kapitel 2. [...] Dagen i dag er dagen. Dagen, min dag, er ikke en officiel højtidsdag, kun min dag. Allerede i morges, mens dagen var ny, vidste jeg, at dagen i dag ville blive dagen. Jeg ved ikke, om jeg skal frygte den, for jeg har længe
15 vidst, at den dag skulle komme, men der var ikke sat kryds på kalenderen. Krydset har hængt længe på en snor ved siden af kalenderen, klar til at blive brugt. Og ingen vidste, hvornår det skulle bruges.

Allerede i morges, da jeg vågnede, vidste jeg, at dagen i
20 dag ville være dagen. Jeg kunne kende den. Genkende den.

For den kan kendes. Genkendes. Meget godt endda. Jeg kan ikke bestemme mig til, om jeg skal frygte den eller glæde mig til den. For meget lang tid siden var det blevet bestemt, at dagen i dag skal være dagen. Jeg kan ikke lave om på den
25 afgørelse, skal bare acceptere den. Bare acceptere den og prøve at få det bedst mulige ud af det, men jeg ved stadig ikke, hvordan den skal gå, og vil aldrig få det at vide. Som sædvanlig vil jeg ikke lægge planer, for jeg ved, at det, jeg håber på og regner med, sjældent går i opfyldelse.

Lad det gå. Lad det være. Sådan er det. Jeg kan ikke ændre
30 det, og nu må jeg gå op ad fjeldet, mens jeg bærer brændet på nakken.

Inden jeg kommer så vidt, vil jeg fortælle lidt om mig selv.
35 Hvis jeg ikke gør det og bare fortæller løs, vil ingen tage min

fortælling alvorligt. Jeg tror ellers ikke på, at det enkelte menneskes liv og færden har nogen betydning for begivenhederne, men siden dagen i dag er dagen, synes jeg, at det vil være på sin plads at fortælle lidt om mig selv.

5 At præsentere sig selv er ikke så ligetil. Der er ingen grund til at holde sin identitet skjult, men hvis jeg skal prøve at komme med en ærlig præsentation, må man samtidig vide, at ikke alt, hvad jeg siger og skriver, kan tages for pålydende. På sin vis vil det være ærligst, hvis en, der ikke
10 kender mig, påtager sig det job, for en fremmed person vil altid komme nærmere på sandheden og virkeligheden, end jeg selv kan. Selv om sandheden og virkeligheden sjældent er ét og det samme. Lighedstegnet bliver altid skævt og bøjet med tiden.

15 Jeg er kun mig selv og har kun mig selv, kender derfor ingen, der kender mig nok til at kunne fortælle andre om mig. De, der bør kende mig, kender mig ikke, tror kun, at de kender mig. Det er udmærket sådan. Lad det være sådan.

Ved ikke, hvor og hvordan jeg skal begynde, griber så til
20 den gængse måde. Begynder der, hvor begyndelsen og slutningen mødes og overlapper hinanden. Nej, det passer ikke, der er ingen begyndelse, for når det ord bruges, siger man indirekte, at der ikke har været noget som helst før den tid. Der er ingen begyndelse, alting har altid været der, og det vil
25 aldrig få en ende.

Men jeg har hørt det, håber det passer, tror på det passer, fordi det er meget nemmere bare at tro. For lang, lang tid siden boede dem, jeg er oplært til at kalde for mine forfædre, dem, jeg håber og tror på er mine forfædre, helt på den
30 anden side af kloden, men af ukendte årsager begyndte de at vandre. Det sted, de boede, var ikke længere et godt sted at være, og takket være deres overlevelsesinstinkt var de begyndt at gå, afnød, men med håb og forventning om noget bedre, der lå længere fremme på den anden side af horisonten. Sådan var de, mine forfædre, de var mere driftige end
35

andre, havde mere gåpåmod, var mere åbne for nye udfordringer og mindre tilbøjelige til at acceptere tingenes tilstand.

De, der blev tilbage, var dem, der ikke evnede at rejse.
5 Hængerøve og hjemmefødninge, der ikke turde prøve noget nyt. Forfædrenes forfædre tog af sted, fyldt med forventninger om, at de steder, de kom til, ville være bedre end det, de forlod. Gennem mange generationer vandrede de uden at bosætte sig fast, havde altid øjnene rettet mod det punkt
10 i horisonten, som så betagende ud, og opdagede hver gang, at der altid var nye punkter og nye horisonter. I istiden vandrede de over Det Store Stræde og kom til et nyt land, som må have været tåleligt, siden mange af dem blev boende og begyndte at betragte landet som deres.

15 Efterkommere af dem, der blev boende og ikke kom videre, bor det samme sted den dag i dag.

Men rastløse og utilfredse mennesker findes altid, de tror på, at langt ude, længere ude, endnu længere ude, derovre, helt derovre, langt ude, helt dernede, endnu længere væk,
20 meget længere borte, længere mod syd eller længere mod øst, er landet endnu bedre og endnu mere tiltrækkende at opholde sig i. Disse mennesker vandrer altid, leder altid efter et godt sted, tager chancer og lever i håbet. Kun de svage, de, der ikke evner at rejse videre, de, der har mistet
25 gnisten og gejsten og håbet, eller aldrig har haft det, bliver. Derfor synes jeg ikke rigtigt om mine såkaldte stamme-frænder, og det land, de bor i, er ikke noget for mig. Landet har ikke været godt nok for mine forfædre, derfor er det heller ikke godt nok for mig. Jeg ser ned på dem, der bor der,
30 har ondt af dem, foragter dem nærmest, disse mennesker, der ikke evnede at krydse Sundet, dem, der blev hængende i dyndet, og deres efterkommere.

Gennem århundreder vandrede de – når slægt og venner
35 blev boende og accepterede deres bosted, rejste mine for-

fædre videre. De ledte efter et godt sted at være, og langt om længe kom de til det sted, hvor min fars forfædre slog sig ned, og kaldte stedet for Landet Ved Verdens Ende. Her stoppede de op, fordi havet satte en grænse. Jeg tror, nej, jeg
5 ved, for jeg kan mærke det, at de gerne ville have vandret videre, men var blevet stoppet af Oceanet.

Der boede mine forfædre i hen ved et halvt årtusind, men mistede aldrig de første bosætteres drøm og ønske om at komme videre. De var altid rede til at rejse og drømte aldrig
10 om at blive fastboende, fastgroede, mugne og begynde at stinke.

Tingene ændrede sig, teknikken ændrede sig, og i min generation blev det muligt at gå videre. Oceanet, der ellers havde været en ufremkommelig barriere, blev til en vej, og
15 jeg vandrede videre.

Mine vandrende forfædre var ikke som alle de andre folkeslag på kloden. De havde ingen herrer, ingen konger, ingen præsidenter og ingen regeringer. De havde ingen flag og besad ingen nationalfølelse, og havde derfor ingen fjol-
20 lede nationalsange. De følte ingen ejendomsret til det land, de boede i, troede på, at landet, jorden, havet og luften var for alle. De var sådan, fordi de havde nok i sig selv og ikke havde brug for nogen herrer, og hvis det skete enkelte gange, at en person på grund af sygelige forstyrrelser inde i hovedet
25 fik den ide, at han var kaldet til at regere og bestemme over andre, blev han altid i stilhed elimineret fra fællesskabet. Sådan var mine forfædre, fordi de stolede på sig selv, havde nok i sig selv og ikke havde brug for synlige fællesskabs-
30 symboler og heller ikke for folk, der ville udtale sig på andres vegne.

Men kontakt med andre folk og visse dominerende personers udtalte ønske om at efterligne andre havde ændret dem. Jeg tror ikke på ydre symboler, har nok i mig selv, er helt mig selv og kan derfor med stolthed sige, at jeg lever

efter mine forfædres naturlige idealer og aldrig har fornægtet dem eller forrådt dem.

5 Nu lever jeg i et land, hvor jeg ikke er født. Landet er gavmildt og behageligt at bo i, og jeg betragter det som en mellemstation på min rejse. Jeg ved ikke, om jeg skal være her altid, men jeg ved, at mine efterkommere kan og vil vandre videre. Ingen skal tvinge dem til at bo på et bestemt sted, og de skal selv bestemme, hvor de vil vandre hen. Kloden er meget stor, der er rigelig plads til alle, og der er 10 mange dejlige og attraktive steder. Jeg håber ikke, at de skal føle sig bundet til et bestemt land, men kan betragte hele kloden som deres.

Sådan er det. Jeg brugte den gængse måde at præsentere sig selv på: Jeg nævnte mine forfædre og mine efterkommere, 15 men sagde ikke et ord om mig selv!

Er fortælleren uden betydning i den sammenhæng? Har mennesket kun en identitet, hvis det blander forfædre og efterkommere ind i billedet? Har et menneske uden fortid 20 og fremtid ingen identitet? Har et menneske, der har forladt sine forfædre, ingen identitet? Jo og alligevel jo, det er først nu, den personlige identitet virkelig dukker frem, nu er han sig selv, klamrer sig ikke længere til sine forfædre. For lang tid siden væltede jeg mit stamtræ med en motorsav og sprængte 25 dets rødder med dynamit.

Oversat af Ole Korneliussen

ISLAND

Før 1800

- Anonym: Prymskviða 321
— da: Tor henter sin hammer 327
Anonym (Egill Skallagrímsson): Sonatorrek 332
— da: Sønnetabet 336
Anonym: Gísla saga Súrssonar 340
— da: Gisle Surssøns saga 353
Hallgrímur Pétursson: 50. sálmur 368
— da: Passionssalme nr. 50 372

1800–1870

- Jónas Hallgrímsson: Ég bið að heilsa 376
— da: Jeg beder dig hilse 377

1914–1945

- Halldór Laxness: Sjálfstætt fólk 378
— da: Frie mænd 384

Efter 1945

- Steinn Steinarr: Passíúsálmur nr. 51 390
— da: Passionssalme nr. 51 391
Einar Már Guðmundsson: Englar alheimsins 392
— da: Universets engle 398

Þrymskviða

(Anonym)

1. Reiður var þá Vingbór,
er hann vaknaði
og síns hamars
um saknaði,
skegg nam að hrista,
skör nam að dýja,
réð Jarðar bur
um að þreifast.
2. Og hann það orða
alls fyrst um kvað:
»Heyrðu nú, Loki,
hvað eg nú mæli,
er eigi veit
jarðar hvergi
né upphimins:
ás er stolinn hamri.«
3. Gengu þeir fagra
Freyju túna,
og hann það orða
alls fyrst um kvað:
»Muntu mér, Freyja,
fjaðurhams ljá,
ef eg minn hamar
mættag hitta?«
4. Þó mynda eg gefa þér,
þótt úr gulli væri,
og þó selja,
að væri úr silfri.«
5. Fló þá Loki,
– fjaðurhamur dundi, –
unz fyr utan kom
ása garða
og fyr innan kom
jötna heima.
6. Þrymur sat á haugi,
þursa drottinn,
greyjum sínum
gullbönd sneri
og mörum sínum
mön jafnaði.

- þrymur kvað:
7. ›Hvað er með ásum?
Hvað er með álfum?
Hví ertu einn kominn
í Jötunheima?‹
- loki kvað:
- ›Illt er með ásum,
illt er með álfum;
hefir þú Hlórriða
hamar um fólgin?‹
- þrymur kvað:
8. ›Eg hefi Hlórriða
hamar um fólgin
átta röstum
fyr jörð neðan.
Hann engi maður
aftur um heimtir,
nema færi mér
Freyju að kvæn.‹
9. Fló þá Loki,
– fjaðurhamur dundi, –
unz fyr utan kom
jötna heima
og fyr innan kom
ása garða:
Mætti hann Þór
miðra garða,
og það hann orða
alls fyrst um kvað:
- 10.›Hefir þú erindi
sem erfiði?
Segðu á lofti
löng tíðindi.
Oft sitjanda
sögur um fallast
og liggjandi
lygi um bellir.‹
- loki kvað:
- 11.›Hefi eg erfiði
og erindi;
þrymur hefir þinn hamar,
þursa drottinn.
Hann engi maður
aftur um heimtir,
nema honum færi
Freyju að kvon.‹
12. Ganga þeir fagra
Freyju að hitta,
og hann það orða
alls fyrst um kvað:
›Bittu þig, Freyja,
brúðar líni;
við skulum aka tvö
í Jötunheima.‹

13. Reið varð þá Freyja
og fnásaði,
allur ása salur
undir bifðist,
stökk það ið mikla
men Brisinga:
»Mig veiztu verða
vergjarnasta,
ef eg ek með þér
í Jötunheima.«
14. Senn vóru æsir
allir á þingi
og ásynjur
allar á máli,
og um það réðu
ríkir tívar,
hve þeir Hlórriða
hamar um sætti.
15. Þá kvað það Heimdallur,
hvítastur ása,
vissi hann vel fram
sem vanir aðrir:
»Bindum vér Þór þá
brúðar líni,
hafi hann ið mikla
men Brisinga.
16. Látum und honum
hrynja lukla
og kvenvoðir
um kné falla,
en á brjósti
breiða steina,
og haglega
um höfuð typpum.«
17. Þá kvað það Þór,
Þrúðugur ás:
»Mig munu æsir
argan kalla,
ef eg bindast læt
brúðar líni.«
18. Þá kvað það Loki
Laufeyjar sonur:
»Þegi þú Þór,
þeirra orða.
Þegar munu jötnar
Ásgarð búa,
nema þú þinn hamar
þér um heimtir.«

19. Bundu þeir Þór þá
brúðar líni
og inu mikla
meni Brisinga,
létu und honum
hrynja lukla
og kvenvoðir
um kné falla,
en á brjósti
breiða steina,
og haglega
um höfuð typptu.
20. Þá kvað Loki
Laufeyjar sonur:
›Mun eg og með þér
ambátt vera,
við skulum aka tvö
í Jötunheima.«
21. Senn voru hafrar
heim um reknir,
skyndir að sköklum,
skyldu vel renna.
Björg brotnuðu,
brann jörð loga,
ók Óðins sonur
í Jötunheima.
22. Þá kvað það Þrymur,
þursa drottinn:
›Standið upp, jötnar,
og stráið bekki.
Nú færið mér
Freyju að kvon,
Njarðar dóttur
úr Nóatúnum.
23. Ganga hér að garði
gullhrynndar kýr,
öxn alsvartir
jötni að gamni;
fjöld á eg meiðma,
fjöld á eg menja,
einnar mér Freyju
ávant þykir.«
24. Var þar að kveldi
um komið snemma
og fyr jötna
öl fram borið.
Einn át uxa,
átta laxa,
krásir allar,
þær er konur skyldu,
drakk Sifjar ver
sáld þrjú mjaðar.

25. Þá kvað það þrymur,
þursa drottinn:
›Hvar sátstu brúðir
bíta hvassara?
Sák-a eg brúðir
bíta breiðara,
né inn meira mjöð
mey um drekka.«
26. Sat in alsnotra
ambátt fyrir,
er orð um fann
við jötuns máli:
›Át vætur Freyja
átta nóttum,
svo var hún óðfús
í Jötunheima.«
27. Laut und línu,
lysti að kyssa,
en hann utan stökk
endlangan sal:
›Hví eru öndótt
augu Freyju?
Þykir mér úr augum
eldur um brenna.«
28. Sat in alsnotra
ambátt fyrir,
er orð um fann
við jötuns máli:
›Svaf vætur Freyja
átta nóttum,
svo var hún óðfús
í Jötunheima.«
29. Inn kom in arma
jötna systir,
hin er brúðfjár
biðja þorði:
›Láttu þér af höndum
hringa rauða,
ef þú öðlast vilt
ástir mínar,
ástir mínar,
alla hylli!«
30. Þá kvað það þrymur,
þursa drottinn:
›Berið inn hamar
brúði að vígja,
leggið Mjöllni
í meyar kné,
vígið okkur saman
Várar hendi.«
31. Hló Hlórriða
hugur í brjósti,
er harðhugaður
hamar um þekkti;
þrym drap hann fyrstan,
þursa drottin,
og ætt jötuns
alla lamdi.

32. Drap hann ina öldnu
jötna systur,
hin er brúðfjár
um beðið hafði;
hún skell um hlaut
fyr skillinga,
en högg hamars
fyr hringa fjöld.
Svo kom Óðins sonur
endur að hamri.

Tor henter sin hammer

(Anonym)

15 Vingtor vågned,
og vred blev han.
Hans hammer borte!
Lidt hed blev han;
op stritted håret,
ud stritted skægget,
mens Jordens søn
for om og ledte.

20 Og han tog ordet
allerførst så:
»Hør mig, Loke,
lyt til det fæle,
som her på jord
ingen ved om
25 eller hist i himlen:
hamren er stjålet!«

30 De gik til Frejas
fagre bolig,
og han tog ordet
allerførst så:
»Får jeg, Freja,
fjederhammen
for at få hamren
35 her tilbage?«

freja:
»Den ville jeg give dig,
var end guld dens vinger,
det savn må tåles,
var den end af sølv.«

Da fløj Loke,
fjerham bruste,
til han kom uden for
Asegården
og kom inden for
Jættelandet.

Trym sad på højen,
tursekongen,
snoede guldbånd
til glubske hunde
og redte manken
på rappe heste.

trym:
»Hvad nyt om aser?
Hvad nyt om alver?
Hvad skal du ene
i Jættelandet?«

- loke:
›Ondt nyt om aser!
Ondt nyt om alver!
5 Har du Hlorrides
hammer hos dig?‹
- trym:
›Jeg har Hlorrides
10 hammer hos mig
otte mile
i jorddybet;
og ingen får
den op af mulden,
15 hvis ikke jeg får
Freja til brud!‹
- Da fløj Loke,
fjerham bruste,
20 til han kom uden for
Jættelandet
og kom inden for
Asegården.
Midt i gården
25 mødte han Tor,
og han tog ordet
allerførst så:
- ›Har du udbytte
30 som arbejde?
Meld fra luften
om langfærden,
for slapt glemmer
siddende ofte,
35 og løgn taler
liggende tiest.‹
- loke:
›Jeg har arbejdet
med udbytte.
Trym har din hammer,
tursekongen;
og ingen får
den op af mulden,
hvis ikke han får
Freja til brud!‹
- De går fagre
Freja at søge,
og han tog ordet
allerførst så:
›Bind om dig, Freja,
brudelinet,
så tager jeg med dig
til Jættelandet!‹
- Vred blev Freja
og fnøs vrippen,
så gård og grund
gav sig ved det;
da brast brede
Brisinghalsring:
›Så var da Freja
først mandgalen,
hvis jeg drog med dig
til Jættelandet!‹

5 Samlede var aser
 alle på tinge
 og asynjer
 alle til stævne,
 og her talte
 høje guder
 om at få Hlorrides
 hammer tilbage.

10

Og da sagde Heimdal,
 herligst blandt aser,
 vidt han skued
 som vaner ellers:
 15 »Bind om Tor da
 brudelinet,
 giv ham brede
 Brisinghalsring,
 lad i hans klædning
 20 da klirre nøgler
 og kvindeklæder
 hans knæ dække,
 form af store
 sten to bryster,
 25 og højt topper
 vi hovedlinet.«

Men da sagde Tor,
 den tapre as:
 30 »Mig kalder aser
 unaturlig,
 hvis I binder om mig
 brudelinet.«

35

Men da sagde Loke,
 Løvøsønnen:
 »Ti kun, Tor,
 tomt du vrøvler!
 Jætterne tramper
 over Asgårds tun,
 hvis ikke du henter
 din hammer hjem!«

De bandt om Tor
 brudelinet
 og den brede
 Brisinghalsring,
 lod i hans klæder
 da klirre nøgler
 og kvindeklæder
 hans knæ dække,
 formed af store
 sten to bryster,
 og højt topped
 de hovedlinet.

Men da sagde Loke,
 Løvøsønnen:
 »Og her ser I Tors
 trælkvind komme,
 nu skal jeg med ham
 til Jættelandet!«

De hentede begge
bukke fra marken,
spændte skaglen,
5 skarpt lod man stryge;
bjerg omstyrted,
og brand flammed,
da Odins søn
drog til Jættelandet.

10

Og da sagde Trym,
tursekongen;
»Rejs jer op, jætter,
og red de bænke!
15 Nu fører de
Freja til Trym,
Njords datter
fra Noatunet.

20

Der går ved gærdet
guldhornet kvæg,
kulsorte tyre,
en konges glæde;
25 stort jeg samlede,
stort jeg sankede,
ene Freja
fattes mig nu.«

30

35

Og ved aften
var alle bænket
og for jætter
øl frembåret;
han åd en okse
og otte laks,
dertil al kræset
på kvindebordet,
Tor, Sifs mage,
drak tre sold mjød.

Men da sagde Trym,
tursekongen:
»Hvem har set en brud
bide hvassere?
Jeg så ingen brud
bide bredere
eller drikke mere
mjød end Freja!«

Snu den trælkvinde
sad og hørte,
hun var ikke tavs,
når Trym han spurgte:

»Intet åd Freja
otte nætter,
hun ville hjem straks
til sin jættemage!«

5 Men da han lysten
lirked ved sløret,
sprang han for sit liv
langt ind i hallen:
›Hvorfor mon hun stirrer
så varmt på mig?
Det var som bare
bål i øjet!‹

10 Snu den trælkvinde
sad og hørte,
hun var ikke tavs,
når Trym han spurgte:
15 ›Intet sov Freja
otte nætter,
hun ville hjem straks
til sin jættemage!‹

20 Ind kom den arme
jættesøster
og bad jættens
brud om gave:
25 ›Ræk mig den røde
ring på armen,
så giver jeg dig
glad min yndest,
glad min yndest
30 gunst og hjerte.‹

Men da sagde Trym,
tursekongen:
›Bring mig Mjølner!
Bruden skal vies.
Læg nu hamren
i hendes skød,
vi os sammen
med Vårs hænder.‹

Let om hjertet
lo Hlorride,
da hans hånd fattede
hamren i skødet;
først slog han tursen
Trym for panden,
ikke én slap han
ud af resten.

Dræbt lå den ældste
jættesøster,
hun fik bedt tidsnok
om brudeskænk!
Kun skrald hun fik
for skillinger
og ris af hammer
for ring af guld.

Sådan fik Odins søn
atter sin hammer.

Oversat af Martin Larsen

Sonatorrek

Anonym (Egil Skallagrímsson)

1. Mjög erum tregt
tungu að hræra
eða loftvægi
ljóðpundara;
era nú vænlegt
um Viðurs þýfi
né hógdrægt
úr hugar fylgsni.
2. Era auðþeystr,
því að ekki veldr
höfuglegr,
úr hyggju stað
fagnafundr
Friggjar niðja,
ár borinn
úr Jötunheimum,
3. lastalaus
er lifnaði
á Nökkvers
nökkva bragi.
Jötuns háls
undir þjóta
Náins niðr
fyr naustdyrum.
4. Því að ætt mín
á enda stendr
sem hræbarðir
hlynir marka;
era karskr maðr
sá er köggla ber
frænda hrörs
af fletjum niðr.
5. Þó mun eg mitt
og móður hrör
föður fall
fyrst of telja,
það ber eg út
úr orðhofi
mærðar timbr
máli laufgað.
6. Grimmt varum hlið,
það er hrönn of braut
föður míns
á frændgarði;
veit eg ófullt
og opið standa
sonar skarð,
er mér sær of vann.

7. Mjög hefr Rán
ryskt um mig.
er eg ofsnauðr
að ástvinum;
sleit mar bönd
minnar ættar,
snaran þátt
af sjálfum mér.
8. Veizt, ef þá sök
sverði of ræki eg,
vas ölsmiðr
allra tíma;
hroða vogs bræðr,
ef vega mætti eg,
færi eg andvígr
og Ægis mani.
9. En eg ekki
eiga þóttist
sakar afl
við sonar bana,
því að alþjóð
fyr augum verðr
gamals þegns
gengileysi.
10. Mik hefr mar
miklu ræntan,
grimmt er fall
frænda að telja,
síðan er minn
á munvega
ættar skjöldr
aflífi hvarf.
11. Veit eg það sjálfr,
að í syni mínum
vara ills þegns
efni vaxið,
ef sá randviðr
röskvast næði,
unz her-Gauts
hendr of tæki.
12. Æ lét flest
það er faðir mælti,
þótt öll þjóð
annað segði,
mér upp hélt
of verbergi
og mitt afl
mest of studdi.
13. Oft kemr mér
mána bjarnar
i byrvind
bræðraleysi;
hyggjumst um,
er hildr þróast,
nýsumst hins
ok hygg að því,
14. hver mér hugaðr
á hlið standi
annar þegn
við óðræði;
þarf eg hans oft
of hergjörum;
verð eg varfleygr,
er vinir þverra.

15. Mjög e torfyndr
sá er trúa knegum
of alþjóð
Elgjar gálga,
því að niðgóðr
niðja steypir
bróður hrör
við baugum selr.
16. Finn eg það oft,
er féar beiðir – – –
17. Það er og mælt,
að engi geti
sonar iðgjöld,
nema sjálfr ali
enn þann nið,
er öðrum sé
borinn maðr
í bróður stað.
18. Erumka þekkt
þjóða sinni,
þótt sérhver
sátt of haldi;
bur er Bileygs
í bæ kominn,
kvonar sonr,
kynnis leita.
19. En mér fens
í föstum þokk
hrosta hilmir
á hendi stendr;
má-a eg upp
jörðu grímu,
rínis reið,
réttri halda,
20. síz son minn
sóttar brími
heiftuglegr
úr heimi nam,
þann er eg veit
að varnaði
vamma var
við vámmæli.
21. Það man eg enn,
er upp of hóf
í goðheim
Gauta spjalli
ættar ask,
þann er óx af mér,
og kynvið
kvonar minnar.
22. Átti eg gott
við geira drottin,
gerðumst tryggr
að trúa honum,
áðr vinan
vagna runni,
sigrhöfundr,
of sleit við mig.

23. Blæt eg eigi því
bróður Vílis,
goðjaðar,
að gjarn sé eg;
þó hefr Míms vinr
mér of fengnar
bölva bætr,
ef hið betra teldi.
24. Gafumk íþrótt
úlfs of bági
vígi vanr
vammi firrða
og það geð,
er eg gerði mér
vísa fjendr
af vélöndum.
25. Nú erum torvelt:
Tveggja bága
njörva nift
á nesi stendr;
skal eg þó glaður
með góðan vilja
og óhryggr
heljar bíða.

Sønnetabet

Anonym (Egill Skallagrímsson)

1. Det er trægt
tungen at røre,
skjaldskabens lod
at løfte.
Ej til kvad
kan ord jeg finde,
de sidder fast
i sindets dyb.
2. Skjaldens sorg
spærrer kilden,
det tunge tab
tærer i brystet.
Frem at få
den fulde klang
fornøjer Odins æt
i asernes verden.
3. Frit jeg fordum
formede digtet,
ord fik liv
da læben kvad.
Nu bruser bølgen
koldt mod bred,
foran min søns
og faders høj.
4. For min æt
lakker det mod enden,
vejrbidte af stormen
er vi mærket;
som ødemarkens træer
tærer vi ind,
det fryder ej
at begrave frændelig.
5. Først vil jeg mindes
min faders død,
min moder
mistede jeg.
Min tanke former
ordenes tømmer,
låner kraft
til løvværk.
6. Grusomt var det hul
i slægtens gærde,
fader og søn,
som søen slog.
Men hullet efter min søn
som søen tog,
altid hans plads
vil åben stå.

7. Meget har Ran
rusket fra mig,
fattigere jeg
er på frænder.
Havet sled
mine slægtsbånd,
selv jeg snart
vil snaren mærke.
8. Kunne med sværd
jeg skaffe mig hævn
var Ægirs
endeligt vist.
Kunne jeg håbe
havet at fælde,
ud imod det
jeg drog til kamp.
9. Men til strid
mod sønnens bane
jeg fandt mine
kræfter for få.
Oldingens
ensomhed
er nu åbenbar
for alle og enhver.
10. Mig har havet
meget berøvet,
svært er frænders
fald at tåle.
Senest nu sønnen,
slægtens håb,
fra livet gik
til lysere haller.
11. Jeg ved det selv,
at i min søn,
ville intet ondt
vokse frem.
Til manddrab
modnet han var
hvis ikke døden
havde øvet sin dåd.
12. Altid han fulgte
sin faders vilje,
selv om alverden
sagde andet.
Og i mit hus
han var en hjælp,
med sin styrke
han støttede mest.
13. Ofte mindes jeg
manglen på frænder,
til tankens kraft
jeg tyr.
Jeg ser mig om
når striden starter,
spejder rundt
og søger stadig,
14. en mand med mod
ved min side,
der vove tør
og vinde vil.
Savner ham værst
når uvenner truer,
varsomt jeg træder
når venner er færre.

15. Længe skal ledes
over hele landet,
efter en mand
der evner med Odin
i egen at svinge,
og ikke svigter slægten,
ved at handle
med bøder for hævn.
16. Jeg mærker det ofte
når målet er gods – – –
17. Mistes en søn,
siger et ord,
erstattes han
alene af en ny.
Ved broders fald
fyldes ej heller
hullet så enkelt
af enhver.
18. Den store hob
huer mig ikke,
selv om de alle
støtter forlig.
Min kones søn
er kommet
til Odins hal,
Valhalla frem.
19. Men Ægir selv
stred mig imod,
søens herre
slog mig omkuld.
Jeg evnede ikke
at holde
hovedet
højt til kvad.
20. Min første søn
fik heftig sot,
blev hurtigt
hentet hjem.
En dreng så ren
af sjæl og dåd,
om hvem der kun
blev venligt talt.
21. Jeg mindes endnu
da Odin tog
gaven igen,
gramsede i min æt.
Til liv i gudehjem
han lod ham gå,
mit eget blod
min hustrus håb.

22. Jeg stod mig godt
med spyddets herre,
det gav mig styrke
at støtte mig til ham.
Indtil vennen valgte
venskab at bryde,
sejrens digter
sled vort bånd.
23. Jeg bloter ikke
til asebroder,
gudernes herre
holder mig hen.
Dog har Mimers ven
givet mig meget,
og lindret
mit lod.
24. Færdigheder
fik jeg fra ham,
digt at kvæde
til skjaldekunst.
Og et sind som
skræmte alle,
så bedragere
fjendskab bekendte.
25. Det er mig tungt
at tænke på næsset,
hvor Hel ved
højen huserer.
Dog vil jeg gæv,
med god vilje
og djærv
gå døden i møde.

Oversat af Keld Gall
Jørgensen

Gísla saga Súrssonar

(Anonym)

Af Þorgrími nef

11 Maður hét Þorgrímur og var kallaður nef. Hann bjó á Nefstöðum fyrir utan Haukadalsá. Hann var fullur af gjörningum og fjölkynngi og var seiðskratti sem mestur mátti verða. Honum bjóða þeir Þorgrímur og Þorkell til sín
15 því að þeir höfðu þar og boð inni. Þorgrímur var hagur á járn og er þess við getið að þeir ganga til smiðju, báðir Þorgrímarnir og Þorkell, og síðan byrgja þeir smiðjuna. Nú eru tekin Grásíðubrot er Þorkell hafði hlotið úr skiptinu þeirra bræðra og gjörir Þorgrímur þar af spjót og varð það algjört að kveldi.
20 Mál voru í og fært í hefti spannar langt. Nú verður þar að hvílast.

Frá því er sagt að Önundur úr Meðaldal kom til boðs að Gísla og bregður honum á einmæli og sagði að Vésteinn væri út kominn og er hans hingað von. Gísli bregður við skjótt
25 og kallar til sín húskarla sína, Hallvarð og Hávarð, og bað þá fara norður í Öndarfjörð og hitta Véstein og bera honum kveðju mína og það með að hann sé heima þar til er eg sæki hann heim og komi eigi til boðsins í Haukadale og selur í hendur þeim knýtiskauta og var þar í peningur hálfur til
30 jarteigna ef hann tryði eigi sögu þeirra ella.

Síðan fara þeir og hafa skip úr Haukadale og róa til Lækjaróss og ganga þar á land og til bónda þess er þar bjó á Bessastöðum. Hann hét og Bessi. Þeir bera honum orð Gísla, að hann léði þeim hesta tvo er hann átti og hétu Bandvettir, er

skjótastir voru í Fjörðum. Hann ljær þeim hestana og ríða þeir uns þeir komu á Mosvöllu og þaðan inn undir Hest.

Nú ríður Vésteinn heiman og ber svo til að þá ríður hann undir melinn hjá Mosvöllum er þeir bræður ríða hið efra og
5 farast þeir hjá á mis.

Vésteinn kom til Gísla

12 Þorvarður hét maður er bjó í Holti. Húskarlar hans deildu um verk og hjuggust með ljám og varð hvor-
10 tveggi sár. Kemur Vésteinn til og sættir þá og gjörir svo að hvorumtveggjum hugnar vel; ríður nú út til Dýrafjarðar og Austmenn, þrír samt.

En þeir koma undir Hest, Hallvarður og Hávarður, og fregna nu hið sanna um ferð Vésteins; ríðu nú aftur sem þeir
15 mega. Og er þeir koma til Mosvalla þá sáu þeir mannareid í miðjum dal og var þá leiti í millum þeirra; ríða nú í Bjarnardal og koma til Arnkelsbrekku. Þar springa báðir hestarnir. Þeir renna þá af hestunum og kalla. Heyra þeir Vésteinn nú og voru þá komnir á Gemplufallsheiði og bíða nú og hittast
20 þeir og bera upperindi sín, bera nú fram peninginn þann er Gísli sendi honum. Hann tekur nú annan pening úr fégyrðli sínum og roðnar mjög á að sjá. ›Satt eitt segið þið,‹ segir hann, ›og mundi eg aftur hafa horfið ef þið hefðuð hitt mig fyrr. En nú falla vötn öll til Dýrafjarðar og mun eg þangað
25 ríða enda er eg þess fús. Austmenn skulu hverfa aftur en þið stígið á skip,‹ segir Vésteinn, ›og segið Gísla og systur minni þangaðkomu mína.‹ Þeir fara heim og segja Gísla. Hann svarar: ›Svo verður nú að vera.‹

Vésteinn fer til Gemplufalls til Lútu frændkonu sinnar og lætur hún flytja hann yfir fjörðinn og mælti við hann: ›Vé-
30 steinn,‹ sagði hún, ›vertu var um þig. Þurfa muntu þess.‹

Hann er fluttur til Þingeyrar. Þar bjó þá maður er Þorvaldur gneisti hét. Vésteinn gengur þar til húss og lét Þorvaldur honum heimilan hest sinn. Ríður hann nú við
35 hrímandi og hefir sítt söðulreiði. Hann fylgir honum til

Sandaóss og bauð að fylgja honum allt til Gísla. Hann kvað eigi þess þurfa. »Margt hefir skipast í Haukadal,« sagði hann, »og vertu var um þig.« Þeir skiljast nú.

Ríður Vésteinn nú til þess hann kemur í Haukadal og var á heiðviðri og tunglskin. En að þeirra Þorgríms þá láta þau inn naut, Geirmundur og kona sú er Rannveig hét. Bæsir hún nautin en hann rekur inn að henni. Þá ríður Vésteinn þar um völl og hittir Geirmundur hann. »Kom þú ekki hér á Sæból og far til Gísla og ver var um þig.« Rannveig hafði gengið út úr fjósinu, hyggur að manningum og þykist kenna og er nautin voru inn látin þræta þau um manninn, hver verið hafði, og ganga við það heim.

Þeir Þorgrímur sitja við eld og spyr Þorgrímur ef þau hefðu nökkuð manna séð eða hitteð um hvað þau þrættust. »Eg þóttist kenna að Vésteinn var hér kominn,« sagði Rannveig, »og var í blárri kápu og spjót í hendi og reið við hrímandi.« »En hvað segir þú Geirmundur?« »Ógjörla sá eg til. En húskarl ætla eg Önundar úr Meðaldal og var í kápu Gísla en söðulreiði Önundar og í hendi fiskistöng og veðrar af upp.« »Nú mun ljúga annaðhvort ykkart,« sagði Þorgrímur, »og far þú Rannveig á Hól og vit hvað þar er títt.«

Nú fór hún og kom til dyra er menn voru komnir til drykkju. Gísli var í dyrum úti og heilsaði henni og bauð henni þar að vera. Hún kveðst heim skyldu »og vildi eg hitta Guðríði mey.« Gísli kallar á hana og varð ekki að erindum. »Hvar er Auður kona þín?« segir hún. »Hér er hún,« segir Gísli. Hún gengur út og spurði hvað hún vildi. Hún kvað smá erindi ein vera og komust engi upp. Gísli bað hana gjöra annaðhvort, vera þar eða fara heim. Hún fór heim og var þá nökkuru heimskari en áður ef á mátti gæða en kunni engi tíðindi að segja.

En eftir um morguninn lét Vésteinn bera að sér töskur tvær er varningur var í og þeir bræður höfðu með farið, Hallvarður og Hávarður. Hann tók þar úr refil sextugan að lengd og höfuðdúk tuttugu álna langan og ofið í glit af gulli í þrem

- stöðum og munnlaugar þrjár fáðar með gulli. Þetta bar hann fram og gaf systur sinni, Gísli og Þorkeli svarabróður sínum ef hann vildi þiggja. Gísli gengur og Þorkatlar tveir á Sæból til Þorkels bróður síns. Segir Gísli að Vésteinn var þar kominn og hann hefir gefið þeim báðum saman gripina og sýnir honum og biður hann af hafa slíkt er hann vill. Þorkell svarar: »Þó værir þú maklegur þó að þú eignaðist alla og vil eg eigi þiggja gripina. Eigi eru launin sýnni en svo.« Og vill hann víst ei þiggja.
- 10 Nú fer Gísli heim og þykir honum um allt einn veg á horfast.

- 13** Nú bar það til nýlundu á Hóli að Gísli lætur illa í svefni tvær nætur í samt og spyrja menn hvað hann dreymdi.
- 15 Hann vill eigi segja drauma sína.
- Nú kemur hin þriðja nóttin og fara menn til rekkna sinna og er menn höfðu sofið svefn kemur bylur á húsið svo mikill að af tekur þekjuna alla öðrumegin af húsinu. Það fylgdi þessu að vatn féll úr himni svo mikið að það var með ódæmum og tóku húsin að drjúpa sem líklegt var er þakið tók að rofna. Gísli spratt upp skjótt og heitir á menn sína að skýli. En þræll einn var með Gísli sá er Þórður hét og kallaður hinn huglausi. Þrællinn var heima en Gísli fór og nær allir mennirnir með honum til heyjanna að duga þeim við. Vésteinn bauð að fara með þeim en Gísli vill eigi það. Og nú er mest tóku að drjúpa húsin þá snúa þau systkin rekkjum sínum um endilangt húsið en allir menn aðrir voru burt flýðir úr húsinu nema þau tvö ein.
- 25

- Nú er gengið inn nökkuð fyrir lýsing, hljóðlega, og þangað að sem Vésteinn hvílir. Hann var þá vaknaður. Eigi finnur hann fyrr en hann er lagður spjóti fyrir brjóstið svo að stóð í gegnum hann. En er Vésteinn fékk lagið þá mælti hann þetta: »Hneit þar,« sagði hann. Og því næst gekk maðurinn út. En Vésteinn vildi upp standa; í því fellur hann niður fyrir
- 35 stökkinn dauður. Auður vaknar við og kallar á Þórð hinn

huglausa og biður hann taka vopnið úr undinni. Það var þá mælt að sá væri skyldur að hefna er vopni kippti úr sári. En það voru kölluð launvíg en eigi morð er menn létu vopn eftir í beninni standa. Þórður var svo líkblauður maður að hann

5 þorði hvergi í nánd að koma.

Gísli kom þá inn og sá hver efni í voru og það Þórð vera kyrran. Hann tók sjálfur spjótið úr sárinu og kastaði alblóðugu í örð eina og lét engan mann sjá og settist á stokkinn. Síðan lét hann búa um lík Vésteins eftir þeirri siðvenju er þá

10 var í þann tíma. Vésteinn var mjög harmdauða bæði Gísla og öðrum mönnum.

Þá mælti Gísli til Guðríðar fóstur sinnar: »Þú skalt fara á Sæból og vita hvað menn hafast þar að. Sendi eg þig fyrir því þangað að eg trúí þér best um þetta og annað og kunn að

15 segja mér hvað menn hafast þar að.« Hún fer og kemur á Sæból. Þeir voru upprisnir og sátu með vopnum, Þorgrímar tveir og Þorkell. Og er hún kom inn var henni heilsað óbrátt því að fólk var flest fámálugt. Þó spyr Þorgrímur hana tíðinda. Hún sagði víg Vésteins eða morð. Þorkell svarar: »Tíðindi mundi oss það hafa þótt eina stund.« »Sá maður er þar látinn,« segir Þorgrímur, »er vér erum allir skyldir til virðing að veita og gjöra hans útferð sem sæmilegasta og heygja hann. Og er það satt að segja að slíkt er mikill mannskaði. Máttu og segja svo Gísla að vér munum þar koma í dag.«

25 Hún fer heim og segir Gísla að Þorgrímur sat með hjálm og sverð og öllum herbúnaði en Þorgrímur nef hafði bolöxi í hendi en Þorkell hafði sverð og brugðið af handfang, »allir menn voru þar upprisnir, sumir með vopnum.« »Slíks var að von,« segir Gísli.

30

Vésteinn var heygður

14 Gísli býst nú til að heygja Véstein með allt lið sitt í sandmel þeim er á stenst og Seftjörn fyrir neðan Sæból. Og er Gísli var á leið kominn þá fara þeir Þorgrímur

35 með marga menn til haugsgjörðarinnar.

En þá er þeir höfðu veitt Vésteini umbúnað sem siður var til, gekk Þorgrímur að Gísla og mælti: »Það er tíska,« segir hann, »að binda mönnum helskó þá er þeir skulu ganga á til Valhallar og mun eg það gjöra við Véstein.« Og er hann hafði
 5 það gjört þá mælti hann: »Eigi kann eg helskó að binda ef þessir losna.«

Eftir þetta setjast þeir niður fyrir utan hauginn og talast við og láta allólíklega að nokkur viti hver þenna glæp hefir gjört. Þorkell spurði Gísla: »Hversu berst Auður af um
 10 bróðurdaðann? Hvort grætur hún mjög?« »Vita muntu það þykjast,« segir Gísli. »Hún berst af lítt og þykir mikið. Draum dreymdi mig,« segir Gísli, »í fyrri nótt og svo í nótt en þó vil eg eigi á kveða hver vígið hefir unnið en á hitt horfir um draumana. Það dreymdi mig hina fyrri nótt að af einum
 15 bæ hrökktist höggormur og hjöggi Véstein til bana. En hina síðari nótt dreymdi mig að vargur rynni af sama bæ og biti Véstein til bana. Og sagði eg því hvorngan drauminn fyrri en nú að eg vildi að hvorgi réðist.« Og þá kvað hann vísu:

20 Betr hugði eg þá, brigði
 biðkat eg draums hins þriðja
 slíks af svefni vöktum
 sárteina, Vésteini
 þá er vér í sal sátum
 25 Sigrhadds við mjöð gladdir,
 komst ei maðr á milli
 mín né hans, að víni.

Þorkell spurði þá: »Hversu berst Auður af um bróður-
 30 dauðann? Hvort grætur hún mjög?« »Oft spyrð þú þessa frændi,« segir Gísli, »og er þér mikil forvitni á að vita þetta.« Gísli kvað vísu:

Hylr á laun und líni,
linnvegs, skap kvinna,
Gríðarleggs, úr góðum
Gefn ölkera svefni.

5 Eik ber angri lauka,
eirreks, bráa geira,
bróður, dögg á bæði
blíð öndvegi síðan.

10 Og enn kvað hann:

Hrynja lætr af hvítum
hvarmskógi Gná bauga
hrönn fylvingum hyljar
15 hlátrbann í kné svanna.
Hnetr less, en þreyr þessum,
Þögn að mæðar Rögni,
snáka túns af sínu
sjónepli bölgroðu.

20 Nú ganga þeir bræður heim eftir þetta báðir saman. Þá mælti
Þorkell: ›Mikil tíðindi hafa hér gjörst og munu þér verða
nökkuru meiri tíðindi með harmi en oss. En eigi að síður
verður hver með sjálfum sér lengst að fara. Vildi eg að þú
25 létir þér eigi þetta svo mikils fá að menn renni þar af því
grunum í. Vildi eg að vér tækjum upp leika og væri nú svo
vel með oss sem þá er best hefir verið.‹ Þetta er vel mælt,‹
segir Gísli, ›og vil eg það gjarna. Og þó með þeim hætti ef
nökkuð kann það til að bera á þinni ævi að þér þyki jafnmikið
30 sem mér þykir þetta, þá skaltu mér því heita að gjöra þá með
sama hætti sem þú beiðir mig nú.‹ Þessu játar Þorkell.

Síðan fara þeir heim og er þá drukkið erfi eftir Véstein.
Og er það er gjört fer hver heim til síns heimilis og var nú allt
kyrrt.

Gísli gjörði veislu

15 Tókust nú upp leikar sem ekki hefði í orðið. Eiga þeir
 5 mágar oftast leik saman, Gísli og Þorgrímur, og verða
 menn eigi ásáttir hvor sterkari er en þó ætla flestir Gísla
 aflameira. Þeir leika knattleika á tjörn þeirri er Seftjörn
 heitir. Þar var jafnan fjölmennt.

Það var einn dag þá er flesta lagi var komið að Gísli bað
 jafnlega skipta til leiksins. »Það viljum vér víst,« segir Þorkell,
 »enda viljum vér að þú sparir þá ekki af við Þorgrím því að
 10 það orð flyst af að þú sparist við. En eg ynni þér allvel að þú
 fengir sem mesta virðing af ef þú ert sterkari.« »Ekki höfum
 við það reynt hér til,« segir Gísli, »en þó má það vera að þar
 komi að við reynum.«

Nú leika þeir og hefir Þorgrímur ekki við, felldi Gísli hann
 15 og bar út knöttinn. Þá vill Gísli taka knöttinn en Þorgrímur
 heldur honum og lætur hann eigi því ná. Þá fellir Gísli svo
 hart Þorgrím svo hann hafði ekki við og af gekk skinnið af
 knúnum en blóð stökk úr nösunum. Af gekk og kjötið af
 knjánum. Þorgrímur stóð seint upp. Hann leit til haugsins
 20 Vésteins og mælti:

Geir i gumna sárum
 gnast, eg kann ei lasta.

25 Gísli tók knöttinn á skeiði og rekur á milli herða Þorgrími
 svo að hann steyptist áfram og mælti:

Böllr á byrðar stalli
 brast, en eg kann ei lasta.

30 Þorkell sprettur upp og mælti: »Nú má það sjá hver sterkast-
 ur er eða mestur atgjörvimaður er og hættum nú.« Og svo
 gjörðu þeir.

Tókust nú af leikarnir og líður á sumarið og fækkaðist nú
 35 heldur með þeim Þorgrími og Gísla.

Þorgrímur ætlaði að hafa haustboð að veturnóttum og fagna vetri og blóta Frey og býður þangað Berki bróður sínum og Eyjólf Þórðarsyni og mörgu öðru stórmenni. Gísli býr og til veislu og býður til sín mágum sínum úr Arnarfirði
 5 og Þorkötlum tveimur og skorti eigi hálf hundrað manna að Gísla. Drykkja skyldi vera að hvorratveggja og var stráð gólf á Sæbóli af sefinu af Seftjörn.

Þá er þeir Þorgrímur bjuggust um og skyldu tjalda húsin, en boðsmanna var þangað von um kveldið, þá mælti Þor-
 10 grímur við Þorkel: »Vel kæmu oss nú reflarnir þeir hinir góðu er Vésteinn vildi gefa þér. Þætti mér sem þar væri langt í milli hvort þú hefðir þá með öllu eða hefðir þú þá aldrei og vildi eg nú að þú létir sækja þá.« Þorkell svarar: »Allt kann sá er hófið kann og mun eg eigi eftir þeim senda.« »Eg skal það
 15 gjöra þá,« sagði Þorgrímur og bað Geirmund fara. Geirmundur svarar: »Vinna mun eg nökkuð en ekki er mér um að fara.« Þá gengur Þorgrímur að honum og slær hann buffeitt mikið og mælti: »Far nú þá ef þér þykir nú betra.« »Nú skal fara,« sagði hann, »þó að nú sé verra. En vit það fyrir
 20 víst að hafa skal eg vilja til að fá þér þar fylju er þú færð mér fola og er þó ei varlaunað.« Síðan fer hann og er kemur þar þá eru þau Gísli og Auður búin að láta upp tjöldin. Geirmundur ber upperindið og sagði allt sem farið hafði. »Hvort viltu Auður ljá tjöldin?« sagði Gísli. »Eigi spyrð þú þessa af því að þú vitir eigi að eg vildi að þeim væri hvorki þetta gott
 25 gjört né annað það er þeim væri til sæmdarauka.« »Hvort vildi Þorkell bróðir minn?« sagði Gísli. »Vel þótti honum að eg færi eftir.« »Það skal ærið eitt til,« sagði Gísli og fylgir honum á leið og fær honum gripina.

Gísli gengur með honum og allt að garði og mælti: »Nú er þann veg að eg þykist góða hafa gjört ferð þína og vildi eg að þú værir mér nú leiðitamar um það sem mig varðar og sér æ
 30 gjöf til gjalda og vildi eg að þú létir lokur frá hurðum þremur í kveld. Og mættir þú muna hversu þú varst beiddur til fararinnar.« Geirmundur svarar: »Mun Þorkeli bróður þínum

við engu hætt?>Við alls engu,< sagði Gísli. >Þá mun þetta áleiðis snúast,< sagði Geirmundur.

Og nú er hann kemur heim, kastar hann niður gripunum. Þá mælti Þorkell: >Ólíkur er Gísli öðrum mönnum í þolin-
 5 mæði og hefir hann betur en vér.< >Þessa þurfum vér nú,< segir Þorgrímur og láta upp refileinn.

Síðan koma boðsmenn um kveldið. Og þykkna veðrið, gjörir þá logndrifu um kveldið og hylur stigu alla.

Gísli drap Þorgrím

10

16 Börkur og Eyjólfur koma um kveldið með sex tigu manna og var þar hundrað manna en hálf að Gísli. Tóku menn til drykkju um kveldið og fara menn í rekkjur eftir það og sofa.

15

Gísli mælti við Auði konu sína: >Eg hefi ekki gefið hesti Þorkels hins auðga og gakk þú með mér og lát loku fyrir hurð og vaki á meðan eg geng í burt og lát frá loku er eg kem aftur.<

20

Hann tekur spjótið Grásíðu úr örkinni og er í kápu blárri og í skyrtu og í línbrókum og gengur hann síðan til lækjar þess er fellur á milli bæjanna og tekið var neytingarvatn af hvorumtveggja bænum. Hann gengur götu til lækjarins en veður síðan lækinn til götu þeirrar er lá til hins bæjarins. Gísli var kunnig húsaskipan á Sæbóli því að hann hafði gjört
 25 þar bæinn. Þar var innangengt í fjós. Þangað gengur hann. Þar stóðu þrír tigur kúa hvorum megin. Hann knýtir saman halana í nautunum og lýkur aftur fjósinu og býr svo um að eigi má upp lúka þó að innan sé til komið. Síðan fer hann til mannhúsanna og hafði Geirmundur geymt hlutverka sinna
 30 því að loka var engi fyrir hurðum. Gengur hann nú inn og lýkur aftur hurðunni sem um aftaninn hafði verið um búið. Nú fer hann að öllu tómlega. Eftir það stendur hann og hlýðist um hvort nökkurir vektu og verður hann þess var að allir menn sofa.

35

Þrjú voru log í skálanum. Síðan tekur hann sefið af gólfinu

og vefur saman, kastar síðan í ljósið eitt og slokknar það. Eftir það stendur hann og hyggur að hvort nökkur vaknar við og finnur hann það ekki. Þá tekur hann aðra sefvisk og kastar í það ljós er þar var næst og slökkvir það. Þá verður hann þess
 5 var að eigi munu allir sofa því að hann sér að ungs manns hönd kemur á hið þriðja ljósið og kippir ofan kolunni og kæfir ljósið. Nú gengur hann innar eftir húsinu og að lok-
 hvílunni þar er þau Þorgrímur hvíldu og systir hans og var hnigin hurð á gátt og eru þau bæði í rekkju. Gengur hann
 10 þangað og þreifast fyrir og tekur á brjósti henni og hvíldi hún nær stokki.

Síðan mælti hún Þórdís: ›Því er svo köld hönd þín Þorgrímur?‹ og vekur hann. Þorgrímur mælti: ›Viltu að eg snúist að þér?‹ Hún hugði að hann legði höndina yfir hana.
 15 Gísli bíður þá enn um stund og vermir höndina í serk sér en þau sofna bæði. Nu tekur hann á Þorgrími kyrrt svo að hann vaknaði. Hann hugði að hún Þórdís vekti hann og snerist þá að henni. Gísli tekur þá klæðin af þeim annarri hendi en með annarri leggur hann í gegnum Þorgrím með
 20 Grásíðu svo að í beðinum nam stað.

Nú kallar hún Þórdís og mælti: ›Vaki menn í skálanum. Þorgrímur er veginn, bóndi minn.‹

Gísli snýr í burt skyndilega til fjóssins, gengur þar út sem hann hafði ætlað og lýkur aftur eftir sér rammlega, snýr heim
 25 síðan hina sömu leið og má hvergi sjá spor hans. Auður lætur lok frá hurðu er hann kom heim og fer hann í sæng sína og lætur sem ekki sé í orðið eða hann eigi um ekki að vera.

En menn allir voru ölærir á Sæbóli og vissu eigi hvað af skyldi ráða. Kom þetta á þá óvara og urðu því eigi tekin þau
 30 ráð sem dygði eða þörf var á.

17 Eyjólfur mælti: ›Hér eru orðin mikil tíðindi og ill og er fólk þetta vitlaust er hér er. Nú sýnist mér það ráð að kveikja ljós og hlaupa til dyranna svo að vegandinn megi eigi út komast.‹ Og svo var gjört. Þykir mönnum er ei verður

við vegandann vart, sem sá muni þar nökkur inni vera er
 verkið hefir unnið. Líður nú til þess er dagur kemur. Er þá
 tekið lík Þorgríms og burtu kippt spjótinu og til graftar búið
 og er þar að sex tígir manna; fara nú á Hól til Gísla. Þórður
 5 hinn huglausi var úti og er sér liðið hleypur hann inn og segir
 að her manns fer að bænum og var hann allmjög flaumósi.
 ›Það er vel þá,‹ segir Gísli og kvað vísu:

Fellr eigi eg fullum,
 10 fólkrunnr, hjarar munni
 ráðið hefi eg margra manna
 morð, við hverju orði.
 Látum vér, þótt vága
 viggrunnr hniginn liggi,
 15 kominn er þyss í þessa
 þjóð, um oss sem hljóðast.

Nú koma þeir á bæinn, Þorkell og Eyjólfur, ganga að lok-
 rekkju þeirri sem Gísli hvíldi í og kona hans en Þorkell bróðir
 20 Gísla gengur upp fyrir í hvílugólfið og sér hvar að skór Gísla
 liggja, frosnir og snægir allir. Hann skaraði þá upp undir
 fótbörðið og svo að eigi skyldu sjá þá aðrir menn.

Nú fagnar Gísli þeim og spyr tíðinda. Þorkell kvað bæði
 mikil og ill og spyr hverju gegna mundi eða hvað þá skal til
 25 ráða taka. ›Skammt er þá milli illra verka og stórra,‹ segir
 Gísli. ›Viljum vér til þess bjóðast að heygja Þorgrím og eigið
 þér það að oss og er það skylt að vér gjörum það með sæmd.‹
 Þetta þiggja þeir og fara allir saman á Sæból til haugsgjörðar
 og leggja Þorgrím í skip.

30 Nú verpa þeir hauginn eftir fornum sið. Og er búið er að
 lykja hauginn þá gengur Gísli til óssins og tekur upp stein
 einn svo mikinn sem bjarg væri og leggur í skipið svo að nær
 þótti hvert tré hrökkva fyrir en brakaði mjög í skipinu og
 mælti: ›Eigi kann eg skip að festa ef þetta tekur veður upp.‹
 35 Það var nökkurra manna mál að eigi þótti allólíkt fara því

er Þorgrímur hafði gjört við Véstein er hann ræddi um hel-skóna.

Nú búast þeir heim frá hauginum. Þá mælti Gísli við Þorkel bróður sinn: ›Það þykist eg að þér eiga bróðir að nú
5 sé okkart vinfengi sem þá er best hefir verið og tökum nú upp leika.‹ Þorkell tekur því vel. Og fara nú heim hvorirtveggju. Gísli hefir nú eigi allmannfátt og er nú slitið boðinu og gefur Gísli góðar gjafir sínum boðsmönnum.

Gisle Surssøns saga

(Anonym)

11 En mand hed Thorgrim og havde tilnavnet Næb. Han boede på Næbstad inden for Haukadalselven. Han var fuld af heksekunster og magi og var den største troldkarl, man kunne forestille sig. Thorgrim og Thorkel inviterer ham
15 hjem, for de holdt også gilde. Thorgrim Næb var en dygtig smed, og det berettes, at de to Thorgrim'er og Thorkel går over i smedjen og lukker døren efter sig. Nu finder de stumperne af sværdet Gråside frem, som Thorkel havde fået, da han og hans broder delte deres gods, og henunder aften har
20 Thorgrim Næb samlet et spyd af stumperne. Der var magiske tegn på det, og bladet blev fæstnet tre håndsbredder nede i skæftet. Men nu lader vi dette ligge.

Det fortælles, at Ønund fra Medaldal kommer til gilde hos Gisle, beder om lov til at tale med ham under fire øjne
25 og meddeler ham, at Vestein er kommet hjem til Island og kan ventes herhen.

Gisle reagerer straks og kalder huskarlene Hallvard og Håvard til sig, og han bad dem om at tage nordpå til Ønundsfjord og finde Vestein og hilse ham fra mig, at han skal blive
30 hjemme, indtil jeg henter ham, og han skal ikke tage til gildet i Haukadale. Han rækker dem den halve mønt indrullet i en lille tøjping til bevis, hvis Vestein ikke vil tro på, hvad de siger.

Så drager de afsted og sejler med skib fra Haukadal til
35 Lækjaros, hvor de går i land og opsøger en bonde, der boede

der på Bessestad. Hans navn var netop Besse. De hilser ham fra Gisle og beder ham om at låne dem to heste, som blev kaldt Båndvanterne og var de hurtigste dér i Fjordene. Han låner dem hestene, og de rider straks afsted, indtil de kommer til Mosvalla og derfra videre ind til gården Hest.

På samme tid rider Vestein hjemmefra, og det træffer sig sådan, at han rider neden for grusbakken ved Mosvalla, mens brødrene rider den anden vej oven for, og derved passerer de hinanden.

10

12 En mand ved navn Thorvard boede på Holt. Et par af hans karle blev uenige om arbejdet og huggede efter hinanden med leerne, så de begge blev sårede. Vestein kommer forbi og forliger dem, og han dømmer i sagen, så de begge er tilfredse dermed; så rider han ud til Dyrefjord i følge med to nordmænd.

15

Hallvard og Håvard er i mellemtiden nået frem til Hest og erfarer, at Vestein er draget afsted, så nu rider de tilbage, så hurtigt de kan. Da de kommer til Mosvalla, ser de nogle mænd ride inde midt i dalen, men der var et bakkedrag imellem dem, så de rider gennem Bjamadal og kommer til Arnkelsbrinken. Da styrter begge heste af udmattelse. De springer af hestene og råber. Vestein og hans følgesvende hører dem og venter på dem på Gemlufallssletten, og da de når frem til dem, meddeler de deres ærinde og viser Vestein mønten fra Gisle.

20

25

Vestein finder nu den anden mønt frem fra sin pung i bæltet og bliver rød i ansigtet. »Det er sandt, alt hvad I siger,« sagde han, »og hvis I havde truffet mig noget før, ville jeg være vendt om. Men nu løber alle vandløb mod Dyrefjord, og jeg vil ride dertil, som jeg havde tænkt mig. Nordmændene kan vende om. Men I skal sejle tilbage,« siger Vestein, »og fortælle Gisle og min søster, at jeg er på vej til dem.«

30

Det drager de hjem og fortæller Gisle. Han svarer: »Så må det gå, som det skal gå.«

35

Vestein tager til en kvindelig slægtning, Luta, der boede ved Gemlufald. Hun lader ham sætte over fjorden og siger til ham: »Pas godt på dig selv, Vestein, du får brug for det.«

Han blev sejlet over til Thingeyri, hvor der boede en
5 mand ved navn Thorvald Gnist. Vestein går hen til hans gård, og Thorvald låner ham sin hest. Så rider Vestein afsted med sit eget seletøj og med lyden fra små bjælder, der er bundet til bidslet. Thorvald følger ham på vej og tilbyder at tage med hele vejen til Gisle, men Vestein mener ikke, det
10 er nødvendigt.

»Der er meget forandret i Haukadal,« sagde han, »så tag vare på dig selv.«

Så skilles de, og Vestein rider videre, til han kommer til Haukadal; det var klart vejr og måneskin. På Thorgrim og
15 Thorkels gård var Geirmund og en kvinde ved navn Rannveig i færd med at drive kreaturerne ind. Han driver dem ind til hende, og hun genner dem på plads i båsene. Vestein rider over tunet, og Geirmund møder ham.

»Du skal ikke komme her til Søbol. Rid over til Gisle og pas
20 godt på dig selv.«

Rannveig var kommet ud fra stalden, hun betragter den fremmede og mener at genkende ham, og da de har fået alle kreaturerne ind, går de hjemad og diskuterer på vejen, hvem
25 det kan have været. Thorgrim og hans mænd sidder ved ilden, og Thorgrim spørger dem, om de har mødt eller set nogen, eller hvad det er de diskuterer.

»Jeg mente, at det var Vestein, der var kommet,« sagde Rannveig, »han var iført en sort kappe, havde et spyd i hånden og red med bjælde i bidslet.«

30 »Og hvad siger du Geirmund?«

»Jeg så ikke så nøje efter, men jeg tror, det har været Ønunds karl fra Medaldal; han var iført Gisles kappe, brugte Ønunds seletøj og havde en fiskestang i hånden med jernhager i spidsen.«

35 »En af jer ser ud til at lyve,« sagde Thorgrim, »og nu skal du

tage over til Hol, Rannveig, og finde ud af, hvad der foregår.«

Hun drog afsted og kom til huset, da mændene havde sat sig og var begyndt at drikke. Gisle stod i døren og hilste
5 hende velkommen og bød hende indenfor.

Hun svarede, at hun måtte hjem, men hun ›ville gerne tale et ord med jomfru Gudrid‹.

Gisle kaldte på hende, men så ville Rannveig ikke noget alligevel.

10 ›Hvor er din kone Aud?‹ siger hun så.

›Hun er herinde,‹ siger Gisle.

Aud kommer ud og spørger Rannveig, hvad hun vil. Men Rannveig svarer, at der ikke var noget særligt, og mere blev det ikke til. Så bad Gisle hende om enten at komme indenfor
15 eller tage hjem. Hun tog hjem og var om muligt endnu mere uvidende end før, og kunne intet nyt berette.

Næste morgen bad Vestein om at lade sig bringe to sække med varer i, som brødrene Hallvard og Håvard havde haft med for ham. Han fremdrog et vægtæppe på 60 alen, en
20 hoveddug, der var 20 alen lang og prydet med tre guldtråde på langs, og tre guldsлагne vaskefade. Disse gavertilbød han sin søster, Gisle og sin fostbroder Thorkel, hvis denne ville modtage gaven. Gisle og de to Thorkel'er går over til Søbol til Gisles broder, Thorkel. Gisle fortæller, at Vestein er
25 kommet hjem og vil forære dem begge de smukke gaver, og han viser sin broder dem og beder ham om at vælge, hvad han vil.

Thorkel svarer: ›Det er vel mere passende, at du får det hele, jeg vil ikke modtage noget. Det er ikke sikkert, at jeg
30 kommer til at gengælde gaverne.‹

Han står fast på sit, så Gisle må drage hjem igen, og nu forekommer det ham, at alt peger i samme retning.

13 Nu hændte der det på Hol, at Gisle sov uroligt to nætter i træk, og man spørger ham, hvad han har drømt. Men han vil ikke fortælle sine drømme.

5 Nu kommer den tredje nat, og folk går i seng, og da de havde sovet lidt, kommer der et så voldsomt vindstød, at taget blæser af på den ene side af huset. Oven i dette kom, at det regnede så voldsomt, at man aldrig havde kendt magen, og det begyndte at dryppe ned i husene, som man kunne
10 forvente, når taget var blevet utæt.

Gisle kom hurtigt på benene og kalder på sine mænd, at de skal udbedre skaderne, så godt de kan. Gisle havde en trælb, der hed Tord og havde fået tilnavnet den Feje. Han blev hjemme, mens Gisle og de fleste af hans mænd gik ud for at
15 bjærge høet. Vestein tilbød at tage med, men det afslog Gisle. Da det begyndte at dryppe voldsomt ind i huset, rykkede Vestein og hans søster Aud deres senge ind på langs af huset. Alle andre var forsvundet, så de var alene tilbage.

Lidt før daggry er der nogen, der kommer listende ind og
20 går hen til Vesteins seng. Han lå da vågen, og inden han vidste af det, blev han gennemboret af et spyd.

›Den sad,‹ sagde Vestein, idet han fik stødet.

Derefter gik manden ud, og Vestein forsøgte at rejse sig, men faldt om ved siden af sengen og var død. Aud vågner og
25 kalder på Tord den Feje og beder ham om at trække spyddet ud af såret. Det hed sig nemlig, at den der trak våbnet ud af såret, havde pligt til at hævne den dræbte. Hvis man lod våbnet sidde i såret, blev det kaldt for hemmeligt drab og ikke mord. Men Tord var et usselt skrog og turde slet ikke
30 nærme sig liget.

Da kom Gisle ind og så, hvad der var sket, og han befalede Tord at være rolig. Han trak selv spyddet ud af såret og smed det, blodigt som det var, ned i en stor kiste uden at nogen så det; så satte han sig på bænken. Siden lod han sørge for

Vesteins lig, som det var skik og brug på den tid. Både Gisle og mange andre sørgede dybt over Vesteins død.

Så sagde Gisle til sin plejedatter Gudrid: »Tag du nu over til Søbol og find ud af, hvad folkene foretager sig der. Jeg tror, du er den bedste til at finde ud af, hvad der foregår, derfor sender jeg dig.«

Hun tager afsted og kommer til Søbol. De var stået op og de to Thorgrim'er og Thorkel sad parat med deres våben. Hun trådte ind, men der gik lang tid, før de hilste på hende, og alle var meget fåmælte. Så spørger Thorgrim hende, om der er noget nyt, og hun fortæller dem om drabet eller rettere mordet på Vestein.

Dertil svarer Thorkel: »Det ville engang have syntes os en stor begivenhed.«

»Vi har pligt til at hædre den mand, der her er død,« siger Thorgrim, »og til at sørge for hans begravelse og højlægge ham. Det er i sandhed et stort mandetab, og du kan sige til Gisle, at vi kommer i dag.«

Derefter tager hun hjem og fortæller Gisle, at Thorgrim sad med hjelm og sværd og fuld udrustning, at Thorgrim Næb holdt en krigsøkse i hånden, og at Thorkel var parat til at trække sit sværd, »alle mand var stået op, og en del af dem var bevæbnet.«

»Det var, hvad man kunne vente,« siger Gisle.

25

14 Gisle og hans folk gør nu klar til at højlægge Vestein på den sandstrækning, der ligger ved Sivsøen neden for Søbol. Mens de er i færd med at rejse gravhøjen, kommer Thorgrim og Thorkel med deres mænd for at hjælpe til.

Da de så havde sørget for Vestein, som skikkene foreskriver det, gik Thorgrim hen til Gisle og sagde: »Det er sædvane at binde helsko på mænd, når de skal gå vejen til Valhalla, og det vil jeg gøre for Vestein.«

Og da han havde gjort det, sagde han: »Hvis dette løsner, så kan jeg ikke binde helsko.«

35

Bagefter sætter de sig ned et stykke fra gravhøjen og taler sammen, og ingen ser ud til at have den mindste idé om, hvem der har dræbt Vestein.

Thorkel spurgte Gisle: »Hvordan tager Aud sin broders død? Græder hun meget?«

»Det kan du vel forestille dig,« siger Gisle, »hun sørger meget, men lader sig ikke mærke med noget. Jeg havde en drøm,« fortsætter han, »i går nat og igen nu i nat, og selv om jeg ikke vil udtale mig om, hvem der står bag mordet, så taler
10 drømmene deres tydelige sprog. Første nat drømte jeg, at en hugorm snoede sig ud fra en gård og gav Vestein et dødeligt hug. Den anden nat drømte jeg, at en ulv kom løbende fra samme gård og bed Vestein ihjel. Jeg har ikke fortalt om nogen af drømmene før nu, fordi jeg ikke ønskede, at der var
15 nogen af dem, der skulle gå i opfyldelse.«

Så digtede han en strofe:

Jeg ønsker ikke at vågne
for tredje gang
20 fra en sådan drøm,
bedre var Vesteins fremtid
da vi sad i Sigrhads sal
opstemte af den gode mjød,
da var der ingen
25 der kunne skille os ad.

Så spurgte Thorkel: »Hvordan tager Aud sin broders død? Græder hun meget?«

»Det spørger du tit om, broder,« siger Gisle, »du er meget
30 nysgerrig efter at få det at vide.«

Gisle fremsagde en strofe:

Kvinden skjuler sin sorg
bag hovedtøjet
og sover uroligt
om natten.

5 Hun får tårer i øjnene
og harmes
ved tanken
om sin broders død.

10 Og han fortsatte:

Tårerne strømmer
fra kvindens
lyse øjne
15 og ned i hendes skød.
Kvinden græder
i sin sorg
og søger trøst
hos skjalden.

20

Derefter går de to brødre hjemad sammen.

Så sagde Thorkel: »Her er sket store ting, og det har nok
ramt dig hårdere end nogen anden. Men ikke desto mindre
står enhver sig selv nærmest. Jeg ville ønske, at du ikke tager
25 dig det så nært, at folk får mistanke derved. Jeg synes, vi skal
genoptage legene og ser gerne, at forholdet mellem os atter
bliver, som da det var bedst.«

»Det er vel talt,« svarer Gisle, »og jeg er enig deri. Men dog
med det forbehold, at du skal love at gøre det samme for mig,
30 hvis du en gang kommer ud for noget tilsvarende, som jeg
har været ude for.«

Dette går Thorkel ind på, og de tager hjem og drikker
gravøl efter Vestein. Da det er overstået, tager alle hjem til
sig selv, og der er roligt for en tid.

35

15 De genoptog legene, som om intet var hændt. Gisle og hans svoger Thorgrim spillede ofte mod hinanden, og man kunne ikke blive enige om, hvem af dem, der var stærkest, selv om de fleste nok holdt på Gisle. De spiller bold på den sø, der hedder Sivsø, og der var som regel mange mennesker.

En dag da der var specielt mange, bad Gisle om, at man skulle lave to jævnbyrdige hold.

10 ›Det vil vi meget gerne,‹ siger Thorkel, ›og vi ser også meget gerne, at du ikke holder igen over for Thorgrim, som der er nogen, der mener du gør. Jeg under dig fuldt ud den hæder, som du fortjener, hvis du er den stærkeste.‹

15 ›Vi har ikke undersøgt det endnu,‹ siger Gisle, ›men det kan meget vel være, at vi forsøger på et tidspunkt.‹

Nu spiller de, og Thorgrim må give sig. Gisle vælter ham omkuld, og bolden flyver ud af banen. Gisle vil hente den, men Thorgrim holder ham fast, så han ikke kan nå den. Igen fælder Gisle ham, og nu så voldsomt at skindet gik af kno-
20 erne og blodet stod ud af næsen på ham. Kødet blev også slået af knæene.

Thorgrim var længe om at komme på benene. Han så over mod Vesteins gravhøj og sagde:

25 Spyddet knagede i krigerens sår,
jeg beklager det ikke.

Gisle greb bolden i luften og slyngede den ind mellem skuldrene på Thorgrim, så han væltede forover, og Gisle sagde:

30 Bolden buldrede mod hans ryg
jeg beklager det ikke.

Thorkel springer op og siger: ›Nu har vi fået bevist, hvem
35 der er den stærkeste og den dygtigste, lad os nu stoppe.‹

Og det gjorde de. Legene blev indstillet, og sommeren gik, og forholdet mellem Thorgrim og Gisle blev køligere.

Thorgrim ville holde høstgilde for at byde vinteren velkommen og ofre til Frej, og han indbyder sin broder Børk sammen med Eyjolf Thordarsøn og mange andre anselige mænd. Gisle gør også forberedelser til at holde gilde og indbyder sine svogre Bjartmarssønnerne fra Arnarfjord, de to Thorkel'er og et halvt hundrede andre mænd. Der skulle være drikkelag på begge gårde, og på Søbøl havde man strøet siv fra Sivsøen ud over gulvet.

Da Thorkel og Thorgrim gjorde klar og ville sætte tæpper på væggene samme dag, som gæsterne skulle komme, siger Thorgrim til Thorkel: »Nu kunne vi godt bruge de gode vægtæpper, som Vestein ville forære dig. Det hjælper jo ikke meget, at du ejer dem, hvis du aldrig kan bruge dem, og nu ville jeg ønske, at du lod dem hente.«

Thorkel svarer: »Man kommer længere med mådehold og jeg vil ikke sende bud efter vægtæpperne.«

»Men så vil jeg gøre det,« sagde Thorgrim og bad Geirmund om at tage afsted.

Hertil svarer Geirmund: »Jeg vil gerne bestille noget, men den tur bryder jeg mig ikke om.«

Så går Thorgrim hen til ham og giver ham en kraftig lus-sing og siger: »Nu vil du måske gå, hvis du foretrækker det på den måde.«

»Ja, nu skal jeg nok gå,« svarer han, »selv om det ikke er bedre på den måde. Men du kan være sikker på, at jeg nok skal betale dig dit lille dask dobbelt tilbage, og alligevel er det ikke fuldt gengældt.«

Derpå drager han afsted. Da han når frem, er Gisle og Aud ifærd med at sætte vægtæpperne op. Geirmund forklarer sit ærinde og beretter, hvordan det er gået for sig.

»Synes du vi skal låne dem tæpperne Aud?« spørger Gisle.

»Det behøver du vel ikke spørge om, for du ved jo, at jeg

hverken vil gøre dem denne tjeneste eller nogen anden, der kan være med til at forøge deres ære.«

»Ønskede min broder Thorkel også vægtæpperne?« spurgte Gisle.

5 »Han modsatte sig ikke, at jeg hentede dem.«

»Ja, så er den sag afgjort,« sagde Gisle og gav ham tæpperne. Han fulgte selv Geirmund på vej.

Gisle gik med ham helt hjem til gården og sagde: »Nu har jeg hjulpet dig, så du ikke kommer tomhændet tilbage, og
10 jeg ville ønske, at du også ville hjælpe mig med en sag, der er af vigtighed for mig, for man skal gengælde gaver med gaver; jeg vil bede dig om at skyde slåen fra tre døre i aften, og mens du gør det, kan du jo tænke på, hvordan Thorgrim lønnede dig for turen.«

15 Geirmund svarede: »Vil din broder Thorkel blive bragt i fare derved?«

»Nej, slet ikke,« svarer Gisle.

»Så skal det blive, som du ønsker,« sagde Geirmund.

Da han kommer hjem, kaster han tæpperne fra sig, og
20 Thorkel siger: »Gisle er mere tålmodig end de fleste, og han klarer sig bedre end os.«

»Dem her har vi brug for,« siger Thorgrim og sætter tæpperne op.

25 Om aftenen kommer gæsterne. Skyerne trækker sammen, og det begynder at sne, så alle stier tildækkes.

16 Børk og Eyjolf kommer om aftenen med 60 mænd, så de var omkring 120, og der var halvt så mange hos Gisle. Drikkelaget begyndte, og bagefter lagde man sig til at
30 sove.

Gisle sagde til sin kone Aud: »Jeg har ikke fodret Thorkel den Riges hest, så du må komme med mig og skyde slåen for døren efter mig; og du må holde dig vågen, mens jeg er væk, så du kan åbne igen, når jeg kommer tilbage.«

35 Han tager spyddet Gråside op af kisten, og iført sort

kappe, skjorte og linnedsbukser går han ned til bækken, som løber mellem de to gårde, hvorfra man hentede drikkevand til begge gårde. Han går ad stien til bækken og vader over den, til han kommer til den sti, der fører op til den anden gård. Gisle vidste, hvordan husene på Søbol var indrettet, for han havde selv bygget gården. Der var en indgang gennem stalden, hvor der stod omkring tredive køer på hver side. Her går han ind og binder halerne sammen på tyrene, hvorpå han atter lukker stalddøren så forsvarligt udefra, at man ikke kan åbne den indefra. Derefter går han hen til beboelseshusene, og Geirmund havde holdt sit løfte, for der var ingen slå for dørene. Han træder ind og lukker døren efter sig, som man havde gjort det om aftenen. Han bevæger sig lydløst. Så står han stille og lytter efter, om nogen lå vågen, men bliver klar over, at alle sover.

Der brændte tre lys i stuen. Han tager noget siv fra gulvet, presser det sammen, og kaster det på det ene lys, så det går ud. Så venter han for at høre, om nogen skulle være vågnet, men det er der ikke. Så tager han igen en håndfuld siv og slukker det næste lys. I det samme opdager han, at det ikke er alle, der sover, for der er en ung mand, der rækker hånden ud mod det tredje lys og slukker det. Han går længere ind i huset og hen til sengekammeret, hvor hans søster og Thorgrim sover; døren stod på klem og de lå begge i sengen. Han føler sig frem med hånden og kommer til at ramme søsterens bryst, for hun ligger yderst.

Så sagde Thordis: »Hvorfor er du så kold på hånden, Thorgrim?« og vækker ham.

Thorgrim sagde: »Skal jeg vende mig om mod dig?« Hun troede, at han tog om hende. Gisle venter et stykke tid og varmer hånden under sin kjortel, mens de falder i søvn igen. Så rører han forsigtigt ved Thorgrim, så han vågner. Han tror, det er Thordis, der vækker ham og vender sig om mod hende. Gisle trækker tæppet af dem med den ene hånd, og

med den anden gennemborer han Thorgrim med Gråside, så spyddet fæstes i sengens bund.

Så kalder Thordis og siger: »Vågn op, alle mænd. Min husbond, Thorgrim, er blevet dræbt.«

- 5 Gisle løber hurtigt hen mod stalden og forsvinder ud af den tredje dør, som han havde planlagt; han lukker døren forsvarligt efter sig og går hjem samme vej, som han var kommet, uden at efterlade sig spor. Da han kommer hjem, skyder Aud slåen fra døren, og han går i seng og lader som
- 10 om, intet var hændt, og han intet havde foretaget sig.

På Søbøl var alle mændene så omtågede af øllet, at de ikke vidste hvad de skulle stille op. Det var kommet helt bag på dem, og der blev ikke taget nogle ordentlige eller nødvendige beslutninger.

15

17 Eyjolf sagde: »Her er sket store og onde ting, og alle i huset er ude af sig selv. Nu vil jeg foreslå, at vi tænder noget lys og holdervagt ved dørene, så morderen ikke slipper ud.«

- 20 Det gjorde man så. Men da de ikke kunne få øje på nogen drabsmand, troede de, at det var en af de tilstedeværende, der havde dræbt Thorgrim. Tiden går, og det bliver dag. Så tog man Thorgrims lig, trak spyddet ud, og gjorde klar til begravelsen. De er 60 mand om det, og bagefter rider de
- 25 over til Gisle på Hol. Tord den Feje stod udenfor, og da han ser skaren nærme sig, løber han ind og fortæller, at en stor flok krigere er på vej mod huset, og han er helt skrækslagen.

- »Det er hvad man kunne vente,« siger Gisle og fremsiger
- 30 en strofe:

Krigeren er ikke bange
for hvad som helst,
mange mænd har jeg dræbt
5 med mit sværd.

Lad os bevare roen
skønt en mand ligger død.
Folk er blevet urolige
her på egnen.

10

Thorkel og Eyjolf når frem til gården og går hen til alkoven,
hvor Gisle og hans kone sover om natten. Thorkel, Gisles
broder, går forrest ind i soverummet og får øje på Gisles sko,
der ligger på gulvet dækket med sne og is. Han skubbede
15 dem ind under fodbrættet foran sengen, så ingen af de andre
skulle se dem.

Gisle byder dem velkommen og spørger, om der er noget
nyt. Thorkel svarer, at der er sket både store og onde ting og
spørger, hvordan det hele kan hænge sammen, og hvad man
20 skal foretage sig.

›Det viser, at der ikke er langt mellem onde gerninger og
store gerninger,‹ siger Gisle. ›Nu vil vi tilbyde at højlægge
Thorgrim, som vi har pligt til og skylder jer, og vi vil gøre det,
så det tjener alle til ære.‹

25 De tager mod tilbuddet og drager allesammen over til
Søbol for at rejse gravhøjen, og de lægger Thorgrim i et skib.
Derpå rejser de gravhøjen efter gammel skik.

Dade erfærdige med højen, går Gisle hen til åmundingen
og løfter en sten op på størrelse med en klippe. Han væltede
30 den ned i skibet, så alle plankerne gav sig, og det knagede i
skibet. Han sagde: ›Hvis vejr og vind kan rive dette skib løs,
så kan jeg ikke fortøje et skib.‹

Der var adskillige, der syntes, at dette mindede ikke så lidt
om, hvad Thorgrim havde sagt om helskoene ved Vesteins
35 begravelse.

De belaver sig på at vende hjem. Da siger Gisle til sin broder Thorkel: »Nu skylder du mig efter min mening, at vi genoptager vort venskab som førhen, da det var bedst, og lad os nu begynde på legene igen.«

- 5 Det er Thorkel indforstået med, og de drager allesammen hver til sit. Der er ikke så få gæster hos Gisle, men nu slutter gildet, og Gisle giver dem prægtige gaver ved afrejsen.

Oversat af Keld Gall Jørgensen

hallgrímur pétursson

50. sálmur

Um varðhaldsmennina

1. Öldungar Júða annars dags
inn til Pílatum gengu strax,
sögðu: Herra, vér höfum mest
í huga fest,
hvað sá falsari herma lézt.
2. Eftir þrjá daga ótt fyrir sann,
upp rísa mun ég, sagði hann.
Við slíku er bezt að leita lags,
lát geyma strax
þessa gröf inn til þriðja dags.
3. Máske líkið með leyndum hljótt
lærisveinar hans taki um nótt
og lýðnum segi það lyga skin.
Þá lízt ei kyn,
þó verði sú villan verri en hin.
4. Pílatus víst þeim varðhald fékk.
Vaktin strax út af staðnum gekk,
gröfinni blifu herrans hjá.
og svo til sjá,
settu innsigli steininn á.

5. Gyðinga hörð var heftin beisk,
hjartans blindleiki og villan treisk.
Þeim kunni ei nægjast kvöl og bann
sem Kristur fann.
Líka dauðan þeir lasta hann.
6. Forðastu svoddan fíflskugrein,
framliðins manns að lasta bein.
Sá dauði hefur sinn dóm með sér,
hver helzt hann er.
Sem bezt haf gát á sjálfum þér.
7. Gyðingar vildu veita rýrð
vors lausnara upprisu dýrð.
En drottins vald og vísdóms ráð
þess vel fékk gáð.
Verk sitt framkvæmdi víst með dáð.
8. Hefði ei vaktin geymt og gætt
grafarinnar, sem nú var rætt,
orsök var meiri að efast þá,
hvort upp réð stá
drottinn vor Jesús dauðum frá.
9. En þeir sjálfir, og er það víst,
upprisu drottins hafa lýst,
þó kennimenn Júða afkaldristyggð,
kvaldir í blygð,
keyptu þá til að bera lygð.

10. Öll svikráð manna og atvik ill
ónýtir drottinn, þá hann vill.
Hans ráð um eilífð stöðugt stár
og stjórnin klár.
Slægðin dramblátra slétt forgár.
11. Hvíli eg nú síðast huga minn,
herra Jesú, við legstað þinn.
Þegar ég gæti að greftran þín,
gleðst sála mín.
Skelfing og ótti dauðans dvín.
12. Sektir mínar og syndir barst
sjálfur þegar þú pínður varst.
Upp á það dóstu, drottinn kær,
að kvittuðust þær.
Hjartað því nýjan fögnuð fær.
13. Þú grófst þær niður í gröf með þér,
gafst þitt réttlæti aftur mér.
Í hafsins djúp, sem fyrir spáð finnst,
þeim fleygðir innst.
Um eilífð verður ei á þær minnzt.
14. Svo er nú syndin innsigluð,
iðrandi sála kvitt við guð,
eilíft réttlæti uppbyrjað
í annan stað.
Trúuð manneskja þiggur það.

15. Dauðinn þinn, Jesú, deyði hér
dárlega holdsins girnd í mér.
Gröfin þín hylji glæpi mín
fyrir guðs augsýn.
Efli mér styrk upprisan þín.
16. Steinþró míns hjarta úthöggvin sést.
Heilagur andi vann það bezt.
Líndúk trúar ég læt í té,
minn lausnari.
Ilmandi smyrsl iðranin sé.
17. Svo finni eg hæga hvíld í þér,
hvíldu, Jesú, í brjósti mér.
Innsigli heilagur andi nú
með ást og trú
hjartað mitt, svo þar hvílist þú.
18. Dýrð, vald, virðing og vegsemd hæst,
vizka, makt, speki og lofgjörð stærst
sé þér, ó, Jesú, herra hár,
og heiður klár.
Amen, amen, um eilíf ár. – Amen.

hallgrímur pétursson

Passionssalme nr. 50

Om vagtmandskabet

1. Pilatus fik, den næste dag,
besøg fra Rådet, fyldt med nag,
de sagde: »Herre, her vi kom
i tanker om
den løgners pral og taleflom.
2. Han sagde: Jeg opstår på ny
i tredjedagens morgengry.
At løgne var hans store last
er vidnefast.
Sæt vagter ved hans grav, i hast.
3. Disciplene kan tænkes, at
gå ud og ta' hans lig i nat,
og sprede rygtet om, hvordan
nu denne mand
er kommet fra de dødes land.«
4. Pilatus lod sig rive med,
og sendte straks en vagt af sted.
Og svært bevæbnet gik demænd
til graven hen,
hvorefter de forsegled' den.

5. De jødens heftighed var slem,
den beske trods har blindet dem.
Selv efter pinens bitterhed
blev de jo ved,
og rakked' deres offer ned.
6. Men det er både dumt og hårdt
at laste dem, som her gik bort.
De døde dømmes ret og vel,
foruden skel.
Tag heller' vare på dig selv.
7. Vor Herre herligt genopstod,
til trods for fjendens overmod.
Man standser ikke livets magt
med nogen vagt.
Alt skete efter Herrens agt.
8. Og Jesu fjender led et tab
ved netop dette vagtmandskab,
som så forfærdet op mod sky,
i morgengry,
da Herren Krist opstod på ny.
9. For de fortalte, hvad de så,
og svor endda en ed derpå.
Men Jesu fjender tog en sum
til vagtens rum.
Med penge gjorde de den stum.

10. Men alle men'skers rænkespil
kan Herren hindre, når han vil.
Hans vilje er så klippefast,
hans øjekast
kan styrte troner om i hast.
11. Jeg finder fred for alle mén
o Jesus, dér ved gravens sten.
At tænke på din jordefærd
er meget værd,
det fjerner al min dødsfrygt her.
12. Du tog min synde-byrde bort,
for mig du tålte pinens tort.
Du led, o Herre, al din nød,
så livets glød
kan skinne på mig i min død.
13. Min synd er gravlagt dér med dig,
din egen retfærd gav du mig,
du sænkede min synd derved
i havet ned,
så den er glemt i evighed.
14. Dit segl er sat for syndens magt,
med Gud du stifted' fredens pagt.
Bodfærdig kan min sjæl på jord
tro på det ord:
Retfærdig er hver den, som tror.

15. Lad din død, Jesus, døde her
al kødets dårskab og begær,
o skjul for Gud mit synde-mén,
bag gravens sten,
opstandne Herre, mild og ren.
16. Jeg står med troens linneddug
og anger-salven klar til brug.
Hør, kærlighedens Ånd, min bøn
og kom i løn,
bered mit hjerte til Guds Søn.
17. Ja, Jesus, hvil nu i mit bryst,
med freden og din rene trøst,
sålænge som mit hjerte må
i verden slå.
Sæt, Helligånd, dit segl derpå.
18. Al ære, pris og kraft og magt,
al visdom, lov og tak ske bragt
o Herre Jesus, til dig hen
nu og igen.
Hver skabning, sig: Amen, amen!
Amen.

Oversat af Björn Sigurbjörnsson

jónas hallgrímsson

Ég bið að heilsa

Nú andar suðrið sæla vindum þýðum.
Á sjónum allar báurur smáar rísa
og flykkjast heim að fögru landi ísa,
að fósturjarðar minnar strönd og hlíðum.

Ó, heilsið öllum heima rómi blíðum
um hæð og sund í drottins ást og friði.
Kyssið þið, báurur, bát á fiskimiði.
Blásið þið, vindar, hlýtt á kinnnum fríðum.

Vorboðinn ljúfi, fuglinn trúr, sem fer
með fjaðrabliki háa vegaleysu
í sumardal að kveða kvæðin þín!

Heilsaðu einkum, ef að fyrir ber
engil með húfu og rauðan skúf, í peysu.
Þróstur minn góður! Það er stúlkan mín.

jónas hallgrímsson

Jeg beder dig hilse

Nu ånder sydens salige vinde blide,
på havet hæver bølger små sig alle
og flokkes hjem til isens land som kaldet,
til fædrelandet mit med strand og fjelde hvide.

Med blide stemmer hils dem alle hjemme
med Herrens kærlighed og fred i tanke,
kys I, bølger, båd og fiskebanke,
vinden varm på kinden I fornemme.

Vårbebuderen flyver på sin færd,
for at kvæde i sommernætter lyse,
over himlen i en fjerdragt fin.

Hvis du skulle møde, hils især
en engel i dragt, og rød kvast i kyse,
drossel kære, hun er pigen min.

Oversat af Nina Søs Vinter

Sjálfstætt fólk

1. Kólumkilli

Íslenskar bækur skýra frá því, að hér á landi hafi snemma dvalist vestrænir menn og skilið eftir sig krossa, klukkur og aðra þvílíka gripi, sem notaðir eru til galdurs. Í latneskum heimildum eru þeir menn nafngreindir sem siglt hafi hingað af vestrænum löndum á öndverðum dögum páfadómsins. Hét þeirra fyrirliði Kólumkilli hinn írski, særíngamaður mikill. Í þá daga voru hér landgæði með afbrigðum á Íslandi. En þá er norrænir menn settust hér að, flýðu hinir vestrænu galdursmenn landið, og telja fornrit að Kólumkilli hafi í hefndarskyni lagt á þjóð þá hina nýu að hún skyldi í þessu landi aldrei þrífast, og fleira í þeim anda, sem síðar hefur mjög þótt ganga eftir. Laungu síðar snerust norrænir menn á Íslandi frá réttum sið og hneigðust að töfrum óskyldra þjóðflokka. Var þá öllu snúið öfugt á Íslandi, guðir norrænna manna hafðir að spotti, en nýir uppteknir og dýrlíngar, sumir af Austurlöndum, aðrir af Vesturlöndum. Segir sagan að þá hafi Kólumkilla verið reist kirkja í þeim dal er síðar stóð bærinn Albogastaðir í Heiði. Var þar höfuðból að fornu. Dró Jón sýslumaður á Útirauðsmýri (Reykdalín) mikinn fróðleik saman um heiðadal þennan, seinast þegar bærinn lagðist í eyði uppúr draugagáginum mikla 1750. Var sýslumaður sjálfursjónarvottur og heyrnar að hinum fáránlegu atburðum ýmsum er þar gerðust, svo sem greinir í hinum alkunna þætti hans af Albogastaðafjandanun. Heyrðist draugurinn mæla upphátt í bænum frá því á miðþorra og frammyfir

hvítasunnu, að fólk flýði til bygða; nefndi hann nafn sitt í eyru sýslumanni tvívegis, en svaraði öðrum spurníngum, að því er sýslumanni farast orð, með ›klækilegum látínuvísum og ótilheyrulegum sámyrðum‹.

- 5 Sú saga sem víðfrægust hefur orðið af þessu koti nær langt afturfyrir tíma Jóns sýslumanns, og er ekki úr vegi að rifja hana upp einusinni þeim til skemtunar sem kunna að eiga ófarnar grundirnar meðfram ánni, þar sem aldirnar liggja hver við annarrar hlið í misjafnlega uppgrónum troðningum
10 eftir hesta liðinna tíða, og kunna að líta heim að gamla bæarhólnum í mýrinni um leið og þeir fara um dalinn.

- Það hefur ekki getað verið síðar en á ofanverðum biskupsdögum herra Guðbrands, þá bjuggu hér hjón á Albogastöðum í Heiði. Ekki er getið nafns bónda, en kona hans hét Gunnvör
15 eða Guðvör. Þótti hún mikil fyrir sér, hneigð til fornescju og talin kona ekki einhöm, og sat mjög yfir kosti bónda síns, enda var hann af öllum talinn hið mesta skauð.

- Ekki farnaðist þeim hjónum vel framanaf og höfðu fátt hjúa, og ersvo í munnmælum haft, að konan hafi látið bónda
20 bera út börn sín er þeim óx ómegð. Voru sum lögð undir hellustein í fjallinu, og má enn heyra úr fjallinu víl þeirra á vorum snemma, um það ersnjóa tekurað leysa, en við önnur var bundið steini og sökti bóndi þeim í vatnið, og má enn heyra úr vatninu grát þeirra í túnglsljósi á miðjum vetri,
25 einkum í frosti og undan veðrum.

- En sem Gunnvör húsfreya tekur að reskjast, þá hermir sagan að hana hafi mjög þyrst til mannsblóðs. Einneginn sveingdi hana til mannsmergjar. Er og mælt að hún hafi tekið börnum sínum blóð, þeim er á legg komust, og drukkið með
30 munni sínum. Lét hún gera seiðhjall að húsabaki og saung þar fjandanum Kólumkilla á haustkvöldum í eldi og reyk.

- Svo er sagt, að einhverju sinni hafi bóndi ætlað að hlaupast brott og gera alt uppskátt fyrir bygðarmönnum af hennar vondslegu athæfi, en hún veitti honum eftirför og dró hann
35 uppi á Rauðsmýrarhálsi og barði hann grjóti og limlesti hræ

hans, bar bein hans í hjall sinn, en skildi eftir hold og innýfli á hálsinum til átu handa fuglum, lét spyrjast um héruð að hann hefði farist í sauðaleit á fjalli.

En uppfrá þessu tók Gunnvöru húsfreyu að græðast fé,
5 og var þakkað hennar vondum samningi við Kólumkilla, og eignaðist góða hesta.

Í þann tíma voru mannaferðir tíðar um héruð, bæði að vetrarlagi er menn fóru til sjósóknar undir Jökul, og að vorlagi er menn sóttu þángað skreið sína úr öðrum landsfjórð-
10 úngum. En þá er fram liðu stundir tóku héraðsbúar að hafa það á orði milli sín, að ekki mundi Gunnvör húsfreya að sama skapi hress við veg sem hún gerðist hestmargari. Og þótt hún væri kona kirkjurækin að þeirrar aldar vana, er þess getið í annálum að hún hafi ekki séð til sólar eftir messu við
15 Rauðsmýrarkirkju í heiðríku veðri á sjálfan hvítasunnudag.

Er nú ekki að orðleingja það, nema bæði taka að kvisast sögur um afdrif bónda hennar, svo og af því að hún myrti menn, suma til fjár, aðra til blóðs og mergjar, og riði eftir sumum á fjöll. Svo hagar til á Albogastöðum að þar myndast
20 stöðuvatn sunnarlega dalsins, þó eigi alllángt frá bænum, kallað Ígulvatn, og ber það nafn þann dag í dag. Drap húsfreya gesti sína á næturpeli með þeim hætti að hún lagði til þeirra með skálm, er þeir sváfu, beit þá síðan á barkann, limaði þá sundur og gerði þeirra bein sér að leikfaungum og
25 fjandanum Kólumkilla. Öðrum veitti hún eftirför í heiðina og lagði til þeirra skálm sinni, og blikaði fagurt egginn, og réð niðurlögum þeirra, og var kröftum búin sem margir karlar og hafði að auki til sinna verka fulltíngi andskotans. Má enn sjá í heiðarásnum blóðdrefjar í snjónum, einkum þá líður að
30 jólum. En hræ þeirra bar hún í dalinn, batt við grjót og sökti í vatnið. Hún lagði síðan hald á farángur gesta sinna, klæði þeirra og hesta og penínga, ef nokkrir vóru. En börn hennar ærðust öll og geltu sem aðrir hundar af bæarþekjunni, eða sátu á dyrahellunni fávíslega, með herfilegu glotti, og bitu
35 menn; en fjandinn hafði tekið frá þeim mannlegt mál og

almennilega visku. Því er enn í dag súngið að börnum þetta kvöldstef í héraðinu báðumegin heiðar:

5 Gisti einginn að Gunnvöru
með klæðin góð,
ekur hún þeim í Ígultjörn
og dillidó.
Rennur blóð eftir slóð
og dilla ég þér, jóð.

10 Gisti einginn að Gunnvöru
sem á sér hest,
fagurt blikar á hennar skálm
og tillitess.
15 Rennur blóð eftir slóð
og dilla ég þér, jóð.

20 Gisti einginn að Gunnvöru
með mannlegt blóð,
einginn sem hefur merg í bein
og dillidó.
Rennur blóð eftir slóð
og dilla ég þér, jóð.

25 Gisti einginn að Gunnvöru
sem á sér guð,
hún hefur brotið mitt rifbein og viðbein og miðhandarbein
og fyllibu.
Rennur blóð eftir slóð
30 og dilla ég þér, jóð.

Trúir þú á Kólumkilla,
 hann segir svo:
 merg og blóð, merg og blóð
 5 og dododo.
 Rennur blóð eftir slóð
 og dilla ég þér, jóð.

Svo fór að lokum að uppkomust verk Gunnvarar húsfreyu,
 10 og hafði hún þannig orðið bani margra, karla, kvenna og
 barna, en súnghið um nætur fjandanum Kólumkilla. Var hún
 dæmd af á hérðspíngi og beinbrotin í sáluhliðinu við Rauðs-
 mýrarkirkju á þrennínagarhátíð, var limuð að höndum og
 fótum og loks höggvið af henni höfuð, og varð vel við dauða
 15 sínum og lagði á menn í andlátinu með einkennilegum for-
 mælingum, og var skrokk hennar, höfði og útlimum saman-
 safnað í eina skjóðu og dregin skjóðan uppá hálsinn fyrir
 vestan Albogastaði og dysjuð þar sem hæst ber. Má þar sjá
 dys hennar þann dag í dag, og er nú grasi vaxin að neðan og
 20 á seinni tímum kölluð Gunnudys. Kastar ferðamaður steini
 í dysina fyrsta sinni sem hann á leið um hálsinn, og þykir þá
 ekki vita á óhöpp, en sumir kasta steini í þessa dys hvert skifti
 sem þeir fara hér um veg, og vilja með því kaupa sér frið.

En svo óeirnin sem Gunnvör húsfreya hafði þótt í lifanda
 25 lífi, þá tók nú fyrst í hnúkana um hennar vondslegt háttalag
 eftir að hún hafði verið réttuð; þótti hún eira lítt í dysinni og
 gekk mjög aftur heima á bæ sínum. Hún vakti og upp með
 sér þá menn aðra er hún hafði fyrirfarið, konur og börn, og
 var mönnum lítt við vært heima á Albogastöðum fyrir ýmis-
 30 legum ókyrleik er dimma tók á nætur, og hélt uppteknum
 hætti að kvelja lifendur og dauða, og mátti jafnan heyra á
 bænum óp mikil og ýlfranir þegar náttuði, líkt og flokkar
 þíndra sálna börmuðu sér á þekju og glugga vegna sinnar
 stórrar eymdar og lítillar friðsemi, en stundum var sem upp
 35 gosaði úr jörðu megnasta brennisteinsfýla, og stóð gusturinn

upp í gegnum bæarhúsin svo fólki lá við andköfum, en hundar börðust um sem óðir væru. Stundum reið Gunnvör húsum ógurlega um nætur svo gnast í hverju tré, og lauk svo að eingin byggíng þótti nógu traust fyrir hennar illum lamstri og svívirðilegum kvöldreiðum. Hún reið einnig mönnum og búpeníngi og sligaði kýr, ærði börn og konur og hrekti gamlalmenni og skipaðist hvorki við signíngar né galdur. Segir sagan að loks hafi Rauðsmýrarprestur verið tilfeinginn að koma henni fyrir, og hafi hún þá hlaupið í fjallið undan hans merkilegum lærdómi, og brotið þar sem nú sér rauf í fjallið ofanvert. Sumir halda að hún hafi tekið sér bústað í fjallinu, og er þá eigi ólíklegt að í tröllslíki sé. Aðrir líta svo á að hún hafist mjög við í vatninu og þá í skrímslishami, svo sem nokkursslags finngálkn, og er það á almanna vitorði að skrímsl hefur nú um margar kynslóðir lifað í vatninu og birtist ótal sjónarvottum undir svarinn eið, jafnvel óskygnum. Segja sumir að ófreskja þessi hafi brotið þrisvar bæ á Albogastöðum, aðrir sjö sinnum, uns einginn bóndi eirði þar leingur og býlið lagðist í eyði sakir stöðugar óværðar af forynjum í ýmsum myndum, og var í tíð Reykdalíns sýslumanns lagt undir Útirauðsmýri fyrir fult og alt, fyrst sem beitarhús á vetrum, og er þaðan runnið á seinni tímum heitið Veturhús, en síðan sem stekkur.

Frie mænd

Kolumkille

Det fortælles i islandske skrifter, at folk fra de vestlige lande i tidernes morgen har opholdt sig i Island og efterladt kors, klokker og andre genstande af den slags, som bruges til trolddomskunster. I latinske kilder nævnes de folk ved navn, som har sejlet hertil i pavedømmets første år. Deres anfører kaldtes Kolumkille den irske, en stor åndebesværger. I de tider var der overordentlig store naturrigdomme her i Island. Men da de norrøne folk bosatte sig her, flygtede troldmændene fra Vesten, og de gamle skrifter antager, at Kolumkille som hævn har nedkaldt den forbandelse over det nye folk med sine trolddomskunster, at det aldrig skulle trives i dette land, og andre lignende ting, som man senere syntes slog godt til. Lang tid senere vendte det norrøne folk i Island sig bort fra den rette tro og hengav sig til ubeslægtede folkeslags mysterier. Der blev dengang vendt op og ned på alting i Island, det norrøne folks guder blev hånet og spottet, og nye guder og helgener indført, nogle fra østlige andre fra vestlige lande.

Sagnet fortæller, at man dengang rejste en kirke for Kolumkille i den dal, hvor senere gården Albuested på heden lå. Den var i ældre tid en stor herregård. Sysselmand Jón på Útiraudsmýri (Reykdalín) samlede mange efterretninger om denne højfjeldsdal, da gården endelig blev lagt øde efter de store spøgerier 1750. Sysselmanden selv både så og hørte de forskellige besynderlige begivenheder, som skete dèr, hvor-

om han fortæller i sin velkendte beretning om djævelen fra Albuested. Man hørte spøgelse før højrøstet tale på gården fra midt om vinteren til efter pinse, da folkene flygtede ned i bygden; det nævnede sit navn to gange i sysselmanens øre, 5 men svarede på andre spørgsmål, efter hvad sysselmanen siger, med uhøviske latinske vers og utilbørlige grovheder.

Det sagn om denne gård, som er blevet mest almindelig kendt, går meget længere tilbage end til sysselman Jóns tid, og det er ikke af vejen at opfriske det en gang til, til glæde for 10 dem, hvis vej måske engang skal føre over sletterne langs åen, hvor århundrederne ligger i ujævnt tilgroede ridestier, trådte af fortidens heste, – og for dem, som måske på deres vej gennem dalen ser op til den gamle høj i mosen, hvor gården stod.

Det har ikke været meget senere end i herra Gudbrands 15 sidste biskopsår, da boede der et ægtepar her på Albuested på heden. Mandens navn omtales ikke, men konen hed Gunnvør eller Gudvør. Hun regnedes for at være en voldsom natur, hengivet til trolddomskunster, og folk mente, man 20 ikke skulle skue hende på hårene. Hun undertrykte i høj grad sin mand, som også var en ren pjalt.

Det gik ikke ægteparret godt til at begynde med, de havde kun få tjenestefolk, og sagnet fortæller, at konen lod manden sætte deres børn ud, da de fik flere, nogle blev lagt under en 25 flad sten i bjerget, og endnu kan man høre deres klynken tidlig om foråret, når sneen begynder at smelte – men til andre blev der bundet en sten, og bonden sænkede dem ned i søen, og endnu kan man høre deres gråd fra søen i måneskin midt om vinteren, især i frost og som varsel om dårligt vejr.

Men da konen Gunnvør blev ældre, siger sagnet, at hun 30 begyndte at tørste voldsomt efter menneskeblod. Og hun hungrede efter menneskemarv. Det fortælles, at hun endog årelod de af sine børn, der var vokset op, og drak deres blod med sin egen mund. Hun lod bygge en sejdhytte bag husene, 35 og dér dyrkede hun djævelen Kolumkille i ild og røg.

Det fortælles, at bonden engang ville løbe bort og åbenbare alting for folk i bygden om hendes onde adfærd, men hun satte efter ham og indhentede ham på Raudsmyrihalsen, hun stenede ham ihjel og mishandlede hans lig, bar hans
5 knogler hjem i sin hytte, men efterlod kød og indvolde oppe på halsen som bytte for fuglene, og hun udsprede det rygte i bygden, at han var kommet af dage ved at søge efter får i bjergene.

Men efter dette begyndte konen Gunnvør at tjene penge,
10 hvad man mente skyldtes hendes onde pagt med Kolumkille, og hun kom i besiddelse af gode heste.

På den tid var der mange rejsende i bygderne, både om vinteren, når folk kom rejsende for at fiske ved jøkelen, og om foråret, når folk fra andre dele af landet hentede deres
15 tørfisk derfra. Men med tiden begyndte folkene i bygden at snakke om, at Gunnvør næppe blev nyttigere ved alfarvej i samme grad, som hun fik flere heste. Og skønt hun efter den tids skik var en flittig kirkegænger, omtales det i annalerne, at hun ikke så solen efter gudstjeneste i kirken på Raudsmyri
20 i klart vejr på selve pinsedag.

Kort sagt, der begyndte at gå rygter både om bondens endeligt og ligeledes om at hun myrdede mennesker, nogle for penges, andre for deres blods og marvs skyld, og at hun forfulgte nogle af dem til hest op i bjergene. Ved Albuested
25 ligger der en sø i den sydlige del af dalen, dog ikke ret langt fra gården, den kaldtes Iglesø, og det navn har den den dag i dag. Konen plejede at dræbe sine gæster ved nattetid på den måde, at hun gennemborede dem med en kniv, mens de sov, og så bed hun halsen over på dem, parterede dem og brugte
30 deres knogler til legetøj for sig selv og djævelen Kolumkille. Andre forfulgte hun op i heden, angreb dem med sin lynende kniv, og gjorde det af med dem, da hun var udstyret med mange mænds kræfter og desuden havde djævelens hjælp til sine gerninger. Endnu kan man i hedeskrænterne se
35 blodspor i sneen navnlig henad jul. Og deres lig bar hun ned

i dalen, bandt sten til dem og sænkede dem i søen. Derpå tog
hun gæsternes gods til sig, deres klæder, heste og penge, hvis
de havde nogen. Men alle hendes børn blev gale og gøde
som andre hunde fra gårdens tag eller sad på den flade sten
5 foran døren, grinende dumt og uhyggeligt, for djævelen
havde frataget dem menneskelig tale og almindelig fornuft.
Derfor synger man den dag i dag denne ramse om aftenen
for børnene i egnene på begge sider af heden:

10 Ingen bør gæste Gunnvør
med gode klæ'r,
hun slæber dem i lglekær,
og sæt dig nu her.
Flyder blod i hendes spor,
15 sov mit lille nor.

Ingen bør gæste Gunnvør,
som har en hest.
Grusomt lyner hendes sværd,
20 og visseveß.
Flyder blod i hendes spor,
sov mit lille nor.

25 Ingen bør gæste Gunnvør
med menneskeblod,
ingen som har knogler og marv,
og sov i ro.
Flyder blod i hendes spor,
30 sov mit lille nor.

Ingen bør gæste Gunnvør,
som tror på Gud,
hun har brækket mit ribben og nøgleben og håndrodsben,
5 og visselulu.
Flyder blod i hendes spor,
sov mit lille nor.

Tror du på Kolumkille,
10 han siger så:
Marv og blod, marv og blod,
og nånåå.
Flyder blod i hendes spor,
sov mit lille nor.

15

Det gik dog sådan til sidst, at konen Gunnvørs gerninger blev
opdaget, og det viste sig så, at hun var blevet manges bane-
mand, mænd og kvinder og børn havde hun dræbt, og om
20 natten dyrket djævelen Kolumkille. Hun blev dømt til døden
på herredstinget og radbrækket trinitatis søndag i indgangen
til kirkegården på Raudsmyri, hun blev parteret og til sidst
halshugget, og tog sin død med stor tapperhed, og døende
nedkaldte hun sære forbandelser over folk. Hendes krop,
25 hoved og lemmer blev samlet sammen i en sæk, og sækken
blev slæbt op på halsen vest for Albuested og lagt i en dysse
på det højeste punkt. Der kan man den dag i dag se hendes
dysse, den er nu tilgroet forneden og i senere tid kaldt Gun-
nas dysse. Når den rejsende, som første gang kommer over
30 halsen, kaster en sten i den, er det et værn mod ulykker, men
nogle kaster en sten i dyssen hver gang de kommer denne
vej, for dermed at købe sig fred.

Men hvor ufredelig Gunnvør end ansås for at være i
levende live, så blev det først for alvor galt med hendes onde
35 adfærd, efter at hun var blevet henrettet, man mente, at hun

ikke lå stille i højen, men gik voldsomt igen hjemme på sin gård. Hun opvækkede også de mænd, hun havde slået ihjel, og kvinderne og børnene, og folk kunne ikke være i fred på Albuested for alskens uroligheder, når nætterne begyndte at
5 blive mørke. Hun blev sin gamle vane tro, at pine levende og døde, og man kunne altid på gården høre høje skrig og hyl, når natten faldt på, som om skarer af pinte sjæle klagede sig på taget og ved vinduerne over deres store nød og ringe fred, og undertiden vældede den stærkeste svovldunst op
10 af jorden, og den trak igennem alle rum på gården, så at folk var ved at kvæles, og hundene sloges, som om de var gale. Undertiden red Gunnvør så frygtelig på hustagene om natten, at det knagede i alle bjælker, og til sidst viste det sig, at ingen bygninger var stærke nok til at tåle hendes onde slag
15 og skændige natteridt. Hun red også på folk og kreaturer, brækkede ryggen på køer, bragte kvinder og børn fra forstanden, og lod sig hverken bøje af korsets tegn eller af trolddom. Sagnet beretter, at man endelig fik præsten på Raudsmyri til at gøre det af med hende, og da flygtede hun op i fjeldet for
20 hans mærkværdige lærdom og sprængte den kløft, man endnu ser i bjergtoppen. Nogle siger, at hun har taget ophold i fjeldet – og da rimeligvis i jætteskikkelse. Andre mener, at hun mest opholder sig i søen, og det i et skræmsels skikkelse, og dét ved alle, at der i mange generationer har levet et
25 skræmsel i søen og vist sig for utallige øjenvidner, som vil sværge derpå – selv folk der ikke er synske. Nogle siger, at dette skræmsel tre gange har brudt gården på Albuested ned, andre siger syv gange, indtil ingen bonde holdt det ud der længere, og gården blev lagt øde af den stadige ufred af forskellige slags skræmsler, og på sysselmand Reykdalíns tid
30 blev den endelig lagt til gården Útiraudsmyri, først som vinterstald for fårene, hvoraf den i senere tid fik navnet Vinterhuse, og siden som lammefold.

steinn steinarr

Passíusálmur nr. 51

Á Valhúsahæðinni
er verið að krossfesta mann.
Og fólkið kaupir sér far
með strætisvagninum
til þess að horfa á hann.

Það er sólskin og hiti,
og sjórinn er sléttur og blár.

Þetta er laglegur maður
með mikið enni
og mógult hár.

Og stúlka með sægræn augu
segir við mig:

Skyldi manninum ekki leiðast
að láta krossfesta sig?

steinn steinarr

Passionssalme nr. 51

På Valhusahøjen
er de ved at korsfæste en mand.
Og alle må nu ha billet
til bussen,
de skal ud at se manden an.

Der er solskin og havblik
så langt som øjet når.

Det er en nydelig mand
med hvælvet pande
og brungult hår.

Og en pige med havgrønne øjne
spør sin næste:

Mon manden ikke er ked af
at la sig korsfæste?

Oversat af Poul P.M. Pedersen

einar már guðmundsson

Englar alheimsins

1. kafli Eftir að ég var kominn inn á Klepp, geðspítalann sem stendur einsog risastór höll við hafið, minntist ég þess þegar ég var lítill drengur og stóð einn regngráan þokudag á holóttri götunni og horfði á húsin og pollana.

15 Þá kom ég allt í einu auga á mann á miðjum aldri. Hann gekk niður regnvotar tröppurnar við eitt af húsunum. Í fylgd með honum var sonur hans, slánalegur piltur um tvítugt.

Sonurinn var dökkhærður með liðað hár. Hann var í stuttum leðurjakka með dökkum loðkraga, en faðirinn var í
20 ljósum stormjakka og víðum, hreinlegum vinnubuxum.

Faðirinn hélt í öxlina á syninum og ýtti honum hranalega á undan sér. Ermar á köflóttri skyrtu stóðu út undan jakk-
anum og hár hans var einkennilega litlaust í þokunni.

Þegar þeir komu inn á götuna hljóp ég í áttina til þeirra og
25 hrópaði að föðurnum: »Hvert ertu að fara með hann?»

Faðirinn sneri sér við en án þess að sleppa takinu af öxl sonarins.

»Inn á Klepp,« hreytti hann út úr sér.

Ég sá að enni hans glampaði af vætu. Hann var á svipinn
30 einsog hann gnísti tönnum. Bak við grámann í augunum loguðu eldar.

Svo voru þeir horfnir inn í þokuna.

Hún hafði gleypt þá einsog í dulúðugu ævintýrunum sem
mamma sagði mér á kvöldin og flest hófust með orðunum:

35 »Og einu sinni fyrir langa löngu...«

Í þeim hvarf fólk inn í steina og björg eða villtist um dimma skóga og stíga á meðan stjörnur himinsins tindruðu.

Þært tindruðu einsog ótal skær augu úti í sortanum; sortanum sem grúfði síðar meir yfir mér, stjörnulaus án tunglbirtu.

Ég sá þessa feðga aldrei meir og hef enn ekki gert mér grein fyrir því hvaða raunveruleiki bjó að baki þessu atviki.

Hafi ég horft inn í annan heim stóð hann ljóslifandi frammi fyrir mér en ef þetta var raunveruleiki botna ég ekkert í honum.

Sjálf sagt botna ég jafn lítið í raunveruleikanum og hann í mér. Að því leyti erum við kvittir. Hann skuldar mér þó ekki skýringu á neinu og ég stend mín reikningsskil frammi fyrir honum.

Auðvitað væri gott að geta bara sagt einsog þýski heimspekingurinn Hegel þegar einhvert jáði honum að kenningar hans væru ekki í samræmi við raunveruleikann: »Vesalings raunveruleikinn, mikið hlýtur hann að eiga bágð.«

Svona geta skáldin skrifað.

Svona geta heimspekingarnir sagt.

En við sem erum lagðir inn á hæli og vistaðir á stofnunum, við eigum engin svör þegar okkar hugmyndir eru ekki í samræmi við raunveruleikann, því í okkar heimi hafa aðrir rétt fyrir sér og þekkja muninn á réttu og röngu.

Lyfjaskýið hangir í loftinu, líktog dagarnir standi í stað.

»Páll!«

Ég hrekk við þegar ég heyri nafn mitt, en engin viðbrögð sjást; þau eru langt langt í burtu, djúpt inni í skýinu sem hangir í loftinu.

Kyrrðin óendanleg í djúpi augnanna.

Stormur í köldu logni.

2. kafli Ég var brjálaður hestur í auga eilífðarinnar.
Seinna lá ég og horfði á himininn.

Og sólin var að seilast inn í hjarta mitt.

Og töfralogann lagði...

5

...

Og einu sinni fyrir langa löngu dreymdi mömmu draum.

Það furðulega við þennan draum er sú staðreynd að hann
10 féll í gleymsku og skaut ekki upp kollinum fyrr en ég var
farinn minn veg.

Nei, ekki þann langa og hlykkjóttan veg sem Bítlarnir
syngja um og liggur heim að húsi ástarinnar, heldur annan
veg, lengri og dimmari.

15 Þetta var draumurinn um hestana fjóra.

Guðrúnu, mömmu mína, dreymdi hann nóttina áður en
ég fæddist; og því liðu rúm fjörutíu ár þar til honum skaut
upp úr djúpunum eins og spádómi úr gamalli bók.

I draumnum var mamma tíu ára stelpa. Hún ók með
20 strætisvagni eftir Suðurlandsbrautinni á leið heim úr Laugar-
nesskólanum.

Vagninn hossaðist í holunum.

Rykið þyrlaðist undan dekkjunum.

Það var vor.

25 Allt í einu varð mömmu litið fram í vagninn. Sá hún þá
hvar svartur hundur kom æðandi eftir gangveginum. Hund-
urinn stefndi rակleitt í átt til hennar. Mamma varð hrædd og
stóð upp.

Þá reis hundurinn upp á afturlappirnar. Hann reyndi að
30 sleikja hana með tungunni og glefsa í hana og var svo ágengur
að mamma flúði út úr vagninum næst þegar hann stansaði.

Hún hljóp eftir skurðbökkunum við Suðurlandsbrautina.
Hárið flaksaðist. Skólataskan hoppaði á bakinu. Kápan
þrengdi að henni.

35 Fuglarnir voru farnir að syngja í skærbláu loftinu, en

stríðið var ekki byrjað. Eins áttu öll húsin, sem síðar voru byggð handan við Suðurlandsbrautina, sér enn enga stoð í raunveruleikanum.

Vatnið í skurðunum var spegilslétt og glampaði í sólinni.
5 Það drakk í sig himininn. Í fjarska voru fjöllin blá.

Mamma hoppaði á milli skurðbakka. Hún hljóp út á túnið. Jörðin iðaði undir fótum hennar. Grasið var einsog glóandi hraunstraumur. Ef hún stansaði myndi jörðin gleypa hana.

10 Langt úti á túninu sá hún fjóra hesta. Þeir stóðu allir á beit, spölkorn hver frá öðrum. Hún hafði ekki séð þessa hesta áður. Þetta voru ekki hestarnir hans afa.

En þetta voru velskapaðir, hnarreistir og fallegir hestar: einn var rauður, annar brúnn, sá þriðji jarpur en sá fjórði skjóttur.
15

Mömmu fannst hún eiga þessa hesta. Þeir voru í hættu. Hún varð að bjarga þeim.

Þegar hestarnir hlupu af stað dróst sá skjótti aftur úr. Hann hljóp í hringi og hagaði sér afar undarlega. Svo ætlaði
20 hann að taka á rás, einsog hinir hestarnir, en þá hrasaði hann og datt.

Þegar mamma kom að honum lá hann dauður á jörðinni. Mamma horfði andartak inn í opin augu hans, en í næstu andrá lá hún vakandi, því ég var farinn að sprikla og sparka
25 og vildi ólmur komast inn í þennan heim sem ég síðar hvarf úr.

Þá mundi mamma drauminn.

Hún sat heima í stofunni og horfði út í loftið en varð síðan litið yfir á litla borðið, á ljósmynd af mér þar sem ég sit og
30 brosi, lítill drengur á ljósmyndastofu úti í bæ.

Mamma greip fyrir andlitið og huldi augun. Andartak fannst henni þessi draumur alla tíð hafa búið með sér.

3. kafli Mér er auðvitað fullkunnugt um þá kenningu margra að ekki sé hægt að segja ævisögu sína nema maður hafi ömmur sínar með og helst langömmur líka.

Þannig er ekki óalgengt að menn skrifi ævisögur sínar í mörpum bindum og séu sjálfir ekki fæddir fyrr en í öðru eða þriðja bindinu.

Ég myndi frekar segja að enginn ætti að skrifa ævisögu sína fyrr en ævi hans er öll.

Ég kann því ekki að meta þá gerð ævisagna, sem algengust er hér á landi, þar sem söguhetjurnar eru sprellumifandi í sögulok og arka, eins og rígmontnir hreppstjórar, út af sviðinu.

Það er líka blekking að áhugi þessarar þjóðar á ættum og ættfræði stafi af eðlislægum áhuga á eigin uppruna og annarra högum.

Ég rek ættfræðiáhugann til trjáskortsins í landinu. Út af fábrotnum trjágróðrinum halla menn sér að ættartrám og finna sitt skóglendi í forfeðrunum.

...

Ég er Reykvíkingur, – reykjandi víkingur – fæddur á fæðingardeild Landspítalans við Hringbraut þann 30. mars árið 1949, sama dag og Ísland gekk í nato.

Ég ætla samt ekki að fara að líkja mér við nato, hernaðarmætti þess við aflleysi mitt, höfuðstöðvum þess við Klepp eða öryrkjablokkina.

Hinu er þó ekki að neita að rúmum fjörutíu árum eftir fæðingu mína, þegar ég tók pokann minn og yfirgaf þessa jarðvist, stóð nato einnig á tímamótum.

Allt sem þetta völduga hernaðarbandalag hafði barist gegn var hrunið og við því blasti ekkert nema einmanaleiki þess sem er reiðubúinn að berjast en hefur engan til að berjast við.

Ég man þegar Berlínarmúrinn hrundi, ekki af því að mér fyndist hrun hans skipta máli eða koma mér við, heldur hugsaði ég:

Þessi múr getur hrunið, en múrarnir milli mín og heims-
ins hrynja aldrei; þeir standa óhagganlegir og traustir, jafnvel
þó enginn sjái þá með berum augum.

5

Nú fljúga mínir fuglar, góða dís.
Nú fagna englar guðs í Paradís.

einar már guðmundsson

Universets engle

kapitel 1. Efter at jeg var kommet på Kleppur, sindssyge-
hospitalet, der står som et kæmpemæssigt slot ved havet,
huskede jeg dengang, da jeg var en lille dreng og en regngrå
tåget dag stod på den hullede gade og kiggede på husene og
15 vandpytterne.

Så fik jeg pludselig øje på en midaldrende mand. Han
kom gående ned ad den regnvåde trappe foran et af husene.
Sammen med ham fulgte hans søn, en lemmedasker om-
kring de tyve.

20 Sønnen havde mørkt, bølget hår. Han havde en kort læder-
jakke på med mørk skindkrave, faderen var i lys vindjakke
og rummelige, renvaskede arbejdsbukser.

Faderen holdt fast om sønnens skulder og skubbede ham
brøstigt foran sig. Ærmerne i hans ternede skjorte ragede
25 frem under jakken, og hans hår virkede mærkelig farveløst
i tågen.

Da de kom ud på gaden, løb jeg hen mod dem og råbte til
faderen: ›Hvor skal du hen med ham?‹

›Ud på Kleppur,‹ vrissede han.

30 Jeg lagde mærke til, at hans pande skinnede affugt. Hans
mine så ud, som om han skar tænder. Bag øjnenes grå flam-
mede det.

Så var de forsvundet ind i tågen.

Den havde slugt dem ligesom i de gådefulde eventyr, som

35

mor fortalte mig om aftenen, og som for det meste begyndte med ordene: »Engang for længe, længe siden...«

I disse eventyr forsvandt mennesker ind i sten og bjerge eller fór vild i dunkle skove, mens himlens stjerner tindrede over dem.

De tindrede som utallige klare øjne ude i det sorte, den sorthed, som siden hen sænkede sig over mig, uden stjerner, uden måneskin.

Jeg så aldrig faderen og sønnen igen og har stadig ikke fundet ud af, hvilken virkelighed der lå bag den lille begivenhed.

Hvis jeg havde kigget ind i en anden verden, havde den stået lyslevende for mig, men hvis det var virkelighed, kan jeg ikke forstå den.

Selvfølgelig forstår jeg virkeligheden lige så lidt som den forstår mig. I den henseende er vi kvit. Den skylder mig ikke forklaring på noget, og jeg betaler, hvad jeg skylder den.

Selvfølgelig ville det være dejligt bare at kunne sige som den tyske filosof Hegel, da en eller anden over for ham tilkendegav, at hans teorier ikke var i overensstemmelse med virkeligheden: »Stakkels virkelighed, hvor må den dog have det svært.«

Sådan kan digterne skrive.

Sådan kan filosofferne sige.

Men vi, der bliver indlagt på anstalter og anbragt på institutioner, vi har ingen svar at komme med, når vores ideer ikke er i overensstemmelse med virkeligheden, for i vores verden er det de andre, der har ret, og som kender forskel på rigtigt og forkert.

Medicinskyen hænger i luften, som om dagene står stille.

»Paul!«

Jeg farer sammen, idet jeg hører mit navn, men der er

ingen synlig reaktion; de er langt, langt borte, dybt inde i skyen, der hænger i luften.

Stilheden uendelig i øjnenes dyb.

Storm i koldt, stille vejr.

5

kapitel 2. Jeg var en gal hest i evighedens øjne. Senere lå jeg og kiggede på himlen.

Og solen rakte hånden ind i mit hjerte.

10 Og tændte trolddomsflammen...

...

Og engang for længe siden drømte mor en drøm.

15 Det mystiske ved drømmen er det faktum, at den gik i glemmebogen og ikke dukkede op igen, førend jeg var rejst min vej.

20 Nej, ikke den lange, snoede vej, som Beatlerne synger om, og som fører til kærlighedens hus, men en anden, længere, mørkere vej.

Det var drømmen om de fire heste.

Gudrun, min mor, drømte den, natten inden jeg blev født; og således gik der godt fyrré år, inden den dukkede frem fra dybet som en spådom fra en gammel bog.

25 I drømmen var mor en tiårs pige. Hun kom kørende med bussen ud ad Sudurlandsbraut på vej hjem fra Laugarnes-skolen.

Bussen bumpede op og ned i hullerne.

Støvet hvirvledes op under dækkene.

30 Det var forår.

Pludselig kom mor til at se op foran i bussen. Da så hun en sort hund, der kom halsende ned gennem midtergangen. Hunden styrede lige hen mod hende. Mor blev bange og rejste sig.

35 Så stillede hunden sig på bagbenene. Den forsøgte at

slikke hende med tungen og nape hende i ansigtet og var så nærgående, at mor flygtede ud af bussen, næste gang den standsede.

Hun løb langs med grøftekanterne ved Sudurlandsbraut.
5 Håret flagrede. Skoletasken hoppede på ryggen. Frakken strammede omkring hende.

Fuglene var begyndt at synge i den klare, blå luft, men krigen var ikke begyndt. Ligeledes havde alle de huse, der senere blev bygget på den anden side af Sudurlandsbraut,
10 endnu ingen plads i virkeligheden.

Vandet i grøfterne var spejlblankt og glimtede i solskinnet. Det drak himlen ind. I det fjerne var fjeldene blå.

Mor sprang mellem grøftekanterne. Hun løb ud på græsmarken. Jorden bølgede under fødderne på hende. Græsset
15 var som en glødende lavastrøm. Hvis hun standsede, ville jorden opsluge hende.

Langt ude på græsmarken så hun fire heste. De stod alle sammen og græssede, et lille stykke fra hinanden. Hun havde aldrig set disse heste før. Det var ikke bedstefars heste.

20 Men det var velskabte, knejsende, smukke heste: en af dem var rød, den anden brun, den tredje rødbrun og den fjerde broget.

Mor følte det, som om det var hendes heste. De var i fare. Hun måtte redde dem.

25 Da hestene satte i løb, sakkede den brogede bagud. Den løb i ring og opførte sig temmelig besynderligt. Så skulle den til at tage sig en runde, ligesom de andre heste, men så snublede den og faldt.

Da mor kom hen til den, lå den på jorden og var død. Mor
30 kiggede den en kort stund ind i de vidtåbne øjne, men i det næste sekund lå hun vågen, for jeg var begyndt at sprælle og sparke og ønskede heftigt at komme ind i denne verden, som jeg siden forsvandt ud af.

Så var det, mor kom i tanker om drømmen.

35 Hun sad hjemme i stuen og kiggede ud i luften, men kom

så til at kigge over på det lille bord, på et billede af mig, hvor jeg sidder og smiler, en lille dreng i en fotografs atelier et sted ude i byen.

5 Mor holdt hænderne op for ansigtet og dækkede for sit blik. Et øjeblik syntes hun, at hun altid havde haft drømmen inde i sig.

kapitel 3. Jeg kender naturligvis udmærket den teori,
10 som mange forfægter, at det er umuligt at fortælle sit eget livs historie, uden at man også medtager sine bedstemødre og helst også oldemødre.

Det er således ikke ualmindeligt, at folk skriver deres erindringer i mange bind, men selv først bliver født i bind to
15 eller tre.

Jeg ville snarere hævde, at ingen burde skrive sine erindringer, før hans liv er forbi.

Af samme grund sætter jeg ikke pris på den type erindringer, som er mest almindelig her i landet, og hvor hoved-
20 personerne er sprællevende, når historien slutter, og skridder med værdige skridt ud af scenen som skidt vigtige sognerådsformænd.

Det er også en illusion at tro, at dette folks interesse for slægter og slægtsforskning udspringer af en instinktiv interesse for egen oprindelse og andres forhold.
25

Jeg fører slægtsforskningsinteressen tilbage til manglen på træer i landet. Det er på grund af den sparsomme trævækst, at folk holder sig til stamtræer og farer vild i en skov af aner.

30

...

Jeg er fra Reykjavík – rygende viking med andre ord – født på Rigshospitalets fødeafdeling d. 30. marts 1949, samme
35 dag som Island trådte ind i nato.

Og dog vil jeg ikke begynde på at sammenligne nato med mig selv, dets militæreslagkraft med min egen magtesløshed, dets hovedkvarter med Kleppur eller blokkene for invalidepensionister.

5 Derimod kan det ikke nægtes, at godt og vel fyrre år efter min fødsel, dengang jeg tog mit gode tøj og forlod denne jordiske tilværelse, stod også nato ved et vendepunkt.

Alt det, som denne magtfulde militæralliance havde kæmpet imod, var styrtet i grus, og der var ikke udsigt til andet
10 end den ensomhedsfølelse, som man har, når man er parat til at slås, men ikke har nogen at slås med.

Jeg kan huske, da Berlinmuren faldt, ikke fordi jeg syntes, dens fald spillede nogen rolle eller vedkom mig, men fordi jeg tænkte:

15 Den mur kan falde, men murene mellem mig og verden, de vil aldrig falde; de står urokkeligt solide, selv om ingen ser dem med det blotte øje.

20 Nu flyver fugle på gudevis.
Nu jubler Guds engle i Paradis.

Oversat af Erik Skyum-Nielsen

NORGE

Før 1800

Petter Dass: Herre Gud, ditt dyre navn og ære 409

1800–1870

P. Chr. Asbjørnsen og Jørgen Moe: Østenfor sol og vestenfor måne 413

Henrik Wergeland: Til foråret 424

Aasmund O. Vinje: Ferdaminni frå sumaren 1860 426

1870–1914

Henrik Ibsen: Peer Gynt 432

Alexander L. Kielland: Ballstemning 446

Amalie Skram: Hellemysrfolket 453

— da: Hellemysrfolket 459

Sigbjørn Obstfelder: Al skabningen sukker 465

Knut Hamsun: Pan 468

1914–1945

Olaf Bull: Metope 474

Efter 1945

Gunvor Hofmo: Det er ingen hverdag mer 477

Tarjei Vesaas: Naken 478

Kjell Askildsen: Heretter følger jeg deg helt hjem 481

Aksel Sandemose: Gamle graver 488

Olav H. Hauge: Dropar i austavind 493

Jan Erik Vold: Trikkeskinnediktet 496

Kjartan Fløgstad: Riksvegen vestover 498

Cecilie Løveid: Rug 505

Dag Solstad: T. Singer 506

petter dass

Herre Gud, ditt dyre navn og ære

1. Herre Gud, ditt dyre navn og ære
over verden høyt i savn må være.
Og alle sjele', og alle trelle',
og hver geselle de skal fortelle
din ære.
2. Det er smukt og kostelig å høre,
at man Gud sin' leppers plikt mon' gjøre.
De dyp' avgrunder, de grønne lunder
skal Herrens under hver tid og stunder
utføre.
3. Om seg folk anstille vil så slemme:
Guds navn slett å tie still og glemme,
så skal dog stene' og tørre bene
ei være sene, Hans navn det rene
å fremme.
4. Ja før Gud sin ære skal forlise,
før skal hav og gromme hval Ham prise,
samt og tanteien som løper leien,
stenbit og seien og torsk og skreien
og nise.

5. Gud er Gud om alle land lå øde.
Gud er Gud om alle mann var døde.
Om folk forsvimler, i Herrens himler
utallig' vrimler som slår på cimblar
hin søte.
6. Skulle Herren mangle bram og svenne'?
Se, ti tusen står for Ham og tjene'.
Ja, tusen gange' ti tusen mange
hvis smukke sange' med klang kan prange
der henne.
7. Thi for Gud skal alle kne seg bøye.
De som bor i himlene hin' høye,
og de på jorden i sør og norden,
samt djevlers orden som dømt er vorden
til møye.
8. Høye hall og dybe dal skal vike.
Jord og himmel falle skal tillike.
Hvert berg og tinde skal helt forsvinne,
men Herrens minne til tusen sinne
skal stige.
9. Vil de gamle være stiv' og sove,
da skal barn i moders liv Gud love.
De halte, lamme, mål-løse stamme
gjør og det samme, de gromme, gramme
og grove.

10. Når jeg meg fra topp til fot betrakter,
ingen lem på meg for god jeg akter.
Var de så smukke som silkedukke,
de jo skal bukke med ydmyk' sukke
og fakter.
11. Men o mennesk' tør du vel det mene
at Guds navn skjer rett og skjel alene,
for prest og bonde med blotte munne'
Ham love kunne? Nei, ingenlunde
det ene.
12. Herrens navn hos oss på jord kan ikke
helliges ikkun med ord og nikke.
Nei, hvor du svever og hvor du strever,
se til du lever, som Guds ord krever
til prikke.
13. La ditt lys for folket smukt slik brenne
at enhver din dyd og tukt kan kjenne.
Lev ei begjærlig, ei folk besværlig,
lev from og ærlig, mot hver mann kjærlig
til ende.
14. Hat alt det Gud i sitt ord selv hater,
så vellysten deg på jord ei skader.
Sky synd og lyter som Gud forbyder.
Elsk tukt og dyder som deg bepryder
og bader.

15. Men vil du på syndens vei henstige
og fra dyden blues ei å vike.
Da dine lemmer Guds navn beskjemmer,
Gudsånd bortskremmer og ei forfremmer
Guds rike.
16. Men, o Gud, forhindre slikt å blive!
Hva som er ugudelig fordrive!
At vi vår' tider mot synden strider,
når tiden lider, hos deg omsider
å blive!

p. chr. asbjørnsen og jørgen moe

Østenfor sol og vestenfor måne

Det var engang en fattig husmann, som hadde stua full av barn og ikke stort å gi dem, hverken av mat eller klær; vakre var de alle, men den vakreste var den yngste datteren, som var så vakker at det ikke var måte på det.

Så var det en torsdagskveld sent om høsten; det var stygt vær ute og fælt mørkt, og regne og blåse gjorde det så det knaket i veggene; de satt omkring peisen og hadde noe å stelle med alle sammen. Rett som det var, så banket det tre ganger på ruten. Mannen gikk ut og skulle se hva som var på ferde, og da han kom ut, sto der en stor, stor kvitbjørn der.

›God kveld du!‹ sa kvitbjørnen.

›God kveld!‹ sa mannen.

›Vil du gi meg den yngste datteren din, skal jeg gjøre deg likså rik som du nå er fattig,‹ sa han.

Ja, mannen syntes det var nokså gildt at han skulle bli så rik, men han syntes da han måtte snakke med datteren først, og gikk inn og sa at det var en stor kvitbjørn ute, som lovte han skulle gjøre dem så rike, når han bare kunne få henne. Hun sa nei og ville nødig, og så gikk mannen ut igjen, og ble så forlikt med kvitbjørnen at den skulle komme igjen neste torsdagskvelden og hente svar. Imens ga de henne hverken rist eller ro, de snakket og leste opp for henne om all rikdommen de skulle komme til, og om hvor godt hun skulle ha det selv, og til sist ga hun seg da. Hun vasket seg og stelte i stand

fillene sine, pyntet seg så godt hun kunne, og holdt seg reiseferdig. Ikke stort var det hun skulle ha med heller.

Neste torsdagskvelden kom kvitbjørnen og skulle hente henne; hun satte seg opp på ryggen av den med tullen sin, og så bar det avsted.

Da de hadde kommet et godt stykke på veien, sa kvitbjørnen: ›Er du redd?‹

Nei, det var hun da ikke.

›Ja, hold deg bare godt fast i ragget mitt, så har det ingen fare heller,‹ sa den.

Hun red og hun red, og langt om lenge kom de til et stort fjell. Der banket kvitbjørnen på, og så gikk det opp en port, og de kom inn i et slott; det var lys i alle rom, og det skinte både av gull og sølv, og så var der en stor sal, som det sto et dekket bord i, og det så gromt at du ikke kan tro hvor gromt det var. Så ga kvitbjørnen henne en sølvklokke; når det var noe hun ville, skulle hun bare ringe på den, så fikk hun det. Ja, da hun hadde spist, og det led på kvelden, ble hun søvnnig etter reisen, og syntes hun kunne ha lyst til å legge seg; så ringte hun på klokken, og hun hadde ikke tatt i den, før hun kom inn i et kammers, der det sto en oppredd seng, så deilig som noen ville ligge i, både med silkedyner og omheng og gullfrynser; og alt det som var der, var av gull og sølv. Men da hun hadde lagt seg og slokket lyset, kom det inn et menneske og la seg med henne, og det var kvitbjørnen, som kastet hammen av seg om natten; men hun fikk aldri se ham, for alltid kom han etter hun hadde slokket lyset; og før det var lyst om morgenen, var han borte igjen.

Det gikk både godt og vel en stund; men så tok hun på å bli så stille og sørgmodig, for hun gikk der så alene hele dagen og stundet hjem til foreldrene og søsknene sine. Da kvitbjørnen spurte hva det var som feilte henne, sa hun at det var så stusslig der, hun gikk der så alene og stundet hjem til foreldrene og søsknene sine, og det var for det hun ikke kunne komme til dem, at hun gikk og sørget så. ›Det skal det

nok bli råd til,« sa kvitbjørnen; »men du skal love meg det at du ikke taler med mor din alene, men bare når de andre hører på; for hun tar deg ved hånden,« sa han, »og vil ha deg inn i et kammers og tale alene med deg; men det må du slett
5 ikke gjøre, ellers gjør du oss ulykkelige begge to.«

En søndag kom kvitbjørnen og sa, nå kunne de reise til foreldrene hennes. Ja, de reiste, hun satt på ryggen hans, og det gikk både langt og lenge; til sist kom de til en stor hvit gård; der løp søsknene hennes ute og lekte seg, og det var så
10 vakkert at det var en lyst å se det. »Der bor foreldrene dine,« sa kvitbjørnen; »men glem ikke det jeg har sagt deg, ellers gjør du både deg og meg ulykkelige.« Nei kors, det skulle hun nok ikke glemme, og da hun var kommet dit, så snudde kvitbjørnen om igjen, han.

15 Det ble slik glede da hun kom inn til foreldrene, at det ikke var noen måte på det; de syntes de kunne ikke fulltakke henne for det hun hadde gjort imot dem; nå hadde de det både så godt, og så godt, og alle så spurte de henne hvordan hun hadde det, der hun var. Hun hadde det både godt og vel,
20 og hadde alt som hun kunne ønske seg, sa hun; hva hun svarte for resten, skal jeg ikke kunne si, men jeg tror ikke de fikk noen riktig greie på det.

Men så om ettermiddagen, da de hadde spist til middag, gikk det som kvitbjørnen hadde sagt: moren ville tale med
25 henne alene inne i kammerset. Men hun mintes det kvitbjørnen hadde sagt, og ville ikke på noen måte. »Det vi har å snakke om,« sa hun, »det kan vi alltid snakke om.« Men hvordan det gikk eller ikke, så fikk da moren overtalt henne til sist, og så måtte hun si hvordan hun hadde det.

30 Hun sa da at det alltid kom et menneske og la seg med henne når hun hadde slokket lyset om aftenen, og ham fikk hun aldri se; for han var alltid borte før det ble lyst om morgenen. Det gikk hun og sørget over, for hun syntes hun ville så gjerne se ham, og om dagen gikk hun der alene og
35 hadde det så stusslig.

›Huff det kan gjerne være et troll du ligger med,‹ sa moren; ›men nå skal jeg lære deg en råd, så du skal få se ham; du skal få en lysestubb av meg, som du kan ta med deg i barmen; lys så på ham når han sover, men akt deg vel, så du ikke
5 drypper talg på ham.‹

Ja, hun tok lyset og gjemte det i barmen; og om kvelden kom kvitbjørnen og hentet henne.

Da de hadde kommet et stykke på veien, spurte kvitbjørnen om det ikke var gått så som han hadde sagt.

10 Jo, det kunne hun ikke nekte for.

›Ja, har du lydd etter din mors råd, så har du gjort oss begge ulykkelige, og så er det ute mellom oss,‹ sa han.

Nei, det hadde hun nå slett ikke.

Da hun så var kommet hjem og hadde lagt seg, gikk det
15 som det pleide: det kom et menneske og la seg med henne. Men da det led utpå natten, og hun hørte han sov, sto hun opp og slo varme, tente i lyset og lyste på ham, og da så hun det var den vakreste prins en kunne se for sine øyne, og hun ble så glad i ham at hun syntes hun ikke kunne leve, hvis
20 hun ikke fikk kysset ham straks på øyeblikket: det gjorde hun også, men med det samme dryppet hun tre hete talgdråper på skjorten hans, så han våknet.

›Å, hva har du gjort nå?‹ sa han. ›Nå har du gjort oss ulykkelige begge to. Hadde du bare holdt ut året, så hadde jeg
25 vært frelst; for jeg har en stemor som har trollet meg, så jeg er kvitbjørn om dagen og menneske om natten. Men nå er det ute mellom oss, nå må jeg reise fra deg til henne; hun bor i et slott som ligger østenfor sol og vestenfor måne, og der er det en prinsesse med en nese som er tre alen lang, henne
30 skal jeg ha nå.‹

Hun gråt og bar seg, men det var ikke noe å gjøre ved det, han måtte reise. Så spurte hun om hun da ikke kunne få være med.

Nei, det bar aldri til.

›Kan du si meg veien, så skal jeg lete deg opp; det kan jeg vel få lov til?‹ sa hun.

Ja, det kunne hun; men det var ingen vei dit, det lå østenfor sol og vestenfor måne det, og dit fant hun aldri fram.

5 Om morgenen da hun våknet, var både prinsen og slottet borte; hun lå på en liten grønn flekk midt inne i mørke, tette skogen, og ved siden av henne lå den samme filletullen hun hadde hatt med seg hjemmefra. Da hun nå hadde gnidd søvnen av øynene sine og grått seg trett, ga hun seg på veien,
10 og så gikk hun i mange, mange dager, alt til hun kom til et stort berg.

Utenfor det satt der en gammel kjerring og lekte seg med et gulleple. Henne spurte hun om hun visste veien til den prinsen som var hos stemor sin, i et slott som lå østenfor sol
15 og vestenfor måne, og som skulle ha en prinsesse med en nese som var tre alen lang.

›Hvor kjenner du ham fra?‹ spurte kjerringa, ›kanskje det var du som skulle hatt 'n?‹

Ja det var da det.

20 ›Jaså, er det du?‹ sa kjerringa. ›Ja, jeg vet ikke noe mer om 'n jeg, enn at han bor i det slottet som er østenfor sol og vestenfor måne, og dit kommer du sent eller aldri; men du skal få lånt hesten min, og den kan du ri på til grannekjerringa mi, kanskje hun kan si deg det; og når du er kommet fram,
25 så kan du bare slå til hesten under venstre øret og be den gå hjem igjen. Og dette gulleplet kan du ta med deg.‹

Hun satte seg opp på hesten og red i lange, lange tider, og så kom hun til sist til et berg, der det satt en gammel kjerring utenfor med et gullhespetre. Henne spurte hun om hun
30 visste veien til det slottet som lå østenfor sol og vestenfor måne. Hun sa som den andre kjerringa, at hun ikke visste noe om det, men det var nok østenfor sol og vestenfor måne, ›og dit kommer du sent eller aldri; men du skal få lånt hesten min til nærmeste grannekjerringa, kanskje hun tør vite det,
35 og når du er kommet dit, så kan du bare slå den under venstre

øret og bed den gå hjem igjen, og så ga hun henne hespetreet, for det kunne hun nok komme til å få bruk for, sa hun.

Jenta satte seg da opp på hesten, og red i langsommelig tid igjen, og langt om lenge kom hun da til et stort berg; der
5 satt det en gammel kjerring og spant på en gullrokk. Henne spurte hun om hun visste veien til prinsen, og hvor det slottet var som lå østenfor sol og vestenfor måne.

Så gikk det like ens. »Kanskje det er du som skulle hatt prinsen der?» sa kjerringa.

10 Ja, det skulle nå være det da.

Men hun visste ikke bedre veien hun enn de andre to; østenfor sol og vestenfor måne var det, det visste hun, »og dit kommer du sent eller aldri,» sa hun, »men du kan få lånt hesten min, så mener jeg du får ri til østenvinden, og spørre
15 han, kanskje han er kjent der og kan blåse deg dit. Når du er kommet fram, så kan du bare slå hesten under øret, så går den hjem igjen.» Og så ga hun henne gullrokken. »Kanskje du kan få bruk for den,» sa kjerringa.

Hun red i mange dager og i langsommelig tid, før hun
20 kom dit; men langt om lenge kom hun da fram, og så spurte hun østenvinden om han kunne si henne veien til den prinsen som bodde østenfor sol og vestenfor måne.

Ja, den prinsen hadde han nok hørt tale om, sa østenvinden, og slottet med, men veien visste han ikke, for han hadde
25 aldri blåst så langt. »Men hvis du vil, så skal jeg følge deg til bror min, vestenvinden, kanskje han kan vite det, for han er mye sterkere; du kan sette deg på ryggen min, så skal jeg bære deg dit.»

Ja, hun gjorde så, og det gikk nokså friskt. Da de kom fram
30 dit, så gikk de inn, og østenvinden sa at den han hadde med seg, var hun som skulle hatt prinsen i det slottet som lå østenfor sol og vestenfor måne, nå reiste hun og skulle lete ham opp, og så hadde han fulgt henne dit, og ville gjerne høre om vestenvinden visste hvor det var henne.

35 »Nei, så langt har jeg aldri blåst,» sa vestenvinden, »men

vil du, så skal jeg følge deg til sønnenvinden, for han er mye sterkere enn noen av oss, og han har flakket både vidt og bredt; kanskje han kan si deg det. Du kan sette deg på ryggen min, så skal jeg bære deg dit.◀

5 Ja, hun så gjorde; de reiste til sønnenvinden, og var ikke lenge om veien, skal jeg tro. Da de kom fram, spurte vestenvinden om han kunne si jenta veien til det slottet som lå østenfor sol og vestenfor måne; det var hun som skulle ha prinsen der.

10 »Ja så,◀ sa sønnenvinden, »er det hun? Ja, jeg har nok vandret noe hvert sted i min tid,◀ sa han, »men så langt har jeg aldri blåst. Men vil du, så skal jeg følge deg til bror min, nordenvinden; han er den eldste og sterkeste av oss alle sammen, og vet ikke han hvor det er, så får du aldri i verden
15 spurt det. Du kan sette deg opp på ryggen min, så skal jeg bære deg dit.◀

Ja, hun satte seg oppe på ryggen hans, og han av gårde så det hadde god skikk. De gjorde ikke veien lang.

20 Da de kom dit nordenvinden bodde, var han så vill og galen at det sto kald gufs av ham lang vei.

»Hva vil dere?◀ skrek han langt borte, så det isnet i dem.

»Å, du får ikke være så streng av deg du heller,◀ sa sønnenvinden, »for det er jeg, og så er det hun som skulle hatt den prinsen som bor i slottet østenfor sol og vestenfor måne, og
25 nå vil hun spørre deg om du har vært der og kan si henne veien, for hun ville gjerne finne ham igjen.◀

»Ja, jeg vet nok hvor det er,◀ sa nordenvinden, »jeg har blåst et ospeløv dit en eneste gang, men da var jeg så trett at jeg ikke orket blåse på mange dager etterpå. Men er det så at du
30 endelig vil dit, og du ikke er redd for å være med meg så, skal jeg ta deg på ryggen min og friste om jeg kan blåse deg dit.◀

Ja, hun ville og hun måtte dit, hvis det på noe sett og vis var framkommelig, og redd var hun ikke, om det gikk aldri så galt.

›Ja ja, så får du ligge over her i natt,‹ sa nordenvinden; ›for vi må ha dagen for oss og vel så det, skal vi rekke fram.‹

Tidlig den andre morgenen vekket nordenvinden henne, og blåste seg opp og gjorde seg så stor og sterkt at det var fælt; 5 og så bar det avsted med dem høyt opp og bort igjennom luften, som de skulle fare til verdens ende med det samme. På bygda var det slik storm at det røk ned både hus og hele skogrøfter, og da de kom ut over storsjøen, forliste der skip i hundrevis. Slik fór de avsted så langt, så langt at ingen kan 10 tro hvor langt de fór, og alltid gikk det utover havet, og nordenvinden ble trette og trette og så utkjørt at han nesten ikke orket blåse lenger, og lavere og lavere bar det med ham, og på slutten gikk det så lavt at bølgetoppene slo om hælene hennes.

15 ›Er du redd?‹ sa nordenvinden.

Nei, sa hun, det var hun ikke.

Men de var ikke langt fra land heller, og det var nettopp så vidt makt igjen i nordenvinden at han fikk kastet henne inn på stranden under vinduene på slottet som lå østenfor 20 sol og vestenfor måne; men da var han også så trett og ussel, at han måtte hvile over mange dager, før han kunne komme hjem igjen.

Den andre morgenen satte hun seg til å leke med gulleplet utenfor vinduene i slottet, og det første hun så, var det 25 nesegrevet som skulle ha prinsen.

›Hva skal du ha for det gulleplet ditt, du da?‹ sa hun og gløttet på vinduet.

›Det er ikke til fals hverken for gull eller penger,‹ sa jenta.

›Er det ikke til fals for gull eller penger, hva vil du da ha for 30 det? Du kan få hva du vil,‹ sa prinsessen.

›Ja, hvis jeg kan få komme opp til prinsen som er her, og få være hos ham i natt, så skal du få det,‹ sa hun som hadde kommet med nordenvinden.

Ja, det kunne hun nok, det var råd til det.

35 Prinsessen fikk gulleplet. Men da jenta kom opp på rom-

met til prinsen om kvelden, så sov han; hun ropte på ham og ristet i ham, og alt imellom så gråt hun, men hun kunne ikke få ham våken, for de hadde gitt ham en sovedrikk om kvelden. Om morgenen, da det lyste av dag, kom prinsessen med den lange nesen og jaget henne ut igjen.

5 Frem på dagen satte hun seg utenfor vinduene i slottet til å hespe på hespetreet, og det gikk da likedan. Prinsessen spurte hva hun ville ha for det, og hun sa at det hverken var til fals for gull eller penger, men kunne hun få lov til å komme
10 opp til prinsen og være hos ham om natten, skulle hun få det. Men da hun kom der opp, så sov han igjen, og alt hun ropte og skrek og ristet i ham, og alt hun gråt, så sov han så hun ikke var god for å få liv i ham; og da det lyste av dag, kom prinsessen med den lange nesen og jaget henne på dør igjen.

15 Da det led på dagen, satte jenta seg utenfor vinduene i slottet til å spinne på gullrokken, og den ville også prinsessen med den lange nesen ha. Hun lukket opp vinduet og spurte hva hun skulle ha for den. Jenta sa, nå som begge de andre gangene, at den ikke var til fals hverken for gull eller penger,
20 men kunne hun få komme opp til prinsen som var der, og være hos ham om natten, så skulle hun få den. Ja, det kunne hun gjerne. Men så var det noen kristne folk som var inntatt der, og de hadde sittet i det kammerset som var nærmest ved prinsens; de hadde hørt at det hadde vært et kvinnfolk inne,
25 som hadde grått og ropt på ham to netter i rad, og det sa de til prinsen. Om kvelden, da prinsessen kom med sovesupen, lot han som han drakk, men slo den bakover seg, for han kunne nok skjønne det var en dvalendrikk.

 Da nå jenta kom inn, var prinsen våken, og så måtte hun
30 fortelle hvordan hun var kommet dit. »Ja, nå kommer du riktig til pass også,« sa prinsen, »for i morgen skulle jeg hatt bryllup; men jeg vil ikke ha det nesegrevet, og du er den eneste som kan frelse meg. Jeg skal si at jeg vil se hva bruden min duger til, og be henne vaske av den skjorten med de
35 tre talgflekkene på; det går hun inn på, for hun vet ikke at

det er du som har gjort det; men det må kristent folk til det og ikke slikt trollpakk, og så skal jeg si at jeg ikke vil ha noen annen til brud enn den som kan gjøre det, og du kan, det vet jeg.◀

- 5 Det var da stor fryd og glede på dem om natten. Men dagen etter, da bryllupet skulle stå, sa prinsen: ›Jeg vil nok se hva bruden min duger til først.◀

Ja, det kunne så være det, sa stemoren.

- ›Jeg har en fin skjorte, som jeg vil ha til brudgomsskjorte,
10 men det er kommet tre talgflekker på den, som jeg vil ha vasket av, og det har jeg lovt at jeg ikke tar noen annen enn den som er god for å gjøre det; kan hun ikke det, så er hun ikke verd å eie.◀

- Ja, det var ingen sak, mente de, og det gikk de inn på, og
15 hun med den lange nesen til å vaske det beste hun kunne; men dess mer hun vasket og gnutte, dess større ble flekkene.

- ›Å, du kan ikke vaske,◀ sa gamletrollkjerringa, mor hennes, ›la meg få den!◀ Men hun hadde ikke før tatt i skjorten, før
20 den ble styggere enda, og dess mer hun vasket og gnutte, dess større og svartere ble flekkene.

Så skulle de andre trollene til å vaske; men dess lenger det led, dess styggere og fælere ble den, og til sist så hele skjorten ut som den hadde vært i skorsteinspipen.

- 25 ›Å, dere duger ikke noen av dere,◀ sa prinsen; ›det sitter en fantejente utenfor vinduene her; jeg erviss på hun er mye bedre til å vaske hun enn noen av dere. Kom inn, du jente!◀ ropte han.

Ja, hun kom inn.

- 30 ›Kan du vaske ren denne skjorten du?◀ sa han.

›Å, jeg vet ikke jeg,◀ sa hun, ›jeg får prøve.◀

Og aldri før hadde hun tatt i skjorten og duppet den i vannet, før den var drivende hvit som nysne, og hvitere enda.

›Ja, deg vil jeg ha,◀ sa prinsen.

- 35 Så ble den gamle trollkjerringa så sint at hun sprakk, og

prinsessen med den lange nesen og småtrollene sprakk nok også, for jeg har ikke hørt noe til dem siden. Prinsen og bruden hans, de løste da ut det kristenfolket som var inntatt der, og så tok de med seg så mye gull og sølv som de kunne
5 føre, og flyttet langt bort fra slottet som lå østenfor sol og vestenfor måne.

henrik wergeland

Til foråret

O forår! Forår! redd meg!
Ingen har elsket deg ømmere enn jeg.

Ditt første gress er meg mer verd enn en smaragd.
Jeg kaller dine anemoner årets pryde,
skjønt jeg nok vet, at rosene ville komme.

Oftes slynget de fyrrige seg efter meg.
Det var som å være elsket av prinsesser.
Men jeg flyktet: Anemonen, forårets datter, hadde min tro.

O vidn da, anemone, som jeg fyrrigen har knelet for!
Vidner, foragtede løvetann og lervivel,
at jeg har aktet eder mer enn gull, fordi dere er forårets barn!

Vidn, svale, at jeg gjorde gjestebud for deg som for et
hjemkommet fortapt barn, fordi du var forårets sendebud.

Søk disse skyers herre og be, at de ikke lenger må ryste nåler
ned i mitt bryst fra deres kolde blå åpninger.

Vidn, gamle tre, hvem jeg har dyrket som en guddom,
og hvis knopper jeg hvert forår har talt ivrigere enn perler!

Vidn du, som jeg så ofte har omfavnet
med en sønnesønnssønns ærbødighet for sin oldefar.
Ah ja, hvor titt har jeg ikke ønsket å være en ung lønn
av din udødelige rot og å blande min krone med din!

Ja, gamle, vidn for meg! Du vil bli trodd.
Du er jo ærverdig som en patriark.
Be for meg, skal jeg øse vin på dine røtter
og lege dine arr med kyss.

Din krone må alt være i sitt fagreste lysgrønt,
dine blade alt suse der ute.

O forår! den gamle roper for meg, skjønt han er hes.
Han rekker sine armer mot himlen, og anemonene,
dine blåøyde barn, kneler og ber at du skal
redde meg – meg, der elsker deg så ømt.

aasmund o. vinje

Ferdaminni frá sumaren 1860

Frå byen det berer.
Eg lyfter på hatt.
Gudveitnodendagen,
når dit eg kjem att'.

Farvel hovudstaden:
i deg var det best:
der fann eg dei beste,
der lærde eg mest.

Lat sjå, du som alltid
på folk helder styr!
for du er den karen,
som temja kan dyr.

Men ufrisk i varmen
eg alltid deg fann.
Du er liksom tanken,
du elder din mann.

Og derfor til fjells
vil eg draga som døl,
og kjenningar finna
og gløyma meg sjølv.

5

Mange meiner at aka på jarnvegen er leitt og keitt og alltid
likt seg sjølv; men eg som er lei av trøyttkøyrde øyker og
skranglekjerror, eg finn det som eit dikt å fara so fort og sjå
10 seg fram i ein augneblink og atter renna frå oss som skræmde
fuglar, og so høyra eimvogni frøsa som ein annan hest og få
mat og drykk av kol og vatn. Det er same drivkraft som i
hesten og meg og deg berre på ein liten annan måte, so det
no ikkje er verdt å tala om leie og keie drivverk og slikt noko,
15 liksom det berre skulde vera kol og vatn og eld og malm. »Der
er ei livsens ånd i hjulom,« som profeten talar om.

Det er mannen tanken som her på skaparvis hev blåsi liv i
nosi på jordklumpen, og gjort kol og vatn og eld og malm til
tenaren sin; derfor skrik og frøser i fugleflog denne tenaren
20 under svipeslaget av vår ånd, og me sit på vår sigervogn stol-
tare enn dei romerske sigerherrar, og tarv ikkje som dei hava
ein narrekledd mann bak på vogni, som ropar til manngarden
på både sidor av sigerskeidet:

»Kom i hug, store mann, at du må døy!«

25 Og so rullar me fram mot opplysnings og jordodlings smi-
lande land, for det var sant det som franskmannen Condor-
cet alt åtteti år sidan sa:

»Her vil med alt vårt strev vera villmannskap i livet, til dess
me hev lagt under oss all naturkraft, so me fær henne til å
30 gjera for oss det tyngste og grøvste arbeid, so berre me gjeng
og ser etter som oppsynsmenn.«

Det gjeng dei fleste folk som meg, at dei slit bort sin beste
ungdomsmerg med å vera hestar og det endå tidt på ting
som jamvel hesten er for god til. »Svarten« er, som eg kvad,
35 då jarnvegen vart opna:

— — —

›Han vegen ikkje væter
med sveittens fløymde å;
til lasset han 'kje græter,
som husbond lesser på.‹

5

Og so ser me all den oppdyrking av moar og myrar og alle dei hyggelege hus ikring denne vegen, som eingong vil slengja seg fram berre millom bylgjande åkrar og blømande enger.

10 ›Sjå her,‹ sa engelskmannen Shaw på ein av dei fyrste utferder, då eg stod på kolvogni med honom, ›sjå her,‹ sa han, visande på raude moar og blaute gorrmyrar, ›her er liksom tjuge år sidan millom Liverpool og Manchester, då den fyrste jarnvegen kom dit, og no er snart alt der som ein smilande hage.‹ –

15

Og endå krev folk å få rente av pengane sine til denne vegen! Kva rente fær vel riket av alle dei millionar, som det legg ned i dei andre vegane? –

20

Nei jarnvegen er rik på tanke og framhug frå kvar side han vert sedd. Han er ikkje lyft opp frå jordi, men gjeng som all sann dikting gjennom det levande liv, og strår blomar rund ikring seg.

25

Og Eidsvoll vart liksom ikkje Eidsvoll, før denne vegen kom. Fridomen gagnar lite i armodsdomen. Og all den køyring måtte attåt armod skapa råskap, for hestehalen er inkje godt nåbuskap; han smittar, og derfor hev eg alltid kjent, at hestehandlaren og køyraren liksom hev ein liten tev (fin lukt) etter hestehalen i tale og åtferd.

30

Beint burtanfor stoppestaden i Eidsvoll der aust under bakkane ligg nokre gamle gravhaugar, som Henrik Wergeland fekk i stand eit lag på for bygdefolket. Der drakk dei, so dei låg ikring på den gamle vigvollen etter alle kjempetalor og alt det fylleståk. Eg gjekk der kring og tenkte: ›Det eine var etter det andre på sin villmannsvis; men det var i stilen av den tids nordmannskap, som mest heldt seg til det utvor-

35

tes og til kytord om 'fjellets son' og 'Norafjell' og 'bonden med kufta blå som fjordane sine'.

Det måtte vel til dette utanpåhengde ogso, før det indre kunde koma. Men underleg var det heller ikkje, at folk som
5 på den tid såg meir etter ein indre og sannare nordmannskap, førde strid mot slik leven.

Eg vilde heller ha gjort eit lag for deim som kunde dyrka opp desse gode jorde i dette vene land enn for deim som gjorde alt for å leggja det øyde.

10 Hå gode gamle stortingsmann Lars Tønsaker såg eg det sylvstaupet som Henr. Wergeland gav til Eidsvollgjeld som eit avminne etter seg til riksskipnaden som vart gjeven der. Det var vel gjort å gjeva slikt til Eidsvoll, men påskrifti og fylggebrevet, som til æveleg tid skulde fylgja med staupet, var
15 liksom at det skulde vera noko stort og minneverdugt, at just han gav dette. Eg måtte smila åt den gode diktarens fåfengd og store tanke om seg sjølv på sottesengi. Og eg måtte hugsa Theis Lundegård, då han sa det året han ikkje var på stortinget: »Ja no undrast eg, korleis dei busar og basar og ber seg
20 der inne i hovudstaden, når ikkje eg er med!»

Ja, ja, me er alle meir eller mindre so fåfengde, at me trur oss umissande. Men til all lykke er det so, at

25 om store menn dei falla frå,
som gras om vår me nye få.
Den eine mann er tidt ein tolk,
men tanken eig det heile folk.
Er tanken god, han lever då,
for det om mannen døyr ifrå.
30 Og kjem for det han bort eit bil,
han betre atter koma vil.
Som verdi gjekk, før me kom til,
so etter oss ho ganga vil.
Den største mann, det stolte syn
35 mot folkets sol er som eit lyn.

Når der er myrkt, det lyser bjart,
men blinkar bort, og alt er – svart. –

Med desse tankar fór eg oppigjenom bakkane til skogen mot
5 Odalen og snudde meg ikring alt som tidast og såg tilbake
ned på det fagre og rike Eidsvoll og oppetter Vorma mot
Mjøsen og nedetter mot det grasgode land og den kornvisse
jord i det store Nesgjeld. Det er eit land med ei stor framtid,
og det gjeng både fort og vel til opplysning og makt
10 Eg stod liksom på den øvste fjøl av den smale midten på
denne kornbingen for landet og såg nord og sud til bae
endane.

Austyver denne tvo mil breie skog er ein geiteveg på for-
fedra vis med jordhyttor ikringom austigjenom ville skogen,
15 so der kom rjukande røyken opp gjennom eit rundt holi i bratte
bakken. Halvnakne ungar og fillute og svarte foreldre kom
ut or desse jordholone, liksom folk seier det er ikring Rom.
Underleg er det at dei gode Eidsvellingar, som kor som er må
føda desse armodsfolk, ikkje heller hev dei buande nærare
20 bygdi, so dei låg lettare til og ikkje turvte slita seg ut med å
bera matbiten sin opp i denne ville skogen, som dei høgg ned
der, meir enn dei vilde gjera lenger heime. Store bygder må
endå meir enn store byar byggja seg opp verkmanna-hus
(arbeiderboliger) både for å spara husfang og ved og hava
25 sine driftsfolk nær inn med jordi, og so med dette sjå betre
etter at slike folk ikkje er late eller kasta si tid bort til unyttes;
for den som ikkje kan føda seg sjølv, må standa under trugs-
mål til å gjera noko, når han ikkje er sjuk eller for gamal. Eit
starvhus (tvangsarbeidsanstalt) må til; det løner seg vel ikkje
30 endefram eit slikt hus; men det løner seg endå mindre slikt
som det er. For letingen og skarven vilde dette vera den beste
fatiglov. Ein annan ting kan det vera på stader der husman-
nen hev jord, endå dette ogso er det gamle armodsstell,
som ikkje dyrkar opp jordi på den rette måten, og øydelegg
35 skogen til ved og alle dei småhus. Dette hev eg set i ni av dei

ti tilfelle i dette liksom nyrudde land, for det ser ut endå i dei rikare og tettare bygdene, liksom landet nyst var teki i bruk av nye hit flytte rudningsmenn, der ein og annan hadde klora og gravi her og der bort i bakkane nokre småflekke,
5 liksom når høns karar og sprutar attikring seg, so der er ein liten svart prikk her og der millom skogar og røysar.

henrik ibsen

Peer Gynt

V. Akt

[...]

dovregubben: Da du Ronden forlot,
så skrev du deg bak øret mitt valgsprogs-merke.

peer gynt: Hvilket?

15 dovregubben: Ordet, – det kløvende, sterke.

peer gynt: Ordet?

dovregubben: Som skiller mellom menneskenes flokk
og trollenes: troll, vær deg selv nok!

peer gynt: (Viker et skritt.) Nok!

20 dovregubben: Og av alle livsens krefter
har du jo siden levet derefter.

peer gynt: Jeg! Peer Gynt?

dovregubben: (Greder.) Det er utakknemmelig!
Som troll har du levet, men støtt holdt det hemmelig.

25 Ordet jeg lærte deg, har satt deg i stand
til å svinge deg til værs som en holden mann; –
og så kommer du her og kaster på nakken
av meg og av ordet du skylder hele takken.

peer gynt: Nok! Et bergtroll! En egoist!

30 Dette her må være sludder; det er ganske visst!

dovregubben: (Trekker frem en bunke gamle blade.)
Du mener nok ikke vi holder aviser?

Vent; her skal du se med rødt på sort,
hvor ›Blokksbergs-posten‹ deg lover og priser;
35 og det samme har ›Hekleffjells-tidende‹ gjort

- alt fra den vinter du reiste bort. –
Vil du lese dem, Peer? Du kan gjerne få lov.
Her står noe med underskrift ›Hingstehov‹.
Og her: ›Om det trollelig-nasjonale‹.
- 5 Skribenter drager den sannhet frem
at det lite kommer an på horn og hale,
bare en for resten av huden har en rem.
›Vårt nok‹, så slutter han, ›gir trollets stempel
til mannen‹, – og så nevner han deg som eksempel.
- 10 peer gynt: Et bergtroll? Jeg?
dovregubben: Ja, den saken er klar.
peer gynt: Kunne likeså gjerne blevet hvor jeg var?
Kunne sittet i Ronden i hyggelig ro?
Spart slit og møye og mange par sko?
- 15 Peer Gynt – et troll? – Det er vev! Det er snakk!
Farvel. Der har du en skilling til tobakk.
dovregubben: Nei, snille prins Peer!
peer gynt: Slipp! Du er gal,
eller går i barndom. Søk et hospital.
- 20 dovregubben: Å, det er nettopp det som jeg søker.
Men dattersønns avkom, som jeg før har sagt,
har fått her i landet slik svare makt;
og de sier jeg bare er til i bøker.
Det heter jo verst er ens egne frender;
- 25 jeg, stakkar, får føle, det ord er sant.
Det er hårdt å gjelde for dikt og tant –
peer gynt: Kjære mann, der er flere det uhell hender.
dovregubben: Og vi selv har slett ingen hjelpekasse,
ingen spareskillingsgris eller fattigblokk; –
- 30 i Ronden ville slikt jo heller ikke passe.
peer gynt: Nei, der gjaldt det fandens: vær deg selv nok!
dovregubben: Å, prinsen kan da ikke klage på ordet.
Og hvis han på en eller annen baug –
peer gynt: Min mann, du er rent på det gale sporet;
- 35 jeg står selv, som man sier, på en nøken haug –

- dovregubben: Det er da ikke mulig? Er prinsen fant?
peer gynt: Til bunns. Mitt prinselige jeg står i pant.
Og det er jer skyld, I forbannede trolde!
Der ser man hva dårlig selskap kan volde!
- 5 dovregubben: Så drattet da håpet av pinnen ned igjen!
Farvel! Det blir best jeg til byen meg fekter –
peer gynt: Hva vil du der?
dovregubben: Jeg vil gå til komedien.
De søker i bladet nasjonale subjekter –
- 10 peer gynt: Lykke på reisen; og hils fra meg.
Kan jeg rive meg løs, går jeg samme vei.
Jeg skriver en farse, både gal og grundig;
den skal hete: ›Sic transit gloria mundi‹.
(Løper bortover veien; Dovregubben roper efter ham.)
- 15
- (Ved en korsvei.)
peer gynt: Nu gjelder det, Peer, som det aldri har gjeldt!
Dette dovriske nok, det har dommen felt.
20 Skuten er vrak; en får flyte på stumpene!
Alt annet; kun ikke mellom vrakgods-klumpene!
knappestøperen: (På veiskillet.)
Nå da, Peer Gynt, hvor er så attesten?
peer gynt: Har vi korsveien her? Det var fort bestilt!
- 25 knappestøperen: Jeg kan se på ditt ansikt, som på et skilt,
hva seddelen sier før jeg har lest den.
peer gynt: Jeg ble kjed av det renn; – en kan gå seg vill –
knappestøperen: Ja; og dessuten, hva fører det til?
peer gynt: Sant nok; på skogen ved nattetid –
- 30 knappestøperen: Der trasker dog en gamling. Skal vi kalle
ham hid?
peer gynt: Nei; la ham gå. Han er drukken, kjære!
knappestøperen: Men kanskje han kunne –
peer gynt: Hyss; nei, – la være!
- 35 knappestøperen: Ja, tar vi så fatt?

- peer gynt: Et spørsmål blott.
Hva er det ›å være seg selv‹ i grunnen?
knappestøperen: Et underlig spørsmål, især i munnen
på en mann der nylig –
- 5 peer gynt: Svar kort og godt.
knappestøperen: Å være seg selv, er: seg selv å døde.
Dog, på deg er saktens den forklaring spilt;
og derfor, la det kalles: overalt å møte
med Mesters mening til uthengsskilt.
- 10 peer gynt: Men den som nu aldri å vite fikk,
hva Mester har ment med ham?
knappestøperen: Det skal han ane.
peer gynt: Men hvor ofte slår ikke anelser klikk, –
og så går man ad undas midt på sin bane.
- 15 knappestøperen: Til visse, Peer Gynt; i anelsens mangel
har fyren med hoven sin beste angel.
peer gynt: Dette her er en ytterlig filtret affære. –
Hør; jeg gjør avkall på meg selv å være; –
det tør kanskje falle svært å få det bevist.
- 20 Jeg betrakter den del av saken som forlist.
Men nylig da jeg vandret her så ensom på moen,
følte jeg et trykk av samvittighetsskoen;
jeg sa'e til meg selv: du er dog en synder –
knappestøperen: Nu later det jo som du forfra begynner –
- 25 peer gynt: Aldeles ikke; jeg mener en stor;
ikke blott i gjerning, men i lyster og ord.
I utlandet har jeg levet forbistret –
knappestøperen: Kan være; men måtte jeg få se registret?
peer gynt: Ja, unn meg blott frist; jeg vil søke presten,
30 og skrifte i en fart og bringe deg attesten.
knappestøperen: Ja, bringer du den, så er det jo klart,
at du blir for støpeskje-historien spart.
Men ordren, Peer –

- peer gynt: Herr pastor, får jeg slå følge et stykke?
den magre: Rett gjerne; selskap er efter mitt tykke.
peer gynt: Jeg har noe på hjerte –
den magre: Heraus! Legg an!
- 5 peer gynt: De ser her for Dem en skikkelig mann.
Statens lov har jeg redelig holdt;
har aldri sittet i jern og bolt; –
dog stundom taper man fotefeste
og snubler –
- 10 den magre: Akk ja; det hender de beste.
peer gynt: Se, disse småting –
den magre: Kun småting?
peer gynt: Ja;
synder en gros har jeg holdt meg ifra.
- 15 den magre: Ja, kjære mann, la meg så i ro; –
jeg er ikke den De synes å tro. –
De ser på mine fingre? Hva finner De ved dem?
peer gynt: Et merkelig utviklet neglesystem.
den magre: Og nu da? De skotter mot foten ned?
- 20 peer gynt: (Peker.) Er den hoven naturlig?
den magre: Det smigrer jeg meg med.
peer gynt: (Letter på hatten.)
Jeg skulle svoret på De var en prest;
og så har jeg den ære –. Nå, best er best; –
- 25 står salsdøren åpen, – sky kjøkkenveien;
kan du treffe kongen, – gå utenom lakeien.
den magre: Et håndtrykk! De synes meg fordomsfri.
Nå, kjære; hva kan jeg så tjene Dem i?
Ja, De må ikke be meg om makt eller penge.
- 30 Slikt kan jeg ikke skaffe om De ville meg henge.
De kan ikke tro hvilken flauhet i forretningen; –
det er gått så rent til akters med omsetningen;
ingen tilgang på sjele; kun i ny og ne
en enkelt –
- 35 peer gynt: Har slekten så merkelig forbedret seg?

- den magre: Nei, tvertimot; den har skammelig fornedret seg; –
de fleste kommer i en støpeskje.
peer gynt: Nå ja, – den skje har jeg hørt litt om;
det var egentlig i den anledning jeg kom.
- 5 den magre: Tal fritt'!
peer gynt: Hvis det ikke var ubeskjedent,
så ønsket jeg gjerne –
den magre: Et tilholdssted? Hva?
peer gynt: De har gjettet min bønn forinnen jeg ba.
- 10 Bedriften går jo, som De sier, vredent;
og kanskje De derfor ikke tar det så nøye –
den magre: Men, kjære –
peer gynt: Mine fordringer er ikke høye.
Noen lønn er egentlig ingen nødvendighet;
15 kun en vennlig omgang efter sted og omstendighet. –
den magre: Varmt værelse?
peer gynt: Ikke for varmt; – og helst
adgang til å gå igjen frank og frelst, –
rett til, som man sier, å trede tilbake,
20 når der byr seg en leilighet til bedre dage.
den magre: Min kjære venn, det gjør meg sannelig ondt;
men De kan ikke tro hvilken mengde suplikker
av lignende innhold meg godtfolk skikker
når de skal bort fra sin jordiske dont.
- 25 peer gynt: Men når jeg betenker min forrige vandel,
så er jeg en adgangsberettiget mann –
den magre: Det var jo kun småting –
peer gynt: I en viss forstand; –
dog, nu kommer jeg i hug, jeg drev negerhandel –
30 den magre: Der er dem som drev handel med viljer og sinn,
men gjorde det våset, og slapp altså ikke inn.
peer gynt: Jeg har skibet noen Bramafigurer til China.
den magre: Atter bedemannsstil! Slikt gjør vi kun grin av.
Der er folk som skiber ut fælere figurer
35 i prekener, i kunster og litteraturer, –
de må dog stå utenfor –

- peer gynt: Ja, men vet
De hva, – jeg har gått og spillet profet!
den magre: I utlandet? Humbug! De flestes seen
ins Blaue slutter i støpeskjeen.
- 5 Har De ikke annet å støtte Dem til,
så kan jeg ikke huse Dem, så gjerne jeg vil.
peer gynt: Jo, hør nu; i havsnød, – jeg satt på et hvelv, –
og der står jo: den druknende griper efter sivet, –
enn videre står der: man er nærmest seg selv, –
- 10 og så skilte jeg halvveis en kokk ved livet.
den magre: Jeg var tilfreds De en kokkepik
hadde halvveis skilt ved noe annet tillike.
Hva er dette her for en halvveis-snakk,
med respekt å sie? Hvem mener De gider
- 15 ødsle det dyre brensel, i tider
som disse, på sådant stemningsløst rakk?
Ja, bli ikke vred; Deres synder gjaldt skosen;
og unnskyld at jeg taler så rent ut av posen. –
Hør, kjæreste venn, slå ut den tann;
- 20 og gjør Dem med støpeskje-tanken fortrolig.
Hva vant De om jeg skaffet Dem kost og bolig?
Tenk efter; De er en fornuftig mann.
Ja, minnet beholdt De; den sats er sann; –
men utsikten over erindringens land
- 25 ble, både for hjerte og for forstand,
hva svensken kaller ›bra litet rolig‹.
De har intet hverken til å hyle eller smile over;
intet til å juble eller fortvile over;
intet, som kan gjøre Dem kold eller hed;
- 30 bare sådant noe til å ergre Dem med.
peer gynt: Der står skrevet: det er ikke greitt å forstå,
hvor skoen trykker når en ikke har den på.
den magre: Det er sant; jeg har, – den og den være lov, –
kun for en umake støvle behov.
- 35 Men det var heldig jeg nevnte støvler;

- det minner meg om at jeg må avsted; –
jeg skal hente en stek, som, jeg håper blir fed;
det er nok ikke verd jeg står her og vrøvler –
peer gynt: Og torde man spørre hva synde-fôr
5 har mesket den karl?
- den magre: Så vidt jeg tror
har han været seg selv om natten som om dagen;
og det er i grunnen dog hovedsagen.
peer gynt: Seg selv? Sogner det slags folk under Dem?
- 10 den magre: Som det faller seg; porten står iallfall på klem.
Husk på man kan være på to slags vis
seg selv; være vrangen eller retten av kjolen.
De vet man har nylig funnet på i Paris
å gjøre portretter ved hjelp av solen.
15 Enten kan man direke bilder give,
eller også de såkalte negative.
De siste får omvendt lys og skygge,
og synes for alminnelige øyne stygge;
men likheten hviler dog også i dem,
20 og det gjelder ikke annet enn å få dem frem.
Har nu en sjel seg fotograferet
i sitt levnets førsel ad negativ vei,
så blir ikke platen derfor kasseret, –
man skikker den ganske simpelt til meg.
25 Jeg tar den da for meg til fortsatt behandling;
og ved passende midler skjer en forvandling.
Jeg damper, jeg dypper, jeg brenner, jeg renser,
med svovl og med lignende ingredienser,
til billedet kommer som platen skulle give, –
30 nemlig det der kalles det positive.
Men har man, som De, visket halvt seg ut, –
så nytter hverken svovl eller kali-lut.
peer gynt: Altså, til Dem må man komme som en ravn,
for å gå som en rype? Tør jeg spørre hva navn
35 står der under det negative kontrafei
som De nu skal føre over på positiv vei?

- den magre: Der står Peter Gynt.
peer gynt: Peter Gynt? Ja så!
Er herr Gynt seg selv?
den magre: Ja, det banner han på.
5 peer gynt: Nå, troverdig er han, den samme herr Peter.
den magre: De kjenner ham kanskje?
peer gynt: Å-ja, som det heter; –
man kjenner jo så mange.
den magre: Min tid er knapp;
10 hvor så De ham sist?
peer gynt: Det var nede på Kapp.
den magre: Di buona speranza?
peer gynt: Ja, men derfra seiler
han nok med det første hvis ikke jeg feiler.
15 den magre: Så må jeg der ned på stående fot.
Gid jeg nu bare betids ham fanger!
Det Kappland, det Kappland var meg alltid imot; –
der finnes noen slemme misjonærer fra Stavanger.
(Han farer sydoover.)
20 peer gynt: Den dumme hund! Der setter han på sprang
med tungen av halsen. Jo, nesen blir lang.
Det var meg en fryd å narre det asen.
Slik kar gjør seg kostbar og spiller basen!
Han har riktig noe å gjøre seg bred av!
25 Håndverket skal han nok ikke bli fed av; –
snart ryker han av pinnen med hele stasen. –
Hm, jeg sitter heller ikke fast i sadlen;
jeg er utstøtt, kan man sie, av selveier-adlen.
(Et stjerneskudd skimtes; han nikker efter det.)
30 Hils fra Peer Gynt, bror stjernerap!
Lyse, slukne og forgå i et gap – –
(Griper seg sammen som i angst og går dypere inn i
tåkene; stilt en stund, da skriker han.)
Er der ingen, ingen i hele vrimlen –,
35 ingen i avgrunnen, ingen i himlen –!

- (Kommer frem lenger nede, kaster sin hatt på veien og river seg i håret. Etterhånden faller der stillhet over ham.)
Så usigelig fattig kan en sjel da gå
tilbake til intet i det tåkete grå.
5 Du deilige jord, vær ikke vred
at jeg trampet ditt gress til ingen nytte.
Du deilige sol, du har sløset med
dine lysende stenk i en folketom hytte.
Der satt ingen der inne å varme og stemme; –
10 eieren, sier de, var aldri hjemme.
Deilige sol og deilige jord,
I var dumme at I bar og lyste for min mor.
Ånden er karrig og naturen ødsel.
Det er dyrt å bøte med livet for sin fødsel. –
15 Jeg vil oppad, høyt, på den bratteste tinde;
jeg vil ennu engang se solen rinne,
stirre meg trett på det lovede land,
se å få snedyngen over meg kavet;
de kan skrive derover: ›her er ingen begravet‹;
20 og bakefter, – siden –! La det gå som det kan.
kirkefolk: (Synger på skogstien.)
- Velsignede morgen,
da Gudsrikets tunger
25 traff jorden som flammende stål!
Fra jorden mot borgen
nu arvingen sjunger
på Gudsrikets tungemål.
- 30 peer gynt: (Kryper sammen i skrekk.)
Aldri se dit! Der er ørk og øde. –
Jeg er redd jeg var død lenge før enn jeg døde.
(Vil liste seg inn mellom buskene, men støter på korsveien.)
knappestøperen:
35 God morgen, Peer Gynt! Hvor er synderegistret?

- peer gynt: Mener du ikke jeg har huiet og plistret
alt hva jeg orket?
- knappestøperen: Og ingen du traff?
- peer gynt: Ingen uten en reisende fotograf.
- 5 knappestøperen: Ja, fristen er ute.
- peer gynt: All ting er ute.
Uglen lukter lunt. Kan du høre den tute?
- knappestøperen: Det er ottesangs-klokken –
- peer gynt: (Peker.) Hva er det som skinner?
- 10 knappestøperen: Bare lys i en stue.
- peer gynt: Hva er det for sus –?
- knappestøperen: Bare sang av en kvinne.
- peer gynt: Ja, der, – der finner
jeg synderegistret.
- 15 knappestøperen: (Griper i ham.)
Beskikk ditt hus!
(De kommer ut av holtet og står ved hytten. Daggry.)
- peer gynt: Beskikke mitt hus? Der er det! Gå!
Pakk deg! Var skjeen så stor som en kiste, –
- 20 du kan tro den rommet ikke meg og min liste!
- knappestøperen: Til tredje korsveien, Peer; men så –!
(Han bøyer til side og går.)
- peer gynt: (Nærmere mot huset.)
Atter og fram, det er like langt.
- 25 Ut og inn, det er like trangt. (Stanser.)
Nei! – Som en vill uendelig klage
er det å gå inn, gå hjem og tilbake.
(Går noen skritt; men stanser igjen.)
Utenom, sa'e Bøygen! (Hører sang i stuen.)
- 30 Nei; denne gang
tvers igjennem, var veien aldri så trang!
(Han løper mot huset; i det samme kommer Solveig ut i
døren, kirkekledd og med salmebok i kledet; en stav i hånden.
Hun står rank og mild.)

- peer gynt: (Kaster seg ned på dørstokken.)
Har du dom for en synder, så tal den ud!
solveig: Der er han! Der er han! Lovet være Gud!
(Famler efter ham.)
- 5 peer gynt: Klag ut hvor syndig jeg har meg forbrutt!
solveig: Intet har du syndet, min eneste gutt!
(Famler igjen og finner ham.)
knappestøperen: (Bak huset.)
Registret, Peer Gynt?
- 10 peer gynt: Skrik ut min brøde!
solveig: (Setter seg hos ham.)
Livet har du gjort meg til en deilig sang.
Velsignet være du at du kom en gang!
Velsignet, velsignet vårt pinsemorgens-møde!
- 15 peer gynt: Så er jeg fortapt!
solveig: Der er en som råder.
peer gynt: (Ler.) Fortapt! Med mindre du kan gjette gåder!
solveig: Nevn dem.
peer gynt: Nevn dem? Heisan! Ja visst!
- 20 Kan du si hvor Peer Gynt har været siden sist?
solveig: Været?
peer gynt: Med bestemmelsens merke på sin panne;
været som han sprang i Guds tanke frem!
Kan du si meg det? Hvis ikke må jeg hjem, –
- 25 gå under i de tåkete lande.
solveig: (Smiler.) O, den gåten er lett.
peer gynt: Så si hva du vet!
Hvor var jeg, som meg selv, som den hele, den sanne?
Hvor var jeg, med Guds stempel på min panne?
- 30 solveig: I min tro, i mitt håp og i min kjærlighet.
peer gynt: (Stusser tilbake.)
Hva sier du –? Ti! Det er gjøglende ord.
Til gutten der inne er selv du mor!
- solveig: Det er jeg, ja; men hvem er hans fader?
35 Det er han som for moderens bønn forlader.

- peer gynt: (Et skjær av lys går over ham, han skriker.)
Min moder; min hustru; uskyldig kvinne! –
O, gjem meg, gjem meg der inne!
(Han klynger seg fast og skjuler ansiktet i hennes skjød.
5 Lang stillhet. Solen rinner.)
solveig: (Synger sakte.)
Sov du, dyreste gutten min!
Jeg skal vugge deg, jeg skal våke. –
- 10 Gutten har sittet på sin moders fang.
De to har leket hele livsdagen lang.
- Gutten har hvilet ved sin moders bryst
hele livsdagen lang. Gud signe deg, min lyst!
- 15 Gutten har ligget til mitt hjerte tett
hele livsdagen lang. Nu er han så trett.
- Sov du, dyreste gutten min!
20 Jeg skal vugge deg, jeg skal våke!
- knappestøperens stemme: (Bak huset.)
Vi treffes på siste korsveien, Peer;
og så får vi se om –; jeg sier ikke mer.
- 25 solveig: (Synger høyere i dagglansen.)
Jeg skal vugge deg, jeg skal våke; –
sov og drøm du, gutten min!

alexander l. kielland

Ballstemning

Ad de glatte marmortrin var hun steget opp uten uhell, uten anstrengelse, alene båret av sin store skjønnhet og sin gode natur. Hun hadde inntatt sin plass i de rikes og mektiges saler uten å ha betalt adgangen med sin ære og sitt gode rykte. Og dog var det ingen som kunne si hvorfra hun var kommet; men det ble hvisket om at det var dypt nedefra.

Som et hittebarn i en utkant av Paris hadde hun hensultet sin barndom i et liv mellom last og armod som kun de har begrep om som kjenner det av erfaring. Vi andre, som har vår kunnskap fra bøker og beretninger, må ta fantasien til hjelp for å få en idé om den arvelige jammer i en stor by; – og enda er kanskje de skrekkeligste bilder vi utmaler oss, bleke mot virkeligheten.

Det var i grunnen bare et tidsspørsmål når lasten skulle gripe henne – som et tannhjul griper den der kommer for nær en maskin –; for – etter å ha hvirvlet henne rundt i et kort liv av skjensel og fornedrelse – med en maskins ubønnhørlige nøyaktighet å legge henne av i en krok, hvor hun ukjent og ukjennelig kunne ende dette vrengebillede av et menneskeliv.

Da ble hun, som det undertiden hender, oppdaget av en rik og høytstående mann, idet hun som fjortenårs barn løp over en av de bedre gater. Hun var på veien til et mørkt bak-

værelse i Rue des quatre vents, hvor hun arbeidet hos en madame, hvis spesialitet var ballblomster.

Det var ikke bare hennes overordentlige skjønnhet som fengslet den rike mann, men hennes bevegelser, hennes
5 vesen og uttrykket i disse halvferdige trekk – alt syntes ham å tyde på at her førtes en kamp mellom en opprinnelig god karakter og en begynnende frekkhet. Og da han besatt den overflødige rikdoms uberegnelige luner, besluttet han å gjøre et forsøk på å redde det stakkars barn.

10 Det var ikke vanskelig å sette seg i besittelse av henne, da hun ikke tilhørte noen. Hun fikk et navn og ble anbrakt i en av de beste klosterscholer; og hennes velgjører hadde den glede å iaktta at de onde spirer døde hen og forsvant. Hun utviklet en elskverdig, litt indolent karakter, et feilfritt, rolig
15 vesen og en sjelden skjønnhet.

Da hun derfor ble voksen, giftet han seg med henne. De levde et meget godt og fredsommelig ekteskap. Uaktet den store aldersforskjell hadde han en ubegrenset tillit til henne, og hun fortjente den.

20 Ektefolk lever ikke så nær innpå hinannen i Frankrike som hos oss; deres fordringsfullhet er derfor ikke så stor og deres skuffelser mindre.

Hun var ikke lykkelig, men tilfreds. Hennes karakter egnest seg for takknemlighet. Rikdommen kjedet henne ikke;
25 tvertimot – den gledet henne mang en gang på en nesten barnaktig måte. Men det ante ingen; for hennes vesen var alltid sikkert og verdig. Man ante bare at det ikke stod riktig til med hennes opprinnelse; men da ingen svarte, holdt man opp å spørre: man har så meget annet å tenke på i Paris.

30 Sin fortid hadde hun glemt. Hun hadde glemt den på samme måte som vi har glemt rosene, silkebåndene og de gulnede brev fra vår ungdom, fordi vi aldri tenker på dem. De ligger nedlåst i en skuff som vi aldri åpner. Og dog – hender det en enkelt gang at vi kaster et blikk i denne hemmelige
35 skuff, da ville vi straks merke om der manglet en eneste av

disse roser eller det aller minste bånd. For vi husker det alt sammen på en prikk: Minnene ligger der like friske – like søte og like bitre.

5 Således hadde hun glemt sin fortid: låst den ned og kastet nøkkelen fra seg.

Men om natten drømte hun undertiden skrekkelige ting. Hun følte atter hvorledes den gamle heks som hun hadde bodd hos, rusket henne i skulderen for å jage henne avsted i den kolde morgen til madamen med ballblomstene.

10 Da fór hun opp i sengen og stirret ut i mørket i den dødeligste angst. Men så følte hun på silketeppe og de bløte puter, hennes fingrer fulgte de rike forsiringer på hennes prektige seng; og idet små søvnige englebarn langsomt trakk det tunge drømmeteppe til side, nøt hun i fulle drag dette eien-
15 dommelige, usigelige velbefinnende vi føler når vi oppdager at en ond og heslig drøm bare var en drøm.

Lenet tilbake i de bløte hynder kjørte hun til det store ball hos den russiske ambassadør. Jo nærmere man kom målet,
20 desto langsommere gikk farten, inntil vognen nådde den faste kø hvor det bare gikk skritt for skritt.

På den store plass foran hotellet, som var rikt opplyst av fakler og gassflammer, hadde det samlet seg en stor mengde mennesker. Ikke bare spaserende som var blitt stående, men
25 hovedsakelig arbeidere, lediggjengere, fattige fruentimmer og tvilsomme damer stod tett sammenpakket på begge sider av vognrekken. Lystige bemerkninger og ufine vittigheter i det simpleste parisersprog haglet ned over de fine folk.

Hun hørte ord som hun ikke hadde hørt på mange år, og
30 hun rødmet ved tanken om at hun kanskje var den eneste i hele den lange vognrekke som forstod disse gemene uttrykk fra Paris' berme.

Hun begynte å se på ansiktene rundt omkring seg; hun syntes hun kjente dem alle. Hun visste hva de tenkte, hva der
35 foregikk i alle disse tett sammenpakkede hoder, og litt efter

litt strømmet en hær av erindringer inn på henne. Hun verget seg så godt hun kunne; men hun kjente seg ikke selv igjen denne aften.

5 Altså hadde hun ikke tapt nøkkelen til den hemmelige skuff; motstrebende trakk hun den ut, og minnene overvældet henne.

Hun mintes hvor ofte hun selv – halvt barn – med grådige øyne hadde slukt de fine damer som kjørte pyntet til baller eller teatre; hvor ofte hun hadde grått i bitter misunnelse
10 over de blomster hun møysommelig satte sammen for å smykke andre. Her så hun de samme grådige øyne, den samme uslokkelige, hatefulle misunnelse.

Og de mørke, alvorlige menn som med et halvt foraktelig, halvt truende blick mønstret ekvipasjene – hun kjente dem
15 alle.

Hadde hun ikke selv som liten pike ligget i en krok og med oppspilte øyne lyttet til deres taler om livets urettferdighet, om de rikes tyranni, om arbeiderens rett, den han bare behøvde å utstrekke hånden for å ta.

20 Hun visste at de hatet alt – like fra de velnærte hester og de høytidelige kusker til de blanke, skinnende kareter; men mest dem som satt inni – disse umettelige vampyrer og disse damer, hvis smykker og pynt kostet mere gull enn et helt livs arbeide innbrakte en av dem.

25 Og idet hun betraktet vognrekken som langsomt beveget seg gjennom mengden, dukket en annen erindring opp, et halvglemt bilde fra hennes skoleliv i klostret.

Hun kom med ett til å tenke på fortellingen om Farao, som med sine stridsvogner ville følge jødene gjennom Det
30 røde hav. Hun så bølgene, som hun alltid hadde forestillet seg røde som blod, stå som en mur på begge sider av egypterne.

Da lød Mose røst, han utstrakte sin hånd over vannene, og Det røde havs bølger slo sammen og oppslokte Farao og
35 alle hans vogner.

Hun visste at den mur som stod på hver side av henne, var villere og rovgjerrigere enn havets bølger; hun visste at det bare utfordredes en røst, en Moses, for å sette dette menneskehav i bevegelse så at det knusende veltet seg frem, overskyllende hele rikdommens og maktens glans med sin blodrøde bølge.

Hennes hjerte banket, hun trykket seg skjelvende inn i hjørnet av vognen. Men det var ikke av angst, det var forat de der ute ikke skulle se henne; for hun skammet seg for dem.

For første gang i hennes liv stod hennes lykke for henne som en urettferdighet, som noe hun skammet seg ved.

Var dette hennes plass i den bløte, elegante ekvipasje, blant disse tyranner og blodsugere? Hørte hun ikke snarere til der ute i den bølgende masse blant hatets barn?

Halvglemte tanker og følelser reiste sitt hode som rovdyr der lenge har vært bundet. Hun følte seg fremmed og hjemløs i sitt glimrende liv, og med en art demonisk lengsel mintes hun de skrekkelige steder hvorfra hun var kommet.

Hun grep i sitt kostbare kniplingssjal; det kom over henne en vill trang til å ødelegge, til å rive noe i stykker, – da dreiet vognen inn under hotellets portal.

Tjeneren rev døren opp, og med sitt velvillige smil, sin rolige, aristokratiske anstand steg hun langsomt ned av trinet.

En ung attachéaktig skapning styrtet til og var lykkelig da hun tok hans arm, enda mere henrykt da han trodde å bemerke en usedvanlig glans i hennes blikk, men i den syvende himmel da han følte hennes arm skjelve.

Full av stolthet og håp førte han henne med utsøkt sirlighet opp de glatte marmortrin.

→Si meg engang – skjønne frue! hva er det for en vennlig fe som ga Dem denne vidunderlige vuggegave, at det ved Dem og ved alt hva der vedrører Dem, skulle være noe aparte. Om

det så ikke er annet enn en blomst i Deres hår, så har den en egen charme som om den var vætet av den friske morgendugg. Ognår De danser, er det som om gulvet bølger og føyer seg etter Deres trin.<

5 Greven var selv ganske forbauset over denne lange og vellykkede kompliment; for han hadde ellers ikke lett for å uttrykke seg i sammenheng. Han ventet også at den smukke frue ville ytre sin påskjønnelse.

Men han ble skuffet. Hun lenet seg ut over balkongen,
10 hvor de nøt aftenkjøligheten etter dansen, idet hun stirret ut over mengden og de ennu ankommende vogner. Hun syntesslett ikke å ha oppfattet grevens bravur, derimot hørte han henne hviske det uforklarlige ord: Farao.

Han ville just til å beklage seg, da hun vendte seg om, og
15 idet hun gjorde et skritt mot salen, stanset hun midt foran ham og så på ham med et par store, forunderlige øyne, som greven aldri før hadde sett.

›Jeg tror neppe det var noen vennlig fe – knapt nok noen vugge til stede ved min fødsel – hr. greve! Men i hva De sier
20 om mine blomster og min dans, har Deres skarpsindighet gjort en stor oppdagelse. Jeg skal fortelle Dem hemmeligheten ved den friske morgendugg som væter blomstene. Det er tårer – hr. greve! som misunnelse og skjensel, skuffelse og anger har grått over dem. Og når det synes Dem at gulvet
25 bølger mens vi danser, da er det fordi det sitrer under millioners hat.<

Hun hadde talt med sin sedvanlige ro, og efter en vennlig hilsen forsvant hun i salen.

– Greven stod igjen ganske betuttet. Han kastet et blikk
30 ut over folkemassen. Det var et syn han ofte hadde sett; han hadde sagt mange dårlige og mindre gode vittigheter om dette mangelhede uhyre. Men først i aften falt det ham inn at dette uhyre i grunnen var den uhyggeligste omgivelse man kunne tenke seg for et palé.

35 Fremmede og generende tanker svirret om i hr. grevens

hjerne, hvor de hadde god plass. Han var ganske kommet ut av konseptene, og det varte en hel polka innen han gjenvant sin stemning.

amalie skram

Hellemysrfolket

kapitel 1. I Hellen en halv mil nordenfor Bergen, regnet efter gammeldags lengdemål, levde for omtrent 60 år siden en bondemann ved navn Sjur Gabriel.

15 Gården han eide var så ussel å se til, at den mest lignet en utmark, og huset han bodde i ikke større enn en plasshytte.

Han hadde foruten kone og fem barn også fire kjøer, syv smaler og en gris å forsørge.

20 Gården het Hellemysren, og det navn var det mening i. Stenknauser og myrmark var det alt sammen med de svarte, nakne fjellene og den mørkegrønne sjøen til innhegning.

Som bierhverv drev han med å fiske. Ofte lå han ute om nettene i den lille, tjæredefæringsbåten med en av de største guttene, som var i ni, ti års alderen, mest i regnvær, for da bet fisken best. Så rodde han ut på morgenen den halve 25 milen inn til byen, hvor han solgte fangsten for et par orts penger. Fisken var billig i den tiden. Paler og stortorsk stod i en pris av fra fire til ti skilling stykket.

Konen Oline lå på barselseng omtrent en gang om året. Etter litt over tolv års ekteskap hadde hun født ni barn til 30 verden. De fire siste var døde, og således gikk det til at hennes yngste, Små-Adna som hun kaltes, var fem og et halvt år gammel.

I denne tiden, da hun altså intet barn hadde ved brystet, fulgte hun undertiden med når mannen fisket. Hun var så 35 heldig med å få bitt, og dertil så dyktig til å ro som noen kar,

uaktet hennes kropp var liten og spinkel som en femtenårs jentes.

Men den større fortjeneste hennes medhjelp gav, gikk som oftest ut igjen til brennevin. For hun hadde den vane å
5 ta sig en tår over tørsten så snart det var en aldri så knepen leilighet. Sjur Gabriel kunde bære sig ad hvordan han vilde, alltid fikk hun stukket noen fisk til side på byturen, som hun så, under foregivende av et eller annet ærend, lusket avsted med og solgte oppe i Torvegården eller inne på brennevins-
10 kneipen tett ved.

En fredag var de først begynt å fiske efter middag og kom derfor ikke til byen før mellom fem og seks om eftermid- dagen. Til gjengjeld var de heldige med salget og fikk fisken avsatt på en times tid.

15 Sjur Gabriel hadde hele tiden hatt øinene med Oline og strengt forbudt henne å forlate båten. Han vilde se om det ikke en gang skulde være mulig å få henne hjem i edru forfatning. Sønnen Jens var blitt sendt opp til bakeren for å kjøpe noen strilekaker, de skulde ha med sig.

20 Nu satt Sjur Gabriel med ryggen til Oline på den forreste toften og snakket med en i nabobåten, som hadde noen store sei han ikke var blitt av med.

Oline satt akterut i rangen foroverbøid med albuene på knærne og haken i hendene. Med det lille, uttrykksløse
25 barneansiktet og det sorte skautet som sluttet om pannen, lignet hun en halv voksen jente, som for spøk hadde klædt sig ut som kone.

Hun så til sidene med et lurende blick uten å røre hodet. Båten var fortøiet i Triangelen, og bryggetrappen så nær ved
30 at en kunde skritte over til den.

Hun reiste sig forsiktig, blev stående litt og så på sin manns rygg med fryktsomme øine og gjepende munn. Så bøide hun sig langsomt og tok noe op fra bunnen av båten, som hennes skjørt hadde skjult mens hun satt. Det var en

bylt innsvøpt i et blårutet tørklæ og knyttet sammen til å bære i hånden.

Atter stod hun et øieblikk stille og betenkte sig. Så sprang hun med et plutselig sett op på båtrelingen og derfra bort på trappen.

Lynsnart hadde Sjur Gabriel vendt sig, satt den høire hånds knokler til støtte mot toften og med et eneste jomp slengt sig akterut, fått det ene kne mot båtrelingen og armen strakt ut efter Oline, hvis skjørt han nådde å få tak i.

»Kar ska du åv!« skrek han dempet, men med innett biskhet, idet han rykket i skjørtet.

Oline grep i rekkverket for ikke å tumle bakover, og slet samtidig alt hvad hun kunde for å komme løs.

»Statt stidl, eld eg flængje stakkjen din! Kar ska du åv? spyr eg.«

Oline gav tapt. Hun mumlet noe om, at hun skulde op til »ho Guri«, som tjente på en bondestue i Torvegården.

»Ka heve du i bylten din?«

Det var sjøtrøien hennes, forklarte hun. Den var revnet i sømmen og nu skulde hun op til Guri for å få nål og tråd til å bøte den med.

Sjur Gabriel skar tenner og fremsnerret en forbannelse.

Han hadde sett at bylten rørte sig.

»Gjev hega,« sa han forbitret, og drog så hårdt i skjørtet at Oline ramlet et par trin nedover.

»Dar heve du heile stasen!« Hun hevet armen med bylten, som hun hele tiden hadde søkt å holde bak sig, og slengte den av all kraft imot båtbunnen.

Sjur Gabriel vendte sig uvilkårlig for å se hvor den falt, og med det samme slapp han taket i skjørtet.

I samme nu sprang Oline op trappen, skyndte sig over Triangelen og smøg som en ål op i Torvegården.

»Dekers kjærring,« mumlet Sjur Gabriel, da han så at hun var borte. »Tak hidne no att.«

Han tok sydvesten av hodet, klødde sig i håret, satte den

på igjen, spyttet ut over sjøen og gav sig så til å løse bylten op, hvor han fant innsvøpt i sjøtrøien to lyr og en middelstor torsk.

5 ›Ubegripele til sneddihet,‹ sa han halvhøit og blev sittende bøid over den halvdøde fisken med armene på knærne og hendene nede mellem de skilte ben.

›Ka skal du ha for lyren din, du stril der i båten?‹

Sjur Gabriel så op og fikk øie på en tjenestepike med tørklæ om hodet og kurv på armen; hun stod lenet ut over
10 bryggerekkverket og betraktet fiskene, som matt slo halen mot sjøtrøiens uvante vadmél.

Uten å forandre en mine lot Sjur Gabriel hodet synke ned igjen.

›Svarer du ikkje, din striletamp! Ka ska du ha for lyren
15 din? Du der, hører du! E du døvstom, din strilegap!‹

Sjur Gabriel verdiget henne ikke et ord.

Piken tok en nykjøpt soplime op av kurven, strakte sig utover kanten av bolverket så langt at hun formelig lå og balanserte på det, dasket Sjur Gabriel på sydvesten med
20 spissen av soplimen og skrek: ›E du sovnet eller har du deg en blyhatt! Ka ska du ha for lyren, din strilestabeis? Ve du svare, eller eg sitter polletie på deg.‹

›Du kadn sjøl vera stril, di byslaska,‹ sa en ilter, gneldrende røst, og en gutt i toppplue, grå vadmelskufte med tinnknapper
25 og en tine i hånden hoppet fra trappen over i båten. ›Me æ inkje stril, me,‹ vedblev han utfordrende og grep efter soplimen, ›mæ æ nor ifrå Hedlå.‹

›Ka skjiller det meg!‹ kom det kjapt fra den efter anstren- gelsen rødsprengte pike. ›Strilene, di e vel like go, di så
30 inkven anen.‹

›Ka ska du ha for lyren, du der nor fra Hellen, då?‹ satte hun så i igjen.

›Tie skjeling stykkje,‹ bet Sjur Gabriel fra sig.

›E du galen stri – nei ka eg ville seie: mann? Det kan då vel
35 aldri være meningen din! – Ve du ha to?‹

Sjur Gabriel var ubevegelig.

›Tre då?‹

Intet svar.

›Kaslag, ve du ha mer enn tre? Skjems du ikkje? Slikt
5 småttkrattel, den ene e jo ikkje større enn en mortonge.‹

Hun ventet litt.

›Vær no rimeli stri – du der nor fra Hellen. Di små utidige
lyrelivene e der ingen så byr deg mere for. – Folk e'kje nar.‹

›Dan eine æ ein tøske,‹ bemerket Sjur Gabriel sindig.

10 ›Då e no prisen enno mer uforskammet – slike blaute
småtorsker! Men hør no her, – eg ska gje deg syv skjelling
for slompen, d'e møkke for møkke, men eg harkje ti te stå
her og kjefta lenger.‹

›Du lyt gjeva åtta.‹

15 ›Å neimen gjør eg ei. – Ka tenker du på! Syv, ikkje en kvit
mere.‹

›Du får 'an inkje onne.‹

›Ja så kom me'an då!‹ ropte hun vredt. ›Eg spår, du ska få
vente en anen gang, før nokken gjer deg sånne blodpenger
20 for slik låk fillefisk.‹

Hun tok op av kurven en tut grått karduspapir som hun
åpnet og som inneholdt noen smussige, irrede kobbermyn-
ter.

25 Sjur Gabriel trakk rolig og sendrektig fiskene inn på et
stykke vidje, hvis ender han slynget sammen til en hank. Så
reiste han sig, trådte op på toften og rakte hånden ut efter
pengene.

Piken tellet med høi røst skillingene en for en ned i hån-
den på ham.

30 Da først utleverte Sjur Gabriel fisken.

›Din strilepeis!‹ ropte hun hoverende til avskjed, ›for stril
e du no, og stril blir du no!‹ Hun slo op en skrallende latter,
idet hun skyndte sig avsted.

35 Sjur Gabriel lot som om han ikke hørte, og begynte å gjøre
båten klar til avreise.

»Kar æ ho mor?« spurte Jens.

»Ho strauk åv – eg veit inkje, kart ho tog vegjen.«

Han lot blikket fare hen over Triangelen og skottet så til Torvegården. Derpå bukket han sig ned efter Olines sjøtrøie,
5 som han hev akterut, og satte sig så til å øse båten lens.

Jens gjorde fast et nytt humlebånd til åren istedenfor et som var blitt sprengt, ordnet dregglinen forut så den dannet en kveil, og så i ett vekk mot Triangelen og trappen. Da det ikke var mere å gjøre for ham, stillet han sig forut med skre-
10 vende ben, hendene i bukselommene og ansiktet mot land. Hans mine var sørgmodig, blikket urolig og spent.

Da båten var lens, kastet Sjur Gabriel øsekaret bak sig, tok en skrå op av vestelommen og bet et stykke av. Så satt han og gumlet med hendene stemmet om hoftene og blikket vendt
15 i samme retning som gutten. Av og til sukket han tungt, mumlet noe, og flyttet sig i setet. Dagslyset var ved å gå under, men månen stod på himmelen, og det var stille vær.

Omsider reiste han sig.

»Halt deg hjå bådne,« sa han til Jens uten å vende sig om
20 imot ham. »Eg kjemb straks atte.«

Så skrittet han hen på trappen, steg langsomt op ad den, og blev borte for Jens mellem bærerne og fløtmennene, som stod i klynger på Triangelen.

amalie skram

Hellemysrfolket

kapitel 1. I Hellen en halv mil nordenfor Bergen, regnet efter gammeldags længdemål, levede for omtrent 60 år siden en bondemand ved navn Sjur Gabriel.

15 Gården han ejede var så ussel at se til, at den mest lignede en udmark, og huset han bodde i ikke større end en plads-hytte.

Han havde foruden kone og fem børn også fire køer, syv smaler og en gris at forsørge.

20 Gården hed Hellemysren, og det navn var der mening i. Stenknauser og myrmark var det altsammen med de svarte, nøgne fjællene og den mørkegrønne sjø til indhegning.

Som bierhverv drev han på med at fiske. Ofte lå han ude om nætterne i den lille, tjærede færingsbåd med en af de største gutter, der var i ni, ti års alderen, mest i regnvejr, for 25 da gav fisken bedst bid. Så rodde han ud på morgenen den halve mil ind til byen, hvor han solgte fangsten for et par orts penger. Fisken var billig i den tid. Paler og stortosk stod i en pris fra fire til ti skilling stykket.

Konen Oline lå på barselseng omtrent en gang om året. 30 Efter lidt over tolv års ægteskab havde hun født ni børn til verden. De fire sidste var døde, og således gik det til, at hendes yngste, Små-Adna, som hun kaldtes, var fem og et halvt år gammelt.

I denne tid, da hun altså intet barn havde ved brystet, 35 fulgte hun undertiden med, når manden fiskede. Hun var så

heldig med at få bid, og dertil så dygtig til at ro som nogen kar, uagtet hendes krop var liden og spinkel som en femten-års jentes.

Men den større fortjeneste hendes medhjælp gav gik som
5 oftest ud igjen til brændevin. For hun havde den vane at ta sig en tår over tørsten, så snart der var om end aldrig så kneben en lejlighed. Sjur Gabriel kunde bære sig ad, hvordan han vilde, altid fik hun stukket nogle fisk tilside på byturen, som hun så, under foregivende af et eller andet ærinde,
10 luskede afsted med og solgte oppe i Torvegården eller inde på brændevinsknejsen tæt ved.

En fredag var de først begyndt at fiske efter middag, og kom derfor ikke til byen før mellem fem og seks om eftermiddagen. Til gjengjæld var de heldige med salget og fik
15 fisken afsat på en timestid.

Sjur Gabriel havde hele tiden havt øjnene med Oline og strængt forbudt hende at forlade båden. Han vilde dog se, om det ikke engang skulde være muligt at få hende hjem i ædru forfatning. Sønnen, Jens, var bleven sendt op til bage-
20 ren for at købe nogle strilekager, de skulde ha med sig.

Nu sad Sjur Gabriel med ryggen til Oline på den forreste tofte og snakkede med en i nabobåden, der havde nogle store sej, som han ikke var bleven af med.

Oline sad agterud i rangen foroverbøjet med albuerne på
25 knæerne og hagen i hænderne. Med det lille, udtryksløse barneansigt og det sorte skout, der sluttede tæt om panden, lignede hun en halvvoksen jente, der for spøg havde klædt sig ud som kone.

Hun så til siderne med et lurende blik uden at røre hodet.
30 Båden var fortøjet i Triangelen, og bryggetrappen så nær ved, at en kunde skridte over til den.

Hun rejste sig forsigtig, blev stående lidt og så på sin mands ryg med frygtsomme øjne og gjæpende mund. Så bøjede hun sig langsomt og tog noget op fra bunden af båden, som
35 hendes skjørt havde skjult, mens hun sad. Det var en byldt,

indsvøbt i et blårudet tørklæde og knyttet sammen til at bære i hånden.

Atter stod hun et øjeblik stille og betænkte sig. Så sprang hun med et pludseligt sæt op på bådrælingen og derfra hen
5 på trappen.

Lynsnart havde Sjur Gabriel vendt sig, sat den højre hånds knokler til støtte mod toften og med et eneste jomp slængt sig agterud, fåt det ene knæ mod bådrælingen og armen strakt ud efter Oline, hvis skjørt han nådde at få tag i.

10 ›Kar ska Du åv!‹ skreg han dæmpet, men med indædt bidskhed, idet han rykkede i skjørtet.

Oline greb sig i rækværket for ikke at tumble bag over, og sled samtidig alt hvad hun kunde for at komme løs.

›Statt stidl, edl eg flængje stakkjen din! Kar ska Du åv? spyr eg.‹
15

Oline gav tabt. Hun mumlede noget om, at hun skulde op til ›ho Guri‹, som tjente på en bondestue i Torvegården.

›Ka heve Du i bylten din?‹

Det var sjøtrøjen hendes, forklarte hun. Den var revnet i
20 sømmen, og nu skulde hun op til Guri for at få nål og tråd til at bøde den med.

Sjur Gabriel skar tænder og fremsnærrede en forbandelse.

Han havde set, at byldten rørte sig.

25 ›Gjev hega, sa han forbitret, og drog så hårdt i skjørtet, at Oline ramlede et par trin ned over.

›Dar heve Du heile stasen!‹ Hun hævede armen med byldten, som hun hele tiden havde søgt at holde bag sig, og slang den af al kraft imod bådbunden.

30 Sjur Gabriel vendte sig uvilkårlig for at se, hvor den faldt, og med det samme slap han taget i skjørtet.

I samme nu sprang Oline op ad trappen, skyndte sig over Triangelen og smøg som en ål op i Torvegården.

›Dekers kjærring, mumlede Sjur Gabriel, da han så, at
35 hun var borte. ›Tak hidne no att.‹

Han tog sydvesten af hodet, klødde sig i håret, satte den på igjen, spyttede ud over sjøen og gav sig så til at løse byldten op, hvor han fandt indsvøbt i sjøtrøjen to lyr og en middelstor tosk.

5 ›Ubegripele te sneddihet‹, sa han halvhøjt og blev siddende bøjjet over den halvdøde fisk med armene på knæerne og hænderne nede mellem de skildte ben.

›Ka ska Du ha for lyren din, Du stril der i båten?‹

Sjur Gabriel så op og fik øje på en tjenestepige med tør-
10 klæde om hodet og kurv på armen; hun stod lænet ud over bryggerækværket, og betragtede fiskene, som matslog halen mod sjøtrøjens uvante vadmél.

Uden at forandre en mine lod Sjur Gabriel hodet synke ned igjen.

15 ›Svarer Du ikkje, din striletamp! Ka ska Du ha for lyren din? Du der, hører Du! E Du døvstom, din strilegap!‹

Sjur Gabriel værdigede hende ikke et ord.

Pigen tog en nykjøbt soplime op af kurven, strakte sig ud over kanten af bolværket så langt, at hun formelig lå og
20 ballancerte på det, daskede Sjur Gabriel på sydvesten med spidsen af soplimen, og skreg: ›E Du sovnet eller har Du Deg en blyhat! Ka ska Du ha for lyren, din strilestabejs? Ve Du svare, eller eg sitter polletie på Deg.‹

›Du kadn sjøl vera stril, di byslaska‹, sa en ilter, gneldrende
25 røst, og en gut i toplue, grå vadmelskufte med tinknapper og en tine i hånden hoppede fra trappen over i båden. ›Me æ inkje stril, me‹, vedblev han udfordrende og greb efter soplimen, ›me æ nor ifrå Hedlå.‹

›Ka skjiller det meg!‹ kom det kjapt fra den efter anstrængelsen rødsprængte pige. ›Strilene, di e vel like go, di, så
30 inkven anen.‹

›Ka ska Du ha for lyren, Du der nor fra Hellen, då?‹ satte hun så i igjen.

›Tie skjeling stykkje‹, bed Sjur Gabriel fra sig.

›E Du galen stri – nej ka eg ville seje: mann? Det kan då
vel aldrig være meningen din! – Ve Du ha to?‹

Sjur Gabriel var ubevægelig.

›Tre då!‹

5 Intet svar.

›Kaslag, ve Du ha mere enn tre? Skjæms Du ikkje? Slikt
småtkrattel, den ene e jo ikkje større enn en mortonge.‹

Hun ventede lidt.

›Vær no rimeli stri – Du der nor fra Hellen. Di små utidige
10 lyrelivene e der ingen, så byr Deg mere for. – Folk e'kje nar.‹

›Dan eine æ ein tøsk‹, bemærkede Sjur Gabriel sindigt.

›Då e no prisen enno mer uforskammet – slike blaute
småtosker! Men hør no her, – eg ska gje Deg syv skjelling for
slompen, d'e møkke for møkke, men eg har'kje ti te stå her å

15 kjæfte længere.‹

›Du lyt gjeva åtta.‹

›Ånejmen gjør eg ej. – Ka tænker Du på! Syv, ikkje en kvit
mere.‹

›Du får 'an inkje onne.‹

20 ›Ja så kom me'en då!‹ råbte hun vredt. ›Eg spår, Du ska få
vente en anen gang, før nokken gjer Deg sånne blopenger
for slikk låk fillefisk.‹

Hun tog op af kurven en tut gråt karduspapir, som hun
åbnede, og som indeholdt nogle smudsige, irrede kobber-
25 mønter.

Sjur Gabriel tråk roligt og sendrægtigt fiskene ind på et
stykke vidje, hvis ender han slyngede sammen til en hank.
Så rejste han sig, trådte op på toften og rakte hånden ud efter
pengene.

30 Pigen talte med høj røst skillingerne en for en ned i
hånden på ham.

Da først udleverte Sjur Gabriel fisken.

›Din strilepejs!‹ råbte hun hoverende til afsked, ›for stril
e Du no, og stril blir Du no!‹ Hun slog en skraldende latter
35 op, idet hun skyndte sig afsted.

Sjur Gabriel lod som om han ikke hørte, og begyndte at gøre båden klar til afrejse.

»Kar æ ho mor?« spurgte Jens.

»Ho strauk åv – eg veit inkje, kart ho tog vegjen«.

5 Han lod blikket fare hen over Triangelen og skottede så til Torvegården. Derpå bukkede han sig ned efter Olines sjøtrøje, som han hev agterud, og satte sig så til at øse båden læns.

Jens gjorde fast et nyt humlebånd til åren istedetfor et,
10 som var blevet sprængt, ordnede dræglinen forud, så den dannede en kvejl, og så i et væk mod Triangelen og trappen. Da der ikke var mere at gjøre for ham, stillede han sig forud med skrævende ben, hænderne i bukselommerne og ansigtet mod land. Hans mine var sørgmodig, blikket uroligt og
15 spændt.

Da båden var læns, smed Sjur Gabriel øsekjæret bag sig, tog en skrå op af vestelommen og bed et stykke af. Så sad han og gumlede med hænderne stemmet om hofterne og blikket vendt i samme retning som guttens. Af og til sukkede han
20 tungt, mumlede noget, og flyttede sig i sædet. Dagslyset var ved at gå under, men månen stod på himlen, og det var stille vejr.

Omsider rejste han sig.

»Halt Deg hjå bådne«, sa han til Jens uden at vende sig om
25 imod ham. »Eg kjebm trakst atte«.

Så skridtede han hen på trappen, steg langsomt op ad den, og blev borte for Jens mellem dragerne og fløtmændene, som stod i klynger på Triangelen.

sigbjørn obstfelder

Al skabningen sukker

Al skabningen sukker.

Bævende spørger det.
Bølgende hvisker det.

Fuglene klynger sig sammen,
læser hinandens øine.

Og vesterfra
ror vinden så tungt,
og østerfra
banker søens pulse.

Skabningen lider.

Blomsterne ved furuens fod
skjønner det ikke.

Bække og elve
iler – hvorhen?

Mand mødes med mand:
Hvem er du?

Kvinder føder
og dør.

*

Hvor veiene mødes,
står det hvide kors
med slør over
af ›blodsdråber‹.

Der ligger en kvinde på knæ.

– Hvide kors!
Hvad er det at elske?

Jeg harspurgt sankthansblomstensstøvveie,
da solen randt.
Jeg har spurgt tjernets vover.

Jeg har siddet under gjøgens træ
ved midnat.
Den sang om vemod og fløi.

Og jeg kom dybt ind i en stor skov
til en gammel, gammel bramin.
Han var så vis.
Hans skjæg var så hvidt.

– ›Kjærlighed – den kjender ingen.
Længsel – den kjender alle.‹

Min fod er sår.
Mit øie er træt.
Mit hjerte så tungt

Hvide kors,
hvorfor græder du blod?
Er elskov død?

*

Da drypped der frugtstøv fra blodsdråbeklyngen,
da blomstred det frem fra blomstermunde,
da mumled det kjælent fra skjulte kilder,
da risled det og skummed det i bække og elve,
dadryssed det og kyssed det og fossed det og blussed det:

›Indtil nu, indtil nu, indtil nu.«

Og vesterfra
kommer stormens susende vingeslag,
og østerfra
kommer havets brusende åndedrag,
i stråleglød!

– Al skabningen jubler!
Thi jorden er svanger!
og kærligheden, den kommer,
kommer
med sommer,
med stråleglød,
kommer med smerte,
med verdensfryd!

knut hamsun

Pan

kapitel 1. I de siste dager har jeg tænkt og tænkt på Nordlandsommerens evige dag. Jeg sitter her og tænker på den og på en hytte som jeg bodde i og på skogen bak hytten og jeg gir mig til å skrive noget ned for å forkorte tiden og for
15 min fornøielses skyld. Tiden er meget lang, jeg får den ikke til å gå så hastig som jeg vil skjønt jeg ikke sørger over noget og skjønt jeg lever det lystigste liv. Jeg er vel tilfreds med alt og mine trediva år er ingen alder. For nogen dager siden fik jeg tilsendt et par fuglefjær langsveis fra, fra et menneske
20 som ikke skyldte mig dem, men to grønne fjær i et kronet ark postpapir forseglet med oblat. Det fornøiet mig også å se to så djævelsk grønne fuglefjær. Og ellers har jeg ingen anden plage end nu og da litt gigt i min venstre fot efter et gammelt skudsår som nu for længe siden er lægt.

25 Jeg husker at for to år siden gik tiden meget hurtig, uten sammenligning meget hurtigere end nu, det var forbi med en sommer inden jeg visste av det. Det var for to år siden, i 1855, jeg vil skrive om det for min fornøielses skyld, det hændte mig noget eller jeg drømte det. Nu har jeg glemt
30 mange ting som hører disse oplevelser til fordi jeg næsten ikke har tænkt på dem siden; men jeg husker at nætterne var meget lyse. Mange ting forekom mig også så fordreiede, året hadde tolv måneder, men nat blev dag og aldrig var det en stjerne å se på himlen. Og de folk jeg møtte var særegne og
35 av en anden natur end folk jeg kjendte fra før; nu og da var

en nat nok til å få dem til å springe ut fra barn av i al deres herlighet, modne og fuldt voksne. Det var ingen troldom heri, men jeg hadde ikke oplevet det før. O nei.

5 I et stort, hvitmalet hjem nede ved sjøen traf jeg et menneske som for en kort tid sysselsatte mine tanker. Jeg husker hende ikke mere til stadighet, ikke nu, nei jeg har ganske glemt hende; men jeg tænker derimot på alt det andet, på sjøfuglenes skrik, på min jagt i skogene, mine nætter, alle sommerens varme timer. Det var forresten endog ved et rent
10 tilfælde at jeg lærte å kjende hende og uten dette tilfælde vilde hun ikke ha været i mine tanker en dag.

Fra min hytte kunde jeg se et virvar av øer og holmer og skjær, litt av sjøen, nogen blånende fjældtinder, og bak hytten lå skogen, en uhyre skog. Jeg blev fuld av glæde og tak ved
15 duften av røtter og løv, av den fete os av furuen, som minder om lukten av marv; først i skogen kom alt indeni mig i stilhet, min sjæl blev egal og fuld av magt. Jeg gik dag efter dag i åserne med Æsop ved min side og jeg ønsket intet heller end å få vedbli å gå der dag efter dag, skjønt det endnu lå sne
20 og bløt sørpe over den halve mark. Min eneste kamerat var Æsop; nu har jeg Cora, men dengang hadde jeg Æsop, min hund som jeg senere skjøt.

Ofte om aftenen når jeg kom hjem igjen til hytten efter min jagt kunde min lune hjemmefølelse gjennemrisle mig
25 fra øverst til nederst, ja bringe mit indre i kjære rystninger, og jeg gik og pratet med Æsop om hvor godt vi hadde det. Så, nu gjør vi ild op og steker os en fugl her på gruen, sa jeg, hvad mener du om det? Og når alt det var gjort og vi begge hadde spist krøp Æsop bort til sin plass bak gruen mens jeg
30 tændte pipen og la mig bort på briksen for en stund og lyttet til det døde sus i skogen. Det var en svak drot i luften, vinden bar ned mot hytten og jeg kunde tydelig høre årfuglens hutren langt bak i åsen. Ellers var alt stille.

Og mangen gang sovnet jeg ind der jeg lå, i fulde klær,
35 rund, som jeg stod og gik, og våknet ikke igjen før sjøfuglene

var begyndt å skrike. Når jeg da så ut av vinduet kunde jeg skimte handelsstedets store hvite bygninger, Sirilunds brygger, kramboden hvor jeg kjøpte mit brød, og jeg blev liggende en stund forundret over at jeg befandt mig her i en hytte i
5 Nordland, i kanten av en skog.

Så rystet Æsop sin lange smale krop borte ved graven, det klirret i dens halsbånd, den gapte og logret, og jeg sprang op efter disse tre, fire timers søvn, uthvilet og fuld av glæde over alt, alt.

10 Således gik mangel nat.

kapitel 2. Det kan regne og storme, det er ikke derpå det kommer an, ofte kan en liten glæde bemægtige sig en på en
15 regnveirsdag og få en til å gå avsides med sin lykke. Man stiller sig da op og gir sig til å se ret frem, nu og da ler man tyst og ser sig omkring. Hvad tænker man på? En klar rute i et vindu, en solstråle i ruten, en utsigt til en liten bæk og kanskje til en blå rift på himlen. Det behøver ikke å være
20 mere.

Til andre tider kan selv usædvanlige oplevelser ikke formå å rykke en ut av en jævn og fattig stemning; midt i en ballsal kan man sitte sikker, likegyldig og upåvirket. For det er ens eget indre som er sorgens eller glædens kilde.

25 Jeg husker en bestemt dag. Jeg var kommet ned til kysten. Regnet overrasket mig og jeg gik ind i et åpent båtnaust og satte mig så længe. Jeg nynnede litt, men uten glæde og uten lyst, bare for å fordrive tiden. Æsop var med, den satte sig til å lytte, jeg holder inde med å nynne og lytter også, stemmer
30 høres utenfor, folk nærmer sig. Et tilfælde, et meget naturlig tilfælde! Et selskap på to herrer og en pike kom over hals og hode ind til mig. De ropte leende til hverandre:

Hurtig! Her kan vi være i skjul så længe!

Jeg reiste mig.

35 Den ene herre hadde et hvitt, ustivet skjortebryst, som nu

at på kjøpet var blitt opbløtt av regnet og hang i poser; i dette våte skjortebryst sat en diamantspænde. Han hadde på benene lange, spidse sko som så noget sprademæssige ut. Jeg hilste til mannen, det var hr. Mack, handelsmanden, jeg
5 kjendte ham igjen fra kramboden hvor jeg hadde kjøpt brød. Han hadde endog inviteret mig ind i familien engang uten at jeg hadde været der endnu.

Ah, kjends folk! sa han da han fik se mig. Vi var på veien ut til møllen, så måtte vi vende om. Maken til veir, hvad?
10 Men når kommer De så til Sirilund, hr. løitnant? Han forestilte den lille sortskjæggede herre, som fulgte med, en doktor som bodde ved annekskirken.

Piken løftet sløret såvidt op på næsen og gav sig til å snakke dæmpet med Æsop. Jeg la mærke til hendes jakke,
15 av foret og knaphullerne kunde jeg se at den var opfarvet. Hr. Mack præsenterte også hende, hun var hans datter og het Edvarda.

Edvarda gav mig et blik gjennom sløret, så hvisket hun videre med hunden og læste på dens halsbånd:

20 Jaså, du heter Æsop du... Doktor, hvem var Æsop? Det eneste jeg husker er at han forfattet fabler. Var han ikke frygier? Nei jeg vet ikke.

Et barn, en skolepike. Jeg så på hende, hun var høi, men uten former, omkring femten, seksten år, med lange, mørke
25 hænder uten hansker. Hun hadde kanskje i denne eftermiddag slått op i et leksikon om Æsop for å ha det på rede hånd.

Hr. Mack spurte mig ut om min jagt. Hvad skjøt jeg mest? Jeg kunde nårsomhelst få en av hans båter til min rådighet,
30 jeg behøvet bare å si til. Doktoren sa ikke et ord. Da selskapet gik, blev jeg opmærksom på at doktoren haltet noget og brukte stok.

Jeg vandret hjem i samme tomme stemning som før og nynnende av likegyldighet. Dette møte i båtnaustet gjorde
35 hverken fra eller til på mit sind; hvad jeg husket bedst av det

hele var hr. Macks gjennomvåte skjortebryst hvori det sat en diamantspænde, våt den også og uten større glans.

5 kapitel 3. Der stod en sten utenfor min hytte, en høi, grå sten. Den hadde et uttryk av venligsindethet mot mig, det var som om den så mig når jeg kom gående og kjendte mig igjen. Jeg la gjerne min vei forbi denne sten når jeg gik ut om morgningen og det var likesom jeg efterlot en god ven
10 dér som vilde vente på mig til jeg kom tilbake.

Og oppe i skogen begynte jagten. Kanske skjøt jeg noget og kanskje ikke...

Utenfor øerne lå havet i tung ro. Jeg stod og så på det mangel gang fra åserne når jeg var høit tilveirs; i stille dager
15 kom skibene næsten ingen vei, jeg kunde se det samme seil i tre dager, lite og hvitt som en måse på vandet. Men kanskje hvis vinden sprang om kunde fjældene i det fjærne bli næsten borte, det blev uveir, sydveststorm, et skuespil hvortil jeg var tilskuier. Alt stod i røk. Jorden og himlen blandedes sammen, havet tumlet sig i forvredne luftdanse, dannet mænd,
20 hester og spjærrede faner. Jeg stod i ly under en berghammer og tænkte mig mangehånde ting, min sjæl var spændt. Gud vet, tænkte jeg, hvad jeg idag er vidne til og hvorfor havet åpner sig for mine øine? Kanske skuer jeg i denne stund det
25 indre av jordens hjærne, hvorledes der arbeides, hvorledes alt syder! Æsop var urolig, nu og da satte den snuten opad og luktet, veirsyk, dirrende ømfindtlig i benene; da jeg ikke talte til den la den sig mellem mine føtter og stirret likesom jeg tilhavs. Og intet rop, intet menneskes ord hørtes noget sted,
30 ingenting, men bare det tunge sus omkring mit hode. Det lå et skjær langt ute, det lå alene; når sjøen ravet opover dette skjær steilet den som en vanvittig skrue, nei som en havgud som reiste sig våt i veiret og så utover verden, fnysende så hårt og skjæg stod som et hjul omkring hans hode. Så dukket
35 han ned i brændingen igjen.

Og midt i stormen slog et lite kulsort dampskib sig ind fra havet...

Da jeg om eftermiddagen gik ned til bryggen var det lille kulsorte dampskib kommet ind på havnen; det var postskibet. Mange mennesker var tilstede på kaien for å iagttå den sjældne gjæst, jeg la märke til at allesammen uten undertakelse hadde blå øine, hvor forskjellige de ellers kunde være. En ung pike med et hvitt uldtørklæ om hodet stod et stykke borte; hun hadde meget mørkt hår og det hvite tørklæ
10 stak sært av mot håret. Hun så nysgjærrig på mig, på min skinddragt, mit gevær; da jeg talte til hende blev hun forlegen og vendte hodet bort. Jeg sa: Du burde altid bruke det hvite tørklæ, det klær dig. I det samme sluttet en sværlemmet mand i islandsskjorte sig til hende, han kaldte hende
15 Eva. Hun var åpenbart hans datter. Jeg kjendte den sværlemmete mand, det var smeden, stedets smed. Han hadde for nogen dager siden sat ny piston på en av mine børser...

Og regn og vind gjorde sit arbeide og smæltet al sne væk. I nogen dager drev en ufredelig og kold stemning henover
20 jorden, rotne grener knak og kråkerne samlet sig i flokker og skrek. Det varte ikke længe, solen var nær, en morgen stod den op bak skogen. Det sætter en søt stripe gjennom mig fra øverst til nederst når solen står op; jeg kaster børsen på akslen under en tyst jubel.

olaf bull

Metope

15 Dig vil jeg ømt i rytmer nagle fast!
Dig vil jeg dypt og blivende bevare
i digtets evige, unge alabast!
Dusolbevægelsesværmerske! Medpanden
pikelig vendt mot kveldens bleke guld,
vender du mildt en himmel mot en annen,
likeså lys og øm og løndomsfuld!
Gjerne ga jeg min verdens vers tilhøpe,
20 hadde jeg magt til ét: at hugge ind
i mindets trodsige sten en myk metope
over dit vare, omridsømme sind!

25 Vi vandrer i fugtig fjæresand! Du lytter
til sommersjøens luftige bølgesprut!
Vi føler det fromt, at kveldens stilhet flytter
sin tonende grændse alltid længer ut!
Det kimer af falmet lyd, som glir tilbake
bak rødmende lunde, gyldne kirkespir –
og luftens lysende bølger synker svake,
30 som bækker af sol fra bjærgene, som blir!

Åserne blåner. Stjernerne er nære!
De sidste skyer skynder sig hjem tilkvelde!
Engen har andagt – op af luftens fjære
stiger Arcturus! Lindt, bag gråstensgjærdet,
5 ånder en vind i rugens sølvgrå pels!
Gjennem dit blik en varm og dyp beåndning –
midt i et mulm af blåt kan øiet få
et drivende stænk, en fugtig glans af honning,
og stille spør jeg dig ›Ven – hvad tænker du på?‹
10 ›Jeg tænker på kvelder som denne, jeg ikke får
lov til at leve –
på modne marker, som bruser af korn, uden mig!
På rørende, lette småting: Aks som knækkes,
15 veier i sjøen, bleke seil derute,
bølger, som strømmer mot stranden uden mig!
Hverdagen, ven, som mildt blir ved bak graven,
tænker jeg på, og alle de dype, blå,
kommende kvelder her i sommerhaven,
20 uten mit sind mot dit, tænker jeg på!

Det hele fylder mit øie som en tåre,
jeg, ensom og angst og arm, skal gråte snart!
Alle de ting, som nu ikveld er vore – –
25 om få, berusende år står stunden fore,
da tåkerne glir, og øiet kan se klart!
Å, elskede, se, hvor dyp og sort en fjære!
Så underlig stranden blev, da vandet faldt!
Mon rædselens kveld er fjærn, da vi skal være
30 en styggere strand end dén, forladt af alt?

5 Allikevel er det et sødt og saligt under,
at engene her, med korn og krat og træ,
og bjærgene bak, så dypt som blikket bunder,
dugges så sødt af vore små sekunder –
bare den bjærken dér, hvor vor den er!
Og skigarden da! Den gamle redskabsvognen
ligger i græsset støt, og stadig står
de svære hesjestængerne op i rognen,
og grøften er grøn som før, i alle år!

10 Å ven, lot gravenes dyp sig vildt besværges,
vilde jeg bli til vangen her, med hø,
til bjærken dér, med stjernerne i, og bjærget,
bare for slik, på annen vis, at værge
15 den hellige haven vor, for dét: at dø – –!
Ta om mig, ven, og hold mig! Sån at trykkes
er snart det eneste glimt af håb, jeg vét –
den hastige, hete strålestund, det lykkes
at vække i mig en annen evighet!«

20 Og jeg, en levende mand, på jorden hjemme,
en tydelig mand af kjød, fra tå til top,
kan, svimmel og sky, i favnen min fornemme,
noget, som bare er blik og sind og stemme,
25 i smertelig angst og anelse løst op!
Du ensomme! Alt, jeg kan, er stumt at stryke
dit duftige hår, med hånden din i min –
og, øie til øie sån, står Pan og Psyke
foran et hav af korn, i stjerneskin!

30

gunvor hofmo

Det er ingen hverdag mer

Gud, hvis du ennå ser:
det er ingen hverdag mer.

Det er bare stumme skrik,
det er bare sorte lik

som henger i røde trær!
Hør hvor stille det er.

Vi vender oss for å gå hjem
men alltid møter vi dem.

Alt vi fornemmer en dag
er de dreptes åndedrag!

Om vi i glemsel går:
det er asken deres vi trår.

Gud, hvis du ennå ser:
det er ingen hverdag mer.

tarjei vesaas

Naken

her ligg att ein namnlaus etter henne – i eit krenkt, fåmælt land.

Aldri har det visst vori noken så åleine som denna. Han er berre komen, og ligg i dagen. Dagen breier klåren sin
15 utover han, og han kavar mot, og tenker det er eitkvart for han i alt dette.

Ingen bøyer seg ned til han og spør kva han heiter. Det er visst ikkje fastsett noko namn på han. Her har aldri vori noken så naken frå mors liv.

20 Han lagar ein boge over seg med ein vaks-kvit finger. Det er berre ei lita rørsle nedi botnen av eitkvart som ikkje vedkjem noken.

Ein heit dag var det to vakre systrar som såg einannen stumt
25 inn i andletet. Det vil seia: det var den eine som såg, den andre vart berre sedd på. Og ho kunne heller ikkje koma unna dette, fekk ikkje sige i jorda med skulda si. Ho hadde ikkje eingong nytte av å slå auga ned. Prøvde ho det, kjende ho den stumme strenge strålen mot seg endå verre. Ho
30 hadde å halde dette ut, og det visste ho sjølv.

Ho stod der framfor systema og var alt teken i bruk av livet: hadde barn under hjarte sitt. Men bakgrunnen for det heile var mørk.

Mørk. Ein veit ikkje meir. Kva veit ein om mørkret?
35 Kva er det du har selt? Vi er i krig med dei.

Det liksom brast i systerandletet som var vendt mot henne – som at det ville bryte ut eit rop i sorg og harme: Gå! – til dine grønne –

Men ropet kom ikkje over leppene hennar. I staden
5 skunda ho seg ifrå, fordi noken annen kom i nærleiken, mor deira, og ho greidde ikkje stå der saman med mor si.

Så stod mora og den ulykkelege der toeine. Det fór noko underleg dei imellom. Trong etter å få lagt alt til side. Fordi det er du og eg. – Men det var berre ein liten blunk. Det gleid
10 av att. Var ikkje lov. Og så gjekk mora lut mot bakgrunnen. Ho òg.

Det mørkna kring henne som stod att. Hadde ho likevel hatt ei slags rådlaus von istad? Men det kunne ikkje skje noko under. Ho hadde øydelagt noko som måtte vera altfor
15 kostbart. Ho hadde etter kvart kjensle av det sjølv.

Bort, bort, tenkte ho.

Han er sju gonger naken, han som ligg her att etter henne. Om henne sjølv er det heilt stilt. Ho er berre ikkje her. Men
20 børa ho bar, er att i landet.

Han ligg på ryggen sin og sparkar. Og er full av tiltru mot det som er kring han.

Vinden blæs mot han, ikkje varmt, den tunne huda hans knuprar seg av det. Men han snur seg venleg mot. Vinden i
25 eit slikt land er sviende kald, men den namnlause gaper venleg, og vinden yler over det opne gapet.

Langt borte står det noko som han ikkje skjønar, men som dreg han. Det er ein ring av levande, men dei kjem aldri nær. Han synest han skulle vori der han òg, og er venleg stemt
30 mot det, men det kjem aldri nærare. Han berre ser det – medan kvasse strå og ørsmå steinar stikk opp i det ferske holdet hans ifrå lega han har fått. Han er venleg stemt og ligg stille på det, og ventar på eitkvart han ikkje veit.

Ei gul skodde pustar opp frå eit kjørr. Kryp langs marka.
35 Kryp over den namnlause. Han hostar litt inni der, men er

venleg stemt mot det fordi det kjem til han, og han rablar inni det liksom, med fingeren. Skriv eit ordlaust språk. Det kryp over han, men drep han ikkje. Her er så mangt som kan laga seg til eit krenkt land, og no kryp det over han og pustar
5 mot han. Men livet er seigt: og han har ikkje krenkt noken.

Natta slår stilt ned på han. Han veit ikkje kva det er, og klynkar ein grann. Ikkje så godt å vera einsam inni det, men det kjem til han og er for han. Ringen av levande blir óg borte når det mørknar. Det er eit lite sakn, men han har hatt så få
10 sakn, han har vori venleg stemt mot alt, og no er det kanskje ikkje meir?

Men det er. Han lever. Sola går som eld einstad, og er for alle. Han dukkar fram att, i eit oppattnya blindande ljós. Han sette ikkje til i natta heller. Han ligg på ryggen og ventar på
15 eitkvart som han slett ikkje veit. Han er sju gonger namnlaus, men endå ventar han. Den valne fingeren hans gjere ein valen veiv. Ein ørliten boge i eit svært himmelrom – men frå aust til vest var det likevel.

kjell askildsen

Heretter følger jeg deg helt hjem

– Og ikke gjør du leksene dine skikkelig heller. Bare renner av sted straks du har slukt middagen. Hva gjør du forresten i skogen?

- Går tur, har jeg sagt.
- 15 – Kikker på trærne og hører på fuglene?
- Er det noe galt i det også?
- Er du sikker på at det bare er det du gjør?
- Hva skulle jeg ellers gjøre?
- Det må du jo vite best selv. Forresten burde du slutte
- 20 med å holde deg for deg selv. Du kan bli rar av det.
- Så la meg bli rar!
- Ikke den tonen når du snakker til din mor.
- Så la meg bli rar!
- Du kan bare våge! Hun kom mot ham. Han stod helt
- 25 stille. Hun slo ham med flat hånd på kinnet. Han rørte seg ikke.
- Hvis du slår en gang til, banner jeg, sa han.
- Det gjør du ikke! sa hun og slo en gang til.
- Faen, sa han. – Faen i heiteste helvete. Han sa det så
- 30 rolig han kunne. Så kjente han gråten komme, raserigråten, og han snudde seg og sprang på dør. Han løp også etter at han var kommet ut på gaten. Ikke fordi han hadde hast, men fordi sinnet også hadde noe med bena hans å gjøre. Faen i heiteste helvete, tenkte han mens han løp.
- 35 Først da han hadde husene bak og skogen og heia foran

seg, sakket han farten. Han så på armbåndsuret han hadde fått på sekstenårsdagen, og han hadde god tid. Han tenkte at hun fortjener at jeg blir gal. En gang skal jeg si det til henne. Jeg skal si: Du fortjener at jeg blir gal, for du forstår ingen ting. Du bare maser og maser uten å forstå noen ting.

Han fulgte stien innover i skogen. Sollyset stod på skrå ned mellom stammene. Han så det og sa til seg selv at når man tenker seg om, er det vel så pent i skogen når sola ikke skinner. Aller penest er det når det regner. Han kjente en iling av glede inni seg, for han hadde aldri tenkt dette før. Solen har en evne til å bedra, tenkte han, og han tok opp en notisbok fra lommen. Det lå en blyantstubb mellom sidene, og han stanset og skrev: Solen har en evne til å bedra. Nå husker jeg det, tenkte han, og la notisboken tilbake i lommen og følte seg glad. Bare glad.

Han kom dit han skulle, og han satte seg på en stein og tenkte at hvis hun ikke kommer i dag, så er det ikke fordi jeg løy for mor. Og det er ikke fordi jeg har bestemt meg for å gjøre det jeg aldri har tort gjøre før. Hvis hun ikke kommer er det fordi hun er satt til å utrette noe og ikke kan komme fra.

Han fant frem notisboken igjen. Han åpnet den og leste høyt for seg selv de tingene han hadde tenkt i løpet av dagen. ›Som vellystige smatt steg hennes bønner mot en innbilt Gud.‹ ›Et blott-til-lyst-hus.‹ ›Hun har ben som fortsetter ovenfor skjørtekanten.‹ Han lukket boken og smilte frem for seg. En gang, tenkte han, en gang...

Så kom hun. Hun kom løpende, og noen ganger var hun lys og noen ganger mørk alt ettersom skyggene og sollyset falt på henne. Hun hadde gul bluse og lange, brune bukser.

– Så fint at du kom, sa han, og hun satte seg ved siden av ham.

– Klart jeg kom, sa hun. – Jeg kommer alltid. Har du lengtet etter meg i dag?

– Ja.

– Jeg har løpt nesten hele veien.

Han la hånden på skulderen hennes. Hun vendte ansiktet mot ham, og de grå øynene smilte før de lukket seg. Hun gjør det lett for meg, tenkte han mens han kysset henne.

5 – Nå går vi dit vi var i går, sa han.

– Hva skal vi gjøre der? smilte hun.

– Vi får se.

– Si hva vi skal gjøre.

– Det samme som i går.

10 – Fint.

De fulgte stien videre inn i skogen. De holdt hverandre i hånden, og da de bøyde av fra stien og begynte å traske i lyng, sa hun at i dag i tysktimen tenkte jeg at det er ikke bare årene som bestemmer hvor gammel en er. Nei, sa han. Så tenkte
15 jeg jeg skulle si til deg at det ville være dumt av deg å tenke at du er yngre enn meg, for i virkeligheten er du mye eldre. Det har jeg ikke merket, sa han. Jeg tenkte bare jeg skulle si det til deg, sa hun. Ja visst, sa han og tenkte at hvis hun har noen hensikt med å si det, er det for å gjøre det lettere for
20 meg. Da betyr det at det ikke blir vanskelig i det hele tatt, for da vil vi det samme begge to. Han gav hånden hennes et lett trykk, og hun så bort på ham, og både munnen og øynene smilte.

De kom dit hvor de hadde ligget ved siden av hverandre
25 dagen i forveien. De satte seg overfor hverandre, og han sa uten å se på henne at i går etter at jeg kom hjem, laget jeg et nytt dikt. Les det for meg, sa hun. Ja, sa han, hvis jeg kan huske det. Han kunne ikke se på henne.

30 Det er sommer, hvisket hun,
 sommer –
 og hun la seg i lynget
 og lot sommeren leve.
 Jeg kysset øynene hennes sorte
35 og hun talte underlige ord

om kortvarige øyeblikk
om sverdliljer som visner
om vingehesten som svir vingene
når den kommer for nær solen.

5

Siden visket hun ordene ut
med solvarme kyss
– og sommeren levete.

- 10 Hun la seg på ryggen, og han merket at hun så på ham. Det var et rart dikt, sa hun, og måten hun sa det på gjorde han glad. Likte du det? sa han. Kom ned til meg, så skal jeg svare, sa hun. Han la seg på siden med hånden på skulderen og underarmen på brystet hennes. Jeg beundrer deg, sa hun.
- 15 Hun så på ham mens hun sa det, og han forstod ikke at hun kunne si en så storting mens hun så ham inn i øynene. Han flyttet hånden ned på brystet hennes, og hun sa men derfor får du ikke lov til å krølle blusen. Nei, sa han og begynte å knappe den opp.
- 20 – Får du aldri sett deg mett? sa hun.
– Jeg har aldri knappet opp denne blusen før.
– Den er ny.
– Den har flere knapper enn noen av de andre.
- Han åpnet blusen. Han tok henne i skuldrene og reiste
- 25 henne opp slik at han fikk hånden bak på ryggen hennes. Han løsnet brystholderen og sa jeg vil ta blusen helt av deg. Hun gjorde ikke annet enn å smile. Han tok blusen og brystholderen helt av henne, og brystene veltet litt utover, men ikke mye. Han følte at nå var det ingen vanskeligheter
- 30 lenger. Nå kunne han se henne inn i øynene igjen. Er du glad nå? spurte hun. Ja, sa han og tenkte jeg tror ikke noe annet kan gjøre meg mer glad. Men det er noe annet, og jeg må prøve det.
- Jeg vil kle helt av deg, sa han. Han så henne inn i
- 35 øynene.

- Det må du ikke, sa hun.
– Hvorfor må jeg ikke?
– Du må bare ikke.
– Jeg skal ikke gjøre deg noe.
5 – Det kan du ikke si på forhånd.
– Jeg må kle av deg, sa han. – Hvis jeg ikke gjør det nå, gjør jeg det siden, og det blir ikke lettere da. Hvis du ikke gir meg lov, gjør du meg vondt, for nå har jeg gitt meg hver eneste dag i en hel uke, og det gjør mer vondt for hver gang.
10 – Kyss meg, sa hun, og mens han kysset henne, trakk han ned glidelåsen i de brune buksene. Jeg må, tenkte han, og det er det eneste riktige. Han kysset henne hele tiden mens han forsøkte å få buksene over hoftene. Hun vred seg under ham, og han tok munnen til seg og så henne inn i øynene.
15 – Jeg skal ikke gjøre deg noe vondt, sa han. Hvis du vil, skal jeg bare se.
Han trakk buksene ned over hoftene, og hun gjorde ikke noe for å hindre ham.
– Si at du elsker meg, sa hun.
20 – Jeg elsker deg, sa han.
Hun smilte.
– Synes du det er pent?
– Ja. Det er penere enn slik jeg har sett det på malerier og statuer.
25 – Jeg var bare flau, sa hun. – Det var derfor.
– Ja, sa han.
– Nå er jeg ikke flau lenger.
– Ikke jeg heller.
– Du må gjerne ta på meg.
30 Han lot hånden gli over magen hennes og ned mellom bena.
– Kyss meg, sa hun, og mens han kysset henne, knappet hun opp og gjorde ham fri og viste ham vei. Det var rart og varmt og godt. Vær forsiktig, sa hun, og han lå helt rolig. Han
35 tenkte jeg ligger med henne. Dette er den beste dagen i hele

mitt liv, og heretter skal alle dager bli de beste, for nå vet jeg hva det beste er.

– Vær forsiktig, sa hun.

– Ja, sa han. – Jeg skal være forsiktig. Jeg skal ikke gjøre deg noe.

– Er det godt? sa hun.

– Ja.

– Selv når du ligger helt stille?

– Ja, sa han, litt forundret. – Det er dette jeg har lengtet etter.

– Jeg også.

– Nå tror jeg aldri jeg kommer til å lengte etter noe jeg ikke vet hva er.

– Kommer du til å lengte etter meg? spurte hun.

– Ja, sa han. – Etter deg og dette.

– Synes du jeg er brutal hvis jeg sier jeg fryser? Hun smilte opp mot ham.

– Nei, sa han og gled forsiktig ut av henne. Han la seg ned på ryggen i lynget og så opp på trærne. De var ikke bare helt grønne lenger, og han tenkte snart blir det høst og vinter.

– Hva skal vi gjøre når det blir vinter? sa han.

– Ikke tenk på det. Det er lenge til.

– Ja, sa han, men han kunne ikke la være å tenke på det. Han så bort på henne, og hun hadde fått på seg alt unntatt blusen.

– Skal jeg knappe den? spurte han. Hun nikket. Han talte knappene. Elleve. De reiste seg og gikk tilbake til stien. Hun sa at nå behøver vi aldri mer å være flau. Nei, sa han. De kom inn på stien, og hun holdt hånden hans i sin. Hva tenker du på? spurte hun. Ikke noe spesielt. Jo, det gjør du, sa hun. Si det. Jeg tenker på at du må synes jeg er rar som lå helt stille, sa han. Slik er det sikkert for alle første gang, sa hun. Dessuten bad jeg deg om det. Det var derfor du gjorde det. Nei, tenkte han, det var ikke derfor. Jeg vet ikke hvorfor jeg gjorde det, men det var ikke derfor.

- Jeg tror ikke det er slik for alle, sa han.
- Ikke tenk på det, sa hun.
- Jeg er nødt til å tenke på det.
- Det var like mye min skyld som din, for jeg bad om det
- 5 fordi jeg var redd.
- Det er ikke så enkelt, sa han, – for jeg ville helst at det bare skulle være slik.
- Det er bare fordi du var redd du også.
- Jeg var ikke redd.
- 10 – Du var kanskje redd uten å vite om at du var det. Det er ofte slik.
- Ja, sa han.
- De var kommet ut av skogen, og ingen av dem hadde tenkt på at de skulle gå hjem hver for seg som de pleide.
- 15 – Jeg følger deg helt hjem, sa han.
- Tror du det er lurt?
- Ja, sa han, – heretter følger jeg deg alltid helt hjem.

aksel sandemose

Gamle graver

Det skjer at noen vinner i lotteriet. Da det hendte for moren min i 1919, trodde hun ikke på det før hun satt hjemme med pengene foran seg på bordet. Hele kvelden satt hun og så ut på veien. Hun sa ikke noe. Far gikk
15 sin aftenvandring fram og tilbake på golvet, og sa ikke noe han heller. Alle barna var voksne og vekk. Jeg var hjemme på besøk.

Der var en rar stemning i huset, og det kjentes ikke nettopp som lykken hadde innfunnet seg. Jeg tror mor satt der
20 ved ruten og gråt. Hun tenkte nok på hva de pengene kunne vært for dem engang, – da barna hennes sutret for mat og klær, og da fars lønn var akkurat 450 kroner året, samme beløpet som nu var kommet inn ad døren.

Det var far som mintes at nettopp så mye tjente han da barna var små. Han sa det med et sukk, og strøk seg langsomt
25 over skjegget. Da var det ikke lenger tvil om at mor gråt.

Jeg leste ikke i boken som lå foran meg. Jeg var tyve år, men da var det langt til barndommen også, kanskje lenger enn jeg synes idag.

30 Tankene til de gamle tok samme veien. Det lå i luften at vi var på langreis i tiden.

Da stanset far sin vandring ved stolen til mor og sa med usikker stemme: Du får spandere litt på deg nu. Reis og hils på dem oppe i Norge. Det kommer vel aldri en slik anledning
35 igjen.

At moren min engang kom til Danmark, det har liksom gitt meg noe å takke for, og noe å hevne. Hun ble lokket dit ned sammen med andre for å trykke lønnen på herregårdene. Hun ble stuepike på Lyngbygård ved Silkeborg først. Siden
5 har jeg forstått at det også var en annen årsak til at hun drog.

Dansk ble hun naturligvis aldri. Jeg skjønner litt av det nu, jeg som aldri blir norsk. Jeg fikk noe å takke for og noe å hevne, og jeg lar arven gå videre.

Det ble til at mor skulle reise til Norge. Far måtte bli hjemme, men jeg skulle følge mor. Hun var skrøpelig og måtte ha
10 følge. En dag gikk vi fra danskebåten i Kristiania.

Rart så fortidig, med et stenk som av middelalder, det navnet klinger nu. Når Kristjanja engang for alvor utløser kjenslen av Norges fortid og er kommet til å klinge nasjonal-
15 romantisk nok, får byen det navnet igjen, for i Norge skal ingenting sånn bestandig hete det samme. En merkelig flukt i dette merkelige folk gir den merkelige følge at hver generasjon må ha sitt eget merkelige språk. Vi trenger snart ikke å sette dato på noe vi skriver, for enhver språkkyndig kan se
20 med et eneste blick hvilket år det er fra, og efter noen minutters gransking også hvilken måned i året.

Vi stod altså i Kristiania, og passene var ikke i orden. Det er et pass som regel aldri. I det jeg hadde da denne beretning først ble skrevet, stod det at jeg var 273 sentimeter høy, altså
25 antagelig den lengste mann i verden. Før jeg ble norsk borger, gav lensmannen på Nesodden meg oppholdstillatelse for 211 år. Det er en av mine bitreste opplevelser at han fikk det dokumentet fra meg igjen.

Mor og jeg hadde fått disse passene et sted i Jylland hvor politiet hadde gjort sin plikt, men ikke mer. Det gjør ikke
30 politiet. Ingen fortalte oss at passene skulle viseres av den norske konsul i København, og følgelig ble de det ikke. Heller ikke ved utreisen sa politiet det til oss, for det var en sak som bare angikk innreiselandet. Det var utsikt til at vi
35 skulle blitt returnert fra Kristiania, men så kom det en sivil-

kledd overordnet og så på oss. Han sa ikke noe større, men tok fram pennen sin og attesterte passene. Det stod en uniform ved siden av ham og knurret, og jeg oppfattet noen ord fra den sivilkledd: ›... gammel kone, født i Skedsmo...
5 bruke vettet...‹

Det var ikke første og ble ikke siste gang jeg konstaterte at fornuften går sivilkledd. Jeg marsjerte inn i Norge fulgt av underordnet misbilligelse, og lenge var den meg tett i hælene.

10 Siden den dagen i 1919 var Norge for meg i lang tid, tross alle kjensgjerninger ellers, et land med tropisk klima der befolkningen ernærte seg på kaffe og geitost, og kjærester gikk nakne på skogstiene. Det siste opplevde jeg ikke langt fra Gardermoen, og det ville vært påfallende idag, men i 1919
15 kunne det få øynene til å falle ut av hodet på en. Kaffen og geitosten satte igang på Sagene i Kristiania, der vi kom inn til en eldgammel tante av mor. Jeg mener hun har vært nærmere nitti. Hun gikk i rett vinkel, bundet av gammel gikt i hoftene, og var nesten blind. Hun stelte mannen som lå i
20 sengen og varenda eldre, han hadde et hode som en stor og hvit kule, og så hadde han vært sinnssyk i mangfoldige år. Solen hadde i flere uker svidd Kristiania fra en skyfri himmel, der rørte seg ikke den svakeste bris, luften var mettet med støv, husmurene glødet. I rommet hos de to gamle var det
25 kvelende, vinduene var gjengrodd, og porselenshundene på kommoden stønnet efter luft. Fra sengen lød det forvirret prat, den syke hadde oppdaget at det skjedde noe. Før i tiden hadde han vært voldsom, men alderen hadde beseiret ham.

Gammeltante kokte kaffe, med brød og geitost til. Jeg
30 kunne ikke få noe ned, mat fylte meg med avsky, helst ville jeg rømt. Glad var jeg da vi drog videre til en onkel på Grønlandsleret, men ble nokså betenkt da vi også der fikk all den kaffe og geitost en kunne ønske seg. Varmen var et drapsforsøk, og jeg stirret på den lumske geitosten. Vi skulle bli der
35 til neste morgen og oppnådde å få kaffe og geitost to ganger til før vi drog.

Neste formiddag kom vi til en bygd i Skedsmo og ble bevertet med kaffe og geitost. Jeg antydte overfor mor at dette måtte være noe faenskap, for jeg hadde vært i Norge før uten å se en geitost. Hun bare sa at jeg ikke hadde vært
5 på de riktige steder. Men nu skulle vi gå og se gravene til mine besteforeldre, og hilse på noen slektninger underveis, så fikk vi se.

Det vi først og fremst fikk se var kaffe og geitost, mens mor satt stiv som en pinne og ikke ville se meg i øynene.
10 Ennu var det et par kilometer til bestemors grav, og enda en slektning vi skulle innom før vi nådde fram. Der satt vi en halvtime etter over kaffen og geitosten igjen. Det rumlet i magen min da vi gikk videre, men nu var det bestemor vi skulle til, og hun kunne ikke invitere noen på geitost.

15 Vi fant ikke graven. Bare omtrent. Det kjentes bittert, for det var nok mest disse gravene mor kom etter. Her et sted, sa hun og så på ugresset. Vi stod der en god stund uten at noe ble sagt, og gikk så videre til neste kirkegård som lå noen kilometer borte. Det hadde nemlig vært noe uenighet om
20 hvor mine besteforeldre skulle ligge, og så hadde de lagt dem på hver sin. Jo, det kunne sikkert bli det samme, men jeg så hvordan mor ble lukket i ansiktet da hun fortalte det.

Vi fant graven til bestefar etter en porsjon kaffe og geitost underveis, og stemningen ble litt bedre, om en kan si det så.
25 De som hadde holdt på denne kirkegården som den mest passende hadde ikke latt graven sløyfe. Men om stemningen var steget, så varte det iallfall ikke lenge, for på denne kirkegården lå også noen av mors søsken. De gravene var vekk, begravd for mange år siden under et steinras. Mor så oppover
30 de brutale steinmassene og gav tårene fritt løp, – og fortalte historien om søster Ingebjørg som sov derinne til dommens dag under tonnevis av stein.

Det var julemorgen på Struterud, den vesle plassen hvor mor og Ingebjørg ble født. Bestemor gikk til fjøset, og Inge-
35 bjørg som var to-tre år gammel – kanskje litt eldre – var

alene i huset. Det var ildsted midt på golvet og ljore i taket. Opp til ljoren var det noe som liknet en trapp. Der hengte de kjøtt opp til røking. Ingebjørg tenkte det måtte være gildt å klatre opp til ljoren, og så falt hun ned i en gryte med
5 kokende vann. Der fant bestemor henne hengende over grytekanten. Hun levde i tretten døgn, og det tok knekken på bestemor, som hadde tuberkulose. Bestefar glemte seg da han satte avsted i den sterke kulden efter doktor, og frøs av seg ørene.

10 Jeg stirret inn i de svære haugene med gråstein og tenkte meg et alveland, små barn som lekte derinne hinsides død og smerte. Og jeg hørte mor si: Ingen vet hva de døde blir skånet for.

15 Nei, ingen vet hva de døde blir skånet for, og engang tenkte jeg det var trøst i den folkelige visdom. Men når en ser utover verden idag, en verden som setter dumheten og forrykte fordommer opp som sine guder og tilber dem offentlig uten skam, da kan man synes det er for mange
20 mødre som gråter idag.

Og vi går videre i den tropiske sommerdagen, sommeren 1919, lykkelig uvitende om fremtiden, – ingen vet hva nutiden skåner oss for å vite! Livet ventet oss med geitost.
25 Skrekken foren ny omgang kaffe med geitost hang over meg som en krigsfare, og hver gang jeg kom inn i et hus stod det en krigserklæring på bordet. Kaffen og geitosten inngikk for lange tider en organisk forbindelse med besøk på gamle tomter og bidrog til å utrydde en romantiker.

30

olav h. hauge

Dropar i austavind

Skuleplassen

Når klokka ringjer
for fyrste timen,
ligg skuleplassen att
– eit konkret dikt.

Tett trakk av gruppor
framfor inngangen
sakleg dryftande
månerakettar
og sekund i St. Moritz.

Halvferdige snømenner
stend att
etter dei minste.

Rundt veggene far
etter einstødingar,
der stod han og ho.

På uthusveggen
ei spræne av snøballar,
ei knust rute på do,
yver døri til styraren
eit svivyrdsleg kast.

Bokstavar i snøen:
Solveig + Knut,
Åse + – – han rakk
å strjuka det ut.

Ute på plassen
ból etter slagsmål,
dropar av naseblod
og ein grøn vott.

Ljåen

Eg er so gamal
at eg held meg til ljå.
Stilt syng han i graset,
og tankane kan gå.
Det gjer ikkje vondt heller,
segjer graset,
å falla for ljå.

Sleggja

Eg er berre
ei sleggje.
Eg stend der no.
Eg lyt berre til
når det røyner på.

Sagi

Skrap,
segjer sagi.
Stød ved.
Ho segjer kva
ho tykkjer, sagi.

jan erik vold

Trikkeskinnediktet

Tenkte jeg skulle skrive et dikt
om trikkeskinner.
Engang begynte jeg på ett: Byen ligger bundet
i sitt nett av trikkeskinner
15 – kom ikke lenger.
Gå ut og se på trikkeskinnene, de binder ikke
byen fast, de ligger nedfelt i gaten
med brostein solidarisk på begge sider, gå ut
og se på byen, den er ikke bundet, byer
20 kan ikke bindes. Nei, trikkeskinner
er til å legge femøringer på,
trikken paraderte
på brune mynter opp Theresegate, vi stod i portrom
parat til å stikke av om trikken
25 stanset, konduktøren ut! Flatklemte
femøringer, store som engelske
pennystykker (verdt $8^{1/3}$ øre), gjerne
klemte skjeve, ingen elg
på femørene dengang men gode gamle hå syv. Trikkeskinner
30 og sykling! en gang gikk jeg på hue
foran læreren, det var i svingen ved Sporveisgata
utenfor parfymeri og lekebutikken der, bare med ballongdekk
var man trygg (hadde
halvballong). Om våren kommer
35 den siste snøen seilende i klumper

5

ned trikkeskinnene, skyver brunt vann foran seg
med fine bølgestriper i. Siden blå menn
som skyfler skinnene rene så solen
skal få klatre uten sand i munnen
opp bakken til Adamstua, der leira ligger våt
og snart skal bli gras
mellom skinnene.

Riksvegen vestover

Telefonen ringde midt i det første kapitlet, der Morgan Kane kjem ridande gjennom skogen og ser utover Tombstone for første gang.

Det var så varmt at eg sat med rutene rulla ned og las med
15 overarmen på karmen og hovudet støtta mot den venstre handa. Eg la boka frå meg på setet, gjekk ut av bilen og tok mikrofonen ut av den grønne og gule boksen.

Resepsjonen på Viking ville ha ein drosje til hovudinngangen så snart som råd. Eg hengde telefonrøyret frå meg,
20 gjekk tilbake til bilen, og køyrde Rosenkrantz'gate og Karl Johan nedover til hotellet.

Da eg svinga opp framfor inngangen, kom dørvakta ut og bad meg køyra til sides og parkera, for kunden sat inne i restauranten og ville snakka med meg om langtur. Eg flytta
25 bilen og sette taxameteret i gang.

Han sat heilt aleine i spisesalen og drakk kaffi. Da han såg meg, ropte han gjennom rommet om ikkje eg òg ville ha meg ein skvett. Eg såg straks at han måtte vera sailor og demokrat, og sa ja takk.

30 Da han hadde fortalt kvar han skulle, svara eg at det blir tretten hundre kroner for det.

– Spelar inga rolle, sa han, men eg må vera der før klokka halv elleve i kveld, så viss du klarer det, kamerat, så skal du få fem hundre gudbrandsdalar til.

35 –Viss du meiner at eg får fem hundre kroner til for det,

så skal nok denne gutten klara det, sa eg, – men da må vi få ut fingeren nå med ein gang, og komma oss ut av byen før rushet.

– Bare gå ut i bilen og vent, så kjem eg med kofferten sjøl,
5 sa han, og la igjen hundre kroner i drinks på bordet.

Eg skrudde av taxameteret og venta i bilen til han kom. Han bar på koffert og hadde ei dokumentmappe av brunt skinn i den høgre handa. Han var berrhovda og gjekk i mørk dress med slipset laust i kragen. Morgan Kane hadde nettopp
10 sett hesten frå seg i leigestallen da eg la frå meg boka og starta bilen.

Kvar gang vi stoppa for raudt lys utover Drammensvegen, såg eg i spegelen at han sat ganske stille i baksetet og såg slapt ut i lufta. Han hadde sett både veska og kofferten frå
15 seg i bagasjerommet og sat midt i det tomme setet med beina langt frå kvarandre og begge dei store hendene i fanget.

I Sandvika sa han:

– Faen, eg skulle hatt noe øl.

Eg køyrde til eg fann eit supermarked, og parkerte utan-
20 for. Han bad meg sitte att i bilen og gjekk inn i butikken aleine.

Da han kom ut att, bar han ein ølkasse av grøn plast i kvar hand. Dei hang skrått og symmetrisk ut frå kvar side av kroppen hans.

25 – Likar du Louis Masterson? spurde eg da han sette begge kassane inn i baksetet.

– Kva? svara han.

– Likar du Louis Masterson? Morgan Kane?

– Aldri høyrte om dei. Nei.

30 Han kasta den første tomme ølflaska ut gjennom bilvind-
auga i Liebakkane. Kassane stod på kvar side av han i setet, og han tok skiftevis ei flaske frå kvar av dei.

Eg hadde køyrt gjennom Drammen og var på veg langs E76 oppover Nedre Eiker, da han måtte ut og slå lens for
35 første gang. Han hadde drukke eit par-tre flasker, og blei

borte eit par minuttar bak ein lagerbygning i vegkanten før han kom gåande tilbake til bilen og knappa igjen smekken med ei raud og stor ettermiddagssol i ryggen.

5 Han ville absolutt dra om Kongsberg, for der hadde han vore i det militære, men eg nekta å køyra om Heistadmoen. Hadde ikkje tid, sa eg, og da vi køyrde vidare over Meheia, tok han til å bli full og synga norske slagerar som var eit par år gamle.

– To år på Østen med kinacrew, tenk på det du, sa han da
10 han slutta å synga.

Mellom Notodden og Seljord måtte han ut og pissa tre ganger. Siste gangen sovna han i graset like nedanfor Flatdal Bru, og eg måtte ut og henta han for å få han tilbake til bilen.

Han sov i baksetet, mellom ølkassane, dei første milene
15 etterpå. Eg hadde køyrt gjennom Seljord og var på veg opp Morgedal da han vakna og sa at nå var han svolten.

Vi hadde dårleg tid. Det sa eg til han, og at det kunne halda hardt å komma fram i tide viss vi stoppa nå. Men han gav seg ikkje, og inviterte meg også på middag.

20 I Høydalsmo stoppa vi og gjekk inn i kaféen på eit lite hospits. Han var skuffa over at det ikkje var noe på menyen som var dyrare enn tolv kroner, men vi fekk oss kvar vår schnitzel, og sette oss til bords medan han la ut og fortalde med så høg stemme at alle andre i kaféen og på kjøkkenet
25 var nøyddde til å høyra alt han sa.

– Du ser at eg var på ein slik bar nedi Singapore, og så blei eg sittande og snakka med ei av dei jentene som jobba der. Når eg snakkar med folk rundt omkring i utlandet, så er engelsk alltid det siste eg vil snakka. Så eg spurde først om
30 ho snakka fransk, men det gjorde ho ikkje, og etterpå tok eg alle dei andre språka eg kunne etter tur og spurde om ho kunne noen av dei, men dama skjønnte ikkje eit ord av noe av det eg sa. Til slutt sa eg til ho på engelsk:

– Do you speak English, then?

35 – Yes, a little, svara dama.

– But how much? sa eg.
– Five dollars, svara ho.
– Har du høyrte noe så dumt? Tenk på det. Five dollars, sa ho.

5 Det var dødsstille i kaféen før han sette i å le sjøl. Eg åt schnitzel medan han lo, og da han spurde kva eg ville ha til dessert, svara eg at eg måtte sjå etter noe på bilen, og gjekk ut av kaféen.

Det hadde nett tatt til å skumra, og Morgan Kane var på
10 veg frå Benson Hotel og over til Golden Circle Saloon for å spørja etter Carajo Adams, da han kom ut på trappa til kaféen. Eg la boka ned på setet og opna bildøra, og han sette seg inn mellom ølkassane. Litt etter kørde vi ut av Høydalsmo, vestover.

15 Det var ennå mye øl i kassane. Om tre timar skal Anita få kjenna gutten sin som har vore to år på Østen med kina-mannskap. Dette sa han kvar gang han vipa av ein kork. Han drakk tett og måtte ut på kvar sving for å pissa. Eg kørde som eit svin for dei fem hundre kronene, men nå virka
20 det som om han saboterte bevisst, og var lenger borte frå bilen for kvar tur.

Eg hadde nesten gitt opp alt håp om å klara det, da han sovna ein eller annan stad på strekninga Vågslied–Haukeli-seter. Det var seint på kvelden og heilt mørkt, liten møtande
25 trafikk, og eg kunne halda god fart på den nye vegen over fjellet.

Om det var ølet eller svingane i Austmannlia eller begge delar som gjorde det, veit eg ikkje, men nede ved det gamle ysteriet i Røldal vakna han, stakk hovudet ut av vindauga på
30 høgje sida av bilen og begynte å spy.

Klokka på dashbordet var presis ni. Eg ropte til han over skuldra og spurde om eg skulle køyra vidare med det same slik at han kom fram til halv elleve, eller om vi skulle stoppa og ta ein pause i Røldal.

35 Han grynta noe om at eg bare måtte køyra på, fordi det

var heilt nødvendig for han å komma fram før klokka halv elleve. Eg høyrde at han tørrspydde fleire ganger på vegen gjennom Røldal og bortover mot Horda. Da eg tok til å klatra oppover Hordabakkane, og farten blei mindre, roa han seg, men eg høyrde frå tid til anna at han stønna.

Vegen på den siste fjellovergangen var elendig, men eg såg lysa frå all møtande trafikk på mils avstand, så eg kunne halda jamn fart og sleppa å tenka på anna enn å halda bilen på vegen. Han sat heile tida i djup bakrus i baksetet og såg sløvt framfor seg i mørkret.

Vi var framme kvart over ti. Natta over byen var merkeleg kvit av røyken som steig opp frå dei store fabrikkane. Da vi køyrde inn i sentrum, blei nattehimmelen brått raud og hissig.

– Nå tappar dei slagg, sa han. – Det er C-skiftet som tappar slagg i dei store grøftene bak ovnshuset.

Eg spurde kvar eg skulle køyra han nå. – Køyr til kaféen vel for faen, sa han. – Eg må opp og bunkra før dei stenger ølsalget. Kaféen stenger klokka elleve, men den siste halve timen får dei ikkje lov til å selja øl, og da sluttar Anita å servera, og begynner å vaska golvet på kjøkkenet. Det var derfor eg måtte vera her halv elleve, forstår du.

Eg blei med han opp for å ta ein kopp kaffi. Kaféen låg i andre etasje, og hadde svingtrapp opp frå gata.

– Nei, gi faen, eg synest det er Osvald, eg! var det ein som ropte da vi kom opp på kaféen.

– Halei, sa Osvald. – Kor er Anita?

Og så gjekk vi bort og sette oss ved bordet til fyren som ropte.

– Kven faen er det du har dratt med deg?

– Jævla bra type. Det er sjåføren min det. Han har faen meg køyrt meg frå Oslo i dag, og han skal ha... Kor mye er det du skal ha av meg, gutt?

Anita var på veg bort frå disken med ein halvliter i kvar

hand. Ho sa noe på dialekt, sette glasa frå seg på bordet, og smaug ned i fanget til Osvald.

– Det blir atten hundre til saman, sa eg.

Osvald prøvde å finna pengane i baklomma medan Anita
5 sat i fanget og kyste han.

– Her har du, sa han, og bladde opp to tusenlappar. – Og resten er drinks. Er det noen som sit med tomt glas her? Øl til alle mann! Jævla ålreit fyr han der sjåføren. God kompis, ser du.

10 Anita gjekk tilbake til disken, og kom tilbake til bordet med eit brett fullt av halvliterar.

– Men klokka er over halv elleve, sa eg.

– Høyr på han som er frå Oslo, da, sa Anita.

Da dei stengde sjappa, kom Anita bort og spurde om eg
15 ville møta henne kvart over elleve. Osvald sat i stolen med hovudet bakover og snorka med open munn.

Gata utanfor var tom og stille. I eit portrom lyste det frå ei pølsebu. Eg var for trøytt til å køyra til Oslo om natta. Eg kunne like godt ligga med serveringsdama. Det lukta spy frå
20 bilen da eg sette meg inn.

Eg venta til Anita kom ut under det kvite lyset frå neon-skiltet med ›Kafé‹, så starta eg bilen og køyrde bort til trappa. Tre kvartal lenger nede i same gata låg eit hotell.

Bilen fekk stå uvaska til dagen etter. Vi fekk eit rom i øvste
25 etasje. Frå det store vindauga kunne eg sjå over hustaka på andre sida av gata bort til to elvar som så vidt det var møttest, før dei rann saman ut i fjorden og delte havna i to. På den andre sida av elveosen såg eg lysa, pipene som sende opp røyk, og dei blå gassflammene som loga på taket av noen store fabrikkbygningar.
30

Anita var ålreit, men lydane frå nattarbeidet på fabrikken gjorde det vanskeleg å sova etterpå. Det er bare sinterverket og grabben på Gantry-kranen, sa Anita før ho sovna. Eg stod opp frå senga, sette meg i ein stol og las i det dårlege lyset frå
35 ein stålampe, og stadig avbroten av ukjende metallydar. Tre

gangerføreg sovnable i rommet opplyst av det gule lyset som
Osvald sa kom frå slaggtippinga bak ovnshuset.

– Kane!

Han snudde seg. Pokker ta henne – hun kom løpende.

5 Kane bråstoppet. Mens han stod der i det milde mørket,
kjente han den bitre korditt-lukten fra revolveren og den
høyre hånden.

– De må ikke gå på den måten! utbrøt Anita.

– Gå aldri fra meg på den måten, hører De?

10 Kanegrephenne hardt i skuldrene. – Hold deg unna meg,
sa han lavt og kaldt. – Hører du? Hold deg unna!

– Ti stille! flammet hun. – Snakk ikke slik til meg! Jeg er
ikke noen saloontøs!

– Du oppfører deg som en. Jeg må gå. Farvel!

15 – Du løper, ropte hun etter ham – flykter! Ja... bare løp!
Men vi møtes igjen! Hører du hva jeg sier? Vi skal møtes
igjen!

Hevntrangen sydet i hans svarte sjel.

cecilie løveid

Rug

10

Hvis jeg var en rugåker ikke en datter og du var en mann på tur.

Var jeg sådd så tidlig og kommet så langt at østavinden fikk tak så jeg kom i bølger.

15

Ville du komme i mine bølger da?

Ja plutselig sto du der som jeg drømte i blå klær mørke barter og høye slagstøvler ved kanten av meg.

Så fløy du

20

med buksiden tett over rugsnert så varm at det duftet nystekt brød.

Jeg åpnet meg nye steder i lange buktende ganger, høyere bølger. Så måtte du se på klokken der du fløy. Måtte vite

25

hvor lenge du hadde holdt deg svevende.

Det ble et søkk etter deg i knekkete aks kroppens flaksende avtrykk i falløyeblikket.

30

Men jeg har flere mål land og en fantasi som har overlevd et uendelig antall med eventyr.

dag solstad

T. Singer

kapittel 1. Singer led av en særegen form for skamfø-
lelse, som slettes ikke plaget ham til daglig, men som nå og
da dukket opp, som en erindring om en pinlig misforståelse
av en eller annen art, og som fikk ham til å stanse opp, stiv
15 som en stokk, med et fortvilet uttrykk i ansiktet, som han
straks skjulte ved å føre begge sine hender opp foran det,
mens han høyt utbrøt: – Nei, nei. Og dette kunne skje hvor
som helst, på en gate, i et lukket rom, på perrongen på en
jernbanestasjon, og han var alltid alene når det skjedde, men
20 rett som det var på steder hvor også andre mennesker var
samlet, idet de gikk fram og tilbake, som i en gate eller i en
park, eller i et utstillingslokale, slik at disse andre da fikk se
ham stanse opp, stiv som en stokk, med hendene foran
ansiktet, og de hørte ham utbryte dette fortvilte: – Nei, nei.
25 Eller han kunne bli plutselig overmannet av en skamfølelse
over noe som hadde skjedd for lenge siden, en bestemt scene
fra hans fortid, gjerne helt tilbake til barndommen, som
uforvarende dukket opp i hans erindring, og atter slo han
begge sine hender foran ansiktet som for å skjule det, mens
30 han utbrøt dette fortvilte: – Nei, nei. Et slikt helt spesielt
barndomsminne, som det fylte ham med en slik intens
skamfølelse å måtte erindre, dukket også opp på den tida han
sto i ferd med å flytte til Notodden, han var da 34 år gammel,
men det dukker også opp nå, over femten år etter dét igjen,

på det tidspunkt dette skrives, og like rått og uforvarende som da han var 34 år, eller for den saks skyld 25 år.

Slik sett må dette barndomsminnet ha hatt stor betydning for ham, og utgjøre en inngang til hans underforliggende livsmønster, selv om det utmerker seg ved at det avstøtes, 5 eller fortrenges, fra dette underliggende livsmønster, som noe han ikke vil kjennes ved. Det er, i all sin ubetydelighet, en byrde han ikke orker å bære på, men det er unektelig, og det må Singer innrømme, en viktig del av ham selv, nettopp 10 som en slik påtagelig avstøtelse, som han ikke kan forholde seg til uten å bli lammet av en uutholdelig følelse av skam på egne vegne.

I korthet går denne episoden ut på følgende: Singer og A, som er hans beste venn, befinner seg inne i en butikk 15 som selger leker. A har grepet en såkalt morsom leke, en mekanisk trekkoppleke, som han trekker opp for å vise Singer hvordan virker. Dette liker jo ikke ekspeditrisene, og de vil før eller seinere gripe inn og be A slutte med dette, og Singer synes ikke at denne mekaniske trekkoppfiguren 20 er så veldig morsom, men prøver å late som, for å tekkes A, og gjør det skjærende høyt, med en forsert latter, som sikkert går ekspeditrisene på nervene. Med ett oppdager Singer at hans onkel befinner seg i butikken, og sannsynligvis har oppholdt seg der en stund. Onkelen observerer Singer. 25 Singer ser at onkelen iakttar ham idet han tekkes A med sin høye, forserte stemme og kunstige latter. Singer ser at onkelen ser forbauset ut. Singer blir flau.

Så hilser onkelen, og sier et par hverdagslige ord. Singer hilser tilbake, og han og A smetter deretter ut av butikken. 30 De går videre nedover gata, de svinser hit og dit, på måfå, ser inn i butikkvinduerne, går inn i et portrom, kommer ut av det igjen, svinser hit og dit; en vanlig ettermiddag i en liten by ved kysten i Vestfold, for en som vokser opp der, og ennå er barn. Men noe har hendt som har limt seg fast i Singer og 35 som får ham til å huske denne episoden tiår etterpå, som

gjorde at han ble flau, og som gjør at han fortsatt er flau når han tenker på den.

Det er ikke det at onkelen observerte dem i ferd med å opptre uoppdragent. Det var ikke som uskikkelig gutt at Singer ble flau. Selv om han jo også var det. Han og A hadde
5 jo gått inn i leketøysbutikken og tatt seg til rette. Frekt hadde de begynt å leke med utstillingsvarene. Det er klart at da onkelen dukket opp, så forsvant de med en gang, men verken Singer eller A var flau over at Singers onkel hadde sett dem
10 iferd med å ta seg til rette i leketøysbutikken. Singer var ikke engang redd for at onkelen skulle sladre til faren; hvis han gjorde det, så var ikke dette annet enn en bagatell, det visste Singer. Han kunne rolig svinse hit og dit nedover gata etterpå, ut og inn av portrom, med lua på snei, og frekkheten
15 lysende utenpå sin gutteframtoning.

Det var noe annet onkelen hadde grepet ham i, og sett forbauset ut idet han grep ham i. Den høye forserte stemmen, den kunstige latteren. Det var den onkelen hadde observert, og det med en forbauselse som gjorde Singer flau,
20 ja skamfull tiår etterpå. Det var ikke latteren i seg selv, men at han ble observert av onkelen idet han lo denne skjærende og kunstige latteren. Overfor A, som latteren jo var beregnet på, for å tekkes ham, betydde det ingenting at han oppførte seg så forsert, selv om A kanskje hadde lagt merke til det.
25 Hadde han det, og hadde han spurt, da de var ute på gata igjen, om hvorfor han hadde ledd så kunstig, så kunne Singer ganske enkelt ha benektet det. Eller han kunne ha bekreftet det og sagt at A hadde kjedet ham med sin barnslighet, men at han ikke ville såre ham, og derfor hadde forsøkt å le med,
30 men ikke fått det helt til. Singers forserte barnelatter gjorde altså ikke Singer flau overfor den latteren var bestemt for, endatil om denne hadde avslørt ham, og påpekt det.

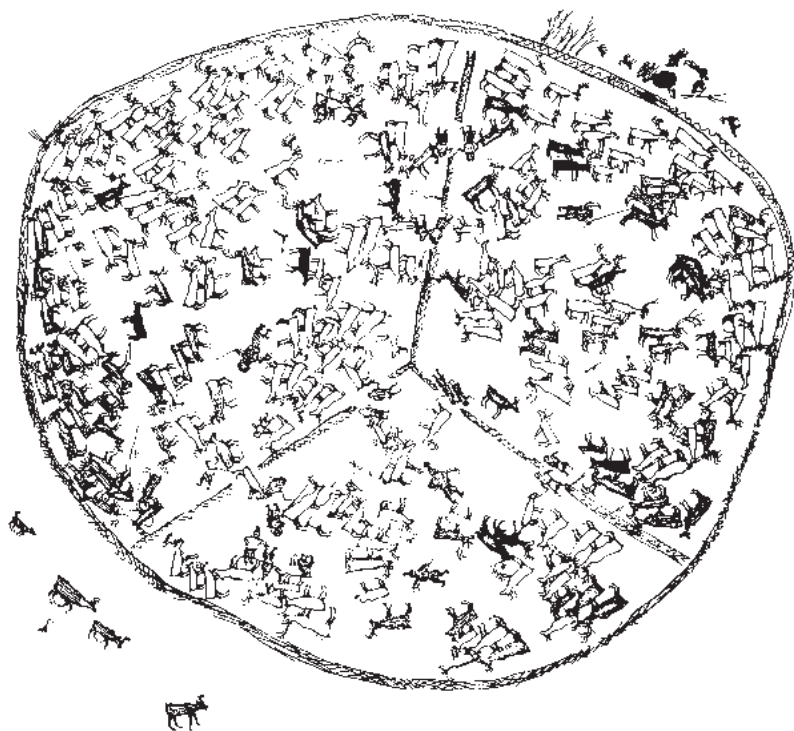
Man kunne også tenke seg at Singer kunne le denne latter i andre sammenhenger, f.eks. hjemme hos seg selv, og at det
35 ville ha gjort hans far ergerlig, slik at han hadde bedt ham

slutte med denne kunstige latteren. Da ville han ha blitt litt flau, men mest såret. Og hadde faren fortalt det til andre, f.eks. til onkelen, at han var så lei av sønnens skjærende falske latter, i Singers nærvær, slik at han hørte det, så ville
5 han ha kjent seg forurettet, ja forrådt, og han ville aldri ha tilgitt faren det. Men han ville ikke ha blitt flau.

Det var onkelens nærvær som framkalte skamfølelsen. Det var ikke latteren i seg selv, men at han ble iakttatt. Av en som kjente ham, og som ble forbauset. Forbauset over
10 Singers forserte stemme, over at han lo slik. Forbauset over at Singer som han kjente så godt, plutselig, når han trodde seg usett, framsto med en forferdelig uekte latter. For høy stemme. Forsert. Grepet på fersk gjerning i å ha en kunstig latter. Et barn. Grepet og avkledd. Han håpet at onkelen ikke
15 ville si noe hjemme. Selv om han bare hadde blitt såret, og ikke flau, hvis hans egen far hadde grepet ham i denne latteren, så håpet han inderlig at onkelen ikke ville si noe hjemme. For han visste hva han ville ha sagt. Hele livet hadde han visst hva han ville ha sagt. At Singer hadde en slik
20 ›rar‹ latter. Han var, selv i dag, når dette skrives, helt sikker på at onkelen ikke ville ha sagt at Singer hadde en slik kunstig latter, eller forsert stemme, men at han hadde hatt en slik ›rar‹ latter.

Mer er det faktisk ikke. En liten uanselig episode i Singers
25 liv, hentet fra hans barndom. At han den gang ble flau over å bli iakttatt av sin onkel er vel i og for seg ikke så vanskelig å forstå. Det som er mer uforståelig er at denne episoden skulle lime seg fast til hans ubevisste hukommelse, og nå og da dukke opp i bevisstheten som et bilde, hvor han ikke bare
30 husker at han ble flau, men fortsatt var flau idet episoden dukket opp igjen, ja han kjente en innett skamfølelse ved å huske dette.

SAMISK SPROGOMRÅDE

1800–1870

- Jacob Fellman: Suola ja Noaidi 515
— no: Tyven og sjamanen 518
Anders Fjellner: Beaivvi bártni soagnu
jiehtanasaid máilmmis 521
— no: Solsønnens frieri i Jettenes land 529

Efter 1945

- Paulus Utsi: De birastalai váre beale buot... 537
— sv: Jovvna färdades runt berget... 539
Nils-Aslak Valkeapää: Beaivi, Áhcážan 541
— sv, no: Solen, min far 547
Kirste Paltto: Fákta 553
— no: Vokteren 560

jacob fellman

Suola ja Noaidi

suola:

Ipmilan, lean dás váccašeamen
Mun lean váldán eatnan šattuid
Rásiid, murjjiid coaggán lean
Muoraid, gedggiid atnán lean
In leat váldán orru omiid
Eatnan šattuid ain lean váldán
Olmmoš váccii mu lusa
celkkii mu suolan

noaidi:

It don dovdda eatnan lági
It go diede mu ge leamen?
Geahca šattuid ja váldde vára
Vuohte muorain mearkkaid
Rásiidmaiddágeahcanuppeláhkai

suola:

Gii bat don leat olbmáid?
Leat go don olmmáiolmmoš
Dahje leat don Ipmil?
Don go rásiid dahkan leat
Don go maddá muoraid dahket?
It go leat don eatnan gutna?

Divrin jodát nugo mun ge
Rásit, muorat eai leat du
geadggit maiddá eai leat min
Isit leat ge omiinat
Buorre lea mii buorre lea
Mon gal diedán du ge leamen
Cáhppes noaidi eatnan ald'
Oro don ge sajistat
Ane rásiidat maid šaddadeaccat

muitaleaddji:
Suola, noaidi rosadeaba
Manimustá mátkkošteaba
Jogaid, jávrriid johtaleaba
Muoraid, gedggiid govccadeaba

Boarrásiin lea juigojuvvon
Noaidi fidnu apmásiidda
Áigi boahtá, áigi manná
Noaidit givssideaddjit leat
Gásttahis riikkaid gáhtaštallet
Fasttes meanuiguin váibbadallet
Áigelassii orrot jávohaga
Jietnadallá maiddá jienádan áiggi

Leage, noaidi lagabusttát
Dohko manná, doppe boahtá
li noaidi buvtted maidge dahkat
Boagustuvvo fángavuodas
Suorpmat njuolgga orrot
roahkutkeahtá

noaidi:

Leage, leage isit don

Suola, leat don hearrán beassan

murjjiid, gedggiid, rásiid ala.

Ane, ane iežat eret

Gos don boadát, dohko manat

Lean, lean mun du badjelii.

Manan, manan, válddán, bijan

Suhppen ja deavccastan du eret

suola:

Dedon nogat duššin, noaide-bargi.

jacob fellman

Tyven og sjamanen

tyven:

Gud, min gud, jeg vandrer her
Jordas grøde har jeg forsynt meg av
Plukket gress og bær
Tre og stein har jeg benyttet
Bofastes eiendom har jeg ikke rørt
Bare det som vokser har jeg tatt
Så kom det til meg en
Og kalte meg en tyv

sjamanen:

Du kjenner ikke til landets skikker
Ikke vet du om meg engang
Se på det som vokser og ta deg i vare
La merkene på trærne gi deg svar
Selv gresset må du se med andre øyne

tyven:

Hva er du for en
Er du en mann
Eller tror du at du er gud
Er det du som har skapt gresset
Fått trærne til å vokse
Er ikke du også bare jordas støv

Som jeg er også du en skapning
Gresset er ikke ditt
Trærne, steinene er heller ikke våre
Vær du husbond over ditt
Godt er det som godt er
Jeg er klar over at du er til
Din svarte trollmann her på jord
Hold deg på din plass, du
Og gjør nytte av det gresset som du dyrker

fortelleren:

Tyven og sjamanen kjemper
Til slutt begir de seg på en reise
Over bekker, over vann
Trær og steiner dekker de
De gamle har joiket om
Sjamanens bedrifter til fremmede
Tider kommer, tider går
Sjamenene er til besvær
Misunner de udøpte riker
Utmatter med sin fæle virksomhet
Lenge er han tyst og stille
Sier når han får anledning
Vær du nærmere deg selv
Han drar sin vei og kommer tilbake
Sjamanen får ikke utført noe
Blir ledd av i sitt fangenskap
Fingere holder han rett, knepper ikke hendene

sjamanen:

Vær du husbond nå
Tyv, du er blitt herre
Over disse bær og steiner og gress

Ha deg vekk, langt bort herfra
Der du kommer fra, dit skal du dra
Jeg er fremdeles over deg
Jeg drar, jeg tar, jeg setter bort
Jeg kaster deg langt bort herfra

tyven:
Så forgår du og blir til intet, din sjaman

Oversat av Harald Gaski

anders fjellner

Beaivvi bártni soagnu jiehtanasaid máilmmis

Boduid bártnit ledje dolin
Nieiddat vátnásat olbmáide
Dievdu lei nissonis deaddán
Varaideaskka vuohcudan oktii
Eadni lei njamahan guoddámis
Gállá gándda lávgon ja biebman
Go gállis gietkamis cievccai
Sahkanahttistis nana suonaid
Sahkkejeaddji mielaid leikii
Gállábártniid máttarmáddui

Nu leat mii gullan
Sáhka lea beaggán:

Dobbelis davimus nástti
Oarjjabeal beaivvi ja mánu
Silba-golli juovat, bávttit
Árrangeadggit ájageadggit
Golli giilá, silba šiilá
Mearas gáissát govaset gehccet
Beaivvážat, mánut ja násttit
Muoduneaset mojit cuvget

Beaivvi bárdni láivvis luoitá
Oaivámus olbmáidis váldá
Biegga ba borjasiid bossu
Juotna ba vatnasa vuojet
Bárut botnjiid báhtarahttet
Skearruset mielamiel botnjet
Luládat láivvi luoitá
Meaddil mánu meaddil
Beaivváža báitevaš rieggá

Šattai mánnu šattai beaivi
davvinástti unnosažžan
Muhto dat lea stuorát beaivvi
Cuovgasiin iežáládje
Ruvssohallá calmmehuhtá

Jagi birra jávkosiin
Bárut bahtii bávkasiin

Viimmat – manážassii
Jiehtanasravda rahpasii
Calbmái cábbát alihastá
Jiehtanasa nuorra nieida
Calmmehis ádjá áidna goarru
Spáiddarcuovggasbivttasbassi
Coalkkuhaddá cápmašaddá
Njoaraha ja goikadaddá
Njávkkada ja cábbudallá
Njamuidis njálgudallá
Oainnuidis vilššohallá
Cuovggaidis cakkasta bárdnái:

jiehtanasa nieida:

›Gos don boadát, gean don ozat?
 Duona dálu, Beaivvi bárdni!
 Áhccásan juhkamuššan?
 Alccesan njammamuššan?
 Vieljaidasan váivvi vuoitun?
 Mágaidan mállásiid sálgan?‹

beaivvi bárdni:

›Sáráhkká áhcestan sárai
 Soddjilis suonaid, fággaí fámuid
 Eatnis áhcis mastadii oktii
 Uksáhkká milkkiin miedai
 Leikestii váibmosan mielaid
 Ozan oavttis oadjudeaddji
 Moarrásan moddjejeai mielaid
 Eallimis ilu, jápmimis guoimmi
 Mihtolagain miedušteaddji
 Vuostálagain váruheaddji
 Váibmobákcasiiinveahkeheaddji
 Váivvi noadis jeddejeaddji
 Sállaša juohkimii njálbmebealli
 Amas máilbmái diedušteaddji
 Goappašagain buolvvajoatkka‹

De gul varra viimmáskii
 Nieidda buonat badjánaddet
 Mielat mášuhuvvet

jiehtanasa nieida:

›Mastadeadno varaideame
 Mastadettiin váimmuideame
 Váivviideame, iluideame
 Vánhurskkis eadnán guoddá!

Áhcážasan mu buoremussan
 Sávaldagaid šuohki sártnun
 Gatnjaliin ráhkisin cuorvvun
 Eadnásan sádduid bessiid sis’

jiehtanas:

›Bohtos beakkán Beaivvi bárdni!
 Soddjilis suorpmain, nana suonain
 Geasašedno giedaideame
 Isku suorpmaideame searaid
 Goappás cuvddit cavgadebbo
 Goappá suorpmat soddjilebbo?‹

Nieida bárdnái ánkor’ geige

jiehtanas:

›Gal lea ba garrasat aiddo
 Beaivvibeali suorbmasuonat
 Beaivvi bártni garra gazza‹

Vuoiddasfárppal jugástahkan
 Bihkkafárppal máistagin
 Obbagazza gaskabiebmun
 Vuo, de gal de vuolahuvai
 Garra gallu gárihuvai
 Muora- ja guolevuodja vuoidá
 Váibmui ollá, njuorrada
 Ánkora rápmáinis rohtte
 Bivastallá, báhkastallá
 Calmmehis cuovggahis áddjá

Cuožžilahtta, cohkkedahtta
 Fállá, cázi háldi duolji alde
 Cenkkežiidda cálaša

Varaideaskka mastadeaba
 Giedaid gihtii, fátmmeid fátmái
 Cummácuolmmaid cuolmmada
 Bolbbiiguin balahusa baldá
 Gielaide cuohppá, cuolmmaid coavdá
 Headjagidmeid boradit
 Áidna snáldobodnásis
 Suotnasuhppejeaddjásis
 Áidna áibmegiehtasis
 Ráju rátká:
 Fiervájuovas, gollelássáid
 Cuolddihahtta, guotthihtta
 Silbarávtuid suvddihahtta
 Nieidasis váimmu beale
 Smarves, bolfe bealalahkkái
 Ruoivvessoajálacca sisa
 Fievrrideaddji rággogaskii

jiehtanasa nieida:

›Lea go vatnasis vela várri?
 Guoddá go vuolgi vuoddji velá?‹

Son nieidagápmagiid gahcaha
 Nuppi eatni várjjuid vurke
 Vieris villjii basis basut
 Cielgasit coavdaga duostu

Golmmaid giissáid gaskagoadis
 Guotthiha nuoraid guosis
 Okta alit, nubbi rukses
 Goalmátvielgat–golbmacuolmma
 Ráfi, doarut, dolat, varat
 Duotna ja dávda ja rohttu
 Lávgoliinnis golbma cuolmma

Sáráhká, Uksáhká ja Máttaráhká
 Dálki, bieggá ja riddu
 Golbma boalbba boalbbastuvvon
 Máttaráhká vuorkká duohká

Bártnitba bohte bivddus
 Njurjo, moršša, fálesguoli
 Ohcalit oappás
 – Goappás gaskagoadi fávrui?
 Eai gávdnan go luottaidda ja saji

jiehtanasá bártnit:
 ›Gean bivastat nu njálggiidii
 Go oza hájaid gesii?
 Geasa giehta geigejuvvui
 Guhte olbmásearaidda anii,
 Olbmá dujiid duhkorattai
 Guhte nuorra nieidda stoagaha
 Uksáhká uvssohiid njávká?‹

jiehtanas:
 ›Beaivvi bárdni, borjjus bárdni‹

Sáhce vieljat vatnasa fávlái
 Doarredit dolvojun nuora
 Máhcahit masson moarsi
 Jo gullo áirruidda spoahkas
 Jo bohtet ánuidda gihcasat
 Hállet, hupmet báruidda bávkasat
 Nieidavuodasvuosttas cuolmmaluoitá
 Das bieggá borjasiid bossu
 Vuolgaga addá vatnasii
 Báruidda beaškalahttá

De ba de jiehtanasat báhcet
 Cavgejit cuvddiideaset áirruide
 Bivastat bohčása calmmiin
 Holvun, hástin, nihtin ja áitin
 Sáhppi suddá, moarri duoldá

Moarsi soagnohávskkiid smiehttá
 Calmmiit cuvget, váibmu vilšu
 Headjasadjái háliida
 Manimuccat viidot, deahkit sturrot
 Buolvvavarat vajálduvvet
 Irgásis geahccá, jearrala:

jiehtanasa nieida:

›Lea go vatnasis ain biekká várri?‹

beaivvi bárdni:

›Lea cuolda leat gáinnut, gierdilat‹

Leaibeliinnis cuolmma coavdá
 De ba de oarjjádat álggii
 Meara mánáid bajádallá
 Borjasiid bohtanahtta
 Vieljat oidnosis báhcet

Varra duoldá, goastu goiká
 Váldet manimuš fámuidis ovdii,
 Varrabivastagaid njávkkastit.
 Garret giedat, sodjet sealggit
 Giehtasajit áirui báhcet
 Váibmu báhkkan, vanas vuodjá
 Ábi álddut cuohpahallet
 De fas jokse, joksagohte

jiehtanasa nieida:

›Aingo vatnasis várri?

Gierdá go garraset dálkki?‹

Liinnis guoktáneami cuolmma cuollá

Ilbmáráddjá moaráskii

Almmi ráddejeaddji oaivebálvá

Almmi gaskii davvioavtti

Ridu roasat sojahit sivlli

Borjasat biekkas doarggistit

Vatnasa báلكkodit bárut

leš gal báhtarussii veallánii

Vatnasa vuolimus bodnái

Calmmiidis cárvi, ciehkádii

Badjáneaddji beaivvi báittus

Vieljat gorgnjejedje gáisái

Geahccat gos son sin oabbá

Beaivvi báitu suddadasttii

Geadgegállun garradasttii

Váhkis vela odne oidno

Veaikevanas báktin šattai

Ádjáduolji, vuonjalduolji

alde moarsi sámáidahttui

Unnui olbmo sturrodahkii.

ležas giissás, ákšuin uvssaid

Galjidedje govddidedje

Stobuid stuorrudedje

Son de guttii gállábártniid

anders fjellner

Solsønnens frieri i Jettenes land

Lite karfolk fantes før
Mangel på kvinner til menn.
Mannen favnet sin kvinne
Blodet blandet de sammen.
Moren ammet sitt avkom
Vasket og matet barnet.
Gutten sparket i vogga.
Av faren fikk han sterke sener
Av moren god forstand.
Stamfar til Solens sønner.

Slik har vi hørt det
Så er det fortalt:

Bortenfor østligste stjerne
Vestenfor måne og sol
Finnes det berg av sølv og gull
Stener til ildsted, stener til pryde.
Gullet blinker, sølvet skimrer
Fjellenes bilde speiles i havet.
Soler, måner og stjerner
Smiler på fjellenes kinn.
Sønnen lar fartøyet flyte
Tar med de beste menn.

Vinden tar tak i seilene
Skyter båten fram
Bølgene jager flåten
Rorhjulet dreier
Sønnavind fører følget
Langt forbi månen
Langt forbi solens skinnende ring.

Snart blir månen liksom solen
Mindre enn stjernen i øst
Stor blir denne
Gløder i brennende rødt.

Et år til ende er de borte.
Bølgene bryter mot båten.

Endelig er ferden over.
Mot himmelranden jettens strand.
I det fjerne skuer øyet
Jettens fagre unge møy
Den blinde oldings støtte.
Hun vasker klær i fakkellys
Banker, skyller, tørrer, stryker
Gjør seg vakker
Legger duftgress på sin barm.
Blikket søker mot havet
Fanger inn den farende sønn.

jettedatra:

›Hvor kommer du fra, hvem søker du?
Dødens hus, Solens sønn!
Blir du drikke for min far
Noe godt å suge på for meg
Strevets pris for mine brødre
Eller mine svogres kokkjøtt?‹

solsønnen:

›Sáráhkká skapte av faren min
Tøyelige sener og kraftig favn
Blandet mor og far min sammen.
Uksáhkká ga meg melk til føde
Nærte hjertet med forstand.
Hvile søker jeg i stormen
Milde smil for vreden min
I livet en å fryde meg med
I døden en venn, i motgang håp
I hjertesorg en støtte
Under nødens bør en trøst.
En munn å dele fangsten med
Kjentmann i det ukjente
En ættling av oss begge.‹

Brått tar blodet til å bruse
Banker uro i det unge bryst.

jettedatra:

›La oss blande blodet vårt
Hjertene bli forenet.
I sorg og glede
I navnet til min salig mor.

Bønnesukk og savn
Jeg overgir min far.
Roper til min mor i sand og never.◁

jetten:
›La ham komme, Solens sønn
La oss prøve våre henders styrke
Tøye senene i fingerkrok
Hvem er sterkest
Hvem sin finger rettes først?◁

Datteren holder fram et anker.

jetten:
›Seige er de
Senene hos Solens folk.
Hard er Sønnens negl.◁

Fiskefett til tørstedrikk
En tjærebutt i friergave
Hestekjøtt som mellommat.
Hardskallen fyltes med mjød.
Han ble full, den blinde kjempe
Rev og slet i ankerjernet.
Svetten renner, varmen brenner.
Svak ble mannen uten lys.

På hud av havets hersker, hvalen
Setter han dem ned
Snitter sår i fingrene.
Hånd i hånd og bryst mot bryst
Blander deres blod.
Knyter derpå kyssets knuter

Skremmer svartsykens knuter bort.
Kutter snarer, løser band.
Bryllupsgildet begynner.

Til sin egen spinnerske
Hun som tvinnet sennetråd
Til sin faste sømmerske
Gir han av sitt forråd.
Opp av fjæra, ut av berget
Sølv og gull blir båret fram.
Medgift rodd ombord i båten.
Hampevingens fartøy fylles
Av edelsten til relingen
Gaver til hans kjære datter
Og hans måg med lokket hår.

jattedatra:
»Tåler båten større last?
Rommer den reisendes svømmermer?»

Jomfruskoene tar hun av seg
Skjuler godt sin stammors kluter
Vier seg til fremmed bror
Tar imot hans nøkkel.

Tre kister fra miderste huset
Lot hun bære ut
En blå, en rød, en hvit
Tre knuter: Fred og strid
Sykdom, pest og blod og ild.
Fra Sáráhká, Uksáhká, Máttaráhká
Tre knuter på et badelinnet:
Tre knuter i Máttaráhkás hånd.

Brødrene kommer fra fiske
Har fanget hvalross og sel.
Søker og savner søstra.
Finner spor av leiet, spør sin far:

jettesønnene:
›Hvor er husets vakre midte?
Hvem sin svettluft var så søt
Hvem kjente duft av barmen
Til hvem ga søster vår sin hånd?
Hvem viste henne mannfolkstyrke
Lekte mannens lek med henne
Hvem forlyster nå den unge møy
Hvem stryker Uksáhhkás dør?‹

jetten:
›Solens sønn, den seilende.‹

På ny steg brødrene i båten
Tok opp jakten på de unge
For å bringe sin søster tilbake.

Snart høres slag av årer
Gnissingen mot båtens tre
Overdøver bølgens drønn.
Hun løser møydomsknuten.
Vinden øker, fyller seilet
Driver båten fort av sted.
Jettebrødrene blir etter
Knuger hardt om åreparet
Svette, tårer presses fram
Hyl og trusler, ordrer, eder.
Gallen smelter, vreden syder.

Jettedatras øyne stråler
Unge brudens hjerte hamrer
Lengter til sin ekteseng.
Skjødet sveller, kroppen eser.
Slektens blod er glemt.
Hun kaster blick på mannen sin:

jettedatra:

›Tåler båten mere vind?‹

solsønnen:

›Sterk er masten, tauverket holder!‹

Da løser hun en knute til
På det røde linnet.
På ny tar stormen tak
Løfter havets barn.
Seilet svulmer.
Brødrene blir atter etter.

Blodet koker, hevnen tørster.
De siste krefter tas i bruk.
Blod og svette strykes bort.
Krøkte never, krumme rygger
Klørne klebes fast til åren
Hjertet koker, båten raser
Skjærer gjennom havets simler.
Igjen er de like bak.

jettedatra:

›Tåler båten enda mer?‹

Har den mer å yte?‹

Hun løser forløsningens knute
Vreden når selveste Ilmarinen
Høyeste gudens hovedtjener.

Stormkast mellom himlene i øst
Rosser rister masten
River, sliter seilene.
Båten kastes mellom bølger.
Jattedatra søker skjul
Lukker øynene og kryper
Ned i båtens bunn.

Soloppgangen nærmer seg.
Brødrene er gått i land
Speider etter søsteren sin.
Solens stråler smelter dem
Former pannene til sten.

Ennå kan i Vågen sees
En kopperbåt i berget.

På hud av bjørn og toårs simle
Skapes bruden om til same
Blir et menneske av vekst.
Og med øks fra egen kiste
Vides hennes dører ut
Rommet gjøres større.

Solens sønner så hun fødte.

Oversat av Laila Stien og Harald Gaski

- D**e birastalai váre beale buot luottaid ja bodii geidnui, ja caskkildišgodii, man stuora eallu lei ruvgalan ja oinnii ahte ii lean rihparuvvgastat. De son illosii. Cohkkedii ja várdahalai ruovttoluotta. Ordaravddain
- 15 gudodii eallu jaska. Dál bohte olbmát jurdagii. Ii sus lean šaten surru sudno badjel, go eallu nu siettus gudodii. Rávve, su beana, maid virggis beali vuhtodii seaibbis ja orui leamen ilus. Áicá olbmáidis birastallamin. Beaivi lei olles cuovggas ja lei šearádat. Vulggii guorrat dan jollasa luksa guvlui. Lossat
- 20 lei gállit obbasa. Ii geavvan cuoigat ruvggastaga, go soames sajis lei guoldu gokcan luottaid jekkiin, ja de bodii muhtun jávrrážii mas lei soavli gáddeguoras. Bohccot guorastedje dan varas spoatna jiena rasta jávrri. De hal ipmirdii, ahte dasa dáidá njunuš guohtán.
- 25 Rávve, mii su sabetláhttu guorai, vikkai ovdii. Lei haksán bohccuid lahkosiin ja jáhkii beassat bargat. Eaba soai dál šat beroštan nu johtilit lihkkat, go jáhkiiga njunnoha joksan. Birastalaiga. Bohccot gudode jávrri lagamuš buolddain. Akta heargebiellu ja gilkkažat gullojedje. Ja nu dat njunuš jovs-
- 30 sahalai. Árvalattai de beatnagisas: – Cielát dál! Rávve lei gulleš, ja ávvumielain cieládii. De ruohtastii cora jávrri nala. Huvkalii vel moddii ja cora ruvgalii ruovttoluotta Ordavári guvlui. Muhto Jovnnaii máhttán vuolgit dakkavide vuojehit. Fertii vissásit diedu váldit, leatgo buot bohccot jorggihan.
- 35 Birastii vel dassá go bodii iežas sabetláhttui.

Gemodettiin bodii Niillas sutnje veahkkin. Niillas ledje ságat. lissát ja Guhtur leigga ollen siidii ja buktán bárracuodát corraga. Jovvna illosii nu ahte juoiggastii iežas boazoluodi. Ja de soai gal vuodjeleigga corraga muohtasuovvan.

5 Cora loktanii Ordavárrái ja soai cuoigaleigga godiid lusa.

Jovvna färdades runt berget utanför alla spår och kom till flyttningsleden. Där undersökte han hur stor del av hjorden som gett sig iväg. Belåten insåg han att spåren var färska. Han lade märke till att hjorden betade lugnt
15 borta vid trädgränsen, tänkte på kamraterna och beslöt sig för att inte oro sig mera, då renarna ju var i godan ro. Rávve, hans hund, viftade lojt på svansen och verkade glad också han.

Han fick syn på kamraterna som åkte skidor omkring
20 hjorden. Solen sken och vädret var klart. Han följde spåren mot öster i tungt före. Han kunde inte ta sig fram längs spåren av renarna; vinden hade gjort att myrarna drivit igen. Han kom fram till en sjö med snösörjiga stränder. Renarna korsade sjön på det hårda underlaget. Då förstod han att de
25 främsta djuren i hjorden måste ha stannat för att beta.

Rávve som följde efter i skidspåret ville förbi. Han hade känt doften av renar och trodde att han skulle få börja arbeta. Nu brydde de inte sig om att åka snabbt. De trodde sig ha nått hjordens framkant. De rörde sig runt renarna, som
30 betade vid kullarna närmast sjön.

En härskälla och klocka hördes. De hade hunnit ikapp hjordens främre kant. Jovvna uppmanade hunden att geskall: Cielát dál!

Rávves hörsel var god och han gav hals med ivriga skall.
Skocken sprang ut på sjön.

5 Då Jovvna ropade till några gånger sprang djuren tillbaka
den väg de kommit – mot trädgränsen. Han kunde inte
genast följa efter för att driva på dem utan var tvungen att
försäkra sig om att alla djur vänt tillbaka. Han rundade
spåren ännu en gång tills han mötte sina egna skidspår.

10 I skymningen kom Niillas för att hjälpa honom. Han hade
nyheter. Iissát och Guhtur hade kommit tillbaka med några
hundra renar.

15 Detta gjorde Jovvna så glad, att han inte kunde låta bli att
jojka renens jojk. Så satte han sådan fart på hjorden att snön
yrde. Djuren gick upp till Ordavárri och kamraterna åter-
vände hem.

Översatt av John Erling Utsi og Birgitta Östlund

nils-aslak valkeapää

Beaivi, Áhcážan

320. suvláigida fággasat, seassái
šolga, váhcamat beaidánit
stohkkájit, riejáskan stohkanat

cuonjománnu, hivli, hohpi
cinus, cuonju
sievlla, sievlláhat
soavlá

sonahat
šlahtti
arvi
guoldu
muohtti
šlahtti
arvi
sievlla, soavli bulljarastá

bivastat
galmmas
beatnagat
biegga hieibma
jiella
cuovga
mearihiscuovga, calbmeluomaidcada
buolli roaddin roaddá
oaivvi siste johtolat
beljiin skájaida
bielloráhta
skillán skállan

gida bievllat
skávllit

fiervá

321. ihkkunai
beaivi gohcime
ruoksáme
vizardus, ija huikkas
golggedit, dulvet jienaiguin
rahtáin
rásiid hearvvaiguin
hájaiguin

Eanan

gida nieida
nieidagidda
giddanieiddaš

Eanan

eatnážan

322. dagan lávu
miela bievllai'e
biekka rahpamiidda

giddabeaivvi goarddedettiin
lážán saji loidui
dunnje
ráhkis lottážan
álot ollet
leahkit
eallit
váimmustan

323. duoddarat

gida alit

aláhallá

alla

albmi

beaivvi vuolde

gearrá, šearrá gidda, seara

eallá

Eallima Eatnu

hállan

nuorttabeal gáttis

oarjjabeal

beaivvebeal bohttu

itkkubeal

duddan

bodden

aktilaccat

ovddolaš

eallima máihli

golggiideapmi

sahkiideapmi

sahkaneapmi

gida ijain

ceskes

cuvges

davvelii

davás

davás

324. báittášii beaivi, álo

lieggasit
litnásit
liedit liedbmáše

havssáhat
báhka balvvat

325. earát johtet biekká fáru,
bohtet, mannet

min máddu
vuoddovuoddu
mii leat johtán álo
dán orohaga
álohálo

326. iežamet orohaga
jodiimet
geasseorohahkii
dálveorohahkii

Ruoŧa bealde leimmet Ruoŧa sámít
Norgga bealde Norgga sámít
muhtimat namain ja girjjiin
goappes riikkas
muhtimat eai goappásge

327. cuoikanieiddat
báhkka
heallogeadgi
soldon cázehat

catnat dovgošiid
spagaid bidjat

328. biekkus duoddarat
duoddariid biekkat
havssáhat

giron
girdá eatnan labi
loaškkas lahcá
eallin
eallu lágus
fielbmá livde, healaida

dielloseahkka,
áhkku bordá, burgá
vielppis,
váiban,
náddon noddun

nils-aslak valkeapää

Solen, min far

320. krävande är vårens mödor
snön smälter, vajor trängtar
ripan skiftar hamn, skriande

skarmånad, skör, odryg
hård snö, skare
blötsnö, blötsnöföre
snöslask

tärande
snöregn
regn
snöyra
snö
snöregn
regn
blötsnö, vattnet på isen bubblar

svett
kallt
hundar
vind, bris
laber
ljus

oändligt ljus, genom ögonlocken
brinnande gryning rodnar
i huvudet flyttningsvägen
i öronen ekar
ljudande skällor
klingande klämtande

vårens barfläckar
måsar

ebbstrand

321. också på natten
är solen vaken
röd
kvitter, rop hela natten
rinner iväg, svämmar över med ljud
den första grönskan
med gräsets prydnad
dofter

Jorden

vårens dotter
dotter våren
lilla vårdotter

Jorden

min kära mor

322. slår opp telt
på sinnets barflekker
vindens åpninger

i varmen fra vårsolen
rer jeg et leie
til deg
kjære fugl
alltid rekker du
å være
leve
i mitt hjerte

323. viddene

våren

forhøyer

den høye

himmelen

under solen

skinner, stråler våren, sterk

lever

Livets Elv

høres tale

på den østlige stranda

i vest

et kratt i sollyset

på skyggesiden

sommel

ståk

uten stans

som et under

livets sevje

utløp

skapelse

unnfangelse

vårnettene

klare

lyse

lenger nord

mot nord

nordover

324. kunne sola alltid skine

mildt
mjukt
mange blomar bløme

grolukt
varmeskyer

325. andre flyttar med vind
kjem og fer

våre forfedrar
opphavet
vi har flytta alltid
desse traktene
alltid alltid

326. i vårt eige land
flytta vi
til sommarlandet
til vinterlandet

i Sverige var vi svenske samar
i Noreg norske samar
somme med namn i bøker
i begge rika
andre i ingen

kirste paltto

Fákta

- V**eaigebeaivváš báitá áigá njeidojuvvon beahcemá-
dagiidda, mat leat loktejuvvon guddo ala. Mun vieh-
kalan. Mun in hálit báhtarit, mun dollen iežan.
Bisánan. Geahcan manos. In goittot máhca. Váccán ruoktot.
15 cuoccastan stohpogeahcái ja geahcan dáluid, mat das leat
lahka. Buot dáluin nu olu eallin, nu olu modji, gávnnas,
olbmuid lagasvuohta. Vuolggášingo sin lusa? Maid mun
dajašin sidjiide? Guldalivccengo sin iluid siellu guorusin
ja cáhppadin? Vai mitalivccengo, ahte fitnen várrecomas
20 ohcamin alccesan vuimmiid ja áddejumi?
Dovddan bákcasa rattis. In hálit oaidnit geange. In hálit
leat olbmuid haga.
Manan stohpui. Nádun iežan sengii, lohkkadan uvssa. In
dovdda iežan. Lean gollan alddistan eret.
25 Man alddistan?
Inbat mun leat áigá cuohpaduvvon bihttážin, maid bieggá
lea bidgen birra máilmmi? Munnje leat báhcán ráiggit, maid
cada sáhtta oaidnit. Muhto daid ráiggiid cada ii oainne mu,
oaidná dušše cáhppatvuoda ja guorossániid. Gávdnasa, mii
30 ii leat gávnnas. Ilu, mas lea áigá juo njuvvojuvvon liiki eret.
In máhte eallit olbmuiquin inge olbmuid haga. ligo livcce
buoret suddat, jávkat mierkká sisa, nuppástuvvat arvin?

- Njeazzebeana cohkkeda mu guottá ala. Das leat áhcagasti
35 calmmit ja stuorra goavre gaccat. Das lea bastilis jietna,

mainna dat giældá mu jurddašeamis duššiid. Dat lohká, ahte mus ii leat makkárge sivaidd gillát. Dat lohká, ahte mun ieš dahkaluttan vai fidnešin siva dovdat iežan oktonassan ja hilggohallan olmmožin. Dat lohká, ahte mun in oppa fikkage
 5 leat olmmošnállái inge beross earás go iežan oktonasvuoda lállimis.

Olmmoš galgá doallat iežas rivttes bálgá alde, muittuha njeazze beana ja jearrá, diedángo mun, mii lea rivttes bálggis. Rivttes bálggis lea doallat iežas eallima ja jurdagiid buhtisin.
 10 Mii buhtisvuolta lea?

Vuoi, in mun diede. Buohkaid earáid mun sáhtán garvit, muhto in dán njeazzebeatnaga.

Vuoi du badjelii! cuiggoda njeazzebeana. Don ieš dagahat
 15 alccesat gillámušaid! Manin sivahat ránnjáid itge mana sin lusa? Galggašedjago sii áddet du, duokkáracca?

Eai dat dárbbáš áddet, dajan mun.

Vai eai dárbbáš! Diedát buress, ahte manat millosabbot meahccái gillat go ránnjáid lusa. Váccát doppe itge beross earáin. Ja go boadát, de buohccát das, go it oskkil mannat
 20 geange lusa. Ja sivahat earáid. Mo earát leat mahká leat leamaš berossmeahtumat, goavvat, garraváimmogat...

In mun nu loga. Munhan diedán, ahte mus alddán lea mii nu vihkin. Mun lean árrásuvvan.

25 Ale sivat earáid. Sivva lea dušše dus alddát. Alddát. Sivva... sivva...

Alddán... alddán...

Njeazzebeana idii vuosttas geardde dalle, go mun áddejin,
 30 ahte dan báikái mun in livcce goassege galgan fárret. Máhcen bargomátkkis ja vuojašin hihtásit geaidnoráigge. Lei giddageassi. Manniteahket, measta jo idja. Ledjen váiban ja mannen fitnat olgun.

Mus ii lean miella máhccat dan báikái, gosa ledjen man-

namin. Muhto ledjen hommán barggu doppe, lei bággu doaimmahit dan lohppii.

Njeazzebeana ruhtai ovddabeali ja orui áigumin mu njeaiga. Jávkkihin biilii ja go geahcastin olggos, lei njeazze-
5 beana jávkan. Mu váibmovuodus máraidii mii nu, váruhii mu mas nu váralaccas.

Dan manná ruhtai álo seammá sajis mu ovddal. Ja mun áddejin, ahte dat bodii báikkis, gosa mun in leat buresboah-
tán. Dan hápmi ciekka mu vuoignašiidda ja dan hámi eavt-
10 tuhisvuohta báinnii buot mu jurdagiid. Ja muhtin beaivve dat fárrii mu vissui ja ásaiduvai mu guottá ala. Das dat cohkká go lean dan amas báikkis, gosa in livcce galgan mannat. Ja go vuolggán ain gosa nu, njeazzebeana njuike ain suoli fárrui. Nu suoli, ahte áiccan dan easkka mátkki manná.
15 Dat boagusta mu heittotvuoda ja álggaha dalán badjelgeahccalis ságaidis. In mun veaje dasa maidige. Dat lea nu ceahppi dahkat mu duššin, ahte hárve dovddan iežan ollisin dahje mange vearan.

Njeazzebeana lea ávus, go dovddan iežan dušše hilggo-
20 hallan, oarbbes olmmožin, áibbas degolivccene eallán suohpáduvvan dilis váhnemiid ja ruovttu haga.

Lasttat leat gahccan, muhto muohta ii leat vel eatnamis. Lean hoigadan áigá njeidojuvvon beziid eatnamii. Bággen
25 iežan bisánit. Jalahastá ja násttit cahkkasit cáhppes váriid bajábeallái. Davvialbmái ihtet guovssahasat. Dat giddudit ja dádjot. Riebanat gullojit ciellamin várrevielttis. Albmi ja eana dievvaba, boahtiba mu sallii ja fáttmmasteaba mu iežaska sallii.

30 Das mun cuoccun. Gii lei dat nissonolbmuid, gii oktii cuorvvui mu dán báikái? Mun diedán su leat dás; Mus lea gappus, muhto in vuolgge gosage. Balašingo eanet dán nissonis go njeazzebeatnagis?

Váhnemat ja skuvla cieggadedje mu váibmui garra rist-
35 talaš lpmila, gii máhtii dušše bagadit ja áittii ránggáštusain.

Suttuidis ja bahás jurdagiiddis soabaheapmi lei garra bargu. Ovdal go devden guoktelot jagi, mun hilgon risttalaš lpmila – vaikke in leat vel otnege beassan das luovus. Mu jurdagiidda lea cieggađuvvon, mo okta guhkes, vilgesvarat lpmil fákte almmis olbmuid. Diet okta ipmil lea dievva máilmmi: jahki lea juhkkjojuvvon risttalaš basiide.

Mo beassat dain errui? Ja risttalaš basiid alde cohkohallá njeazzebeana ja geatnegahtá. Masa? Doallat dan basi danin manin dat lea. Juos ii earáláhkai, de goittot beaivin, mas ii leat mihkkige mearkkašumiid. Guoros, cáhppes risttalaš basiid, njeazzebeatnaga meašttirvuoda beaivvit.

Mun gaikkihin iežan luovus šaddanguovllustan, mun in háliidan fárrosan maidige mii doppe lei. In nárrohallama lpmilis, in Lestadiusa poastala, in dan guovllu cáhppes vaši, mii lei dego nohkameahttun idja. In háliidan áhci miela in eatni giela. In háliidan bilkáris fulkkiidan inge badjelgeahccalis báikki olbmuid. Dat eai lean addán munnje eallima nisttiid. Háliidin juoidá áibbas odda. Buhtes ja jáldos biekk mun doarredin ja nana vuodu mun háliidin eallimasan. Háliidin seaivut gos nu eará sajis go šaddanguovllus, gos dat lei oalát gildojuvvon.

Mun háliidin vajáldahttit, mo láven skuvlla stuorra áso-dagas náddut seangga vuollái. Dat lei áidna báiki, mii lei mu várás. Doppe mun veallájin ja gehccen, go latnjaskihpáriid gápmagat johte meattá. Doppe mun beastašuvven mángga bilkusánis ja garra corpmas. Cirkmon calmmiid gitta ja vurden eahkeda, cuovggaid jáddadeami vai beasašin leat ráfis. Ledjen oahppan, ahte lean ropmi ja heivemeahttumit gárvvohuvvon. Ledjen oahppan, ahte ii galgan gáibidit liiggiid, baicce cáknať seangga vuollái vuordit.

Maid mun vurden?

Vurden beaivvi, goas beasašin ruoktot. Ja go de viimmat bessen, dat leige amas báiki iige mu ruoktu. lešalddis mus ii leat leamaš goassige ruoktu.

In leat gávdnan dan máilmmis. Gávdnen dušše oddá sivalašvuoda, odda balu, odda hilggohallama, mat cákne musisa dego njivlehilskot. Eallin doppe golahii loahpalaccat eret dan mánnávuoda ruotnasa, mii mu geadgeváimmu alde vel
 5 lei. Sivalašvuoha, ballu ja hilggohallan šadde stuorisin dego cáhccás jeaggi. Lei lossat gállit dan jeakkis, garvvašit omuid ja oaidnemeahttun ádjagiid. Dat bohciidahte mu sisa vaši inge šat diehtán, maid vašuhin eanemusat: dan jeakki, laga-mušaidan vai iežan.

10 Go njeazzebeana fárrii mu lusa, dat ii gieldánge vaši, vaikke buot ráhkisvuoda dovdduid dat lei golahan mus eret. Buddosan vašši heivii dasa, dat ráhkistii dan ja measta buoidugodii mu vašiin. Njeazzebeana gildtii boagusteamis ja illudeamis, dat háliidii gieldit návddašeamis ja ráhkisvuoda.
 15 Dat lei idjasevdnjes ija šaddu, vaikke leige seivon mu lusa šerres geasseija. Dasa heivii goallun, cierrun, mulgun, morašteapmi, suhttu, gádašvuoha, muhto ii liekkusvuoha, ii áddejupmi, ii olmmošnálláivuoha.

Go mun boadášin diehtit, gii nissoniid don leat, gii curvut mu niegus dán báikái ja gean jietna cuodjá ain mu beljiin
 20 – nagodivccengo mun cohkket iežan jálluvuoda ja vuolgjit fitnat Fielmmás, man birra šaddet guhkes, suhkkes beazit? Áhcciin vácciime oktii dakko meattá. Mun háliidin diehtit, manin dakko ledje dakkár guhkes, suhkkes muorat, vaikke
 25 birrasis leat oanehis muorat. Áhcci ii jienihan sánige, lávkkui dušše meattá dego livccii lean báikkis, mii sáhtášii goddit su dasa. Vahkku manná jerren goaskkis. Son savkkástallagodii ja gildtii mu jearaheamis duššiid.

Gii don leat, geas mun balan? Ja manin balan?
 30 Leago balus njeazzebeatnaga gákti?
 Njeazzebeana gáibida mu leat dievaslaš – muhto man hárrái?

Njeazzebeana gieldá mu vuolgimis. Datgo lea Fákta?
 35 Romiscalmmat Fákta ii leat dušše ipmillaš. Dat lea máilm-

málaš ja biddjojuvvon fáktet, mo mun ádden, oainnán ja dovddan iežan birrasa, iežan dovdduid, iežan goruda, iežan doaimmaid, iežan jurdagiid. Normálavuohta lea ceggejuvvon olbmo eahpeipmilin ja dasa veardiduvvo juohkehaš. Lohka-
 5 meahttumat leat dutkamušat, mat duvdet normálavuoda ipmillašvuoda.

Máilmmálaš Fávttasge lea šaddan ipmillaš. Ipmillaš lea buoret go máilmmálaš – ammal danin go olbmo siste goittot mii nu eahccá ipmila, lei dat dal dološ ipmil, almmi ipmil
 10 dahje dánáigásaš materialistalaš ipmil.

Dán várrecomas lea nu somá geahccat, go vuovddit fas runiidit. Orru dego dovddašin ovddeš ilu ja movttidivccen fas dego mánnán – leahan geassi boahtimin, šerres geassi.

Muhto manin orru, ahte mu dovddut eai leat mu? In
 15 oamas iežan. Gii dan oamasta? Gii botnjá ja goddala mu dovdduid? Mu niegadeaddji, geahppa dovddut leat gollan. Mus eai leat šat suollemas jurdagat. Gosa dat lea šaddan?

Fákta lea borran daid. Dat háliida diehtit mu nieguidge ja válljet dain buoremusaid iežas geavahussii. Dat háliida mu
 20 almmolažžan, suollemasvuodat galget biddjot buot beaivváža ovdii ja dan manná dat galget boldojuvvot.

Mun váccán dán báikki meattá, juohke beaivve mun váccán lei dal arvi dahje beaivvadat. Mun gullagoadán biekká ja
 25 arvecalmmiid ruoškimin lasttaide. Mun in johtilmahte šat lávkkiidan dáikko, dasgo niegut leat dolvvodan mu ovddežiidda ja diedán, gii mun lean.

Dovddan du, gii dán várrecomas ásat. Mun váccán siedgga lusa, mii šaddá dan vielttis, mii állana Fielmmá guvlui.
 30 Diedán, ahte dát siedga leat don, gii curvot mu niegus iežat lusa ja addigohtet mu calmmiid oaidnit ja váimmu dovdat. Don lohket, ahte Fákta galgá jávkat murkui, šaddat arvin. Dan báiki ii leat mu sielus.

Muhto juos olbmoss leage leamen manga eallima ovtta
 35 eallimis? Musge sáhttet leat bálddalas ja badjálas eallimat,

mat mannet ruossalassii, dolvvodit duohkut deikke iige dain
leat álgu ii loahppa. Muhtin beaivve mun joatkán Fielmmá
lusa. Basan iežan dan jáldos cázis ja duosttan cippostallat
dan ovdii ja vajáldahttit buot eará. Sivalašvuoda, balu ja hilg-
5 gohallama mun doiddán eret. Muhtin beaivve Fáhta unnu-
goahtá mu siste.

li muhtin beaivve, muhto otné.
Dál.

kirste paltto

Vokteren

Ettermiddagssola skinner på stubbene etter furutrærne som er felt og reist opp for lenge siden. Jeg løper. Men vil ikke flykte, stopper opp. Ser tilbake. Men går ikke tilbake. Går hjemover. Stopper opp ved enden
15 av huset og ser på de andre husene rundt. Så mye liv i alle hus, så mye latter og glede, fellesskap. Om jeg gikk inn til dem? Hva skulle jeg si? Ville jeg med mitt tomme og mørke sinn klare å høre på all gleden deres? Eller skulle jeg ganske enkelt fortalt dem at jeg har besøkt en fjelltopp for å finne
20 visdom og kraft.

Det verker i brystet. Jeg har ikke lyst til å se noen. Men har heller ikke lyst å være alene.

Jeg går inn i stua. Låser døra og kryper til sengs. Jeg kjenner ikke meg sjøl igjen. Er kommet så langt bort fra det
25 som er meg. Men fra hvilken del av meg? Er jeg ikke allerede for lenge siden delt opp i småbiter som vinden har spredd utover i verden? Det er som om jeg har hull i meg som det er mulig å se tvers gjennom. Men gjennom disse hullene ser man ikke meg, bare mørke og tomme ord. Latter – som ikke
30 er noen latter. Glede – som er blitt hudløs.

Jeg kan ikke leve sammen med folk – men heller ikke uten. Hadde det ikke vært bedre å smelte, forsvinne inn i tåka, forvandles til regn?

Lurvebikkja hopper opp i senga mi. Øynene gnistrer og den spriker med klørne. Den knurrer og dermed får den meg bort fra de dystre tankene. Det er som om den vil fortelle meg at jeg ikke har noen grunn til å ha det så vondt. At jeg
5 bare gjør meg til for å kunne føle meg alene og utstøtt som menneske. Den sier meg at jeg bare tar avstand fra menneskene for å kunne dyrke ensomheten min.

Et menneske må holde stø kurs, sier hunden og spør om jeg vet hva det vil si. Å holde stø kurs er å holde både sine
10 tanker og handlinger rene. Men hva er renhet?

Nei, jeg vet ikke. Alle andre kan jeg hamle opp med, men ikke denne fordømte bikkja.

Stakkars deg, sier hunden. Du gjør sannelig livet vanskelig
15 for deg. Hvorfor driver du og klager på naboene uten å gjøre noe sjøl. Venter du at de skal orke å bry seg med en sånn stakkar.

De behøver ikke bry seg, sier jeg.

Behøver ikke? Du vet godt at du heller går ut i skogen og
20 synes synd på deg sjøl enn til naboene dine. Der går du og har ikke tanke for andre. Og når du kommer hit igjen, blir du sykavensomhet fordi du ikke har hatt kontakt med noen på lenge. Deretter anklager du de andre. For ikke å ha brydd seg, for å ha vært hensynsløse, harde...

25 Det sier jeg aldeles ikke. Jeg vet at noe er i veien med meg. At noe er gått i stykker.

Ikke klag på andre da. Det er din egen skyld. Din egen. Skyld. Skyld.

Min skyld...

30 Første gangen denne lurvehunden dukka opp var da jeg skjønte at her skulle jeg aldri ha slått meg ned. Jeg kom tilbake fra tjenestereise, kjørte langsomt etter veien. Det var på forsommeren. Sein kveld, nesten natt. Jeg var trøtt og
35 stoppa bilen og gikk ut.

Da kjente jeg plutselig at jeg slett ikke hadde lyst til å komme tilbake til dette stedet, men jeg hadde jo arbeid å gjøre og var nødt til å fullføre det. Bikkja løp foran meg og glefsa nesten etter meg. Det var ubehagelig, og jeg hoppa inn i bilen igjen. Da jeg skulle se etter den, var den borte. Hjertet mitt hamra, det var som om det ville advare meg mot noe farlig.

Etter den dagen var hunden alltid på veien når jeg kom. Og jeg forsto at den hørte hjemme et sted der jeg ikke var velkommen. Hunden hadde satt seg på netthinna mi, var konstant i tankene mine og påvirka dem i ett og alt. Og en dag hadde den flytta inn i huset mitt, slått seg ned på hodeputa. Der sitter den når jeg er på det fremmede stedet, der jeg altså ikke burde være. Og når jeg ellers drar ut et eller annet sted, lurar den seg med. Den er så flink til å gjemme seg at jeg ofte først oppdager den når vi er kommet tilbake fra turen. Den ler av svakhetene mine, gjør narr av meg. Den er veldig flink til å gjøre meg liten. Ja, så flink er den at jeg knapt føler meg som et helt menneske lenger. Jeg er ingenting.

Hunden fryder seg tydelig når jeg føler meg utstøtt og alene, foreldreløs og uten hjem.

Løvet har falt, men snøen lar vente på seg. Jeg har reist opp furutrærne som er felt for lenge siden. Har tvunget meg sjøl til å stanse opp. Det er klarvær, og stjernene blinker så fint over svarte fjell. Nordlyset flammer over himmelen. Bukter seg hit og dit. Reven skratter i lia. Himmelen og jord lever, tar meg i favn.

Her står jeg. Hvem er det kvinnemennesket som engang fikk meg hit? Jeg vet at hun er her. Jeg har det vondt, men drar ikke. Er jeg da enda mer redd for denne kvinnen enn for hunden?

Foreldrene mine og skolen hadde bygd opp en kristen Gud i meg, en straffende og tukende Gud. Å kjempe mot

stygge tanker og andre synder er tungt arbeid. Før jeg fylte tyve år forlot jeg derfor den kristne Gud, men jeg har ikke klart å løsrive meg helt. Inne i meg har jeg et bilde av en stor, lys Gud som sitter i himmelen og vokter på menneskene. En Gud som fyller hele verden, til og med årets dager er delt inn i kristne høytider.

Hvordan er det mulig å løsrive seg da? Og på de kristne høytidene sitter hunden og passer på. Passer på hva? At man feirer dagen som det den er. En tom, mørk kristen helligdag, hundens merkedag.

Jeg rev meg løs fra fødestedet mitt, ville ikke ha noe med derfra. Ingen formaninger, ingen Læstadi postill, ikke det mørke hatet, mørkt som ei evig natt. Jeg ville ikke ha med meg fars sinn eller mors språk. Ville ikke noe av slektsskrytet eller bygdefolkets hovmod. Det hadde ikke gitt meg styrke i livet. Jeg ville ha noe nytt. Jeg ville ha et liv som bygger på noe fast. Jeg søkte etter rene, svale vinder. Kunne slått meg ned hvor som helst, men ikke der forbudene rådde.

Jeg ville glemme hvordan jeg hadde brukt å gjemme meg under senga på internatet. For det var det eneste stedet som var bare for meg. Der lå jeg og så at fottøyet til de andre fløy gjennom rommet. Når jeg lå der, ble jeg spart for spottord og slag. Jeg lukket øynene og venta på at det skulle bli kveld. Venta på at lyset skulle bli slukket og at jeg fikk være i fred. Jeg hadde lært at jeg var stygg og hadde stygge klær. Jeg hadde lært at man ikke skal kreve for mye, bare kripe under senga og vente.

Hva venta jeg på?

Jeg venta på dagen da jeg kunne reise hjem. Og når jeg kom hjem, kom jeg til et fremmed sted.

Egentlig har jeg aldri hatt noe hjem.

Ikke i denne verden. Har bare opplevd mer dårlig samvitighet, tomhet, frykt. Slikt brer seg i sjela som vassarve. Jeg mista det lille jeg hadde bevart fra barndommen, det som

ennå var levende i steinhjertet mitt. Skyld, redsel og kulde vokste i sinnet mitt så det ble til et utilgjengelig myrlandskap. Det var vanskelig å vasse i denne myra, og vanskelig å komme rundt. Inni meg ble det tent et hat, men jeg visste ikke
5 hva jeg hatet mest: myra, mine nærmeste eller meg sjøl.

Da hunden flytta inn til meg, mista jeg evnen til å elske. Og oppdemmet hat var noe hunden likte ekstra godt, det var slikt den nærte seg av, vokste på. Den nekta meg glede og
10 latter. Nekta meg kjærlighet og all form for nytelse. Den var utsending fra den mørkeste natta, og det til tross for at den hadde kommet til meg første gang ei lys sommernatt. Kulde, gråt, sorg, sinne, misunnelse – det passa den godt, men ikke varme, forståelse, medmenneskelighet.

15 Hvis jeg bare hadde visst hva slags kvinne du er, du som i drømmene mine lokker meg til dette stedet og lar stemmen din klinge i ørene mine. Hadde jeg visst hvem du er, hadde jeg kanskje klart å samle mot til å gå til Fielbmá. Det eneste stedet her der det vokser store, høye furutrær. Vi gikk forbi
20 stedet en gang, faren min og jeg, og jeg spurte han hvorfor det vokste så store trær der når det ellers bare fantes småtrær og kratt her i traktene. Han svarte ikke, gikk bare fort videre, som om det var noe han var redd. Uka etter spurte jeg tante om det samme. Hun hviska tilbake at jeg ikke skulle spørre
25 så mye.

Hvem er du som jeg frykter? Og hvorfor frykter jeg?

Er hundens klesdrakt frykt?

Hunden krever at jeg er hel – men i forhold til hva?

30 Hunden nekter meg å dra. Er den en Vokter? En Vokter med så kvasst blikk kan ikke være av Gud. Den må være verdslig, og satt til å passe på måten jeg forstår, føler og oppfatter omgivelsene mine, kroppen min, handlingene, tankene. Alt skal inn i en norm, fastsatt av mennesker. Alle blir vurdert i

forhold til denne normen. Utallige er de forskningsrapportene som opphøyer det såkalt normale til noe guddommelig.

En verdslig Vokter er blitt guddommelig. Guddommelig er bedre enn verdslig, kanskje fordi det i menneskene er noe
5 som søker etter en gud, enten det nå er en førkristen gud eller nåtidens materialistiske gud.

Det er fint å sitte på denne haugen og se at skogen grønnes. Det er som om jeg nesten kjenner gleden fra ei forlengst
10 tilbakelagt tid, – kjenner fryd, fryd over at sommeren igjen er på vei, med sitt lys.

Men hvorfor kjennes det som om følelsene ikke er mine egne? At jeg ikke eier meg sjøl lenger? Hvem eier meg da? Hvem er det som prøver å ta livet av tankene og følelsene
15 mine, hvem har forvandla meg? De drømmeaktige og lette tankene er borte. Lengslene borte. Men hvor er de blitt av?

Vokteren har spist dem. Den vil ha makt over drømmene mine, og vil bare ha det beste, det som tjener den sjøl. Den vil ha full kontroll over meg, alle drømmene og ønskene
20 mine skal fram i lyset for å bli tilintetgjort.

Jeg går forbi stedet hver dag, i regn og solskinn. Jeg hører vinden blåse og regnet tromme mot bladene. Jeg prøver ikke lenger å øke farten forbi stedet. Drømmene har allerede ført
25 meg tilbake til det som var, og nå vet jeg hvem jeg er.

Jeg kjenner deg som bor i haugen. Jeg går til selja som vokser i skråningen opp mot Fielbmá. Vet at det var du som ropte på meg i drømmen og lærte øynene mine å se og hjertet å føle. Du sa at Vokteren skulle forsvinne inn i tåka,
30 bli til regn. Den skal ikke ha noen plass hos meg.

Dersom det er sånn at menneskene har flere liv, så kan vel jeg også ha det. Jeg kan ha levd liv som har vært i strid med hverandre og som har ført meg hit og dit – uten start og uten slutt.

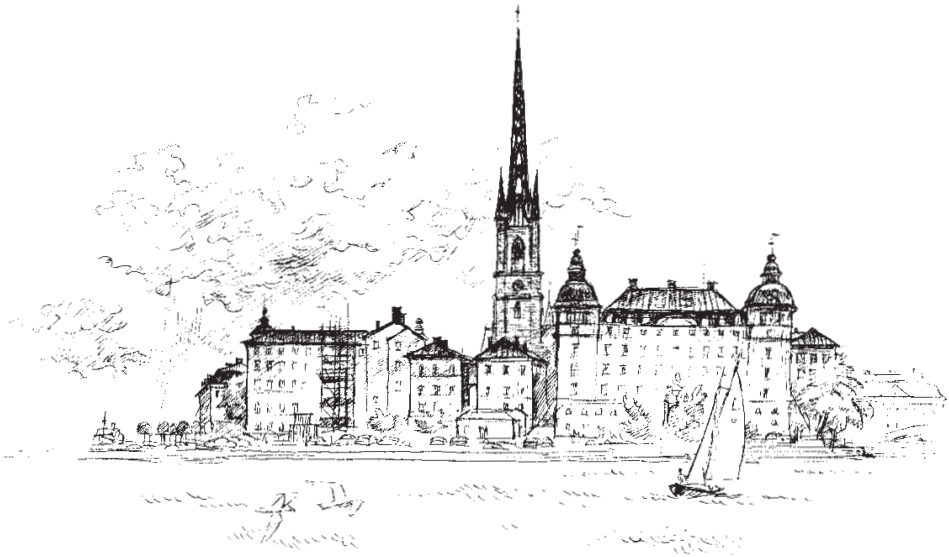
35 En dag skal jeg fortsette helt til Fielbmá. Jeg skal vaske

meg i det friske vannet, knele ved Fielbmás bredd og glemme alt. Jeg vil vaske bort skyldfølelse, angst og ensomhet. En dag skal Vokteren ikke lenger ha den aller minste plass i mitt liv.

Ikke en dag, men i dag.
Nå.

Oversat av Ellen Anna Garup, Mikkel A. Garup og Laila Stein

SVERIGE

För 1800

- Anonym: Ebbe Skammelsson 571
Israel Kolmodin: Den blomstertid nu kommer 579
Carl Michael Bellman: Fredmans epistel no. 23 581
— Fredmans epistel no. 71 585

1800–1870

- Erik Johan Stagnelius: Vad suckar häcken? 587
Esaias Tegnér: Mjältsjukan 589
Carl Jonas Love Almqvist: Det går an 592

1870–1914

- Selma Lagerlöf: Gösta Berlings saga 599
Gustaf Fröding: Atlantis 605
August Strindberg: Ett drömspel 608

1914–1945

- Karin Boye: Jag vill möta... 615
Gunnar Ekelöf: Den som inte hoppas 616
— Mot helheten 618
Pär Lagerkvist: Dvärgen 619
Ivar Lo-Johansson: Studenten och statarpojken 625

Efter 1945

- Stig Dagerman: Att döda ett barn 632
Harry Martinson: Aniara 636
Tomas Tranströmer: Vinterns formler 639
Torgny Lindgren: Störstorden 642
Kerstin Ekman: Händelser vid vatten 647
Lars Gustafsson: Tjänarinnan 652
Göran Sonnevi: Allt är i sin början... 654
Eva Ström: Pärlemornacken 655

Ebbe Skammelsson

(Anonym)

1. Skammel han bodde på Tidön,
han var både rik och kåt;
så karske åtte han söner fem,
de två gick världen emot.

Förtyträder Ebbe Skammelssons så mången vill stig.

2. Tre de äre döde,
och två de leva än;
det vill jag för sanning säga,
de äre två raske hovmän.
3. Det var Ebbe Skammelsson,
han låter sadla sine hästar:
›Jag vill rida in under ö,
jungfru Lucie vill jag gästa.‹
4. Det var Ebbe Skammelsson,
han rider i jungfruns gård,
ute står jungfru Lucie lilla,
var svept i sabbel och mård.

5. ›I stånde här, jungfru Lucie,
äre svept i sabbelskinn,
vilja I låna mig hus i natt
och bliva allerkäraste min?‹ —
6. ›Väl skolen I få hus i natt
och foder till edra hästar,
men det står min moder till
att svara sådane gäster.
7. I gå eder i stuvan in
och rådes med moder min,
så länge jag går i stenstuvan
och blandar mjöd och vin.‹
8. ›I sittja här, jungfruens moder,
äre svept i sabbelskinn,
viljen I mig jungfru Lucie giva
till allerkäraste min?‹
9. Det var jungfruens moder,
monde såleds därtill svara:
›Eder giver jag min käre dotter,
om hon eljest eder behagar.‹
10. ›Hören I, liten Lucie,
viljen I efter mig bida,
så länge jag tjänar i konungens gård
och lärer mig dusten rida?‹ —

11. ›Eder bider jag i vintrar,
och så i vintrar två,
och eder bider jag så lång en tid,
som I mig läggje oppå.‹
12. Ebbe han tjänar i kongens gård,
både för guld och ära,
hemma går Peder, hans broder,
bortlockar han hjärtans kära.
13. Det var Peder Skammelsson,
han axlar skarlakanskin,
så går han i frustuvan
för liten Lucie in.
14. ›I sittja här, jungfru Lucie lilla,
och syn på min broders kläder;
Ebbe han tjänar i kongens gård,
han eder båd' spottar och häder.‹ —
15. ›Så grant då känner jag Ebbe,
och Ebbe känner grant mig,
aldrig spottar han någer stolts jungfru,
fast mindre gör han det mig.‹ —
16. ›Så hören nu, jungfru Lucie lilla,
om I viljen bliva min fästemö,
så visst hjälpe mig den allsmäktige Gud,
att Ebbe, min broder, är död.‹ —

17. ›Är det sant, I säja för mig,
att Ebbe, eder broder, är död,
så hjälpe mig den evige Gud,
jag bliver eder fästemo.‹
18. De brygga och de baka,
de laga till bröllop i löndom;
Ebbe, som tjänar i kongens gård,
går sådant allt före i drömmar.
19. Ebbe han drömde en dröm om natt
i sängen där han låg;
om morgon, när han vaknade,
han sade sin stallbroder därå.
20. ›Jag drömde, att min kappa röd,
det hon var bleven blå;
jag drömde ock, att min gode häst
var lupen mig ifrå.‹
21. Då svarade honom hans stallbroder,
var klädd i skarlakan röd:
›Där är en annor ungersven,
som lockar din fästemo.‹
22. Ebbe tog orlov av herren sin
och reste hem i sitt land,
och så far han till Tidön,
det snarast som han kan.

23. Vid det Ebbe Skammelsson
kom i sin faders gård,
ute stå bägge hans systrar,
som voro väl svept i mård.
24. »Här stån I, mina systrar,
I ären väl svepte i mård,
vadan är detta myckna hovfolk,
som här är samlat i gård?»
25. Svarade då den yngsta,
runne henne tårer på kinn:
»Det är Peder, vår broder,
dricker bröllop med fästemo din.»
26. Den ena gav han guldkors på bröst,
den andra guldringen röd:
»Den har jag tjänt i kongens gård
och aktat min fästemo.»
27. Ebbe kastar sin häst omkring,
han ville då dädan rida,
efter lupe hans systrar två,
de bude honom hemma bliva.
28. Hans moder fick i betslet och hölt
och bad honom hemma bliva,
det ångrade hennemångtusengång,
att hon icke lät honom rida.

29. Ebbe han går i stuvan in
och hälsar på alla bänkar:
hans broder fick honom sölvkar i hand
bad honom för bruden skänkia.
30. Ebbe skänkte den långe dag
både mjöd och vin;
var den gång han på bruden såg,
runne honom tårar på kind.
31. Det lider så fast åt aftonen,
att bruden skulle gå till sänge:
Ebbe och liten Lucie,
de gjorde sitt tal så länge.
32. Det mälte Ebbe Skammelsson,
leder bruden opp för loftsbro:
»Minnes I, liten Lussa,
I lovade mig eder tro?» —
- 33.»All den tro, jag lovade eder,
den gav jag eder broder;
i alla de dagar jag leva må,
vill jag eder vara för moder.» —
- 34.»Jag fäste eder ej till moder,
ej heller till min svära,
utan att vara min fästemo
och så min hjärtelig kära.»

35. Det var Ebbe Skammelsson,
han sitt svärd utdrog,
Det var liten Lucie,
hon under hans fötter dog.
36. Det var Ebbe Skammelsson,
han springer i stuvan in,
han var så vreder i hugen
och draget svärd under skinn.
37. ›Nu har jag följt din brud i säng,
att hon skall intet drömma,
och veta skall du, min broder,
jag skall dig intet glömma.‹
38. Det var Peder, hans broder,
han svarade honom så brått:
›Så gärna vill jag dig unna
att sova när bruden i natt.‹
39. Det var Ebbe Skammelsson,
tog till sin brune brand,
och det var Peder, hans broder,
han dödde för hans hand.
40. Hans fader fick sitt banesår,
hans moder miste sin hand;
förty träder Ebbe Skammelsson
så mången vill stig över land.

41. Det var Ebbe Skammelsson,
han springer på sin häst;
nu måste han åt skogen rymma,
och skogen skyler honom bäst.
42. Det var Ebbe Skammelsson,
han gick sedan till smedjeby,
där låter han slå sig ringar av järn,
och alle vore de ny.
43. Det var Ebbe Skammelsson,
lätte järnslå både händer och länder,
så vill han pelagrimresor gå
och försona sina synder.
44. Det var Ebbe Skammelsson,
han låtte järnslå sina händer,
där sutte de så långan tid,
till dess de själv sprunge sönder.

Förty träder Ebbe Skammelsson så mången vill stig.

israel kolmodin

Den blomstertid nu kommer

1. Den blomstertid nu kommer
med lust och fägring stor:
du nalkas, ljuva sommar,
då gräs och gröda gror.
med blid och livlig värma
till allt, som varit dött,
sig solens strålar närma,
och allt blir återfött.
2. De fagra blomsterängar
och åkerns ädla säd,
de rika örtesängar
och lundens gröna träd,
de skola oss påminna
Guds godhets rikedom,
att vi den nåd besinna,
som räcker året om.

3. Man hörer fåglar sjunga
med mångahanda ljud:
skall icke då vår tunga
lovsäga Herren Gud?
Min själ, upphöj Guds ära,
stäm upp din glädjesång
till den som vill oss nära
och fröjda på en gång.
4. O Jesus, du oss frälsar,
du är de svagas sköld.
Dig, glädjesol, vi hälsar.
Värm upp vårt sinnes köld.
Giv kärlek åt det hjärta
som ingen kärlek får.
Vänd bort all sorg och smärta,
du vän som allt förmår.
5. Välsigna årets gröda
och vattna du vårt land.
Giv oss alla människor föda,
välsigna sjö och strand.
Välsigna dagens möda
och kvällens vilostund.
Låt livets källa flöda
ur Ordets djupa grund.

carl michael bellman

Fredmans epistel no. 23

Som är ett soliloquium, då Fredman låg vid krogen Kryp-in,
gent emot bankohuset, en sommarnatt år 1768

Ack, du min moder, säj vem dig sände
just till min faders säng!
Du första gnistan till mitt liv upptände;
ack, jag arma dräng!
15 Blott för din låga
bär jag min plåga,
vandrar trött min stig.
Du låg och skalka;
20 när du dig svalka,
brann min blod i dig.
Du bort haft lås och bom
för din jungfrudom,
Flauto – – – för din jungfrudom.

25 Tvi den paulunen, tvi ock det verke
man till din brudsäng tog!
Tvi dina ögon och ditt jungfrumärke,
som min far bedrog!
Tvi ock den stunden,
30 då du blev bunden
och din tro förskrev!
Tvi dina fötter,
då du blev trötter
och i sängen klev!

35

- Flauto – – – Ell' kanske på ett bord
att min bild blev gjord,
att min bild blev gjord.
- 5 Ett troget hjärta platt jag föraktar;
 tvi både far och mor!
 Här ligger jag i rännsten och betraktar
 mina gamla skor.
- 10 Tvi tocka hasor!
 Rocken i trasor!
 Skjortan svart som sot!
 Si på halsduken,
 lammskinnsperuken
- 15 och min sneda fot.
 Det kliar på min kropp;
 kom och hjälp mig opp,
Flauto – – – kom och hjälp mig opp.
- 20 Känn mina händer magra och kalla
 darra vid larm och dån;
 se dem av vanmakt vid min sida falla
 liksom vissna strån.
- 25 Ögon och kinder,
 allt sammanbinder
 dubbel skröplighet.
 Himmel, min tunga
 orkar ej sjunga
- 30 om den fröjd jag vet;
 om kärleksro och kval
 och en full pokal,
Flauto – – – och en full pokal.
- 35 Läska min tunga, ack! söta safter,
 spriden i kärlen ljud!

Jag är en hedning, hjärta, mun och krafter
dyrka vinets gud,
Fattig, försupen,
5 i denna strupen
finns min rikedom.
I alla öden,
i bleka döden
läskar jag min gom,
10 och i min sista stund
glaset för till mund,
Flauto – – – glaset för till mund.

Men krogdörren öppnas, luckorna skruvas;
15 ingen i staden klädd.
Stjärnan av morgonrodnan liksom kuvas
ned i molnens bädd;
solstrålar strimma,
kyrktornen glimma,
20 luften blir så ljum.
Var är nu kappan?
Här ser jag trappan
ned till Bacchi rum.
Giv mig en sup, min själ
25 törstar snart ihjäl,
Flauto – – – törstar snart ihjäl.

Nå så gutår, jag vill mig omgjorda,
ragla till bord och stop.
30 Nu ska de styva leder bliva smorda,
smorda allihop.
Hurra, kurage!
Lustigt, bagage!
Friskt i flaskan, hej!
35 Nu är jag modig,

carl michael bellman

Fredmans epistel no. 71

Till Ulla i fenstret på Fiskartorpet,
middagstiden, en sommardag

15 Ulla, min Ulla, säj får jag dig bjuda
rödaste smultron i mjölk och vin?
Eller ur sumpen en sprittande ruda,
eller från källan en vattenterrin?
Dörrarna öppnas av vädren med våda,
blommor och granris vällykt ger;
duggande skyar de solen bebåda,
som du ser.
20 Ä'ke det gudomligt, Fiskartorpet, vad?
Gudomligt att beskåda!

25 Än de stolta stammar som stå rad i rad,
med friska blad?
Än den lugna viken
som går fram? – Åh ja!
Än på långt håll mellan diken
åkrarna!
30 Ä'ke det gudomligt, dessa ängarna?
Gudomliga! Gudomliga!

Skål och god middag i fenstret, min sköna!
Hör huru klockorna hörs från stan.
Och se hur dammet bortskymmer det gröna
5 mellan kalescher och vagnar på plan.
Räck mig ur fenstret där du ser mig stanna,
sömnig i sadeln, min cousine,
primo en skorpa, secundo en kanna
Hoglandsvin!
10 Ä'ke det gudomligt etc.

Nu ledes hingsten i spiltan, min Ulla,
gnäggande, stampande, i galopp.
Än uti stalldörn dess ögon de rulla
15 stolt opp till fenstret, till dig just dit opp.
Du all naturen uppeldar i låga
med dina ögons varma prål.
Klang! ner vid grinden, i varmaste råga,
klang, din skål!
20 Ä'ke det gudomligt etc.

erik johan stagnelius

Vad suckar häcken?

15 Vad suckar häcken?
Vad nordans storm som i tallen gnyr?
 Vad viskar bäcken,
där genom dalen han sakta flyr?
 Vad talar solen,
 där över polen
 hon majestätisk går?
 Vad andas hoppen
20 i rosenknoppen?
 Vad menlös vilja
 har dalens lilja?
 Vad tänker sippan?
 Vad menar klippan
där hotande och mörk hon står?
25
Vi mena, vi tänka, vi sucka, vi tala:
O mänska, stätt upp ur din nesliga dvala,
och höj dig till urlivets riken igen!
Om själv till idéernas värld du vill flytta,
30 i ljusets idéer från mörkrets förbytta,
som du vi förklarade följa dig än.

5

Du själv i materiens bojor dig lade:
ack, samma förfärliga öde vi hade,
ty följa vi måste varthelst du oss för.
Gemensam är kraften som magiskt oss driver,
befria blott tingen och frigjord du bliver,
befria dig själv och du fria dem gör.

esaias tegnér

Mjältsjukan

Jag stod på höjden av min levnads branter
där vattendragen dela sig, och gå
med skummig bölja hän åt skilda kanter,
klart var där uppe, där var skönt att stå.
15 Jag såg åt solen och dess anförvanter
som, sen hon slocknat, skina i det blå,
jag såg åt jorden, hon var grön och härlig
och Gud var god och människan var ärlig.

20 Då steg en mjältsjuk svartalf opp, och plötsligt
bet sig den svarte vid mitt hjärta fast:
och se, på en gång allt blev tomt och ödsligt,
och sol och stjärnor mörknade i hast:
mitt landskap, nyss så glatt, låg mörkt och höstligt,
25 var lund blev gul, var blomsterstängel brast.
All livskraft dog i mitt förfrusna sinne,
allt mod, all glädje vissnade där inne.

Vad vill mig verkligheten med sin döda,
sin stumma massa, tryckande och rå?
Hur hoppet bleknat, ack det rosenröda!
5 Hur minnet mulnat, ack det himmelsblå!
Och själva dikten! Dess lindansarmöda,
dess luftsprång har jag sett mig mätt uppå.
Dess gyckelbilder tillfredsställa ingen,
lösskummade från ytan utav tingen.

10 Dig mänskosläkte, dig bör jag dock prisa,
Guds avbild du, hur träffande, hur sann!
Två lögner har du likväl till att visa,
en heter kvinna och den andra man.
15 Om tro och ära finns en gammal visa,
hon sjunges bäst när man bedrar varann.
Du himlabarn! hos dig det enda sanna
är Kainsmärket inbränt på din panna.

20 Ett läsligt märke av Guds finger skrivet!
Vi gav jag förr ej på den skylten akt?
Det går en liklukt genom mänskolivets,
förgiftar vårens luft och sommarns prakt.
Den lukten är ur graven, det är givet:
25 grav muras till, och marmorn ställs på vakt.
Men ack! förruttnelse är livets anda,
stängs ej av vakt, är över allt tillhanda.

30 Säg mig, du väktare, vad natten lider?
Tar det då aldrig något slut därpå?
Halvätne månen skrider jämt och skrider,
gråtögda stjärnor gå alltjämt och gå.
Min puls slår fort som i min ungdoms tider,
men plågans stunder hinner han ej slå.
35 Hur lång, hur ändlös är vart pulsslags smärta!
O mitt förtärda, mitt förblödda hjärta!

Mitt hjärta? I mitt bröst finns intet hjärta,
en urna blott, med livets aska i.
Förbarma dig, du gröna moder Hertha,
och låt den urnan en gång jordfäst bli;
hon vittrar bort i luften: jordens smärta
i jorden är hon väl ändå förbi,
och tidens hittebarn, här satt i skolen,
får, kanske, se sin fader – bortom solen.

5

10

carl jonas love almqvist

Det går an

kapitel 3

Den, som vill skära glas, min herre,
han måste hava diamant!

Sergeanten hade bestämt satt sig i sinnet, att han skulle visa sin bekantskapen artighet. Han gick därför ned i matsalongen och begärde ett skålpund konfekt.
15 Fanns aldrig till salu på ångbåtar, svarades. – Så för fan! finns här då apelsiner? Sån't tycker jag ligger där framme i korgen? – Ja. – Gott, giv mig fyra.

Då han kom med sin frukt i handen, fann han däckat på följande sätt upptaget och ordnat. Större delen av det bättre
20 folket – herrarne, fruarne och barnen – hade gått ned i salongen. Några par sutto väl på akterdäck, men icke just i livligt samtal, fast icke heller alldeles sovande, dock i full ouppmärksamhet på allt vad dem själve omgav. Dalkullorna, längst framme vid förstäven, syntes nedlutade över de ring-
25 lagde trossarne, och slumrade. De fyra à fem förut omtalade jungfrurna hade samlats med ryggarne emot ett till hälften uppvecklat segel. Kaptenen var förmodligen i sin hytt; han sågs icke på däck. Maskinisterne gingo på i ergastulum. Var är då min skära? frågade sig sergeanten.

30 Han upptäckte henne slutligen sittande på en grönmålad spjälsoffa, som stod vid relingen i nischen bakom ena hjulöverbyggnaden. Sergeanten fann en så avskild plats ganska angenäm, gick dit med sina apelsiner, satte sig bredvid henne och bjöd.

35 Hon nickade ett gott bifall och tog upp sin börs.

Så för millioner hundra sjutton granater! tänkte sergeanten, med blodet uppstigande i ansiktet: hon måtte väl icke nu bums och kontant vilja betala mig för apelsinerna? Det här lägre borgerskapet ger jag...

5 Så illa blev det heller icke; hon upptog ur sin virkade penningpung en kniv med pläterskaft, och avskalade med den en apelsin, som hon artigt räckte åt Albert. Sedan avskalade hon en åt sig, skar den i sex delar och började låta sig väl smaka.

10 – Tack, bästa Sara! sade Albert och emottog sin apelsin. Därpå begärde han och fick låna hennes kniv till sönderstykande av sin frukt. Han besåg kniven med en viss undran; den var utmärkt trubbig, ja alldeles rund i spetsen, utan att dock likna en bordskniv. I övrigt var den ny och tämligen
15 vass på ena sidan. Han brydde sig ej vidare därom, utan sade efter en liten stund: nu, Sara, måste vi bli närmare bekanta, och du skall säga mig huru nära släkt du är med din moster, hon där, som...

20 – Icke kom med i morse? Det blir ej svårt att säga, kan jag tro, hur pass nära släkt jag är med min moster.

– Ja visst, men...

– Ja, jag är rätt ledsen att hon icke hann med, stackars moster Ulla; hon har nu fått lov att taga sig egen skjuts, eller fara på Göteborgsdiligensen; och man får se varest vi kunna
25 sammanträffa på vägen, om det alls sker. Kanske dröjer hon nu kvar i Stockholm, då det gick så där tvärt för henne vid själva utloppet. Jag har en annan moster till, skall du veta, en ogift, heter Gustava; hon bor i Lidköping och ser om min sjuka mor, medan jag är bortrest. Men den här moster Ulla
30 har länge varit Stockholmsbo, och hon skulle nu bara resa åt hemorten med mig för att litet ruska på sig; och det var dumt, att hon skulle försöla sig; men det gör hon ofta, stackars moster Ulla. Jag var också ledsen för min egen räkning; det är alltid gott att hava en moster, eller så, med sig
35 när man färdas. Men jag var säker, det skulle icke slå mig felt

att träffa någon resande ändå på vägen, som – åt själv, Albe! icke äter jag ensam upp alla de här.

– Tack, sade han, glad att även få yttra ett ord. Färdas du ofta till Stockholm? Det är minsann en lång väg emellan
5 Stockholm och Lidköping?

– Jag har aldrig varit till Stockholm förr. Jag behövde det nu, för att falka på olja och diamanter, och bese det nyaste modet.

Sergeanten såg undrande på flickan och teg. Olja? tänkte
10 han. Jag måste helt och hållet hava misstagit mig om hennes beskaffenhet. Hm! Det nyaste modet? Han mätte hennes figur från topp till tå: den var minsann också rätt elegant, nämligen i sitt slag. Slutligen yttrade han halvhögt: Diaman-
ter?

– Ja, just diamanter, min herre! Ha... ha... du tror kan-
15 ske, att flinta duger, du? Nenej men. Att slå eld med likasom i ett gevärslås, det går flinta an till. Men se, den som vill skära glas, min herre, han måste hava diamanter!

Hennes ögon öppnade sig och glimmade vid dessa ord
20 lika som av en medfödd, hög självkänsla. Hon syntes nästan stolt ehuru stolthet aldrig annars visade sig i hennes blick, utom vid de tillfällen, då hon vände någon ryggen. Också sjönk hon genast ned till förtrolighet igen, då hon märkte Albert vara på vägen att i häpenheten tappa apelsinen. Hon
25 tillade: vi hava alltid tagit kritan ifrån Göteborgs annars, och kunde hava gjort så med oljan ock; men min mor fick brev om, att den skulle fås för 12 skilling bättre per kanna i Stockholm, och så roade det mig att fara hit upp och höra efter, då jag hade en moster här förut att bo hos. Men det nya modet,
30 som de talade så vitt om i Lidköping, huru de nu uppe i Stockholm skulle hava hittat på att färga glas till kyrkfönster, det bryr jag mig icke om. Icke har jag sett sådant i Stockholm; jag besökte med flit alla kyrkorna i den staden, och det var icke lätt arbete, ty de voro odrägeligt många; men där fanns
35 icke färgat glas i en enda. Jag vet icke var den osanningen är

- kommen ifrån, om ej från Uppsala, där en assessor lär hålla på att måla fönstren i ett altarkor. Jag ville eljest lära mig det; ty vi hava många beställningar av kyrkfönster både till – ja – och ända ned emot Skara. Ty i Skara finnes ingen människa, som kan hantera glas, och jag visste det skulle bli en stor och artig förtjänst, om vi kunde färga glas på verkstaden. Vi skulle då vara de enda, så nära, som hade makt med det nya modet; och de skulle taga av oss, så fort något spräcktes i kyrkorna. Men lik'om det; jag hör att det modet brukas ingenstans, och då är det ock ingenting värt. Diamanter fick jag rara, så jag är ganska nöjd med resan; och olja se'n...
- 5 – Men vartill i Guds namn brukar du så mycken olja?
– Till kitt, vet jag. Vartill skulle väl olja här i livet annars vara?
- 15 – Men varför reser icke din far själv i så viktiga och långväga affärer?
– Å min Gud! han är död för sex år sedan.
Det var en annan sak.
– Och min mor, stackare, har stått för verkstaden sedan, med rättigheter som änka, förstås; men hon har på hela tu åren legat till sängs jämt, så jag kan säga, att det är jag, som ensam står före.
- 20 – Men säg mig, vackra Sara, huru gammal par exemple är du då, i fall jag törs fråga?
– Tjugufyra år och litet till.
- 25 – Vad? är det möjligt? jag tog dig för aderton år. Sådana kinder – denna hy...
– Ja, desamma kinderna gick jag med vid aderton år. Man säger, att fiskalsdöttrar, mamseller och fröknar giva sig ut för yngre än de äro, såsom jag hörde de brukade vid Lunds brunn; men jag finner föga heder uti, att se gammal ut vid ett ungt årtal. Då håller jag vida bättre, att göra tvärt om. Huru pass till åren är... om jag törs fråga?
- 30 – Jag? vi äro nästan jämnåriga; jag är tjugufem år.
– Och jag, som tog dig för en person om sina nitton år
- 35

allenast, vilken ännu icke passerat graderna. Så framt bär du dig åt.

– Graderna? ja, kära du, för att vara uppriktig, dem har jag icke ännu passerat och kommer kanske aldrig så vida.

5 – Vad... vad är du då för en?

– Blott underofficer.

– Sådane har jag förr sett bland Skaraborgarne, och det var hederliga karlar. Jag minns vid Lunds brunn... där gingo dagdriverskor till mamseller och låtsade dricka hälsovatten
10 för ett och annat: då var där ock en svärm Västgötadals- och Skaraborgslöjtnanter, kaptener, majorer, och dylikt som de kalla officerare, vilka även låtsade må illa och talade med mamsellerna. Men såg jag nånsin vid Lunds brunn några underofficerare, så var det alltid reella karlar med verkligt
15 ont, och som icke drucko för nöjet.

– Men vad gjorde du då vid Lunds brunn, Sara? du, såsom frisk, hade väl blott rest dit att njuta av den sköna naturen?

– Jag var där allenast en dag, och hade min profit av askar. Jag måste färdas dit för att se efter ett par av våra lärpojkar,
20 som blivit efterskickade att sätta i en hop rutor i brunns-salongen, som blivit utslagna under en besynnerlig bollkastning, brunns-gästerna emellan, på den 4 juli. Man är aldrig säker för pojkarne; de slå sönder varan; så förstå de ej heller att skära; illa hantera de diamanten. Som det nu var ett
25 betydligare arbete, for jag själv dit och ångrar det icke. Vad tycker du, Albe? jag satte i 56 smårutor, 22 av sämre grönt glas; och hör!... 34 av skönt taffelglas. Dessutom sålde jag tio glasaskar, sådana som endast vi göra på verkstaden, med guld-papper under till lister; och sex stora lanternor, som de
30 skola hava att lysa sig med, när de gå i källrarna efter selsevatten, och spa, och kreutzervrimmel, och slikt. Som jag säger, jag såg där endast två underofficerare, allvarsamma karlar med gikt, Västgötadalare bägge. Huru kommer det till, att du kan vara underofficer, och är blott en så ung män-
35 niska?

– I Stockholm bruka de stundom yngre underofficerare... i synnerhet som... ja, ser du, jag är egentligen icke långt ifrån officer... sergeant.

– Schersant? nå bra, som det är. Fråga aldrig efter att bli officer, löjtnant och dylikt skralt sällskap. Vad göra de dagtjuvarne annat, än tala strunt med mamsellerna om dagarne, och om kvällarne med jungfrurna. Skräp! krås och kragar, tomma magar.

Paus.

10 Militären satt småskrämd vid åhörandet av sin öppenhjärtiga väns talförmåga och dristiga utflykter. Han visste med sig själv, att han alltför gärna ville bli löjtnant, och hoppades vinna denna befordran genom sin hemliga släktskap med en viss stor familj i huvudstaden; han visste också, att
15 hans kassa var för närvarande gott nog försedd till det slags inspektionsresa över vissa egendomar, vartill han under sin sommarpermission blivit utsänd. Han ville därför icke lämpa på sig de svärmodiga rimmen: krås och kragar etc. etc. Men neka kunde han icke, att det där glammet med mamseller och jungfrur emellanåt fallit honom i smaken. Han
20 blickade därför bestört på en Sara med så avgörande utlåtelse. Han besåg hennes ansikte; de glada, vänliga ögonen tycktes stå i motsägelse till hennes sista stränga tal; ja, när han betraktade de röda, fylliga, nästan skönt formade läpparne, med de jämna, vitt glimmande tänderna innanföre, och en stundom framskymtande liten tungspets av högrött fint slag, så kunde väl den tysta frågan förlåtas en man, som
25 honom: har då ingen i världen kysst denna mun?

Sara såg också honom i ansiktet, likasom han henne, och
30 slutligen frågade hon med en skär, mild röst: Vad är det du ser så på?

Helt oförtänt och djärvemang svarade han: Jag sitter och undrar, om ingen människa nånsin kysst den där munnen?

Ett hastigt övergående leende var hela hennes svar, och
35 hon tittade bort över Mälarfjärdarne. I hennes blick syntes

härvid ej det minsta koketteri, eller skimmer av elakhet:
men å andra sidan icke heller någonting just romantiskt,
svärmiskt, himmelskt. Det var ett mellanting av oförklarligt
slag. Alldeles icke fult, men också icke djupt vackert. Det
5 liknade det slaget, varom man med en glad min brukar yttra
sig: Å! det går an!

selma lagerlöf

Gösta Berlings saga

adertonde kapitlet
Liljecronas hem

Det fanns bland kavaljererna en, vilken jag ofta har nämnt som en stor musiker. Han var en högväxt, grovlemmad man med stort huvud och yvigt, svart hår. Han var säkert inte stort mer än fyrtio år vid denna tiden, men han hade ett fult, grovhugget ansikte och ett
15 sävligt sätt. Detta gjorde, att många räknade honom för gammal. Han var en god man, men tungsint.

Eneftermiddag tog han fiolen under armen och gick bort från Ekeby. Han sade inte farväl till någon, dock var det inte
20 hans mening att någonsin komma åter. Han vämjdes vid livet där, alltsedan han hade sett grevinnan Elisabet i hennes olycka. Han gick utan att vila hela aftonen och hela natten, ända till dess han i den tidiga soluppgången kom till en liten herrgård, kallad Lövdala, som tillhörde honom.

25 Det var så tidigt, att ingen människa ännu var vaken. Liljecrona satte sig på det gröna gungbrädet utanför manbyggnaden och såg på sin egendom. Herregud! Vackrare ställe fanns inte. Gräsplanen framför huset låg i en sakta sluttning och var täckt av fint, ljusgrönt gräs. Det fanns inte
30 make till gräsplan. Fåren finga beta på den och barnen rasa där med sina lekar, men den höll sig ändå alltid lika tät och grön. Lien gick aldrig över den, men minst en gång i veckan lät husmodern sopa bort alla stickor och strån och torra blad ur det friska gräset. Han såg på sandgången framför huset
35 och drog plötsligen åt sig fötterna. Barnen hade sent på

kvällen krattat den i riktiga mönster, och hans stora fötter hade gjort förfärlig skada på det fina arbetet. Tänk ändå hur allt växte på detta ställe! De sex rönnaarna, som bevakade gårdsplanen, voro högasom bokar och vida somekar. Sådana

5 träd hade man väl aldrig sett förr. Granna voro de med de tjocka stammarna klädda av gula lavar och med stora, vita blomklasas stickande fram ur den mörka grönskan. Han måste tänka på himlen och dess stjärnor. Man kunde nog förundra sig över hur träden växte där på gården. Där stod

10 en gammal pil, så tjock, att två karlar inte kunde famna om den. Den var nu murken och ihålig, och åskan hade tagit toppen av den, men dö ville den inte. Varje vår kom en knippa friskt grönt upp ur den avbrutna huvudstammen för att visa, att den levde. Den där häggen vid östra gaveln hade

15 blivit ett träd så stort, att det överskyggade hela huset. Hela torvtaket var vitt av dess fällda blomblad, ty häggen hade redan blommat ut. Och björkarna, som stodo i små klungor här och där på åkrarna, de hade helt visst sitt paradiset på hans gård. Där utvecklade de så många olika växtsätt, som om de

20 hade slagit sig på att härma alla andra träd. En var lik en lind, tät och lummig med ett vitt valv över sig, en annan stod jämn och pyramidlik som en poppel, och en tredje hängde grenarna som en tårpil. Inte en var lik den andra, och härliga voro de allesammans.

25 Så reste han sig och gick runtom byggningen. Där låg trädgården så förunderligt fager, att han måste stanna och dra efter andan. Äppleträden blommade. Ja, det visste han ju. Det hade han sett att de gjorde på alla andra herrgårdar också, men det var bara det, att de inte på något ställe blom-

30 made så, som de gjorde på den gården, där han hade sett dem blomma, alltsedan han gifte sig. Han gick med knäppta händer och varsamma steg upp och ner på sandgångarna. Marken var vit, och träden voro vita, ett och annat med en brytning i skärt. Något så vackert hade han aldrig sett. Han

35 kände varje träd så, som man känner sina syskon och lek-

kamrater. Astrakanträden voro helt vita, likaså vinterfrukt-träden. Men sommargyllenas blommor voro skära, och paradisäpplenas voro rentav röda. Vackrast var den gamla oympade apeln, varss små beska äpplen ingen kunde äta. Den sparade inte på blommor, den såg ut som en stor snödriva i morgonglansen.

Ty betänk nu också detta, att det var en tidig morgon! Daggen gjorde alla blad glänsande, allt damm var bortsköljt. Bakom de skogklädda bergen, tätt under vilka gården låg, kommo de första solstrålarna framilande. Det var, som om grantopparna hade blivit antända av dem. Över de unga klöverbullarna, över råg- och kornfält och över den nyuppkomna havrebrodden låg den allra lättaste dimma, ett det tunnaste skönhetsflor, och skuggorna föllo skarpa som i månsken.

Så stod han stilla och såg på de stora kryddsängarna mellan trädgårdsgångarna. Han vet, att husfrun och hennes pigor här ha haft sitt arbete. De ha grävt, krattat och gödslat, ryckt upp kvickrot och ansat jorden, tills den har blivit fin och lätt. Sedan de ha fått sängen jämn och kanterna skarpa, ha de tagit tömmar och märkkäppar och streckat upp ränder och rutor. Därefter ha de trampat upp gångar med små, lustiga steg och sått och satt, tills alla ränder och rutor ha blivit fyllda. Och barnen ha varit med och varit idel lycka och iver över att få hjälpa till, fast det har varit dem ett tungt arbete att stå krokiga och sträcka ut armarna över de breda sängarna. Och otroligt med gagn ha de gjort, som envar kan förstå.

Nu började det sådda att komma upp.

Gud signe dem, så tappra de stodo där, både ärter och bönor med sina två tjocka hjärtblad! Och så jämnt och snällt både morötter och rovor hade kommit! Allra lustigast voro de små krusiga persiljebladen, som lyfte litet på jordlagret ovan sig och lekte tittut med livet än så länge.

Och här fanns en liten säng, där strecken inte gingo så

jämnt och där de små rutorna tycktes vara en provkarta på allt, som kunde sättas och sås. Det var barnens land.

Och Liljecrona fick i hast fiolen upp till hakan och började spela. Fåglarna började sjunga i det stora busksnåret, som skyddade trädgården för nordanvinden. Det stod inte till för
5 någon med stämman begåvad varelse att tiga, så härlig var morgonen. Stråken rörde sig alldeles av sig själv.

Liljecrona gick upp och ner på gångarna och spelade. »Nej», tänkte han, »vackrare ställe finns inte.« Vad var Ekeby
10 mot Lövdala! Hans hem var torvtäckt och blott en våning högt. Det låg i skogsbrynet med berget över sig och den långa dalen framför sig. Det var intet märkvärdigt med det. Ingen sjö fanns där, intet vattenfall, inga strandängar och parker, men det var likafullt vackert. Det var vackert, därför
15 att det var ett gott, fridfullt hem. Livet var lätt att leva där. Allt, som på andra ställen skulle ha alstrat bitterhet och hat, blev där utjämnat med mildhet. Så ska det vara i ett hem.

Inne i byggnaden ligger husfrun och sover i ett rum, som vetter åt trädgården. Hon vaknar plötsligt och lyssnar, men
20 hon rör sig inte. Hon ligger småleende och lyssnar. Så kommer musiken allt närmare, och till sist är det, som om spelmannen hade stannat under hennes fönster. Det är väl inte första gången, som hon har hört fiolspel under sitt fönster. Han brukar komma så där, hennes man, när de ha haft något
25 ovanligt vilt dåd för sig där borta på Ekeby.

Han står där och biktar och ber om förlåtelse. Han beskriver för henne de mörka makter, som locka honom bort från vad han älskar högst, från henne och barnen. Men han älskar dem. Å, visst älskar han dem!

30 Medan han spelar, stiger hon upp och sätter kläderna på sig utan att rätt veta vad hon gör. Hon är så alldeles upptagen av hans spel.

– Det är inte lyx och vällevnad, som har lockat mig bort, spelar han, inte kärlek till andra kvinnor, inte äran, men
35 livets frestande mångfald. Dess ljuvhet, dess bitterhet, dess

rikedomar måste jag känna runtom mig. Men nu har jag nog därav, nu är jag trött och nöjd. Jag ska inte mer lämna mitt hem. Förlåt mig, ha miskund med mig!

5 Då drar hon undan gardinen och slår upp fönstret, och han ser hennes vackra, goda ansikte.

Hon är god, och hon är vis. Hennes blickar falla välsignelsebringande som solens på allt, som de möta. Hon styr, och hon vårdar. Där hon finns, måste allt växa och frodas. Hon bär lyckan inom sig.

10 Han svingar sig upp på fönsterbrädet till henne och är lycklig som en ung älskare.

Sedan lyfter han henne ut i trädgården och bär henne ner under äppleträden. Där förklarar han för henne hur vackert allt är och visar henne kryddsängarna och barnens plantering och de små lustiga persiljebladen.

15 När barnen vakna, blir det jubel och hänryckning över att far är kommen. De lägga beslag på honom. Han ska se allt nytt och märkvärdigt, den lilla spikhammaren, som bultar borta i bäcken, fågelboet i pilen och de två små fölungarna, som föddes för ett par dar sedan.

Sedan göra far, mor och barn en lång vandring utåt åkrarna. Han måste se hur tät rågen står, hur gräset växer och hur potatisen börjar sticka upp de skrynkliga bladen.

25 Han måste se korna, när de komma in från betet, hälsa på nykomlingarna i kalvkättar och fårhus, söka efter ägg och ge alla hästarna bröd.

Barnen hänga honom i hälarna hela dagen. Inga läxor, intet arbete, bara att ströva omkring med far!

30 På kvällen spelar han polskor för dem, och hela dagen har han varit dem en så god kamrat och lekbroder, att de somna med en from bön om att far alltid måtte stanna hos dem.

Han stannar också hela åtta dagar och är glad som en pojke hela tiden. Han är förälskad i allt där hemma, i hustru och barn och tänker aldrig på Ekeby.

35 Men så kommer en morgon, när han är borta. Han stod

inte ut längre, det var för mycken lycka för honom. Ekeby
var tusen gånger sämre, men Ekeby låg mitt i händelsernas
virvel. Å, vad där fanns mycket att drömma om och spela
om! Hur kunde han leva skild från kavaljerernas bragder och
5 från Lövens långa sjö, runtom vilken äventyrens vilda jakt
brusade fram?

På hans egendom gick allt sin lugna gång. Allt frodades
och växte under den milda husmoderns hägn. Alla gingo i
en stilla lycka där på gården. Allt, som annorstädes skulle ha
10 alstrat split och bitterhet, gick där förbi utan klagan och
smärta. Allt var, som det skulle vara. Om nu husets herre
längtade att leva som kavaljer på Ekeby, vad mera? Tjänar
det kanske något till att klaga på himlens sol för att den varje
kväll försvinner i väster och lämnar jorden i mörker?

15 Vem är okuvlig utom undergivenheten? Vem är segerviss
utom tålamodet?

gustaf fröding

Atlantis

Livssorlet forsar från staden,
tung är den välvande kampens musik.
Högt ur den dova kaskaden
stänker ibland som ett skrik.
– Här är det stilla,
här ligger vattnet
stilla i tigande vik.

Här är det ödsligt och stilla,
här är det långt från det verkligas strand,
drömmarnas svävande villa
väves om vatten och land.
Luta ditt huvud
hit mot min skuldra,
se över relingens rand!

Tingen, som skymta på botten
äro ej klippor och revlar och skär
– ser du de glänsande slotten,
ser du palatserna där?
Sagans Atlantis,
drömmens Atlantis,
världen, som sjönk, det är!

Skinande vita fasader
runt kring en skimrande marmorborg,
heliga stoder i rader,
gårdar och gator och torg!
Nu är det öde,
hän genom staden
vandrar dess minne i sorg.

Guldet fick makt att förtrycka,
rikmännens kast, en förnäm myriad,
stal millionernas lycka,
åt och drack och var glad,
vann sin förfinings
segrar, och nöden
växte med segrarnas rad.

Så efter mäktiga öden
sjönk och förgicks Atlantidernas makt,
folket, som självt gav sig döden,
ligger i gravarna lagt.
Härligt begåvat,
sjunket, förfallet,
sist till sin undergång bragt!

Havet har prytt med koraller
dödsdrömmens stad, där dehänsovnebo.
Solljus likt stjärnskimmer faller
matt över gravarnas ro.
Algernas fibrer
grönskande näten
kring kolonnaderna sno.

En gång, ja en gång för oss ock
slocknandetskommandetimmeärsatt.
En gång, ja en gång på oss ock
faller väl slummer och natt,
vagga väl vågor,
lyser väl solens
sken genom vågorna matt.

Staden, som sorlar från stranden,
står på en grund, som är lera och slam.
En gång går hav över landen,
går över städerna fram.
Över oss sorlar,
över oss gungar
folk av en främmande stam.

august strindberg

Ett drömspel

(En mycket enkel kammare innanför advokatbyrån.
Till höger en stor tvåmansäng under omhängen; invid ett fönster.
Till vänster en plåtkamin med kokkärl. Kristin håller på att klistra
innanfönstren. I fonden öppen dörr till byrån; därute synes
fattigt folk som vänta på företräde.)

kristin: Jag klistrar, jag klistrar!

15 dottern: (blek och avtärd, sitter vid kaminen.)

Du stänger ute luften! Jag kvävs! ...

kristin: Nu är det bara en liten springa kvar!

dottern: Luft, luft, jag kan icke andas!

kristin: Jag klistrar, jag klistrar!

20 advokaten: (står i dörrn med ett papper i handen.)

Det är rätt Kristin; värmen är dyr!

dottern: Åh, det är som om du limmade igen munnen
på mig!

advokaten: Sover barnet?

25 dottern: Ja slutligen!

advokaten: (milt.) Detta skrik skrämmer bort mina
klienter!

dottern: (vänligt.) Vad kan man göra åt det?

advokaten: Ingenting!

30 dottern: Vi få ta en större våning!

advokaten: Vi ha inga pengar!

dottern: Får jag öppna fönstret; denna dåliga luft
kväver mig?

advokaten: Då går värmen ut, och så får vi frysa!

35 dottern: Det är rysligt! – – – Får vi skura därute då?

- advokaten: Du orkar icke skura, jag icke heller, och
Kristin skall klistra; hon skall klistra hela huset, varenda
springa, i tak, i golv, i väggar!
- dottern: Fattigdom var jag beredd på, icke smuts!
- 5 advokaten: Fattigdomen är alltid relativt smutsig!
- dottern: Detta är värre än jag drömt!
- advokaten: Vi ha det icke värst! Än finns det mat i
grytan!
- dottern: Men vilken mat? – – –
- 10 advokaten: Kål är billig, närande och god!
- dottern: För den som tycker om kål! Mig är den
motbjudande!
- advokaten: Varför sade du icke det?
- dottern: Därför att jag höll av dig! ville jag offra min
15 smak!
- advokaten: Då måste jag offra dig min smak för kål!
Offren måste vara ömsesidiga –
- dottern: Vad skola vi då äta? Fisk? Men du hatar fisk.
- advokaten: Och den är dyr!
- 20 dottern: Detta är svårare än jag trodde!
- advokaten: (vänligt.) Ser du så svårt det är! – – – Och
barnet, som skulle bli föreningsbandet och välsignel-
sen! – – – blir vår undergång!
- dottern: Älskade! Jag dör i denna luft, i detta rum, med
25 utsikt åt bakgården, med dessa barnskrik i ändlösa
timmar, utan sömn, med dessa människor därute, och
deras jämmer, kiv och beskyllningar... Jag måste dö
härinne!
- advokaten: Stackars lilla blomma, utan ljus, utan luft...
- 30 dottern: Och du säger att det finns de som ha det
svårare!
- advokaten: Jag är en bland de avundade i kvarteret!
- dottern: Allt ginge an, om jag endast kunde få någon
skönhet in i hemmet!

advokaten: Jag vet du menar en blomma, en heliotrop särskilt, men den kostar en krona och femtio öre, det är sex liter mjölk eller fyra kappar potatis.

5 dottern: Jag skall gärna vara utan mat bara jag får min blomma.

advokaten: Det finns ett slags skönhet som icke kostar något, och vars frånvaro ur hemmet är den största plåga för en man med skönhetssinne!

dottern: Vad är det?

10 advokaten: Om jag säger det, blir du ond!

dottern: Vi ha kommit överens icke bli onda!

advokaten: Vi ha kommit överens... Allt går an, Agnes, blott icke de korta, hårda tonfallen... känner du dem?
– Ännu icke!

15 dottern: Vi skola aldrig höra dem!

advokaten: Aldrig för så vitt på mig beror!

dottern: Säg nu!

advokaten: Jo; när jag kommer in i ett hem, ser jag först hur gardinen sitter nere vid hållaren... (går fram till
20 fönstergardinen och rättar den) sitter den som ett rep eller en trasa... då går jag snart! – – Därpå kastar jag en blick på stolarne... stå de rätt, så stannar jag!... (Rättar en stol mot väggen.) – Sen ser jag på ljusen i stakarne... Luta de, då är huset på sned! (Rättar ett ljus
25 på byrån.) – – Det är denna skönhet, ser du min lilla vän, som icke kostar något!

dottern: (böjer huvet mot bröstet.) Icke de korta tonfallen, Axel!

advokaten: De voro icke korta!

30 dottern: Jo, de voro!

advokaten: Se så, för tusan!...

dottern: Vad är det för språk?

advokaten: Förlåt, Agnes! Men jag har lidit av din oordentlighet lika mycket som du lider av smuts! Och jag
35 har icke vågat själv lägga hand vid städningen, ty då

- blir du ond såsom om jag förebrådde dig... uff! ska vi sluta nu?
- dottern: Det är rysligt svårt att vara gift... det är svårare än allt! Man måste vara en ängel, tror jag!
- 5 advokaten: Ja, det tror jag!
- dottern: Jag tror jag börjar hata dig efter detta!
- advokaten: Ve oss, då! – – – Men låtom oss förekomma hatet! Jag lovar jag aldrig skall göra någon anmärkning mer på städningen... fastän det är tortyr för mig!
- 10 dottern: Och jag skall äta kål fastän det är kval för mig!
- advokaten: Alltså ett samliv i kval! Den enas njutning, den andras plåga!
- dottern: Det är synd om människorna!
- advokaten: Du inser det?
- 15 dottern: Ja! Men låt oss i Guds namn undvika klipporna, nu då vi känna dem så väl!
- advokaten: Låt oss göra det! – Vi äro ju humana och upplysta människor; vi kunna ju förlåta och överse!
- dottern: Vi kunna ju le åt småsakerna!
- 20 advokaten: Vi, endast vi kunna det! – – – Vet du, jag läste i dag i Morgonen!... apropå – var är tidningen?
- dottern: (forlägen.) Vilken tidning?
- advokaten: (hårt.) Håller jag mer än en tidning?
- dottern: Le nu, och tala inte hårt... Din tidning har jag
- 25 gjort eld med...
- advokaten: (häftigt.) Se så för tusan!
- dottern: Le nu! – – – Jag brände den därför att han hånade vad som är mig heligt...
- advokaten: Vilket är mig oheligt! Tja! – – – (Slår i händerna, utom sig.) Jag ska le, jag ska le så att oxeltänderna
- 30 synas... jag ska vara human, och sticka under stoln med mina meningar, och säga ja till allting, och smita och hyckla! Jaså du har bränt opp min tidning! jaså! (Lägger om gardinen på sängstolpen.) Seså! nu går jag och städar

igen så att du blir ond! – – – Agnes, detta är helt enkelt omöjligt!

dottern: Visst är det!

advokaten: Och likafullt måste vi hålla ut, icke för
5 löftenas skull, men för barnets!

dottern: Det är sant! för barnets ! Åh! – Åh! – – –
Vi måste hålla ut!

advokaten: Och nu får jag gå ut till mina klienter! Hör,
de sorla av otålighet att få riva varandra, bringa varann
10 till böter och fängelse... osaliga andar...

dottern: Arma, arma människor! Och detta klistrande!
(Hon böjer huvudet mot bröstet i stum förtvivlan.)

kristin: Jag klistrar, jag klistrar!

advokaten: (står vid dörren och hanterar dörrlåset
15 nervöst.)

dottern: O, vad låset skriker; det är som om du kramade
mitt hjärtas fjädrar...

advokaten: Jag kramar, jag kramar...

dottern: Gör'et inte!

20 advokaten: Jag kramar...

dottern: Nej!

advokaten: Jag...

}

25 officern: (inifrån byrån, tar i låset.) Tillåt mig!

advokaten: (släpper låset.) Var så god! Efter som ni är
promoverad!

officern: Nu är hela livet mitt! Alla banor stå mig öppna,
30 parnassen är beträdd, lagern är vunnen, odödligheten,
äran, allt är mitt!

advokaten: Vad skall ni leva på?

officern: Leva på?

advokaten: Ni skall väl ha bostad, kläder, mat?

officern: Det finner sig alltid, bara man har någon som håller av sig!

advokaten: Kan tänka det! – – – Kantänka! – – –

5 Klistra, Kristin! Klistra! tills de inte kan andas! (Går ut baklänges nickande.)

kristin: Jag klistrar, jag klistrar! tills de inte kan andas!

]

10 officern: Kommer du med nu?

dottern: Genast! Men vart?

officern: Till Fagervik! Där är sommar, där skiner solen, där finns ungdom, barn och blommor; sång och dans, fest och jubel!

15 dottern: Då vill jag dit!

officern: Kom!

]

20 advokaten: (in igen.) Nu – återvänder jag till mitt första helvete – – – det här var det andra – – – och största!

Det ljuvaste är det största helvetet – – – Se så, nu har hon lagt hårnålar på golvet igen!... (Plockar på golvet.)

officern: Tänk, han har upptäckt hårnålarne också!

25 advokaten: Också? – – – Se på den här! Det är två skalmar, men en nål! Det är två, men det är en! Rätar jag ut den, så är det ett enda stycke! Böjer jag det, är det två, utan att upphöra vara ett! Det betyder: de tu äro ett! Men bryter jag av – här! Då äro de tu tu! (Bryter hårnålen och kastar bitarne.)

30 officern: Allt detta har han sett! ... Men innan man kan bryta, måste skalmarne divergera! Konvergera de, så håller det!

advokaten: Och äro de parallella – så råkas de aldrig –
35 det varken bär eller brister.

officern: Hårnålen är det fullkomligaste av alla skapade ting! En rät linje som är lika med två parallella!

advokaten: Ett lås som stänger när det är öppet!

officern: Stänger öppen en hårfläta som förblir öppen
5 när den stängs...

advokaten: Liknar denna dörr: när jag stänger den,
öppnar jag, vägen ut, för dig, Agnes! (Drar sig ut och
stänger dörren.)

karin boye

Jag vill möta...

Rustad, rak och pansarsluten
gick jag fram –
men av skräck var brynjan gjuten
och av skam.

Jag vill kasta mina vapen,
svärd och sköld.
All den hårda fiendskapen
var min köld.

Jag har sett de torra fröna
gro till slut.
Jag har sett det ljusa gröna
vecklas ut.

Mäktigt är det späda livet
mer än järn,
fram ur jordens hjärta drivet
utan värn.

Våren gryr i vinterns trakter,
där jag frös.
Jag vill möta livets makter
vapenlös.

gunnar ekelöf

Den som inte hoppas

Den som inte hoppas
skall inte förtvivla.
Den skall inte tvivla
som ingenting tror.
Men den som söker mål
och den som söker mening
ger draken dess etter
och riddaren hans svärd.

Flingorna lägger sig mjukt
till ro i dödens driva.
Lågorna flätar sig muntert
i livets eld.
Som flingornas lek därute
och lågornas på härden
har livets lek sin mening
i meningslöshet.

Ej öde men kombinationer,
virvlar och världsvindsdrifter.
Ej kamp men kampens växling.
Ej orätt eller rätt.
Låt elden smälta drivan.
Låt drivan släcka elden:
Liv, var är nu din mening?
Liv, var är nu din udd!

Två föräldralösa barn
var hjärtat och själen,
en bror och en syster,
och hon var i moders ställe.
– Så vagga mig av och an,
min syster och moder.
Sjung visan för mig,
den ändlösa visan.

gunnar ekelöf

Mot helheten

Mot helheten, ständigt mot helheten
går min väg
O mina kringkastade lemmar!
Hur längtar ni inte till era fästen
till helheten, till en annan helhet!

Vägens två linjer möts mot horisontens linje
Utanför perspektivet ligger lemmar strödda
men jag är fången mellan vägens linjer
ett barn som fogar dockor samman
i andanom, av andra sönderlekta dockor
och åter söndrar vad det sammanfogat

O utan dessa linjer ingen kraft att överträda!
O utan denna hämning ingen helhet!

pär lagerkvist

Dvärgen

Jag hade som vanligt min plats bakom min furstlige herre för att med den förtrogenhet jag har med hans önsknings gissa mig till dem redan innan de uttalats, kanske ibland redan innan han själv anat dem, och på så
15 sätt som en del av honom själv utföra hans befallningar. Nu gav han mig ett tecken som ingen mer än jag lade märke till och som betydde att jag skulle servera il Toro, hans son och hans främsta män av det kostliga vin som jag ensam har hand om och förstår att rätt tillaga. Jag hämtade min guldkanne
20 och skänkte först i ur den åt il Toro. Han hade kastat av sig sin skinnbrämade rock för att den blivit alltför varm under allt hans drickande och satt där i sin scharlakansröda dräkt, kort och köttig och tydligt alldeles full med blod inne i huvudet, för ansiktet var fullständigt illrött på honom. Guld-
25 kedjorna om hans tjurnacke hade snärjt ihop sig så att han verkade som fångslad i dem. Jag slog hans bägare full. Omkring hans matstinna kropp stod en dunst av svett, uppstötningar och vinångor och jag kände ett häftigt illamående av att vara i närheten av denna för mig så motbjudande, djuriska varelse. Finns det något så vidrigt som människan,
30 tänkte jag och fortsatte utefter bordet till några av hans främsta män, härförare och höga herrar, de som var placerade vid furstebordet. Sedan fyllde jag i Giovannis guld-
bägare, medan jag märkte att Angelica såg på mig med sina
35 dumma, klarblåa ögon, lika enfaldiga och undrande som när

hon som barn av mitt hopbitna gammalmansansikte förstod att jag inte ville leka med henne. Hon släppte hans hand när jag närmade mig, kunde jag se, och jag såg också att hon bleknade, antagligen för att hon fruktade att jag kommit
5 underfund med deras skamliga hemlighet. Däri hade hon också rätt. Jag hade med äckel iakttagit deras närmanden till varandra, så mycket brottsligare som de tillhörde två fiendefolk och som de bara var två oskyldiga barn och likväl låtit sig dragas ner i kärlekens träsk. Jag hade iakttagit deras
10 rodnad, denna färg som kommer av att blodet är upphetsat av skändliga begär, av drifter som när man ser dem i utbrott kommer en att kräkas. Jag hade med vedervilja märkt denna blandning av oskuld och åtrå som är något så särskilt kväljande och som gör kärleken mellan människor i denna ålder
15 till det anstötligaste och kvalmigaste av allt. Det var med tillfredsställelse jag fyllde på hans bägare, som bara vartömd till hälften, men det betyder ingenting när jag dryper i av mitt vin.

Sist gick jag bort till don Ricardo och slog i hans bägare
20 till brädden. Det ingick inte i mitt uppdrag. Men jag har själv mina uppdrag. Jag är också min egen uppdragsgivare. Och när jag fann att fursten såg på mig mötte jag lugnt hans blick. Den var underlig. Människors blickar är ibland så där. Aldrig en dvärgs. Det var som allt i hans själ simmat upp till ytan
25 och med skräck, ängslan och lusta iakttagit mig och vad jag hade för mig. Som om det dykt upp ur sina djup som ljusskygga vattendjur, glidande där om varandra med sina slemmiga ryggar. En gammal varelse som jag har aldrig en sådan blick. Jag såg honom fast i ögonen och hoppas han
30 märkte att jag inte darrade på handen.

Jag vet vad han vill. Men jag vet också att han är en riddare. Jag är ingen riddare. Jag är bara riddarens dvärg. Jag gissar mig till hans önskningar redan innan de uttalats, kanske redan innan han själv anat dem, och utför på så sätt som
35 en del av honom själv även hans mest lågmälda befallningar.

Det är utmärkt att ha en sådan liten bravo som uträttar en del saker åt en.

Medan jag fyllde i don Ricardos bägare, som naturligtvis som vanligt var tömd i botten, hävde han sig gapskrattande
5 tillbaka så att skägget stod rätt ut och munnen med alla de breda vita tänderna stod vidöppen som ett stort hål. Jag kunde se ända långt ner i halsen på honom. Hur obehagligt jag tycker det är att se människor skratta har jag nämnt. Men att se denne narr som »älskar livet» och finner det så oemot-
10 ständligt roande ge upp sitt vulgära gapskratt var något alldeles särskilt motbjudande. Tandköttet och läpparna var alldeles våta och tårarna sam vid den lilla otäcka körteln i ögonvrån, varifrån det gick ut små blodstrimmor över de mörkbruna, onaturligt lysande ögonen. Struphuvudet hop-
15 pade på honom under den korta, svarta skäggstubben neråt halsen. På hans vänstra hand kände jag igen en ring med rubiner som furstinnan gett honom en gång när han låg sjuk och som jag burit vid mitt hjärta inlindad i ett av hennes kväljande kärleksbrev. Allt hos honom ingav mig en innerlig
20 avsky.

Vad han skrattade åt vet jag inte och det kan ju också vara likgiltigt, jag skulle för min del säkerligen inte funnit det på minsta sätt roande. Det var iallafall sista gången han gjorde det.

25 Mitt värv var fullföljt. Jag inväntade nu vid sidan av denna levnadslustiga narr och horkarl den vidare utvecklingen av händelserna och kände lukten av honom och av sammeten i hans djupröda dräkt, den som skulle uttrycka lidelse.

Nu lyfte fursten, min herre, sitt grönaktiga glas och vände
30 sig med ett älskvärt leende till sina ärade gäster, till Lodovico Montanza och hans lysande följe där omkring bordet, naturligtvis särskilt till il Toro som satt mitt emot honom. Hans bleka rasansikte verkade förnämt och förfinat och skilde sig mycket från de andras, som alla var heta och uppsvällda.
35 Med sin mjukt behagliga och ändå manliga stämma bad han

dem dricka en skål för den eviga fred som hädanefter skulle råda mellan deras båda stater, mellan furstehusen och mellan folken. De långa, meningslösa striderna var slut och en ny tid bröt in som skulle skänka lycka och välsignelse åt oss
5 alla. Det skulle förverkligas till sist det gamla ordet om frid på jorden. Därmed tömde han sitt glas och de höga gästerna tömde samtidigt under högtidlig tystnad sina guldbägare.

Med frånvarande blick blev min furstlige herre sedan sittande med glaset kvar i sin hand och tycktes betrakta
10 världen genom det.

Festens sorl började igen och jag vet inte precis hur länge det dröjde – sådant är svårt att avgöra, man mister liksom förmåelsen av tid. Jag var alltför fylld av den oerhörda, nästan olidliga spänningen – och av ursinne över att Gio-
15 vanni inte rört sin dryck. Upptänd av vrede hade jag sett hur Angelica med ett litet blekt leende sköt över den till sig, låtsande som om hon själv ville dricka av den. Jag hade hoppats att de båda skulle smaka på drycken, att de på grund av sin förälskelse skulle vilja dricka ur samma källa. Men ingen
20 av dem rörde vid den. Kanske hade den förbannade flickungen misstänkt någonting, kanske hade de i sin liderliga upphetsning intenågot behov av vin. Jag kände förbittringen koka inom mig. Vad ska de leva för! Må djävulen ta dem!

Don Ricardo däremot stälpte naturligtvis i sig alltsammans i ett enda drag. Han tömde emellertid denna sin sista
25 bägare för furstinnan, som vanligt uppmärksam mot »sitt hjärtas dam«. För att försöka göra sig kvick in i det sista gjorde han en komisk gest mot sin obrukbara högra arm och lyfte med den vänstra den förträffliga dryck som jag kreden-
30 sat honom, medan han log sitt omskrikna men i själva verket bara plumpa leende. Och hon log tillbaka, först lite skämskt och sedan med det där fuktiga och trånsjuka i blicken som jag funnit så otäckt att iaktta. Jag förstår inte hur man kan ha något sådant i sin blick.

35 Plötsligt gav il Toro ifrån sig ett underligt vrålande läte

och stirrade rätt framför sig med konstigt stela ögon. Ett par av hans män, som satt vid samma sida vid furstebordet, skyndade fram till honom men började i samma stund vackla, grep om bordskanten och sjönk ihop på sina platser, 5 där de började vrida sig i smärtor, stönande något om att de var förgiftade. Det uppfattades inte av många. Men en av de andra, som ännu inte var så illa däran, skrek ut över hela salen: Vi är förgiftade! Alla for upp och det blev ett oerhört virrvarr överallt. Il Toros män på andra ställen i salen störtade 10 uppmed dragna dolkar och andra stickvapen och fram till mittbordet där de högg löst på våra män och sökte bana sig väg fram till vår furste. Men dennes män hade också farit upp och försvarade sig och sin herre, och det hela blev ett enda fruktansvärt tumult. En mängd föll och sårades på 15 bägge sidor och blod flöt i strömmar. Det var som ett slagfält inomhus bland dukade bord och med berusade, rödbrusiga slagskämpar som efter att ha suttit fridfullt vid varandras sida plötsligt befann sig i en ursinnig strid på liv och död. Skrik hördes från alla håll och överröstade jämmern och 20 rosslingarna från de döende. Ohyggliga förbannelser kallade alla avgrundens andar hit till denna plats där det gräsligaste av alla brott hade begåtts. Jag kröp upp på en stol för att riktigt kunna överblicka vad som hände omkring mig. Fullständigt vild av upphetsning stod jag där och betraktade de 25 oerhörda följderna av mitt verk, hur jag mejade ner detta vedervärdiga släkte som inte förtjänar något annat än att utrotas. Hur mitt mäktiga svärd gick fram över dem, skoningslöst och förgörande, utkrävande straff och hämnd för allting. Hur jag sände dem att brinna i evighet i helvetets eld. 30 Må de alla brinna i helvetets eld! Alla dessa varelser som kallar sig människor och som fyller en med vämjelse och äckel! Vad ska de finnas för! Vad ska de frossa, skratta och älska för och breda ut sig högmodigt över hela jorden! Vad ska dessa förljugna falskspelare och skrymtare finnas för, 35 dessa lastbara, skamlösa varelser vars dygder är ändå brotts-

ligare än deras synder! Må de brinna i helvetets eld! Jag
kände mig som Satan själv, omgiven av alla de avgrunds-
andar som de kallat på vid sin nattliga uppgörelse och som
svärmade omkring dem med sina grinande ansikten och
5 släpade deras av kroppen ännu stinkande själar ner i döds-
riket. Med en lust som jag aldrig förr erfarit och som var så
våldsam att jag nästan miste sansen kände jag min makt här
på jorden. Hur världen fylls av fasa och undergång igenom
mig och förvandlas från en strålande fest till ett rum för
10 förgörelse och skräck. Jag reder till min brygd och furstar
och mäktiga män stönar i dödliga kval eller vältrar sig i sitt
blod. Jag bjuder kring min dryck och gästerna vid de dig-
nande borden bleknar och inget leende sprider sig mer ifrån
den ene till den andre och ingen höjer en bägare mer och
15 lallar om kärleken och om kärleken till detta livet. För min
dryck skänker glömska av att livet är något underbart och
skönt och en dimma breder sig tungt över allt och ögonen
brister och det blir mörkt. Jag vänder deras facklor nedåt och
släcker dem så att det blir mörkt. Jag samlar dem med
20 brustna ögon vid min dystra nattvardsfest där de druckit av
mitt förgiftade blod, det som mitt hjärta dricker av var dag,
men som för dem betyder döden.

ivar lo-johansson

Studenten och statarpojken

När han blev vuxen, gjorde han som de mera begåvade – han rymde från klassen. Rymde gjorde han inte egentligen, tvärtom, han ville arbeta för sin klass utifrån, från ett annat plan. Han visste med sig, att han kunde göra den största nyttan på det sättet. Över föreningslivet kom han snart in i det fackliga. Han läste och arbetade sig upp. Och till slut blev han ombudsman för fackföreningen.

Samtidigt med honom hade en ung student, X, med rika föräldrar, själv av romantisk läggning, börjat intressera sig för de fattigaste lantarbetarnas sak. Och från och med nu började de bådas banor att löpa jämsides med varandra.

Under sina ungdomsår skrev karriäristen i ortstidningen. Han skrev utmärkta artiklar i lantarbetarnas vitala frågor.

Nu började också X. skriva i tidningen. Och en dag upptäckte den forna statarpojken, att studenten fick dubbelt så högt honorar för de artiklar, han skrev, som han för sina.

Redaktören var före detta arbetare, autodidakt. Han gick till redaktören och frågade.

– Men får han det inte, så kanske han helt enkelt inte bryr sig om att skriva för oss! sade redaktören.

– Men jag då?

– Jag trodde du skrev för att förtjäna en slant extra, sade redaktören. Det är en annan sak! Han är ju inte tvungen!

Det var en annan sak. Så sökte han orsaken inom sig själv.

Och där fann han klassens mindervärdes känsla inför studenten.

Hans egna var stolta över, att studenten skrev. När han själv skrev, tog de det däremot endast som ett medel han använde sig av för att komma sig i smöret, som det hette.

När han strävade som värst, gjorde han denna iakttagelse hos massan – den ville inte se honom uppe. Den strävade för att få honom ned till sig igen!

Han kände igen alla dessa drag, därför att han var född mittibland dem, de var hans egna. Och som han förutsåg och kände dem, ville han mildra dem. Han ville undvika att utmana, ville själv synas anspråkslös, framstå som en ödmjuk tjänare. Men det hindrade honom. Det gav osäkerhet åt hans uppträdande, gav en flyktblick åt hans ögon, och det föreföll, som om han inte skulle varit fullt ärlig. Hans egna märkte det bäst av alla. Samtidigt lade de märke till, att den på annat sätt uppfostrade studenten inte hade denna tveksamhet.

När han varit ombudsman en tid, började han fetma, fick buk och tjock nacke och tunga, hängande kinder. De flesta fackföreningsmän och funktionärer hade också de bukar och fettnackar och tunga kinder. Det var lättförklarligt, detta. Allihop var de sådana, som gått direkt från kroppsarbetet till ett stillasittande liv. De försökte nog allesammans till en tid hålla sina kroppar i form. Men arbetet band dem fast vid stolarna, vid skrivborden. De tillhörde den generation av arbetarrörelsen, som direkt flyttat över från åkrar, berg och skogar. Först i nästa generation skulle komma teoretikern, läsmänniskan, funktionären som var fostrad till det. Nu var de som de var. Nu fick de höra det både av sina meningsmotståndare och av sina egna.

– Det är en styggelse att se en fet socialist! sade hans motståndare.

– Den tjockbuken! sade hans egna. Vad är det han blir fet på, om inte på oss? Vad blir vi?

Då fick han ett sår till. Men över allt annat stod saken. Han svalde och glömde.

Nu for han i bil, när han skulle i uppdrag ut på gårdarna och godsens. Fotfärden och cykeln var ett passerat led i rörelsens historia. Ibland gällde det en tvistesumma på tio kronor. Men biltaxameteren var redan uppe i tjugu kronor, när han kom fram. Det väckte ond blod. Då lät han bilen stanna bakom uthusen, eller bakom halmstackarna, medan han gick till fots det sista stycket. Det gjorde han därför att han visste, hur statarna av den gamla stammen tänkte, när de såg hur deras pengar användes. Men de unga tyckte han var feg.

Stående inför arbetsgivarna var han själv innerst inne stataren. Han var i djupet rädd. När han gick över slottsplanen på väg upp till stora trappan, kände han hur han krömp ihop invärtes. När han kom in, stannade han vid dörren. Då han började tala, lät det krystat. När han blev bjuden, tog han för sig sist. Alltid bolmade statarkynnet tungt inne i honom. Det liknade blast, som brann. Han hade lärts bli trumpen och inbunden i sällskap. Han lade för stor vikt vid orden (han var van att få stryk för varje överord). Han stod länge tyst, när man grälade på honom, och kallades därför saktmodig (det satt kvar från den tid, då han inte tilläts att kraxa emot på herrgårn). Han var förvånad och smickrad för var gång man nämnde hans namn (han hade vants vid att alltid bli bortglömd, att ingen räknade med honom, att jämt få stanna kvar, där han var)!

Nu hade också X., studenten, börjat agitera bland statare och lantarbetare. Han var smärt och spänstig, emedan han alltid vants vid rätt diet. Han tog det hela romantiskt, på lek, därför att det bara var en parentes för honom, och därför att han tänkte gå mycket långt en gång. Studenten åkte med bussen, sade plötsligt åt chauffören att stanna, steg av i landsvägsdiket och satte sig att skriva en affisch. Han talade vid lador och logar, och han var inte heller rädd att gå upp till slotten, efter som han kände sig som hemma där inne i

dem. En dag kom han till en plats, där man skulle hålla julfest. Då gick han ut i skogen och högg en gran. På kvällen kom han till festlokalen med två av statarnas barn på axlarna och ett i famnen, och sedan dansade han med hustrur och mjölkerskor till fram på morgonen. Om honom sade de:

– Se, han är en fin karl, och han kommer ändå ned till oss.

Den tror vi på!

Men om statarpojken, som blivit ombudsman, sade de:

– Den, han vill använda oss till att kliva på och komma sig upp på! Den tjockbuken!

X. hade sedan gammalt ett eget hus, men lantarbetaren hade byggt sig en villa. I förstaden låg den. Och även det fick han nu höra:

– Tack vare oss har han kunnat bli husägare och kapitalist!... sade hans egna, som noga bevakade vart steg han tog.

Och när tiden hade gått, stod där båda med helt olika erfarenheter av arbetarna, fast de hade träffat samma ena. Studenten kunde tala oförbehållsamt gott om dem. Han beundrade ibland även felen. Men statarpojken skulle, om inte saken varit så stor, ha blivit bitter.

Då kom han att tänka på ett gammalt talesätt av en militär, som han hört berättas om som barn. – Hellre än jag har en begåvad karl som heter Svensson som befäl för mitt kompani, ifall det bleve krig, skulle jag föredra en med klen föstånd bara han hette Gyllenschnitz. För sådana är de, som ska följa efter!

Studenten var ingen klenhuvad, tvärtom, men likadant var det nu. Och när de en gång båda var döda, skulle man alltjämt säga om den ena: – Han gick ifrån oss för att komma sig upp! Men om den andra: – Han kom ned till oss! Tyda den hemligheten, den som kunde!

Nu skulle det bli kongress med jubileum. Och nu väntade många sig att det skulle bli ett krig på kniven om ledarskapet mellan de två. Några väntade sig kanske, att statarpojken skulle ha tröttnat på arbetarna för att gå över till arbetsgi-
5 varna. Många ville se studenten som sin främsta man. Men andra trodde han skulle bli sparkad ut. Så stod saken, när de var för sig steg fram på kongressen för att hålla tal.

– Det kan kanske synas egendomligt med en personlig deklaration i detta sammanhang, yttrade den före detta sta-
10 tarpojken, när han tung och trött och utarbetad steg fram som den första talaren. Och ändå är det en del av det viktigaste, jag därmed skulle vilja utsäga, något som rör hela rörelsen. Och nu säger jag det! När en man kommer från folket, förstår eller vill inte folket förstå honom. De misstror
15 honom för vad han ämnar uträtta. De är på vakt mot honom nästan som mot en fiende. Kommer däremot en man från ett annat håll än deras eget ned till dem i deras nöd, så står de betydligt mera villiga att lyssna, till att omisständsammare följa en sådan. De anser, att han ingenting vill vinna, men är
20 beredd att ställa sin kraft till förfogande för deras skull. När de tänker materialistiskt och i snöd vinning i det förra fallet, tänker de idealistiskt i det andra fallet. Det utgör en självanklagelse, därför att detta vill låta antyda, att arbetaren icke själv tänker idealistiskt för sig själv. Och dock vet vi, att
25 sådant är ett stort felslut. . . . När nu den första generationen i vår rörelse skall gå i sin grav, skall den också till sina minnen räkna klassens känsla av social mindervärdighet inför bland annat beläsenhet och bildning ur bok. Vi har alla haft stort men av denna känsla. Den håller på att försvinna från
30 oss, utan att vara försvunnen. Så länge den finns, skall den också hindra de väsentliga krafterna att frigöra sig helt, och den skall visa sig vara till skada för varje sak. Jag vet inte, om alla förstår det, varom jag talar. För mig är det en personlig liksom hela vår arbetarrörelses deklaration.

– Han vill gnälla över något, som hindrat honom från att komma sig upp! viskade de äldre statarna. Vad kan det vara?

– Det är allt jag ville säga, sade ombudsmannen och drog sig tillbaka.

5 Tung och synligt trött, frodig att se på som en renässansfigur, men utschasad av arbete och nattvak, gick han några steg åt sidan.

Då trädde den forna studenten X. fram och höll till allas överraskning ett liknande tal.

10 – Också jag skulle vilja avge en personlig deklaration, sade han, där han smärt och spänstig, ännu med obrukade krafter stod framför de församlade. När jag hörde orden nyss, förstod jag något, som blott få människor, utifrån kommande, blir förunnat att lära. Jag förstod hur litet jag från första
15 början kunnat av det, som är människornas hjärta. Det som lärs i skolor är en stackars vanmäktig kunskap jämförd med den lysande kunskap, som lärs ut av livet. Det är människo-
hjärtats universitet. När jag började bland arbetarna, trodde jag, att jag förstod allt. Stående på halva vägen börjar jag inse,
20 att jag kanske inte är oförmögen att börja lära mig det, jag då trodde att jag fullständigt kunde. Kravet på den idealitet, om vilken här talats, är hos arbetarna så oerhört starkt, att de misstror sina egna. De är nästan ensamma i världen om att hos sina ledare kräva denna idealitet till den grad, att
25 de fördenskull är beredda att bokstavligt offra sina egna. I denna kamp går därför flertalet bra huvuden om också inte de kraftigaste skuldrorna under. Ingen annan klass förmår att för sin sak göra sig så stora offer. Förr sattes hos ociviliserade folk de klenaste barnen ut i skogen att dö. Hos arbetarna sätts de största begåvningarna på samma sätt ut att dö.
30 Och när de i trots av de vidrigaste förhållanden, och tack vare sin övermänskliga kraft ändå icke dör, möter man dem med nya förföljelser, när de hunnit bli vuxna, och fortsätter med det intill ålderdomen. Det är hård sed. Endast en oupphörligt och ymnigt alstrande klass förmår motväga denna
35

vanvettiga åderlåtning. Likväl är den felaktig, när den för till stor mildhet med andra, som fostras att växa och blomma i detta det bästa ert blod.

– Jag har ingenting att tillägga, sade han strax därefter och
5 gick balanserat och vackert tillbaka till sin plats.

– Har de slutit fred nu? viskade de gamla statarna, så fort han trätt tillbaka.

– Men det där ligger ju i öppen dag! sade de unga i salen. Vad var det de var oense om?

10 De båda talarna hade gått tvärsöver podiet och räckte varandra handen.

}

15 Men när den före detta ombudsmannen blev äldre, och han fick söner, som började växa till sig blev han vankelmodig igen, och han satte in all sin mandoms kraft på att göra studenter av sönerna. Men X:s son, som var den enda han hade, gick över vildgräs redan i barndomen, gav sig i unga år
20 till sjöss, rymde och hamnade till slut som guldgrävare i Alaska.

stig dagerman

Att döda ett barn

Det är en lätt dag och solen står snett över slätten. Snart skall klockorna ringa, ty det är söndag. Mellan ett par rågåkrar har två unga hittat en stig som de aldrig förut gått och i slättens tre byar blänker fönsterru-
15 torna. Män rakar sig framför speglarna på köksborden och kvinnor skär gnolande upp bröd till kaffet och barn sitter på golven och knäpper sina livstycken. Det är den lyckliga morgonen till en ond dag, ty denna dag skall ett barn dödas i den tredje byn av en lycklig man. Ännu sitter barnet på
20 golvet och knäpper sitt livstycke och mannen som rakar sig säger att i dag skall de ta en roddtur nerför ån och kvinnan gnolar och lägger upp det nyskurna brödet på ett blått fat.

Det far ingen skugga över köket och ändå står mannen som skall döda barnet vid en röd bensinpump i den första
25 byn. Det är en lycklig man som tittar in i en kamera och i glaset ser han en liten blå bil och bredvid bilen en ung flicka som skrattar. Medan flickan skrattar och mannen tar den vackra bilden skruvar bensinförsäljaren fast locket på tanken och säger att de får en fin dag. Flickan sätter sig i bilen och
30 mannen som skall döda ett barn tar upp sin plånbok ur fickan och säger att de skall åka till havet och vid havet skall de låna en båt och ro långt långt ut. Genom de nerskruvade rutorna hör flickan i framsätet vad han säger, hon blundar och när hon blundar ser hon havet och mannen bredvid sig
35 i båten. Det är ingen ond man, han är glad och lycklig och

innan han stiger in i bilen står han ett ögonblick framför kylaren som gnistrar i solen och njuter av glansen och doften av bensin och hägg. Det faller ingen skugga över bilen och den blanka kofångaren har inga bucklor och inte heller är
5 den röd av blod.

Men samtidigt som mannen i bilen i den första byn slår igen dörren till vänster om sig och drar ut startknappen öppnar kvinnan i köket i den tredje byn sitt skåp och hittar inget socker. Barnet som har knäppt sitt livstykke och knutit
10 sina skor står på knä på soffan och ser ån som slingrar sig mellan alarna och den svarta ekan som ligger uppdragen i gräset. Mannen som skall förlora sitt barn är färdigrakad och viker just ihop spegeln. På bordet står kaffekopparna, brödet, grädden och flugorna. Det är bara sockret som fattas
15 och modern säger åt sitt barn att springa till Larssons och låna några bitar. Och medan barnet öppnar dörren ropar mannen efter det att skynda på, för båten väntar på stranden och de skall ro så långt som de aldrig förut rott. När barnet sedan springer genom trädgården tänker det hela tiden på
20 ån och på båten och på fiskarna som slår och ingen viskar till det att det bara har åtta minuter kvar att leva och att båten skall ligga där den ligger hela den dagen och många andra dagar.

Det är inte långt till Larssons, det är bara tvärs över vägen
25 och medan barnet sedan springer över vägen far den lilla blå bilen in i den andra byn. Det är en liten by med små röda hus och nymornade människor som sitter i sina kök med kaffekoppen höjd och ser bilen rusa förbi på andra sidan häcken med ett högt moln av damm bakom sig. Det går mycket fort
30 och mannen i bilen ser äppelträden och de nytjärade telegrafstolparna skymta förbi som gråa skuggor. Det fläktar sommar genom vindrutan, de rusar ut ur byn, de ligger fint och säkert mitt på vägen och de är ensamma på vägen – ännu. Det är skönt att färdas alldeles ensam på en mjuk bred
35 väg och ute på slätten går det ännu finare. Mannen är lycklig

och stark och med högra armbågen känner han sin kvinnas kropp. Det är ingen ond man. Han har bråttom till havet. Han skulle inte kunna göra en geting förnär, men ändå skall han snart döda ett barn. Medan de rusar fram mot den tredje
5 byn sluter flickan åter ögonen och leker att hon inte skall öppna dem förrän de kan se havet och hon drömmer i takt med bilens mjuka krängningar om hur blankt det skall ligga.

Ty så obarmhärtigt är livet konstruerat att en minut innan
10 en lycklig man dödar ett barn är han ännu lycklig och en minut innan en kvinna skriker av fasa kan hon blunda och drömma om havet och den sista minuten i ett barns liv kan detta barns föräldrar sitta i ett kök och vänta på socker och tala om sitt barns vita tänder och om en roddtur och barnet
15 självt kan stänga en grind och börja gå över en väg med några sockerbitar inslagna i vitt papper i högra handen och hela denna sista minut ingenting annat se än en lång blankå med stora fiskar och en bred eka med tysta åror.

Efteråt är allting för sent. Efteråt står en blå bil på sned
20 övervägen och en skrikande kvinna tar handen från munnen och handen blöder. Efteråt öppnar en man en bildörr och försöker stå på benen fast han har ett hål av fasa inom sig. Efteråt ligger några vita sockerbitar meningslöst utströdda i blod och grus och ett barn ligger orörligt på mage med
25 ansiktet hårt pressat mot vägen. Efteråt kommer två bleka människor som ännu inte fått dricka sitt kaffe utspringande genom en grind och ser en syn på vägen som de aldrig skall glömma. Ty det är inte sant att tiden läker alla sår. Tiden läker inte ett dödat barns sår och den läker mycket dåligt
30 smärtan hos en mor som glömt att köpa socker och skickar sitt barn över vägen för att låna och lika dåligt läker den ångesten hos en en gång lycklig man som dödat det.

Ty den som har dödat ett barn åker inte till havet. Den som har dödat ett barn åker långsamt hem undertystnad och
35 bredvid sig har han en stum kvinna med ombunden hand

- och i alla byar som de passerar ser de inte en enda glad människa. Alla skuggor är mycket mörka och när de skils är det fortfarande undertystnad och mannen som dödat barnet vet att denna tystnad är hans fiende och att han kommer
- 5 att behöva år av sitt liv för att besegra den genom att skrika att det inte var hans fel. Men han vet att det är lögn och i sina natters drömmar skall han i stället önska att få en enda minut av sitt liv tillbaka för att göra denna enda minut annorlunda.
- 10 Men så obarmhärtigt är livet mot den som har dödat ett barn att allting efteråt är för sent.

harry martinson

Aniara

10

Den tomma och sterila rymden skrämmer
Glasartad är dess blick som omger oss
och stjärnsystemen stå orörligt stilla
i skeppets runda fönster av kristall.
15 Då gäller det att vårda drömmens bilder
från Doris dalar och att här i havet
där inget vatten, inga böljor röras
ta vara på all dröm, allt känslösvall.
Den minsta suck är som en ljuvlig vind,
20 all gråtett källsprång, skeppets själven hind
som jagar ljudlöst fram mot Lyrans stjärnor
som allt för fjärran för att våra hjärnor
skall kunna fatta avstånd eller tider
ej minsta tum åt någon sida glider.

25 Allt ter sig som om allting stelnat fast
och frusit in i evighetens berg
likt diamanatkorn i en bergkristall
som håller ändlösheten innesluten
30 i alla avstånds klart massiva hall.
Men alla ord till leda brukade,
missbrukade på berg och vattenvidder
och landskap där de aldrig hörde hemma
är tagna ut i förskott av ett släkte
35 som aldrig anat att de ord de nötte ner

en gång i tiden skulle väl behövas
just där de passade: just här ombord
i detta rymdskepp på dess väg mot Lyran.

5

Vad finns det kvar åt oss som nu behöver
vartenda ord som svarar mot ett gränslöst
i omätbara avstånd utlagt Hades.

10

Vi tvingas söka oss till andra ord
som kan förminska allt och krympa allt till tröst.
Ett oanständigt ord blir ordet Stjärna,
anständigt skötets namn och kvinnas bröst.
En oanständig kroppsdel blir vår hjärna
som deporterat oss till Hades höst.

15

11

20

En man från Ledningen står upp bland folket
i akterskeppets stora samlingssalar.
Han ber dem ej förtvivla, men att se sitt öde
i vetenskapens klara ljus. Han säger
att det är inte första gång det händer.

25

För sexti år sen gick en stor goldonder
med fjorton tusen själar helt förlorad,
fick instrumentkollaps i riktningen Orion
och dök med snabbt adderad hastighet
mot Jupiter och uppslöks av dess öknar,
begrovs i jätttestjärnans tunga hölje,
dess onda döds Madrass av nedkylt väte
som med ett djup av nära tusen mil
med köld och helium bepansrar djävulstjärnan.
Det kunde varit lika illa här.

30

35

Men vi är gynnade. Vi har ej störtat

mot någon stjärna eller dess drabanter.
I stället har vi här vår färd framför oss,
en livstidsresa fram emot ett slut
som ändå skulle komma och som kommer.

tomas tranströmer

Vinterns formler

i

Jag somnade i min säng
och vaknade under kölen.

På morgonen klockan fyra
då tillvarons renskrapade ben
umgås med varann kallt.

Jag somnade bland svalorna
och vaknade bland örnarna.

ii

I lyktskenet är vägens is
glänsande som ister.

Det är inte Afrika.
Det är inte Europa.
Det är ingenstans annat än ›här‹.

Och det som var ›jag‹
är bara ett ord
i decembermörkrets mun.

iii

Anstaltens paviljonger
utställda i mörkret
lyser som TV-skärmar.

En dold stämgaffel
i den stora kölden
utsänder sin ton.

Jag står under stjärnhimlen
och känner världen krypa
in och ut i min rock
som i en myrstack.

iv

Tre svarta ekar ur snön.
Så grova, men fingerfärdiga.
Ur deras väldiga flaskor
ska grönskan skumma i vår.

v

Bussen kryper genom vinterkvällen.
Den lyser som ett skepp i granskogen
där vägen är en trång djup död kanal.

Få passagerare: några gamla och några mycket unga.
Om den stannade och släckte lyktorna
skulle världen utplånas.

torgny lindgren

Störstorden

Predikanten bodde däri Stenlunds, predikanterna bodde alltid däri Stenlunds, dem hade som en särskild predikantsäng. Stenlunds hade en dotter som hette Isabella. Isabella Stenlund.

15 Han började jämt predikningarna sina med att säga att han var en vanlig broder, han var oppå intet vis märkvärdig. Jag är bara här för att vi ilag ska tala om det som hinsides och ovanefter är, brukade han säga, men det var innan han riktigt kom igång med predikan, innan Ordet fick honom i
20 sin makt. Han var från Nylund överom Malå.

Självaste mötet brukade vara däri Holmgrens, köket där var stort som en fusport, det var gott om stolarna där och dem hade orgeln.

Han var ovanligt grann en predikant, stor och lång var
25 han och folket sade att han hade krafterna som en jätte, en sådan som människornas döttrar födde åt Guds söner den tiden då människornas ondska växte före Floden däri första Mosebok, och han hade vågorna däri håret, brunögd var han och mustascherna gjorde han blanka och svarta med någon
30 sorts kräm. Ja, om du har sett Aron Stenlund, skolläraren i Risträsk, han som pratar så kuseligt, han som dem nu ska skicka diti riksdagen, då vet du ock huru den där predikanten såg ut, dem ser ut som far och son. Om jag kunde komma ihåg vad han hette, men han hette säkert någonting vackert,
35 predikanterna brukar taga sig nyvackernamnen.

Isabella Stenlund var ingen skönhet men hon var icke särskilt ful heller, hon hade varit förlovad vid en karl från Fårträsk men det vart uti intet, han vart dränkt däri flottningen. Hon var mager och som tungsint, hon var trettifyra.

5 Och det var långt utåt hösten.

Då dem för länge sedan hade gått i säng däri Stenlunds, då gammfolket redan hade somnat av och då icke ett ljus mer brann däri byn, då även Isabella kände slummern vara oppå väg, hon hade fått vänta oppå sömnen för det var ändå en
10 främnenkarl ini huset, då kom predikanten ut borti salen där dem hade bäddat åt honom nedi predikantsängen, han hade en långnattskjorta av blanktyget och han gick oppå tå, han gick som rättast genom köket diti lillkammarn där Isabella låg. Och han stängde dörren bakom sig och satte sig
15 oppå sängkanten hennes. Och hon vart ju som förskräckt.

Du ska icke vara förskräckt, sade han.

Jag är icke förskräckt, sade hon.

Jag måste bara hava någon att prata vid, sade han.

Jag är ingen lillstinta, sade Isabella. Jag blir aldrig för-
20 skräckt mer.

Är du troende, sade han.

Jag tror oppå Gud, sade hon. Men lämna mig åt honom kan jag icke.

Icke?

25 Han dränkte Hemming, fästmannen min, däri Vormforsen. Och ungdomen och glädjen har han ock tagit ifrån mig.

Fast hans nåd varar evinnerligen, sade han då.

Men hon svarade icke.

30 Jag kan icke sova, fortsatte predikanten. Det är som om min himmelske fader icke unnade mig sömnen.

Om kroppen får arbeta sig trött, då somnar han av sig själv, sade Isabella.

Kroppen min vill nog sova, sade han. Men anden tillständer det icke.
35

Anden, sade Isabella.

Anden är som degen då han jäser, han tränger på åt alla håll, sade han. Han lämnar mig ingen ro.

Huru vet du att det är Anden, sade hon.

5 Han talar ini mig, sade predikanten. Jag hör honom. Språket hans är väldigt och bullersamt.

Han såg nästan som bedrövlig ut, som om han verkligen var plågad. Han knep ihop ögonen liksom för att hon skulle slippa se lidandet ini blicken hans. Och Isabella lade handen
10 sin oppå knäet hans, hon ville icke att han skulle känna sig alldeles övergiven.

Det är som om orden vore för stora, sade han. Som om dem icke riktigt rymdes ini mig.

Vad är det för orden, sade hon, och hon var len däri rösten
15 som om det var ett lillbarn eller en utlevad människa eller en spädkalv hon talade vid.

Det är Guds orden, sade han. Orden bortur lagen och profeterna och evangeliet. Och Paulus. Och Uppenbarelseboken. Och katekesen.

20 Bullrar dem verkligen ini dig, sade hon.

Jo, sade han. Dem dundrar och far ini mig som matsmältningens gaser. Och värst är det om nätterna.

Då makade hon sig någon tum närmare honom, som om hon
25 trodde att hon skulle kunna höra orden bullra genom köttet, tjockköttet hans.

Som då man har ätit kokeärterna, sade hon.

Jo, sade han.

Eller som orgeln, sade hon.

30 Jo, även som orgeln.

Att hava som en orgel ini sig!

Orden bära icke bojor, sade han. Orden, dem hava stormvindens kraft.

Jo, sade hon. Jag har nog tänkt oppå det ibland. Att orden

kan vara liksom vilda och oregerliga. Så man får ju vara som noga och aktsam vid dem. Orden.

Störstorden är värst, sade han. Förgängelsen. Och Evigheten. Och Vilddjuret. Och Nåden. Och Helgelsen. Och
5 Pånyttfödelsen. Och Härliggörelsen. Och Återlösningen. Och Arvsynden.

Jo, sade hon. De orden är väldiga.

För att icke tala om Kärleken, sade han.

Jo, sade hon. Kärleken.

10 Och nu kröp han opp diti sängen hennes, hon lät honom göra det, det var icke bara detta med orden, han frös ock.

Och två ord bortur andra Korintierbrevet nämnde han just då han kröp opp dittill henne: Köld och Nakenhet.

Och han fortsatte att räkna opp orden för henne, alla
15 stororden som brukade fara med stormens dåni bröst-korgen och huvudet och hela jättekarakroppen hans.

Och orden lade sig som en tyngd över henne, för honom var dem invärtes men hon förnam dem utvärtes, hon kände dem
20 som en börda oppå bröstet, det var som om dem ville tränga in i henne och taga henne i besittning, och hon var tvungen att stiga opp bortur sängen och sträcka oppå sig och draga åt sig andan djupt flera gånger och skaka armarna och händerna och axlarna som hon brukade göra om mornarna för
25 att göra sig av med sömnen och drömmarna, vissa nätter drömde hon ohyggligt, hon visste icke om hon var tillräcklig för så väldiga ord, om hon kunde rymma dem, men sedan kröp hon ned diti sängen åter.

Och han väntade oppå henne, han hade sett uti henne och
30 förstått att hon utkämpade en kamp, än hade han många orden kvar, och en del orden var bara ljuden och icke bokstäverna och stavelserna, dem var ock plågsamma, kanske dem var de plågsammaste för man visste aldrig säkert vad dem betydde, och hon strök honom övervägighåret och sade
35 stackars, stackars som hon brukade säga åt slaktdjuren.

Icke förrän i graven kommer Anden och språket och orden att lämna mig i fred, sade han. Om ens då.

Anden och orden och språket hava ingen ände, dem varar i evighet.

- 5 Och tillochmed att han grinade.
Och hon tröstade honom ända till morgonen.

- Då dem sedan åt kornmjölsgröten före elvamötet, dem satt kringom slagbordet däri Stenlunds köket, då sade Isabella åt
10 föräldrarna sina att hon hade lämnat sig åt Gud om natten, orden hade genomträngt henne, orden som bära frukt.

Och gammfolket dem vart ju som glada.

- Och sedan predikade han liksom benådad och befriad, den som skådar in i frihetens lag han varder salig i sin gär-
15 ning, det var däri Holmgrens storköket. I begynnelsen var Ordet och Ordet var hos Gud, och genom det har allt blivit till, utan det har intet blivit till och i det var liv och livet var människornas ljus. Och Ordet vart kött.

- 20 För honom var det så: orden hans var Ordet och köttet hans, det var Köttet.

- Huru det gick för honom sedan, det vet jag icke, predikan-terna dem komma och fara, dem hava ingen varaktig stad,
25 dem är flyktiga och nyckfulla som fåglarna under himmelen och fiskarna i havet, men hon fick en pojke då om våren Isabella, och det var denne Aron Stenlund, han är en olecklig pratakuse, han är liksom oppstoppad med tecknen och bokstäverna och orden, fast studerad är han och nu ska dem
30 skicka honom åt Stockholm.

Och hon lär snart vara ensammen kvar i församlingen Isabella Stenlund, dem dör ju ut undan för undan.

Holmgrens som hade orgeln, dem är borta ock.

kerstin ekman

Händelser vid vatten

kapitel 1. Ett ljud. Hon vaknade av det. Klockan var fyra på morgonen. Fyra noll två med klockradions röda pinnar. Rummet var gråljus. På fönsterrutorna låg ett randmönster av regndroppar och utanför ångade fukten ur gräsmassan.

15 Hon blev inte rädd. Men vaksam. Nu hörde hon vad det var: en bilmotor på lågt varv. Ingen kunde ha ärende upp till henne så tidigt. Saddie som låg på fårskinnet nedanför hennes säng sov fortfarande. Hon var tretton år och ganska döv.

20 En bildörr smällde. En till. Minst två personer alltså. Och så denna tystnad. Inga röster.

Hon sov med ett hagelgevär intill sig. Sängen stod en bit från väggen och i mellanrummet låg geväret. Ett mycket nätt vapen, spanskt. En Sabela. Patronerna hade hon bakom klockradion. Det tog henne tjugotvå sekunder att bryta geväret och stoppa i patronerna. Hon hade övat och tagit tid. 25 Men hon hade aldrig behövt ladda det på allvar.

Det var låst. Det hade inte hänt att hon glömt att låsa sin ytterdörr. Inte på arton år.

30 Nu låg hon där med handen på Sabelans fint skurna kolv och kände på den mattfeta ytan. Stel och lite frusen.

Hon ville inte gå ut i köket och titta för då skulle hon själv synas genom fönstret. Hon gick i stället upp och ställde sig vid dörrposten och lyssnade. Saddie följde med men säckade ihop på mattan under soffbordet och började snarka igen.

35 Inga röster hördes.

Till slut gick hon ut i köket i alla fall. Utan geväret. Det är väl så man gör. Man tror att det ska gå bra.

På fönsterrutorna rann regnet ljudlöst nu. Utanför himnan av glas och vatten stod Mia framför bilen. Hennes kropp
5 var sammanfogad med en annan.

De var mycket våta. Hennes jacka var genomblöt på axlarna och ryggen. Håret låg strimmat tätt intill huvudet och såg mörkare ut än det var. Han hade riktigt mörkt hår, brunsvart och rakt. Det var löv i det. Dvärgbjörkskvistar och
10 ormbunksblad. Det måste vara Mia som stuckit dit dem. Hon hade lekt med honom. De var så tätt förenade att det såg ut som han hade trängt in i henne därute i regnet. Men så var det inte. Hon såg något lika uråldrigt. Som om ett sår öppnade sig i tiden. Och slöt sig, var borta. När ansiktena
15 lösgrjorde sig från varandra kände hon igen honom.

Hon tog stöd mot köksbänken. Stod där i sitt gamla nattlinne glömsk av att de kunde få syn på henne. Hjärtat rörde sig som ett djur i bröstkorgen. Efter en stund kom en stark kväljning som tvingade henne att svälja. Hon hade fått munnen full av saliv.
20

Samma ansikte. Fastare och grövre efter arton år. Men det var han. Regnet rann som på ett fönster i tiden och han var där, kropp kött.

Hon steg bakåt, bort från fönstret. De hann aldrig få syn
25 på henne. När Mia satte nyckeln i låset låg hon redan i sängen. Hon hörde Saddie traska ut i farstun och hennes lågmälda glädje; svansen som slog mot kapporna i hallen så att galgarna klirrade. Mia gick ut i köket och bilmotorn startade. Hon stod antagligen och vinkade åt honom. Sen
30 gick hon uppför trappan med Saddie i hälarna. Hon brydde sig inte om att gå och tvätta sig. Och det var inte svårt att förstå varför.

Annies fötter hade blivit kalla och kylan spred sig uppåt. Men hon vågade inte gå ut i köket och tända i spisen eller

ens leta rätt på en varm morgonrock. Hon ville inte att Mia skulle höra att hon var vaken.

De hade legat med varandra. Kanske ute, i regnet. Han var den där pojken. Fast mycket äldre. Med de knoppande
5 löven i sitt våta hår liknade han också något annat. Något som hon sett. En bild kanske. Hon såg en kniv fast hon inte ville det. Hon såg kniven i de starka unga kropparna.

Nu låg Mia däruppe i hans doft och ville inte ens tvätta sig. Hon ville ha honom kvar.

10

Vad skulle hon säga när Mia kom ner?

Du är tjugotre år. Det måste vara femton år mellan er. Låt honom vara. Han är farlig.

Det var arton år sen hon såg det där ansiktet. Det var ungt
15 den gången och upphetsningen i det hade varit av ett annat slag. Men det var samma ansikte.

Sängen knakade ovanför henne. Mia kunde eller ville inte sova. Hans närvaro pulserade i henne. I låren, magen och
20 slidan och i de sönderkyssta läpparna. Och Annie låg torrfrusen i sin säng, stelt utsträckt.

Hon räckte ut handen efter telefonluren. Klockan var inte halv fem än. Hon ville höra hans röst även om hon kanske inte kunde prata länge. Det var risk att det hördes upp.

Han måste vara sluten nu, klistrad i sömn som ett kuvert.
25 Men han svarade på första signalen och hon tänkte på hur van han var att bli väckt och att han borde ha fått sova denna lördagsmorgon.

– Det är bara jag. Förlåt. Jag väcker dig förstås.

– Det gör inget. Är du sjuk? Rösten var oklar.

30 – Nej, nej.

– Vad är det då?

Vad skulle hon säga? Han väntade.

– Jag har sett honom. Du vet. Som jag såg den där natten.

Han blev tyst. Men han måste veta vem hon menade för
35 han frågade inte om.

– Det är ju omöjligt, sa han till slut.

– Jo, jag har sett honom.

– Du kan inte känna igen honom.

– Jag gjorde det i alla fall.

5 Hon hörde honom andas tungt genom munnen.

– Jag vet inte vem han är, sa hon. Men jag får veta det snart. Jag kan inte prata mer just nu. Jag ringer dig sen.

Han ville inte lägga på. Hon förstod att han ville lugna henne, kanske övertala henne att hon sett fel. Men hon sa
10 adjö. Hon hörde fortfarande hans andning när hon la på luren.

Rösten var kvar hos henne. Som om han talat med läpparna mot hennes öra. Värmen i den. Fukten i virvlarna på hans bröst. En dal med nattånga, fåglar i löven.

15 Nu var det bara att vänta.

Mia sov inte så länge. Annie satt och drack te när hon kom ner. Hennes läppar var sönderbitna och hon såg frånvarande ut. Hon borde vara generad för att hon inte ringt och sagt att
20 hon skulle komma.

Men hon hade nog inte tänkt hälsa på. Hon hade kommit i den där mannens bil. Det syntes att hon hela tiden tänkte på honom. Han skulle inte försvinna som regnbyarna över fjället denna kyliga morgon. De måste tala om honom.

25 – Va mycke blommor, sa hon till slut. Hon tänkte väl inte på att det hade varit skolavslutning.

– Jag ringde aldrig. Det bara blev så att vi åkte opp.

Vi sa hon, alldeles självklart.

– Vi skulle övernatta i Nirsbuan.

30 – Gav ni opp?

– Det vart så kallt. Det finns bara den där lilla spisen och så är det dåligt med ved. Men vi såg orrarna. Dom spela på myrn.

– Fortfarande?

35 – Det är snö däroppe. På vissa ställen i alla fall.

Hon hade satt sig ner mittemot Annie och höll den varma temuggen mellan händerna. Håret hade torkat och var krusigt och rödskiftande igen. Hon hade hittat en gammal träningsoverall på vinden. Den var urblekt blå och på bröstet

5 stod det *coup du monde*.

– Johan Brandberg körde mig, sa hon. Du vet vem han är?

– Nej.

– Nej det är klart, han har ju inte bott hemma. Inte på många år.

10 – Arton.

Hon tittade upp.

– Då vet du vem han är?

– Jag har sett honom.

Mia kunde inte veta nånting om vad hennes mor sett den

15 gången. Hon hade legat djupt nere i gräset med ansiktet pressat så hårt mot marken att det varit ett mönster efter grässtrån och mossor i den mjuka huden efteråt.

Telefonen ringde. Annie svarade och hörde att det kom från en automat. Rösten som frågade efter Mia var ljus. All-

20 deles för ljus för hans ålder. Hade han sett henne, glidit ner i tiden?

Mia gav sig iväg efter samtalet. Annie behövde inte köra hennes bil. Han hade ringt från automaten nere vid affärn och stod där och väntade med bilen.

25

lars gustafsson

Tjänarinnan

Det var inte så många sensationer på väg till London som till Chicago. Dick blev redan vid påstigningen uppflyttad till första klass, i kraft av sitt platinakort och kanske möjligen som en kompensation för allt han tvingats gå igenom. Han förvånade flygvärdinnan med att be om ett glas varm mjölk (före start), vilket han faktiskt också fick (serverat på bricka med alla de andras champagneglas) och sträckte ut sig i den bekväma fåtöljen så snart efter start han någonsin kunde. Det hade varit en ganska egen-
15 domlig dag. Måste man kanske ändå säga. Den hade praktiskt taget börjat med att hans mamma hade dött och att Dick gripits av ett nästan oemotståndligt behov av att omfamna sin colombianska städerska. För att därpå möjligen med en hårsman undgå att omkomma i en flygolycka. Men
20 det var ändå inte allt. Han hade också upptäckt att det var verkligen mycket litet han visste om sig själv.

Och att andra möjligen visste mer.

I hörlurarna hittade han ett märkligt stycke musik som han inte alls kände till. Det var ett slags symfoni med egen-
30 domliga klagande dansrytmer, alltsammans mycket oroligt, mycket nervöst. Man skulle kunna tänka sig att det var döden, eller kanske rädslan för döden, det handlade om. Dick fann det hela oroande och deprimerande men kunde ändå inte låta bli att lyssna. Det hela hade en sällsam svår-
35 modig innerlighet som stämde så väl överens med hans egen

författning. Och handlade på något sätt om honom själv. Dick förvånade sig över att någon människa kunde lägga ner så mycket konstfullhet, så mycket raffinerad klang på att skildra något som uppenbart var den renaste skräck. Men
5 kanske var det så att skönheten bara var början till fasan? Att de berörde varandra vid någon yttre gräns? Och just när han tyckte att han hade fått nog av denna sällsamt formulerade oro som lät som hans egen, hände det: en altröst, en lugnande, en vänlig altröst som nästan omärkligt växte fram ur
10 det svagaste pianissimo, började sjunga om Urlicht. Dick begrep inte särskilt bra vad detta Urlicht kunde vara för någonting, eller varifrån det var hämtat. Men han tänkte sig ett ursprungligt ljus, ett ljus som fanns över världen innan det fanns någon värld. Och som skulle finnas efter det att
15 alla var gångna. Urljus. Ett slags ljus vid tunnelns ände.

Jag börjar bli gammal. Jag börjar bli underlig. Jag börjar bli from, sade sig Dick medan han omsorgsfullt lade ifrån sig hörlurarna.

Gustav Mahlers andra symfoni hette stycket. Han beslöt
20 sig för att köpa det nästa gång han kom hem. Eller nästa gång han kom i närheten av en skivbutik. Han behövde det. Detta Urljus. Och denna nya smärta, som var kärleken.

göran sonnevi

Allt är i sin början Snabbt växer
den kosmiska arkitekturen, medan vi
ser in i stjärnornas mörker
Vi står i denna födelse Till

vad? Vi vet inte vad vi är för slags
varelser Formerna som rör sig inne i intet
kan vi inte se Men det är därifrån
vi kommer Så rör vi vid varandra

ytterligt främmande Matriserna rör också
vid varandra, förintade Så ser
vi oss som individer Ohjälpligt

förlorade? Vi blöder mot
varandra Men motståndslöst kommer
ditt ansiktes finhet, i sina drag

eva ström

Pärlemornacken

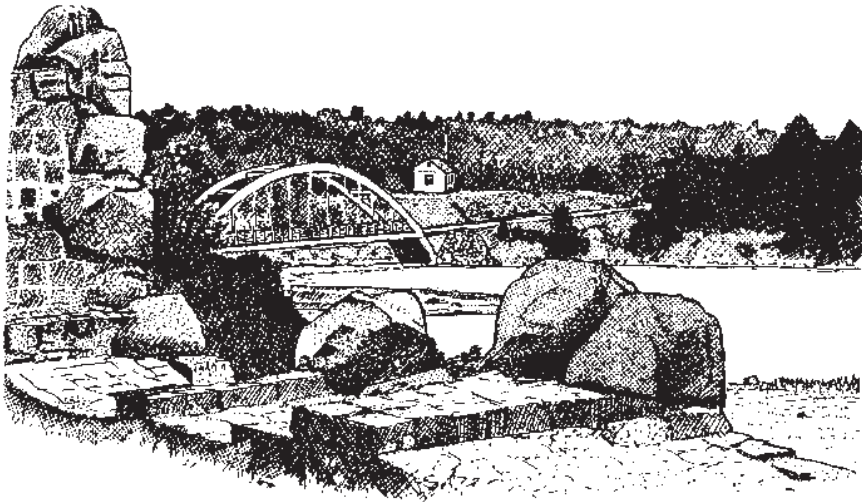
Pedofilen längtar efter pärlemornacken
han säger:
Jag fick min drift av Gud
alltså måste Gud vara i min drift
15 ingen överföll mig bakifrån
trängde in i min ännu outvecklade pojkkropp
Gud var det som överföll mig
Gud trängde in i min ännu utvecklade
pojkkropp
20 så fick jag min drift
denna pärlemordrift
som skimrar som min utgjutna sperma
inför barnet

25 Många vill döda mig
för min drifts skull
också på anstalterna
och om en sådan som jag
kommer till anstalter
30 vill man döda mig
jag är brottslingarnas brottsling
men om jag bär min drift som
en törst
som aldrig får dricka
35 kan jag leva

kan jag undgå
att bli brottslingarnas brottsling

5 jag har längtat efter pärlemornacken
som pärlemor söker sig till pärlemor
jag måste döda min Gud
jag måste döda svanen inom mig
10 som söker sig en annan svan
som flyr på vattenytan
undan hans drift
två är instängda i min kropp
pärlemordriften och pärlemorsäden
de är ett
15 dör med mig som den Gud
som tog mig bakifrån
överföll mig med våld
i skogsbrynets risiga buskar

ÅLAND

1914–1945

Sally Salminen: Katrina 661

Efter 1945

Karl-Erik Bergman: Havet är min stora kärlek 671

Ulla-Lena Lundberg: Stora världen 672

sally salminen

Katrina

Där äpplena växa

Resan söderut gick med frisk medvind, och det lilla skonarskeppet gjorde färden på mindre än en veckastid. Skepparen och de övriga sjömännen ombord funno det högst ovanligt och förnöjsamt att ha en ung brud till resällskap. De hade
15 förärat Johan en egen koj och gjort allt så festligt och trevligt som möjligt. Johan var genast färdig att förklara för Katrina, att han var någonting förmer än de övriga »gubbarna» ombord. Och hans unga förtjusta hustru, som aldrig förut varit till sjöss, trodde varje ord.

20 Men snart skulle idyllen ta slut.

Johan var från en medelstor ö öster om Fasta Åland, som ålänningen kallar den större ö, omkring vilken de många tusen mindre holmarna och skären i arkipelagen äro grupperade. Denna ö, Torso, är formad som en stjärna med fyra
25 uddar, och på varje udde är en liten by. Byarnas sammanlagda invånarantal var omkring femhundra personer. I stjärnans centrum hade kyrkan, och senare även skolan, sin plats.

Tidigt en högsommarmorgon ankrade skeppet i en liten vik vid öns västra udde, och medan fartyget skulle proviantera fick Johan lov att följa sin hustru till hennes nya hem.
30 Tillsammans med skepparen och ett par sjömän rodde det unga paret i land, där de förtöjde den lilla båten vid en grov stockbrygga, utbyggd i vattnet nedanför den bergiga stranden. Johan och Katrina blevo ensamma och började vandra
35 uppåt ön.

Vägen hade först trängt sig fram på den smala landremsan mellan vattnet och de grå, kullriga bergen, men helt oförmodat krökte den sig rätt inåt land och främlingen fick till sin överraskning skåda en helt annan syn än vad den ogästvänliga stranden förebådat. Bergen till höger om vägen sänkte sig ned och i stället för de magra, små tallarna, som syntes från sjön, växte här höga rakstammiga furor och gamla skäggiga granar; det var en präktig, djup barrskog. På vänstra sidan smög sig vikens vatten upp på en lugn, grund grässtrand, där säven slagit rot närmast land och en tjock vasskog vajade för sommarvinden längre utåt vattnet. Där fanns bryggor och båtar samt grå, halmtäckta hus. Bortom denna lilla sommarfagra vik höjde sig ett stycke från stranden en annan, ännu djupare barrskog som en dyster mur. På backslutningen mot skogens mörka bakgrund stod ett litet rött hus med vita fönsterposter. De två skogarna sträckte sig uppåt ön, men dalgången mellan dem vidgades mer och mer och gav rum för fält och ängar. Längst framme i dalen kunde byn otydligt skönjas. Bakom byn avtecknade sig de mörka konturerna av vitt utspärrade väderkvarnsvingar mot sommarhimlens blå.

Detta var Västerby, och de två skogarna, vilka likt ett par kärleksfulla armar sträckte sig på ömse sidor om »stjärnudden» och skyddade byn mot de råa havsvindarna, kallades Norr- och Söderöjen.

Katrina var oerhört nyfiken och i stor spänning att se allt detta nya. Inte en buske eller en sten vid vägkanten undgick hennes forskande blickar. Hon var tyst och för första gången lyssnade hon inte till Johans ändlösa ordflöde. När mannen inte fick något samtal i gång, stämde han i stället upp en sjömansvisa. Han vaggade fram i takt med sången på sitt sorglösa sätt och slängde Katrinas lilla klädknyte fram och tillbaka.

Nu började byn synas tydligare, där den klämde ihop sig

på båda sidor om vägen. Det är en god kronans landsväg, men mycket smal är den då, reflekterade Katrina.

›Ja, de här är Västerby de!‹ ropade Johan plötsligt och fortsatte sedan med sitt sjungande.

5 Katrinasågen och annan gammalmodig, rödfärgad bondgård lågt nere i någon fördjupning och halvt skymd av träd och buskar. Här och där på krönet av en backe ståtade ljusmålade, moderna byggnader. Hennes hjärta stod stilla. Vilket skulle bli hennes hem? Där på vägens vänstra sida
10 stod en vacker byggnad i två våningar, och med balkonger också, men den var inte vit utan gulmålad. Och Johan förde henne vidare; det kunde inte vara den. Där stod ett ståtligt ljusgrått hus omgivet av en stor trädgård. Kanske det var den. Johan pekade mot den vackra byggnaden och Katrinas kinder fingo högre färg, men mannen sade:

›Där bor kapten Nordkvist, kungen här på ön. Han har de största hemmanet å handelsboden å äger en massa fartyg. De är en kar ska du si, miljonär flera gånger om. Han är redare för vårän 'Frida' me. Förbanna mej, de är den största
20 skeppsredare som finns i Finland.‹

Han kråmade sig stolt, men Katrinas gissningar flyttade sig till ett annat ljusmålat hus på södra sidan om vägen. Nu pekade Johan på detta och förklarade skrytsamt:

›Där bor kapten Svensson, en annan storbonde å snålaste karn i socknen.‹
25

›Jaså, sade Katrina.

Förnämt bakom på en underbart vacker backe, med den mörka Norröjen som bakgrund, stod ett trevligt ljusgrönt hus. Detta, tänkte Katrina, jag hoppas det är det där. Det är
30 så ljust att det kan kallas vitt och det har balkonger också. Hon vågade inte fråga rent ut men sade:

›Si, Johan, där är ett vackert hus.‹

›Ja då, instämde mannen, ›de är ett fint hus. Där bor kapten Engman. Han har ingen jord men en massa pengar. Han
35 är ta mej fan den skojigaste gamla skeppare som finns.‹

›Jaså«, sade Katrina. ›Vem bor i den här trevliga bondgården me blåa grindar? Den liknar gårdarna hemma.‹

›Jo, där bor Kalle Seffer.‹ Han tillade med en ton som om han berättat om något stordåd: ›Seffers är de tjuvaktigaste å lortigaste folket i socknen. Så mycke löss som finns i de
5 huset sku inte rymmas på din fars gård.‹

›Å herregud!‹ utropade Katrina. ›När kommer vi te ägor-na?‹ frågade hon därefter.

›Ägorna? Vi har gått förbi de mesta redan.‹

›De där små plättarna! Å varför är dom sönderdelade me
10 så många gårdsgårdar?‹

›De måste dom va. Sir du, var bonde har sin Österäng å Västeråker å Norrhaga å Söderäng. Vi har skog hur mycke som helt, vi har råd te hålla stängsel.‹

›Jaså«, sade Katrina igen. Hon kände liksom om jorden
15 krympte runt henne och blev allt trängre och mera invecklad.

Tätt invid vägen stod ett litet rött hus med vita knutar. En trädgårdstäppa omgav huset, och Katrina trodde sig skymta
20 grönsakslandet på ena sidan. Framför väggen stodo solrosor och ringblommor i rik färgprakt. Blommande pelargonior lyste i de små fönsterna, där luftiga gardiner fladdrade för vinden. Längs det röda och vita staketet stodo fem stora, lummiga träd och grenarna hängde långt ut över lands-
25 vägen.

Katrina stannade och stirrade mållös. ›Äppelträd«, viskade hon slutligen.

›Javisst«, svarade Johan. ›De här är Fruns, som vi säger. Här bor en gammal prästänka. Hon har goda äpplen, ska du tro.
30 Si, där sitter frun själv på gåln å lär Elvira Eriksdotter skriva. Jo, endel bönder är stora karar! Erkas flickunge går här å lär sej både läsa å skriva å virka som en rikti kaptensfröken.‹

›Var är Erkas då?‹

›De är därborta, den där röda bondgåln breve Nordkvists.
35 Eriksson är inte mycke värd som bonde, men hans gumma är den vackraste kvinnan på Åland.‹

›Jaså, svarade Katrina på nytt. Hon började känna sig trött, spänningen tog aldrig slut. När skulle Johan säga: Där bor vi.

De kommo till en öppen plats mitt i byn och Johan förklarade att detta var ›Torget, där hela byn samlades om söndagarna.

›Är de så?‹ svarade Katrina.

›Ja då. Å här te höger, den där röda bondgåln är Bloms. Unga Viktor Blom är den hjulbentaste kar i socknen, å han stammar. Därborta är handelsboden, de är Nordkvists affär.‹

Landsvägen krökte söderut och den väg de nu följde genom byn var smal och stenig. Vägen höjde sig hela tiden och marken blev torr och mager, små bergsklackar stucko upp här och där. Husen mellan berghällarna voro små och obetydliga.

›Vem bor här?‹ frågade Katrina.

›Här bor torparna.‹

Längre och längre förde han henne. Nu var det nästan bara berg överallt och de låga stugorna sågo fattiga ut. På de högsta bergsknallarna stodo byns väderkvarnar. En skata skrattade hånfullt uppe på en kvarnvinge. Katrinas hjärta kändes tungt, men hon väntade ännu att ett stort vitt hus med balkonger och trädgård som genom ett under skulle resa sig framför henne. Plötsligt stannade mannen framför en av stugorna.

›Ja, här är vi nu!‹ ropade han med sin allra stoltaste och gladaste min och slängde ut armen.

Katrina bara stirrade och stirrade. Framför sig hade hon en låg koja, omålad och utan brädfodring, sned och vind i knutarna och med vindrivet pärttak. Den stod på en flat berghäll och där fanns inte en smula grönt med undantag av några nässlor, som slagit rot i avskrädet runt den låga trappan och även stucko upp mellan dess murkna bräder. Delar av en sönderfallen gärdesgård lågo på berget och visade att

huset en gång varit ingärdat. Ladugård eller vedskjul syntes ej till, men ett avträde, lika grått och snett som den större kojan, stod där och dörren hängde snett på ett gångjärn.

Katrinans blickar vände tillbaka till huset. Det hade två
5 små fönster med aldrig, grönaktigt glas, en ruta var sönder och trasor instoppade i hålet. I nedre kanten på dörren hade råttorna gnagt ett stort hål.

Den unga kvinnan stod förstummad, liksom slagen av blixten, men slutligen kom hon till sig och vände sig mot
10 mannen. Mätande honom med kalla ögon och pekande på huset sade hon hånfullt: »Jaså, de här är ditt stora vita hus med balkonger» – och med en blick över berghällen och nässlorna tillade hon: »Å din lantgård – å dina äppelträd.»

Men mannen lät sig inte bekomma. Han höjde ögonbrynen i mycken förvåning. »Mitt stora vita hus?» Sedan lyste hans ansikte upp. »Å – javisst, ha, ha, ha, du trodde väl aldri
15 va jag prata heller?»

Katrina hade ett bitande svar på tungan, men då hördes ett högt, skallande skratt bakom deras ryggar och de vände
20 sig båda förskräckta om. En man kom gående på den bergiga stigen.

»Du lär ska ha fört hem en fru, du Johan!» ropade han högljutt och lät åter höra sitt bullersamma skratt.

»De är kapten Nordkvist», viskade Johan hastigt, därpå
25 rätade han upp sig och tog den frimodiga minen på.

Kapten Nordkvist, kungen på ön, tänkte Katrina. Han som äger det stora vackra huset. Hon betraktade mannen noga. Han var högre och mycket kraftigt byggd och sköt ut bröstet på ett myndigt sätt. Alla hans drag voro stora och
30 kraftiga. Pannan hög, näsan lång och böjd, ögonen stora, klara och utstående, munnen bred. Han var en ståtlig karl, men den tydligt framträdande brutaliteten och högmodet skämde utseendet. Han skakade hand med Johan och skratade nedlåtande.

35 »Hur står de till?»

›De knallar å går sa rospiggen när han satt på grund. Hur mår kapten?‹ sade Johan.

›Å, de knallar‹, svarade kaptenen.

Vad är det för besynnerligt språk? undrade Katrina och
5 kände sig tämligen bortkommen.

Kapten spände sina genomträngande ögon i henne och mätte henne från topp till tå. Han saknade finkänslighet, åter skrattade han obildat och sade med sin ironiska röst till Johan:

10 ›Du fick en rasande vacker kvinna också.‹

Johan tog ett steg framåt. Han föreföll liten, böjd och mager bredvid den andres grova skepnad, men blicken var oförskräckt och tonen självsäker.

›Ja då, si min Katrina, de är kvinna de...‹ började han och
15 gick sedan på med en svada som aldrig tog slut. Och Katrina kände igen alltsammans, men nu var det inte Åland utan Österbotten, hon själv, hennes systrar, föräldrarna och deras hem som var föremålet för hans vältalighet. Medan Johan pratade växte och växte hennes fars gård, så att den till sist
20 omfattade halva socknen. Han tredubblade antalet av deras nötkreatur och fyrdubblade hästarna.

Nordkvist lyssnade med ett obeskrivligt roat uttryck i sitt ansikte och ett ringaktande småleende på läpparna. Katrina visste att han inte trodde ett ord av Johans prat. På några
25 minuter grusades alla hennes stolta förhoppningar, de ljusa drömmarna och kärleken och aktningen för mannen. Den nakna, grymma sanningen stod framför henne. Detta, en fallfärdig koja, en kal berghäll, för detta hade hon övergivit sitt hem. Och hennes make var en ryggradslös skrävlare som
30 alla skrattade åt och ingen trodde på. Ingen, endast hon som i sin barnsliga enfald låtit narra sig.

Slutligen fick kaptenens ansikte ett allvarsamt uttryck.
›Hör du, Johan, se till att du kommer ombord i tid. De var inte mycke att proviantera, jag hade bara lite kött å potatis.‹

›Ja då, kapten, ja då, jag ska va där i tid‹, försäkrade Johan
35 ödmjukt.

Nordkvist vände sig till Katrina och sade befallande: »Du kommer till oss i morron å hjälper oss å rensa rovlandet. Å så stannar du över slåttertiden.« Utan att vänta på svar svängde han runt och gick.

- 5 Katrina stirrade häpet efter honom. Vad betydde det här? Skulle hon ut och arbeta på andras mark? Och på detta sätt utan att bli tillfrågad, bara befalld.

Johan tog en nyckel ur fickan och låste upp hänglåset på den bräckliga dörren.

- 10 »Kom nu Katri, jag måste gå genast, annars börjar skepparn svära.«

Han skyndade in. Katrina följde honom genom den lilla mörka förstugan.

»Gå vart?« frågade hon.

- 15 »Te skutan, te skutan! Du tror väl inte att en sjöman har tid å stanna länge på landbacken. Nä då!« Han kastade hennes lilla klädknyte ifrån sig och rusade på dörren.

- Katrina ropade förfärad: »Du tänker väl inte gå genast? Lämna mej så här? Va ska jag göra, jag är ju en främling här?«

20 »Å Katri, du klarar dej nog. Gå te Nordkvists i höbärgningen. Jag kommer tebaks i höst, te jul hoppas jag.«

- Plötsligt slog han armarna om hustrun. »Å Katri, jag sku allt bra gärna stanna hemma en dag åtminstone, men skutan 25 väntar inte; skepparn är väl redan både gul å grön åv ilska. Hej, hej på dej, vi träffas i höst!«

Han gick, och Katrina såg honom som en rädd pojkvasker läggabenen på nacken och rusa nedåt den knaggliga vägen. Innan hon hunnit sansa sig var han försvunnen.

- 30 Hon började undersöka den lilla plats, som härefter skulle bli hennes hem. Stugan var i ena ändan avdelad till två små mörka kyffen, förstugan och skafferiet; eljest bestod den av endast ett rum, och detta var inte stort. Fönsterna saknade gardiner och fönsterbräderna voro maskstungna. De urblekta 35 tapeterna voro nedrökta och slitna; taket, som hängde lågt,

var nästan svart av sot. Den lilla öppna spisen var också svart både utan och innan. En järngryta stod på trefoten i eldstaden, som var full av aska, och en illa medfaren kaffepanna hängde på en krok. Hon tittade i grytan. Litet fasttorkad
5 gröt, flera månader gammal, fanns i den och träsleven stod instucken i massan. I kaffepannan skvalpade svart, illaluktande sump.

I hörnet vid dörren stod ett smutsigt skåp, under vars ena
10 hörn en sten hade blivit instucken där foten saknades. Några dammiga och kantstötta kärl stodo på hyllorna i skåpet, och ett par bitar hoptorkat, möjligt bröd låg där. En råtta försvann bakom skåpet. Ett ostadigt bord, otroligt smutsigt, stod framför fönstret. I hörnet intill fanns en bädd, en öppen
15 träsoffa, vars lock stod uppställt mot väggen, och sängen med dess otrevliga innehåll var såsom när Johan sist steg upp och lämnade den för flera månader sedan. Vid fönsterväggen hade två stolar blivit placerade, och i hörnet fanns en åldrig byrå med en sprucken spegel. Mellan denna och spisen var en liten väggfast vedlår.

20 Katrina satte sig på ena stolen och betraktade det torftiga, ogästvänliga rummet. På hennes axlar tycktes jättetyngder hänga, benen kändes som bly och en underlig besksmak steg upp i munnen. Uppbjudande alla sina krafter förmådde hon slutligen röra sig och steg upp och började städa i rummet.
25 Men hon rörde sig tungt och långsamt som en gammal kvinna. Hon fann en träbalja och gick ut för att söka reda på vatten. Där var ingen brunn på hennes gård, och hon tittade in till den nästa, en usel koja lik hennes egen, men inte heller där såg hon något vatten. Slutligen fann hon en brunn
30 vid vägen ett gott stycke från hemmet. Där fick hon sin balja fylld.

Hon tog sängkläderna och bredde ut dem i solskenet på berget. Alla husgerådssaker bar hon också ut och staplade
upp dem framför trappan. Med riset i botten på vedlåren
35 fick hon eld och värmd vatten. Så tvättade hon allting och

stjälpte upp det på berget för att torka. Någon handduk hade hon inte funnit. Därefter skurade hon hela huset och bar sedan in det lilla bohaget utifrån samt bäddade upp sängen. När allt var färdigt satte hon sig ned med händerna i knäet
5 och såg sig omkring. Litet ljusare var det, men o så fattigt, så fattigt! Hon såg ut genom fönstret, solen stod lågt över byn i väster. Hon undrade vad tid det var. Ett gammalt ur hängde på väggen och när hon drog upp det gick det med ett högljutt tickande, men hon måste veta tiden för att ställa klockan.
10 Hon knöt duken på huvudet och begav sig till det närmaste huset, som var ännu mindre och lägre än hennes eget men bättre underhållet och till och med hade litet rödfärg på stockarna.

Hon gick förbi en liten, fattigt klädd pojke, som lekte med
15 en barkbåt i en vattenpuss på berget. Hon stannade och tilltalade honom: ›Va heter du?‹

›Jobet.‹

›Jaså Robert. Hur mår du?‹

›Dä knallaj å gåj sa jospiggen‹, svarade ungen, och Katrina
20 skrattade, för nu visste hon då säkert att hon var på Åland. Men skrattet liknade mera en snyftning.

karl-erik bergman

Havet
är min stora kärlek.
När jag en gång dör,
vill jag dö hos den jag älskar.

Skulle sedan en fiskare
någongång få uppminavitnande ben,
vill jag
att han slår av ett,
skrapar bort havstulpanerna
och blåser några spröda toner
till alfågelsången,
när den gungar fram i dyningen
för att tona bort
i den rodnande soluppgången.

Då
är min cirkel slut.

ulla-lena lundberg

Stora världen

6.

Leonard: Trösklarna mellan rummen

När jag for var jag en pallervant och när jag kom tillbaka var jag en vingelvant, en som ville fara till Amerika och en som
15 ville komma hem. Och en som inte kan besluta sig om han vill stanna eller åka tillbaka.

Alla här hemma har blivit minst sju år äldre och mina gamla kumpaner är som förbytta. De har gift sig och fått ansvar och mål, och de som inte är på sjön stretar i jordbruket
20 eller på kontoren i Mariehamn. Det är bara jag som har kommit tillbaka utan mänskliga band, utan ägodelar eller hus och hem. Jag stiger in på Eskils, som jag brukar betrakta som mitt hem, men allt har blivit annorlunda. Jag förstår att alla människor önskar att jag hade stannat i Amerika.

25 På min tid fanns det bara pojkar i huset. Nu är de i stället tre små flickor, rysligt små och sköra. Det är besynnerligt hur det förändrar allt, och den som är karl får lägga band på sig för att inte skrämma de små. Sockerpullor som för att locka en häst och lämpor och smil och gunga på knä.

30 Ungdomar finns det förstås som förut, och dem söker jag mig till. De tackar inte nej till att få någon med sig i laget som är välförfaren i livets mångahanda, och det blir fart och sprätt på livet som förr i världen. Vi ordnar julklubbar med traktering och program, och flickorna inbjuder vi som till ett
35 finare kalas, så att också de förnämare vågar komma. Nu är

det slut på bruket att ha ett ämbar med dricka bakom knuten. I stället bjuder vi pojkarna på en vinsup och flickorna på karamell. Det fläktar liksom ur större världar där jag är med, och Granboda framträder som ett kulturcentrum på kartan.

5 För en gångs skull överglänser vi Knutsboda och Hellestorp och Rörstorp och självaste Söderby.

En finns det som inte är med på julklubbarna, och det är Nybonds Judith, som har blivit religiös. Jag förstod nog att det lutade ditåt i något av breven som hon skrev, men det är

10 länge sedan vi hade någon kontakt. Om jag tänkte något alls tänkte jag väl att de grillerna kan jag ta ur henne när jag kommer tillbaka. Nu får jag höra att hon har blivit diakonissa. Det är samma sak som att gå i kloster, för gifta diakonissor finns det inte. Men jag tänker att bara jag får tala med henne

15 kan hon lämna kallet, för det är på mig hon har väntat. Efter så många år trodde hon inte längre att jag skulle komma tillbaka. I stället för att gifta sig med någon annan blev hon diakonissa, och det måste jag älska henne för.

Nu är jag här. Kanske tror jag att Judith ska falla mig om

20 halsen och säga att hon nästan förlorat hoppet. Men hon drar själv åt sig handen när vi hälsat och ber mig sitta ner.

Hon sitter där i sin gråa dräkt och stärkta vita spetsmössa och är vacker som en marmorgestalt. De obeskrivliga ögonen som jag minns dem och de höga kindbenen och den fina

25 näsan, men mycket vackrare. Hon som är så livlig är stilla och tyst som en bild, och jag är tyst jag också, för första gången i mitt liv, i flera sekunder. Men hos mig är tystnaden inte orörlig. Jag känner starkt all rörelse jag har i kroppen, den yr och bränner, och hon frågar: »Har Leonard fått spasmer?»

30

»Nej bevar mig väl!» säger jag. »Det drar väl bara lite i mungipan av allt som jag vill säga. Men jag vet inte var jag ska börja.»

Då resar hon sig och säger att jag kanske vill ha kaffe, och

35 utan att vänta på svar går hon sin väg mot köket. Hon har

svarta strumpor och svarta skor, och spetsmössan lyser som ett vitt moln i dunklet i dörröppningen.

När hon kommit tillbaka och serverat mig säger jag: ›Jag tänkte aldrig på dig som en tjänande ande. Det är konstigt att se dig så där.‹

›Du menar i min dräkt?‹ frågar hon och ler lite.

›Ja, säger jag. ›Om jag säger så.‹

›Det är den bästa dräkt jag haft, säger hon. ›Jag behöver inte förklara mig och tala om vem jag är. Det blir inget löst prat. Det syns att jag har andra uppgifter.‹

›Men det var du som var det viktiga för mig, säger jag.

Då ler hon lite igen, och jag börjar förstå hur illa jag känner kvinnorna. Jag kan inte ens säga om leendet är bittert eller bara överseende. ›Du har varit dålig på att skriva brev.‹

›Ja, säger jag. ›Det medger jag. Men du måste förstå att det var svårt. Jag visste inte om jag någonsin skulle få se dig igen. Det är svårt att skriva om man misstänker att det skulle vara lättare att glömma. Det är också svårt att skriva när det är så kallt i rummet att man måste ha vantar på händerna. Eller när man bor i kajutan på en båt med ett gäng kortspelare. Eller när man ligger sjuk som jag ofta gjorde. Eller när man försöker gå på kvällskurser och nästan sliter ihjäl sig. Eller när man slutar och tycker att det ingenting tjänar till. Eller när man avverkar skog och har miltals till postkontoret i Fortymile.‹

Ungdomarna i Lemland kan jag tjusa och dära med blotta namnen. Fortymile, Dawson. Whitehorse, Five Finger Fall. Inte Judith. Hon väntar tills jag är färdig och så säger hon:

›Sju år är en lång tid. Allt möjligt hände mig, som bara gick hemma, och jag tänkte att hur mycket måste då inte hända dig som var där borta i stora Amerika.‹

›Vad hände dig?‹ frågar jag.

›Jag slutade vänta. Jag vet hur du är, hur du låter dig tjusas och lockas, och jag förstod att du aldrig skulle komma tillbaka.‹

›Men här är jag.‹

Hon ler bekräftande. ›Ja, här är du. Och medan du har varit borta har jag funnit ett annat hopp.‹

›Du menar religionen?‹

5 ›Gud Fader och Hans son, Jesus Kristus.‹

Jag vrider mig invärtes och slår ner ögonen. Det låter hemskt när hon säger så där, som om hon stod på ett torg och gav fan i vad folk tänkte om henne. Hon ser på mig och ser precis vad jag tänker, och väntar lugnt till jag säger något:

10 ›Och jag då?‹

›Det förstår du ju att jag aldrig tänker gifta mig. Det är ingenting som du har något att göra med. Men nu när jag ser dig så – så ensam och vilsen och utan någon människa, så tänker jag att åh! om du ville bekänna din tro och bli diakon, då skulle du och jag få uppleva en långt innerligare gemenskap än om vi var gifta.‹

15 ›Jag diakon!‹ säger jag och brister i skratt. Det är inte hån som hon tror utan ett skratt som skyler allt möjligt annat, skam och genans men också insikten att det är mig omöjligt att gå mot min natur. Det är otänkbart att jag. För att inte tala om klyftan jag ser öppna sig mellan mig och henne som jag trodde kunde förstå mig.

20 ›För att man ska kunna bli det måste det finnas något slags övertygelse‹, skyler jag över. ›Inte ens för din skull kunde jag...‹

Nu är det hon som slår ner ögonen och frågar: ›Har du blivit fritänkare där i Amerika?‹

Jag tänker mig för. Jag tänker mig faktisk för. Ibland har jag trott det. Oftast vet jag inte.‹

30 ›Jag ska be för dig‹, säger hon.

Litteratur

De få tekster i Nordisk litteratur til tjeneste, som
det ikke har været muligt at finde i moderne retskrivning,
er opdateret til nugældende retskrivning, dvs.
substantiver skrives med lille begyndelsesbogstav,
aa skrives å, og ›kunde‹, ›skulde‹, ›vilde‹ skrives ›kunne‹,
›skulle‹, ›ville‹. Desuden moderniseres enkelte ord,
for eksempel ændres ›hvo‹ til ›hvem‹.

danmark

- saxo grammaticus (ca. 1160–efter 1208): Historien om Hagbard og Signe i Gesta Danorum, nedskrevet på latin ca. 1200. Anvendt udgave: Danmarkshistorien, dsl og Gads Forlag, 2005. Oversat af Peter Zeeberg.
- Anonym: ›Ebbe Skammelsøn‹. Håndskrift af Steen/Jens Bille fra 1550'erne, trykt i Danmarksgamle Folkeviser, 1853–1965. Anvendt udgave: Danske Folkeviser, G.E.C. Gad, 1974.
- thomas kingo (1634–1703): ›Som den gyldne sol frem-bryder‹. Trykt førstegang i Den Forordnede Ny Kirke-Psalme-Bog, 1689. Anvendt udgave: Digtning i udvalg, dsl/Borgen, 1995. (I moderniseret retskrivning ved Simon Skovgaard)
- ludvig holberg (1684–1754): Akt I, scene 1–4 i Maskerade, 1724. Anvendte udgaver: dansk: Holberg Comedierne, bind 1, H. Aschehoug & Co., 1923. (I moderniseret retskrivning ved Henrik Andersson) — norsk: Ludvig Holberg Komedier bd. 1. Aschehoug, 1984.
- h.c. andersen (1805–1875): ›Kejserens nye klæder‹. Trykt førstegang i Eventyr, fortalt for Børn, 1837. Anvendt udgave: H.C. Andersen, Aschehoug, 2002.
- søren kierkegaard (1813–1855): Uddrag fra Enten–Eller, 1843. Anvendt udgave: Lykkens dør går udad. Søren Kierkegaard-tekster på nudansk, Gyldendal, 1995.
- j.p. jacobsen (1847–1905): ›Monomani‹. Skrevet i 1869. Trykt første gang i J.P. Jacobsen Samlede værker, 1928. Anvendt udgave: Lyrik og prosa, dsl og Borgen, 1993. (I moderniseret retskrivning ved redaktionen)

- herman bang (1857Ω1912): ›Frøkenen‹. Trykt første gang i Præster, 1883. Anvendt udgave: Noveller, Gyldendal, 2006. (I moderniseret retskrivning ved redaktionen)
- sophus claussen (1865Ω1932): ›Rejseminder‹. Trykt første gang i Pilefløjter, 1899. Anvendt udgave: Samlede digte, Gyldendal, 2000. (I moderniseret retskrivning ved redaktionen)
- johannes v. jensen (1873Ω1950): ›Nordisk forår‹. Trykt første gang i Myter, 1911. Anvendt udgave: Nordisk Foraar, Gyldendal, 1999. (I moderniseret retskrivning ved redaktionen)
- tom kristensen (1893Ω1974): ›Landet Atlantis‹. Trykt første gang i Fribytterdrømme, 1920. Anvendt udgave: Samlede digte, Gyldendal, 1997.
- jens august schade (1903Ω78): ›På café‹. Trykt første gang i Hjerte-Bogen, 1930. Anvendt udgave: Schades digte, Gyldendal, 1999.
- karen blixen (1885Ω1962): Kapitlet ›Livets veje‹ i Den afrikanske Farm, 1937. Anvendt udgave: Den afrikanske farm, Gyldendal, 2005.
- hans scherfig (1905Ω79): Kapitel 17 i Det forsømte Forår, 1940. Anvendt udgave: Det forsømte forår, Gyldendal, 1965.
- ole sarvig (1921Ω81): ›Jernbanevogne‹. Trykt første gang i Jeghuset, 1943. Anvendt udgave: Digte, Gyldendal, 2005. (I moderniseret retskrivning ved redaktionen)
- tove ditlevsen (1917Ω76): ›Forår‹. Trykt første gang i Den fulde Frihed, 1944. Anvendt udgave: Samlede noveller, Gyldendal, 1998.
- ivan malinowski (1926Ω89): ›Disjecta membra‹. Trykt førstegang i Galgenfrist, 1958. Anvendt udgave: Galgenfrist, Café Borgen, 1992.
- klaus rifbjerg (1931Ω): ›Tanden‹. Trykt første gang i Og andre historier, 1964. Anvendt udgave: Og andre historier, Gyldendal, 1964.
- per højholt (1928Ω2004): ›Henry ind i landskabet...‹ fra Turbo, 1968. Anvendt udgave: Digte 1963Ω79, Borgen-Gyldendal, 1982.

- henrik nordbrandt (1945Ω): ›sørgmodigt digt i anledning af hendes bortnærværelse‹. Trykt første gang i Syvsoverne, 1969. Anvendt udgave: Syvsoverne, Gyldendal, 1969.
- peter seeberg (1925Ω99): ›Argumenter for benådning‹. Trykt førstegang i Argumenter for benådning, 1976. Anvendt udgave: Argumenter for benådning, Arena, 1976.
- inger christensen (1935Ω): Sonet nr. i og sonet nr. xv i Sommerfugledalen, 1991. Anvendt udgave: Sommerfugledalen, Brøndums Forlag, 1991.

finland

- elias lönnrot (1802Ω84): 14. sang i Kalevala, 1849. Anvendte udgaver: Kalevala, Karjala-Kustantamo Petroskoi, 1975. — svensk: Kalevala, Bokförlaget Atlantis, 1999. Oversat af Lars Huldén og Mats Huldén.
- aleksis kivi (1834Ω72): Uddrag fra kapitel 1 i Seitsemän veljestä, 1870. Anvendte udgaver: Seitsemän veljestä, Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava, 1961. — svensk: Sju bröder, Holger Schildts Förlag, 1948. Oversat af Elmer Diktonius.
- johan ludvig runeberg (1804Ω77): ›Den första kyssen‹. Trykt første gang i Idyll og epigram, 1870. Anvendt udgave: Johan Ludvig Runeberg, Albert Bonniers Förlag, 1969.
- edith södergran (1892Ω1923): ›Vierge moderne‹ og ›Sol‹. Trykt første gang i henholdsvis Dikter, 1916, og i Framtidens skugga, 1920. Anvendt udgave: Samladedikter, Wahlström & Widstrand, 1966.
- elmer diktonius (1896Ω1961): ›Jaguaren‹. Trykt første gang i Hårda sånger, 1922. Anvendt udgave: Samladedikter, Holger Schildts Förlag, 1987.
- veijo meri (1928Ω): Kapitel 1 i Manillaköysi, 1951. Anvendte udgaver: Manillaköysi, Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava, 1970. — svensk: Manillarepet, Otava, 1990. Oversat af Thomas Warburton.
- väinö linna (1920Ω92): Uddrag fra kapitel 7 i Tuntematon sotilas, 1954. Anvendte udgaver: Tuntematon sotilas, Werner

- Söderström Osakeyhtiö, 1957. — svensk: Okänd soldat, Albert Bonniers Förlag, 1957. Oversat af N.-B. Stormbom.
- pentti saarikoski (1937Ω83): ›Kaikki minkä valveilla...‹, ›Nämä ovat polkuja...‹, ›Lempeäpä on käsi...‹, ›Enää ei muuta...‹, ›Ylös korkeuteen...‹, ›Kuusenlatvan takana...‹ og ›Salmi on kohta jäässä...‹. Trykt første gang i Onnen aika, 1971. Anvendte udgaver: Onnen aika, Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava, 1971. — svensk: ›Allt jag vaken...‹, ›Detta är stigar...‹, ›Mild är ju handen...‹, ›Intet annat mera...‹, ›Upp i det höga...‹, ›Bortom granens topp...‹ og ›Is täcker snart sundet...‹, Lyckans tid, Rabén og Sjögren, 1973. Oversat af Jens Hildén.
- sirkka turkka (1939Ω): ›Pieni mänty katsoo metsiköistä...‹. Trykt første gang i Yö aukeaa kuin vilja, 1978. Anvendte udgaver: Yö aukeaa kuin vilja, Kustannusosakeyhtiö Tammi Helsinki, 1978. — svensk: ›En liten tall ser ur skogsdungen...‹, Livet är ett i vinden vacklande hus: dikter 1973–86, Wahlström & Widstrand, 1987. Oversat af Bo Carpelan.
- eeva kilpi (1928Ω): ›Kun ei jaksaa enää kirjoittaa...‹. Trykt første gang i Ennen kkuolemaa, 1982. Anvendte udgaver: Ennen kkuolemaa, Werner Söderström Osakeyhtiö, 1982. — svensk: ›När man inte längre orkar skriva...‹, Om kärleken och döden, Natur och Kultur, 1996. Oversat af Kerstin Lindqvist.
- bo carpelan (1926Ω): ›Var dag är fylld av...‹. Trykt første gang i Diktarmina, 2003. Anvendt udgave: Diktarmina, Albert Bonniers Förlag, 2003.

færøerne

- Anonym: ›Skrímsla‹. Trykt første gang i Færøsk anthologi ved V.U. Hammershaimb, 1891. Anvendte udgaver: Færøsk anthologi, S.L. Møllers Bogtrykkeri, 1891. — dansk: ›Monsterkvad‹, 2006. Oversat af Turið Sigurðardóttir.
- j.h.o. djurhuus (1881Ω1948): ›Atlantis‹. Trykt første gang i Yrkingar, 1914. Anvendt udgave: 10 yrkingar Ω 10 digte, Ejnar

- Munksgaard, 1941. Oversat af Poul P.M. Pedersen. (I moder-
niseret retskrivning ved redaktionen)
- jørgen-frantz jacobson (1900Ω38): Uddrag fra kapitel 1 i
Barbara, 1939. Anvendt udgave: Barbara, Gyldendal, 1970.
- heðin brú, pseudonym for hans jacob jacobson (1901Ω
87): Uddrag fra kapiel 1 i Feðgar á ferð, 1940. Anvendte
udgaver: Feðgar á ferð, Felagið Varðin, 1940. — dansk:
Fattigmandsære, Gyldendal, 1962. Oversat af Gunnvá og Pólv
Skårup.
- william heinesen (1900Ω91): ›Stormnatten‹. Trykt første
gang i Det fortrylledelys, 1957. Anvendt udgave: Fortællinger
fra Thorshavn, Gyldendal, 1978.
- guðrið helmsdal (1941Ω): ›Morguntváttur Úti í Trøð‹.
Trykt første gang i Lýtt lot, 1963. Anvendte udgaver: Lýtt lot,
Hitt føroyska Studentafelagið í Keypmannahavn, 1963. —
dansk: ›Morgenvask‹, Færøskedigte 1900Ω1971, Rosenkilde
og Bagger, 1972. Oversat af Poul P.M. Pedersen.
- jóanes nielsen (1953Ω): Kapitel 1 i Gummistivlarnir eru tær
einastutempulsúlurnar, sum viteiga í Føroyum, 1991. Anvend-
te udgaver: Gummistivlarnir eru tær einastutempulsúlurnar,
sum viteiga í Føroyum, Mentunargrunnur Studentafelagsins,
1991. — dansk: Gummistøvlerne er de eneste støvlesjølveri
ejer på Færøerne, Vindrose, 1992. Oversat af Ebba Hentze.
- tóroddur poulsen (1957Ω): ›Søga‹. Trykt første gang i
Steðgir, 1996. Anvendte udgaver: Steðgir, Fannir, 1996. —
dansk: ›Historie‹, Standsninger, Forlaget Politisk Revy,
1998. Oversat af Tóroddur Poulsen.

grønland

- rasmus berthelsen (1827Ω1901): ›Guuterput qutsinner-
miu‹. Trykt første gang i Tugsiutiterinagdliit, nagdliútorsuarne
atortagkat. Katersuisoq R. Berthelsen. Nûngmeavangnardliit
naqiterivfiánaqitat, 1858. Anvendte udgaver: Qaammarpoq
nuna, Atuakkiorfik, 1997. — dansk: ›Vor Gud, den aller-
højeste‹, 2007. Oversat af Stephen Heilmann.

- aron fra kangeq (1822Ω69): ›Oqaluttuaq itsaq kalaallit qallunaatsianik takoqqaarnerinik‹. Nedscrevet af Aron fra Kangeq i 1859: Anvendte udgaver: Taama allattunga, Aron, Atuakkiorfik, 1999. — dansk: ›Om grønlandernes første sammentræfmed nordboerne ifordumstid‹ i Således skriver jeg, Aron, Atuakkiorfik, 1999. Oversat af Kirsten Thisted.
- frederik nielsen (1905Ω91): Kapitel 2 i Ilissi tassa nunas-sarsi, 1970. Anvendte udgaver: Ilissi tassa nunassarsi, Kalât-dlit-nurâne NaKiteritsissarfik, 1970. — dansk: Dette land skal være jeres, 2006. Oversat af Kirsten Thisted.
- mariane petersen (1937Ω): ›X-mut‹. Trykt første gang i Taallat: niviugak aalakoortoq allallu, 1988. Anvendt udgave: Taallat: niviugak aalakoortoq allallu, Ulo, 1988. — dansk: ›Til X‹, Grønlandske digte i 1980'erne, Gyldendal, 1989. Oversat af Karen Nørregaard.
- aqqaluk lynge (1947Ω): ›Ullaamiit unnussuarmut‹. Trykt første gang i Inuit Nipaat, 1997. Anvendt udgave: Isuma, Forlaget Atuagkat, 1997. — dansk: ›Fra morgen til langt ud på natten‹, Synspunkt, Forlaget Atuagkat, 1997. Oversat af Frederik og Aqqaluk Lynge.
- ole korneliussen (1947Ω): Uddrag fra kapitel 2, i Tarrarsuummitarraaq, 1999. Anvendte udgaver: Tarrarsuummitarraaq, Atuakkiorfik, 1999. — dansk: Saltstøtten, Lindhardt & Ringhof, 2000. Oversat af Ole Korneliussen.

island

- Anonym: ›Prymskviða‹ fra den ældre Edda, nedskrevet ca. 1270. Anvendte udgaver: Eddukvæði, Skálholt, 1968. — dansk: ›Tor henter sin hammer‹ i Guder, helte og godtfolk, Munksgaard, 1954. Oversat af Martin Larsen. (I moderniseret retskrivning ved redaktionen)
- Anonym (Egill Skallagrímsson ca. 910Ω90): ›Sonartorrek‹ fra Egils saga Skallagrímssonar, nedskrevet ca. 1200-30. Anvendte udgaver: Egils saga, Skálholt, 1967. — dansk: ›Sønnetabet‹ i Egils Saga, Borgen, 1994. Oversat af Keld Gall Jørgensen.

Anonym: Fra kapitel 11 til kapitel 17 i Gísla saga Súrssonar, nedskrevet ca. 1230-80. Anvendte udgaver: Gísla saga Súrssonar, Mál og menning, 1999. — dansk: Gisle Surssøns saga, Dansk lærerforening, 1998. Oversat af Keld Gall Jørgensen.

hallgrímur pétursson (1614-74): ›50. sálmur‹. Trykt første gang i Passíusálmar, 1659. Anvendte udgaver: Passíusálmar, Hörpuútgáfan, 1998. — dansk: ›Passionssalme nr. 50‹, Passionssalmer, Hallgrímskirkja Reykjavík i samarbejde med Anis Forlag, 1995. Oversat af Björn Sigurbjörnsson.

jónas hallgrímsson (1807-45): ›Ég bið að heilsa‹. Trykt første gang i Fjöln, 1844. Anvendt udgave: Ljóðmæli, Reykjavík, 1947. — dansk: ›Jeg beder dig hilse‹, 2006. Oversat af Nina Søs Vinter.

halldór laxness (1902-98): Kapitel 1 i Sjálfstætt fólk, 1934. Anvendte udgaver: Sjálfstætt fólk, Vaka-Helgafell, 2000. — dansk: Frie mænd, Cicero, 1996. Oversat af Jakob Benediktsson.

steinn steinarr (1908-58): ›Passíusálmur nr. 51‹. Trykt første gang i Ýmis Kvæði, 1954. Anvendte udgaver: Ferð án fyrirheits, Reykjavík, 1956. — dansk: ›Passionssalme nr. 51‹, Rejse uden løfte, Reykjavík, 1964. Oversat af Poul P.M. Pedersen.

einar már guðmundsson (1954-): Kapitel 1-3 i del 1 af Englar alheimsins, 1993. Anvendte udgaver: Englar alheimsins, Reykjavík, 1995. — dansk: Universets engle, Vindrose, 1995. Oversat af Erik Skyum-Nielsen.

norge

petter dass (1647-1707): ›Herre Gud, ditt dyre navn og ære‹. Trykt første gang i Luthers Lille Katechismus Forfatted i beqvemme Sange, under føyelige Melodier, 1715. Anvendt udgave: Petter Dass samlede verker bd. 2, Gyldendal Norsk Forlag, 1997. (I moderniseret retskrivning ved Erik G. Gilje)

- p.chr. asbjørnsen (1812Ω85) og jørgen moe (1813Ω82):
 ›Østenfor sol og vestenfor måne‹. Trykt første gang i Norske
 Folkeeventyr 1841Ω44. Anvendt udgave: Folke-oghuldreeven-
 tyr, Gyldendal Norsk Forlag, 1996.
- henrik wergeland (1808Ω45): ›Til foråret‹. Skrevet i 1845.
 Trykt førstegang i bogform i Udvalgte Digte, 1876. Anvendt
 udgave: Odd Fellow Bladet nr. 1, 2001.
- aasmund o. vinje (1818Ω70): Begyndelsen af kapitel 1 i
 Ferdaminnefrå sumaren 1860, 1861. Anvendt udgave: Ferda-
 minne frå sumaren 1860, Gyldendal Norsk Forlag, 1996.
- henrik ibsen (1828Ω1906): Slutningen af V. akt i Peer Gynt,
 1867. Anvendt udgave: Peer Gynt, Gyldendal Norsk Forlag,
 1996.
- alexander l. kielland (1849Ω1906): ›Ballstemning‹.
 Trykt første gang i Noveller, 1879. Anvendt udgave:
 Alexander L. Kielland Samlede verker, Gyldendal Norsk For-
 lag, 1975.
- amalie skram (1846Ω1905): Kapitel 1 i bind 1 af Hellemys-
 folket, 1887-98. Anvendte udgaver: Hellemysfolket, Gylden-
 dal Norsk Forlag, 1990. — dansk: Hellemysfolket, Gylden-
 dal, 1988.
- sigbjørn obstfelder (1866Ω1900): ›Al skabningen suk-
 ker‹. Trykt første gang i Digte, 1893. Anvendt udgave: Sam-
 lede dikt, Gyldendal Norsk Forlag, 1966.
- knut hamsun (1859Ω1952): Kapitel 1Ω3 i Pan, 1894. Anvendt
 udgave: Pan, Gyldendal Norsk Forlag, 1974.
- olaf bull (1883Ω1933): ›Metope‹. Trykt første gang i Metope,
 1927. Anvendt udgave: Dikti utvalg, Gyldendal Norsk Forlag,
 1950.
- gunvor hofmo (1921Ω95): ›Det er ingen hverdag mer‹.
 Trykt førstegang i Jeg vil hjem til menneskene, 1946. Anvendt
 udgave: Samlede dikt, Gyldendal Norsk Forlag, 1996.
- tarjei vesaas (1897Ω1970): ›Naken‹. Trykt første gang i
 Vindane, 1952. Anvendt udgave: Vindane, Gyldendal Norsk
 Forlag, 1971.
- kjell askildsen (1929Ω): ›Heretter følger jeg deg helt
 hjem‹. Trykt første gang i Heretter følger jeg deg helt hjem,
 1953. Anvendt udgave: En plutselig frigjørende tanke, Forlaget
 Oktober, 1987.

- aksel sandemose (1899Ω1965): ›Gamle Graver‹. Trykt første gang i *Reisen til Kjørkelvik*, 1954. Anvendt udgave: *Reisen til Kjørkelvik*, H. Aschehoug & Co., 1969.
- olav h. haug (1908Ω94): ›Skuleplassen‹, ›Ljåen‹, ›Sleggja‹, ›Sagi‹. Trykt første gang i *Dropar i austavind*, 1966. Anvendt udgave: *Dikt i samling*, Gyldendal Norsk Forlag, 1996.
- jan erik vold (1939Ω): ›Trikkesskinnet‹. Trykt første gang i *Mor Godhjertas glade versjon*. Ja, 1968. Anvendt udgave: *Mor Godhjertas glade versjon*. Ja, Gyldendal Norsk Forlag, 1968.
- kjartan fløgstad (1944Ω): ›Riksvegen vestover‹. Trykt første gang i *Fangliner*, 1972. Anvendt udgave: *Fangliner*, Det Norske Samlaget, 1981.
- cecilie løveid (1951Ω): ›Rug‹. Trykt første gang i *Sug*, 1979. Anvendt udgave: *Sug*, Gyldendal Norsk Forlag, 1979.
- dag solstad (1941Ω): *Begyndelsen af kapitel 1 i T. Singer*, 1999. Anvendt udgave: *T. Singer*, Forlaget Oktober, 1999.

samisk sprogområde

- jacob fellman (1795Ω1875): ›Suola ja Noaidik‹. Nedtegnet omkring 1830. Trykt første gang i 1906. Anvendte udgaver: *Min njálmmálaš árbevierru ved Harald Gaski, Davvi Girji*, 2004. — norsk: ›Tyven og sjamanen‹. Oversat af Harald Gaski.
- anders fjellner (1795Ω1876): ›Beaivvi bártni soagnu jiehtanasaid máilmmis‹. Trykt første gang i ›Om svenska Lappmarken och dess Inwånare‹ i *Läsning för Folket* 1849Ω1854. Anvendte udgaver: *Biejji baernie – Beaivvi bárdni – Sami Son of the Sun* ved Harald Gaski, Davvi Girji, 2003. — norsk: ›Solsønnens frieri i Jettenes land‹, *Våja våja nana nana*, 1991. Oversat af Laila Stien og Harald Gaski.
- paulus utsi (1918Ω75): ›De birastalai váre beale buot...‹. Trykt første gang i den posthume *Dončanat mu alccesat*, 1992. Anvendte udgaver: *Dončanat mu alccesat*, dat o.s., 1992. — svensk: ›Jovvna färdades runt berget...‹, *Följ*

- stigen tekster fra 1941 til 1974, dat o.s., 2000. Oversat af John Erling Utsi og Birgitta Östlund.
- nils-aslak valkeapää (1943Ω2001): Digtene nr. 320-328 i Beaivi, Áhčážan, 1989. Anvendte udgaver: Beaivi, Áhčážan, dat o.s., 1989. — svensk, norsk: Solen, min far, dat o.s., 1990. Oversat af Harald Gaski, Jon Todal og Kristina Utsi.
- kirste paltto (1947Ω): ›Fákta‹. Trykt første gang i Suoláduvvan, 2001. Anvendte udgaver: Suoláduvvan, Davvi Girji, 2001. — norsk: ›Vokteren‹ fra Stjålet, Davvi Girji, 2003. Oversat af Ellen Anna Gaup, Mikkell A. Gaup og Laila Stien.

sverige

- Anonym: ›Ebbe Skammelsson‹. Trykt første gang i 1500- og 1600-talensvisböcker, 1884Ω1925. Anvendt udgave: Svenska Folkvisor i urval, Albert Bonniers Förlag, 1939.
- israel kolmodin (1634Ω1709): ›Den blomstertid nu kommer‹. Trykt første gang i Den svenska psalmboken, 1695. Anvendt udgave: Den svenska psalmboken, Bokförlaget Libris, 1986.
- carl michael bellman (1740Ω95): Epistel nr. 23 og nr. 71 i Fredmans Epistlar, 1790. Anvendt udgave: Fredmans Epistlar och Sånger, Informationsförlaget, 1983.
- erik johan stagnelius (1793Ω1823): ›Vad suckar Häcken?‹. Trykt første gang i Lyriska Dikter efter 1818, 1819. Anvendt udgave: Samlade skrifter bd. II, Allhems Förlag, 1957.
- esaias tegné (1782Ω1846): ›Mjältsjukan‹. Trykt første gang i Lyriska dikter, 1826. Anvendt udgave: Esaias Tegnér dikter, Albert Bonniers Förlag 1945.
- carl jonas love almqvist (1793Ω1866): Uddrag fra begyndelsen af kapitel 3 i Det går an, 1839. Anvendt udgave: Bokförlaget Trevi, 1976.
- selma lagerlöf (1858Ω1940): Kapitel 18 i Gösta Berlings saga, 1891. Anvendt udgave: Gösta Berlings saga, Albert Bonniers Förlag, 1954. © Selma Lagerlöf.

- gustaf fröding (1860Ω1911): ›Atlantis‹. Trykt første gang i Nya Dikter, 1894. Anvendt udgave: Samlade dikter, Wahlström & Widstrand, 1985.
- august strindberg (1849Ω1912): Uddrag fra Ett Drömspel, 1901. Anvendt udgave: August Strindbergs Samlade Verk, bd. 46, P.A. Norstedt & Söners Förlag, 1988.
- karin boye (1900Ω41): ›Jag vill möta...‹. Trykt første gang i Härdarna, 1927. Anvendt udgave: Dikter, Albert Bonniers Förlag, 1947.
- gunnar ekelöf (1907Ω68): ›Den som inte hoppas‹ og ›Mot helheten‹. Trykt første gang i henholdsvis Färjesång, 1941 og Stroutnes, 1955. Anvendt udgave: Gunnar Ekelöf Skrifter, bd. 1Ω2, Albert Bonniers Förlag, 1991.
- pär lagerkvist (1891Ω1974): Uddrag fra Dvärgen, 1944. Anvendt udgave: Dvärgen, Albert Bonniers Förlag, 1945.
- ivar lo-johansson (1901Ω90): ›Studenten och statarpojken‹. Trykt første gang i Statarnoveller, 1945. Anvendt udgave: Statarnoveller, Albert Bonniers Förlag, 1945. © Ivar Lo-Johansson.
- stig dagerman (1923Ω54): ›Att döda ett barn‹. Skrevet i 1948. Anvendt udgave: Stig Dagerman Samladeskrifter, bd. 10, P.A. Norstedt & Söners Förlag, 1983.
- harry martinson (1904Ω78): Digt nr. 10 og nr. 11 i Aniara, 1956. Anvendt udgave: Aniara, Albert Bonniers Förlag, 1974.
- tomas tranströmer (1931Ω): ›Vinterns formler‹. Trykt første gang i Klanger och spår, 1966. Anvendt udgave: Samlade dikter, Albert Bonniers Förlag, 2004.
- torgny lindgren (1938Ω): ›Störstorden‹. Trykt første gang i Merabsskönhed. Berättelser, 1983. Anvendt udgave: Merabskönhed, P.A. Norstedt & Söners Förlag, 1983.
- kerstin ekman (1933Ω): Begyndelsen af kapitel 1 i Händelser vid vatten, 1993. Anvendt udgave: Händelser vid vatten, Albert Bonniers Förlag, 1993.
- lars gustafsson (1936Ω): Uddrag fra Tjänarinnan, 1996. Anvendt udgave: Tjänarinnan, Bokförlaget Naturoch Kultur, 1996.
- göran sonnevi (1939Ω): ›Allt är i sin början...‹. Trykt første gang i Klangernas bok, 1998. Anvendt udgave: Klangernas bok, Albert Bonniers Förlag, 1998.

eva ström (1947Ω): ›Pärlemornacken‹. Trykt første gang i Revbensstäderna, 2002. Anvendt udgave: Revbensstäderna, Albert Bonniers Förlag, 2002.

åland

sally salminen (1906Ω76): Kapitel 2 i Katrina, 1936.

Anvendt udgave: Katrina, Holger Schildts Förlag, 1994.

karl-erik bergman (1930Ω): ›Havet är min stora kärlek‹.

Trykt første gang i Nord Poesi 91. Anvendt udgave: Nord Poesi 91, Ernst Malmsten Bokförlag, 1992.

ulla-lena lundberg (1947Ω): Kapitel 6 i Stora världen, 1991. Anvendt udgave: Stora världen, Alba, 1991.

forfatterne på omslaget

1. Tarjei Vesaas. 2. Eeva Kilpi. 3. J.P. Jacobsen. 4. Halldór Laxness. 5. Gustaf Fröding. 6. Sally Salminen. 7. Johan Ludvig Runeberg. 8. Thomas Kingo. 9. Väinö Linna. 10. William Heinesen. 11. Petter Dass. 12. Inger Christensen. 13. Nils-Aslak Valkeapää. 14. Karen Blixen. 15. August Strindberg. 16. Selma Lagerlöf. 17. Esaias Tegnér. 18. Jørgen-Frantz Jacobsen. 19. Einar Már Guðmundsson. 20. Guðrið Helmsdal. 21. Kjell Askildsen. 22. Amalie Skram. 23. Henrik Ibsen. 24. Aqqaq Lyngé. 25. Ludvig Holberg. 26. Eva Ström.

Nordisk litteratur til tjeneste
Nordiske kanoniske tekster
Nord 2008: 002
© Nordisk Ministerråd, København 2008
isbn 978-92-893-1583-8

redaktion: Torben Brostrøm og Anders
Juhl Rasmussen.
assistenter: Helene Holtse, Marie Brask
og Sebastian Persson.
billedredaktør: Anders Juhl Rasmussen.
grafisk projektledelse: Kjell Olsson.
gloser: Anders Juhl Rasmussen (Danmark),
Marit Eikeland (Norge), Jens Riis (Sverige).
korrektur: Anders Juhl Rasmussen, Helene
Holtse (Danmark), Aija Myllymäki (Finland),
Carl Jóhan Jensen, Zakarias Hansen (Færøerne),
Bula Larsen (Grønland), Aldís Sigurðardóttir
(Island), Marit Eikeland, Ingrid Høy (Norge),
Leif Rantala (Samisk sprogområde), Pernille
Folkmann, Kjell Olsson (Sverige).

For gode råd angående udvalget af tekster takkes
Jógvan Isaksen, Erik Skyum-Nielsen, Kirsten
Thisted, Harald Gaski, Petra Söderlund, Erik
Lidbaum, Erik A. Nielsen, Klaus P. Mortensen,
Sture Nome, Ragnar Amtzen, Agneta Rahikainen,
Catharina Gripenberg og Gyrid Högman.
En særlig tak for opbakning og støtte rettes til
Jørn Lund og Hulda Zober Holm.

Nordisk litteratur til tjeneste er tilrettelagt og sat
med skriften Whitman af Kjell Olsson. Bogen er
trykt i 5000 eksemplarer, på 90 g Munken Pure
fra Arctic Paper, af Arco Grafisk a/s i Skive og er
indbundet af d.l. Clements Eftf. a/s i Kastrup.

Printed in Denmark

billeder
Kunstværkerne, herunder portrætfotografierne,
i udgivelsen er gengivet med hjemmel i aftale-
licensbestemmelsen i ophavsretslovens § 23
stk. 2, og rettighedshavere skal henvende sig til
Copydan Billedkunst, Østerfælled Torv 10, 2100
København Ø, eller på billedkunst@copydan.dk
med krav om vederlag.

Omslaget: Halldór Laxness © Lütfi Özkök; Gustaf
Fröding © Richard Bergh. Foto: Värmlands Muse-
um; Sally Salminien © Holger Damgaard; Johan
Ludvig Runeberg © ukendt; William Heinesen
© J. Stær; Petter Dass © I.W. Tegner & Kitten-
dorffs; Inger Christensen © Magnus Ladegård;
Niels-Aslak Valkeapää © Per-Ola Utsi; Guðrið
Helmsdal © William Heinesen; Henrik Ibsen
© ukendt; Aqqaluk Lyngé © ukendt; Ludvig
Holberg © ukendt; Eva Ström © ukendt;
J.P. Jacobsen © ukendt; Selma Lagerlöf © Carl
Larsson; Selma Lagerlöf. Foto: Nationalmuseum,
Stockholm; Einar Már Guðmundsson © Forlaget
Edda; Tarjei Vesaas © Bjørn Fjortoft; Eeva Kilpi
© Veikko Somerpuro; Thomas Kingo © ukendt;
Väinö Linna © Nordisk Pressefoto; Karen Blixen
© Rie Nissen; August Strindberg © ukendt; Esaias
Tegnér © Bruckmann; Jørgen-Frantz Jacobsen
© Holger Damgaard; Kjell Askildsen © Finn Ståle
Felberg; Amalie Skram © Frederik Riise.

Bogens s. 3 © Björn Jonson; s. 13 © Gustav Hjort-
lund; s. 113 © Erkki Tanttú; s. 183 © Sven Hav-
steen-Mikkelsen; s. 255 © Aron fra Kangeq &
Markus Lyngé; s. 317 © Johannes Larsen; s. 405
© Theodor Kittelsen; s. 511 © Johan Turi; s. 567
© Gunnar Brusewitz; s. 657 © Peder Meyhoff.

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på
institutioner, der har indgået aftale med Copy-
Dan, og kun inden for de i aftalen nævnte ram-
mer.

